Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Ústav translatologie

Petra Svobodová

SOUVISLOST TLUMOČNICKÉHO ZÁPISU S KVALITOU KONSEKUTIVNÍHO TLUMOČENÍ

Magisterská diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Naděžda Abdallaová

Praha 2006

Čestně prohlašuji, že jsem diplomový úkol vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Praze dne 3.9.2006

Petra Svobodová

Poděkování

Ráda bych tímto srdečně poděkovala vedoucí mé diplomové práce, Mgr. Naděždě Abdallaové, za cenné rady a připomínky. Velice si též vážím rad, které mi poskytly PhDr. Jana Rejšková a Doc. PhDr. Ivana Čeňková, CSc. Mé díky patří rovněž účastníkům a hodnotitelům tlumočnického experimentu a v neposlední řadě mé rodině, která mne při psaní této práce velmi podporovala.

OBSAH

str.

A. ÚVOD 1

B. TEORETICKÁ ČÁST 3

1. KONSEKUTIVNÍ TLUMOČENÍ 3

1.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA 3

1.2. FÁZE PROCESU KONSEKUTIVNÍHO TLUMOČENÍ 3

1.3. MODEL ÚSILÍ V KONSEKUTIVNÍM TLUMOČENÍ 4

2. TLUMOČNICKÝ ZÁPIS 7

2.1. HLAVNÍ TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K TLUMOČNICKÉMU ZÁPISU 7

2.1.1. Ženevská škola ETI 7

2.1.2. Danica Seleskovitchová a pařížská škola ESIT 9

2.1.3. Výzkum konsekutivního tlumočení v jiných zemích 11

2.2. ÚLOHA TLUMOČNICKÉHO ZÁPISU V KONSEKUTIVNÍM TLUMOČENÍ 12

2.3. PODOBA TLUMOČNICKÝCH POZNÁMEK 13

2.3.1. Individualita tlumočnického zápisu 15

2.3.2. Množství tlumočnických poznámek 17

2.3.3. Číslovky a vlastní jména 17

2.3.4. Jazyk tlumočnického zápisu 18

3. OTÁZKY SPOJENÉ S KVALITOU V TLUMOČENÍ 20

3.1. DEFINICE KVALITY TLUMOČENÍ 20

3.2. HODNOCENÍ KVALITY TLUMOČENÍ 21

3.2.1. Způsoby hodnocení kvality tlumočení 21

3.2.2. Aspekty kvality 24

3.2.3. Druhy subjektů posuzujících kvalitu 26

3.2.4. Subjektivita hodnocení kvality tlumočení 27

4. OTÁZKY SPOJENÉ S TLUMOČNICKÝMI EXPERIMENTY 29

5. CÍL PRÁCE A METODOLOGIE EXPERIMENTU 32

C. EMPIRICKÁ ČÁST 35

1. PILOTNÍ STUDIE 35

2. EXPERIMENT 38

2.1. MATERIÁLY 38

2.2. TLUMOČNÍCI 43

2.3. PRŮBĚH EXPERIMENTU 44

2.4. PŘÍPRAVA MATERIÁLU NA ANALÝZU 45

2.5. HODNOTITELÉ A PRŮBĚH HODNOCENÍ TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ 45
2.6. OMEZENÍ EXPERIMENTU 47
3. HODNOCENÍ EXPERIMENTU 50
3.1. OBECNÉ POZNÁMKY K HODNOCENÍ TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ 50
3.2. HODNOCENÍ TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ 55
3.2.1. Tlumočník A 56
3.2.1.1. Popis tlumočnické notace 56
3.2.1.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem 58
3.2.1.3. Shrnutí výsledků 74
3.2.2. Tlumočník B 75
3.2.2.1. Popis tlumočnické notace 75
3.2.2.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem 77
3.2.2.3. Shrnutí výsledků 95
3.2.3. Tlumočník C 96
3.2.3.1. Popis tlumočnické notace 96
3.2.3.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem 98
3.2.3.3. Shrnutí výsledků 114
3.2.4. Tlumočník D 115
3.2.4.1. Popis tlumočnické notace 115
3.2.4.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem 117
3.2.4.3. Shrnutí výsledků 128
3.2.5. Tlumočník E 129
3.2.5.1. Popis tlumočnické notace 129
3.2.5.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem 130
3.2.5.3. Shrnutí výsledků 146
3.3. SOUVISLOST TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ S NOTACÍ 146
D. ZÁVĚR 149
E. SHRNUTÍ 152
F. ABSTRACT 153
G. BIBLIOGRAFIE 155
H. PŘÍLOHY i - liii

A. ÚVOD

Tlumočnický zápis představuje oblast, která je v translatologické literatuře výrazněji zastoupena pouze v metodologických příručkách, jež poskytují především preskriptivní rady pro výuku notace. Na druhém pólu vědeckého spektra stojí odborníci, podle nichž jsou tlumočnické poznámky vysoce individuální a nelze hovořit o žádné společné metodě zápisu.

Téměř všichni teoretikové se shodují v tom, že tlumočnický zápis je při konsekutivním tlumočení nepostradatelnou pomůckou pro úspěšný převod výchozího projevu. Upozorňují však na to, že ani bezchybná notace nezaručuje kvalitní přetlumočení a že klíčovou úlohu v celém procesu hraje především zkušenost a paměť tlumočníka.

Tlumočnické poznámky jsou produktem tlumočníkova aktivního poslechu a analýzy výchozího projevu a na rozdíl od samotného procesu konsekutivního tlumočení, jejž lze zkoumat jen obtížně, může notace napovědět mnohé o tlumočníkovu porozumění, volbě tlumočnických řešení a jiných mentálních procesech.

Vzhledem k tomu, že většina prací o tlumočnickém zápisu je rázu preskriptivního, zvolili jsme v naší teoreticko-empirické diplomové práci formu kvalitativního výzkumu bez stanovení hypotéz. Cílem práce je prozkoumat tlumočnický zápis z deskriptivního hlediska a zaměřit se jednak na souvislost mezi typem textu a podobou notace, jednak na souvislost mezi způsobem zaznamenání výchozího projevu a výsledným tlumočnickým výkonem.

Záměrem této práce je prostřednictvím experimentální studie konkrétně popsat postupy a podobu zápisu u skupiny pěti tlumočníků ke třem anglickým projevům řečnického, výkladového a argumentativního typu. Tato práce nemá porovnávat, zda a jak se získané tlumočnické zápisy odlišují od principů ideální notace zmiňovaných v metodologických pracích. Naším cílem je zjistit, zda typ projevu nebo způsob jeho prezentace prokazatelně ovlivňují podobu notace a zda chyby či posuny v tlumočnických převodech mohou souviset právě s metodou zápisu v odpovídajících úsecích notace.

V teoretické části naší práce se podrobněji zabýváme otázkou hodnocení kvality tlumočnických výkonů. Přestože většina teoretických prací zůstává v otázce kvality tlumočení velmi rezervovaná, její hodnocení představuje nedílnou součást běžné

tlumočnické praxe. Proto lze i výsledky naší práce, v níž se opíráme o stanovisko tří kvalifikovaných hodnotitelů, považovat za relativně objektivní.

Domníváme se, že téma souvislosti tlumočnického zápisu s kvalitou konsekutivního tlumočení je velmi nosné. Tato práce má nejen přinést konkrétní poznatky o využití a úloze notace u začínajících tlumočníků, ale současně přispět k širší diskusi o významu tlumočnického zápisu.

B. TEORETICKÁ ČÁST

1. KONSEKUTIVNÍ TLUMOČENÍ

1.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Konsekutivní tlumočení je druhem konferenčního tlumočení, při němž tlumočník nejdříve po určitý časový úsek, jehož délka se liší podle typu setkání, požadavků zadavatele i vlastního stylu řečníka, naslouchá řečníkovu projevu, zaznamenává si jej v podobě tlumočnického zápisu a poté tento úsek projevu přednese v cílovém jazyce.

V dnešní době je tento druh tlumočení na ústupu a prosazuje se především tlumočení simultánní. Konsekutivní tlumočení se však používá především při formálních příležitostech (oficiální návštěvy, recepce, bankety) a na malých setkáních, kde se nejčastěji pracuje pouze mezi dvěma jazyky a kde se vyžaduje co největší přesnost tlumočení, například při politických jednáních, na schůzích právních a vědeckých výborů, při tiskových konferencích atd. (Weber 1989: 162).

1.2. FÁZE PROCESU KONSEKUTIVNÍHO TLUMOČENÍ

V pracích pojednávajících o konsekutivním tlumočení můžeme nalézt různě propracovaná rozdělení fází procesu konsekutivního tlumočení. Různé názory na popis procesu konsekutivního tlumočení vycházejí především z teoretických východisek jednotlivých autorů, uvádíme je však proto, že později budeme zkoumat tlumočnický zápis, jeho průběh a jeho vztah k ostatním fázím tlumočení.

Seleskovitchová (1962: 16) se zmiňuje o trojúhelníkovém procesu, kdy tlumočník v první fázi poslouchá myšlenku ve výchozím jazyce, druhá fáze je věnována pochopení smyslu a ve třetí fázi probíhá tlumočníkův převod obsahu do cílového jazyka. Henderson (1976: 108) do druhé fáze zařadil analýzu již (jazykově) zpracovaného projevu a současně také psaní tlumočnických poznámek. Podle Thiéryho (1981: 100) existují v procesu konsekutivního tlumočení pouze dvě hlavní fáze, a to 1. fáze zaznamenávání řečníkova projevu a pochopení jeho celkového smyslu, 2. tlumočníkův převod projevu v cílovém jazyce. Čas, který tlumočník věnuje psaní tlumočnických poznámek a jejich využití při převodu projevu, Thiéry chápe jako

„průvodní dobu" (*temps accessoire*). Podobně člení proces konsekutivního tlumočení i Henri van Hoof – přirovnává jej ke specifickému druhu simultánního tlumočení ve dvou etapách, kdy v první etapě tlumočník přechází od jazyka originálu k neutrálnímu jazyku svých poznámek a ve druhé etapě přechází od poznámek k cílovému jazyku (In Čeňková 2001: 17). Dvoufázový model tlumočení prosazuje též Daniel Gile, o němž se více zmíníme v kapitole 1.3.

Weber (1989: 163) rozdělil proces konsekutivního tlumočení do pěti fází: 1. vnímání projevu, 2. poslech, 3. analýza, 4. memorizace a/nebo psaní tlumočnických poznámek, 5. tlumočení. Upozorňuje však, že mnohé z těchto fází probíhají současně s výjimkou samotného tlumočnického převodu, který se od předchozích fází jasně odlišuje.

Je obecně obtížné zkoumat průběh tlumočnického procesu, a proto se nedá s jistotou určit, kdy jedna fáze končí a další začíná. Jak vtipně poznamenává Constantin Andronikoff (1962: 8), tlumočníci při práci cíleně využívají metodu, kterou v běžném životě zakazujeme malým dětem – dělají totiž několik věcí najednou: poslouchají, snaží se porozumět, analyzují, memorizují, transponují a nakonec vyjadřují výsledek všech těchto mentálních operací. Konsekutivní tlumočení zde však představuje výhodu oproti simultánnímu tlumočení, neboť tlumočník přednáší převod projevu až po vyslechnutí a analýze smyslu originálu, nemusí tedy žádné informace anticipovat:

> In consecutive interpretation, the interpreter has the advantage of knowing the line of argument before he interprets... In consecutive interpretation, the interpreter does not start speaking until the original speaker has stopped. He therefore has time to analyze the message as a whole, which makes it easier for him to understand its meaning.
>
> (Seleskovitch 1968: 28, 108)

1.3. Model úsilí v konsekutivním tlumočení

Pro popis fází a procesu konsekutivního tlumočení je klíčová též teorie modelu úsilí, již vypracoval Daniel Gile (1992, 1995c, 1998). Gile chápe základní pojem *úsilí* jako náročnou operaci, při které tlumočník disponuje omezenou *procesní kapacitou*, a konsekutivní tlumočení dělí do následujících fází:

1. *Fáze poslechu*

Interpretation = L + M + N

L = listening and analyzing the Source Language Speech

M = short term memory operations required between the time information is heard and the time it is written down in the notes

N = note-taking

2. *Fáze reformulace*

Interpretation = Rem + RN + P

Rem = reconstruction of the speech

RN = reading notes

P = production of the Target Language Speech

(Gile 1992: 191)

Aby proces konsekutivního tlumočení proběhl úspěšně, je nezbytné, aby v každé z uvedených fází tlumočení nepřesáhla požadovaná kapacita dostupnou kapacitu tlumočníka. Jinak řečeno, pokud dojde k překročení dostupné kapacity nebo pokud je dostupná kapacita pro alespoň jednu operaci nedostačující, je podle Gila tlumočnický proces narušen, dojde k zahlcení paměti a následnému selhání procesu.

Gile dále upozorňuje (ibid), že ve druhé fázi procesu konsekutivního tlumočení je málo pravděpodobné, že by požadovaná kapacita byla větší než dostupná kapacita, neboť v této fázi tlumočník již není závislý na rytmu řečníka, může kontrolovat rychlost své promluvy a každé operaci tedy věnovat tolik procesní kapacity, kolik je v každém okamžiku potřeba. Problémy s nedostatkem procesní kapacity se vyskytují převážně jen v první fázi, především při projevech, které jsou velmi rychlé, mají vysokou informační hustotu, obsahují dlouhé výčty, nejsou dostatečně logicky jasné, obsahují hodně vlastních jmen, číslovek nebo odborných výrazů. Požadavky na procesní kapacitu se mohou zvyšovat také ve hlučném prostředí nebo z důvodu nedostatečného technického vybavení (Gile 1998: 44). Tlumočník by měl podle Gila v této fázi věnovat co nejvíce procesní kapacity poslechu a analýze, zatímco tlumočnické poznámky by měly procesní kapacitu zatěžovat co nejméně.

Naopak Weber říká, že čím větší úsilí vynaloží tlumočník ve fázi psaní tlumočnických poznámek, tím snazší a automatičtější pro něj bude samotné tlumočení v poslední fázi procesu (1989: 163).

2. TLUMOČNICKÝ ZÁPIS

2.1. HLAVNÍ TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K TLUMOČNICKÉMU ZÁPISU

V první fázi výzkumu konsekutivního tlumočení a tlumočnického zápisu bylo potřeba definovat samotný předmět výzkumu, vysvětlit jeho funkci a stanovit základní principy jeho využívání. Nejstarší práce pojednávající o tlumočnickém zápisu se proto zabývají jeho definicí, funkcí a způsoby zaznamenávání tlumočnických poznámek. Často také popisují rozdíl mezi tlumočnickou notací a těsnopisem (Seleskovitch 1968, Ilg 1988) a upozorňují na to, že tlumočník si poznámkami zaznamenává smysl výpovědi na rozdíl od těsnopisu, kde se zaznamenává její forma:

> You do not jot down all the details of the unprocessed information (shorthand is never used), but instead you note the results of your meaning analysis. In other words, the interpreter writes down what he intends to say and not what he has heard.
>
> (Seleskovitch 1968: 35)

Výše uvedené skutečnosti naznačují, že základní práce o konsekutivním tlumočení a tlumočnickém zápise jsou zaměřeny didakticky (slouží k poučení čtenáře a poskytují mu hlavní rady pro psaní tlumočnických poznámek), jedná se tedy o práce preskriptivní.

Většina teoretických prací se shoduje na tom, jaký by měl být účel tlumočnického zápisu (viz kapitola 2.2.), a na tom, že by zápis měl dostatečně plasticky využívat prostor a měl by být úsporný a čitelný. Zaměříme se zde proto především na obecné odlišnosti v základních teoretických přístupech k tlumočnickému zápisu, zatímco poznatkům získaným z pozdějších, konkrétnějších výzkumů konsekutivního tlumočení se budeme věnovat v samostatných kapitolách.

2.1.1. Ženevská škola ETI

První poznatky o tlumočnickém zápisu shrnul průkopník teorie tlumočení a první z představitelů tzv. *ženevské školy* (ETI) Jean Herbert, který ve své práci (1952) pojednal obecně o konferenčním tlumočení. V kapitole věnované konsekutivnímu tlumočení představil hlavní zásady psaní tlumočnického zápisu, jimiž jsou podle něj

logická analýza, úsporný poznámkový aparát, naprosto jasné a čitelné písmo, sjednocení ucelené myšlenky na stejné straně tlumočnického bloku a maximální využití paměti.

Pro nejběžnější pojmy, které se v tlumočených projevech vyskytují, Herbert dále navrhl použití symbolů různých kategorií (symboly převzaté z abecedy, fonetické symboly, monogramy, interpunkční znaménka, matematické symboly atd.).

Herbert mimo jiné navrhl i postup pro zapisování čísel, pro znázornění negace a důrazu, popsal výhody použití šipek v zápise a doporučil použití znaků vyjadřujících logické návaznosti. Z Herbertovy práce a z vlastní tlumočnické praxe vycházel Jean-François Rozan při vytváření vlastní koncepce (1956). Tato koncepce, jež rozvíjí metodu psaní tlumočnického zápisu, byla a stále je používána na mnoha tlumočnických školách pro základy výuky tlumočnické notace.

Rozan postavil tlumočnický zápis na důkladné lingvistické, sémantické a kognitivní analýze originálu a věnoval se též ekvivalentní reformulaci projevu a efektivní komunikaci. Stanovil sedm hlavních principů tlumočnického zápisu: zaznamenávat myšlenky namísto slov, tvořit zkratky podle stanovených pravidel, zachytit prvky logické návaznosti v projevu, zaznamenávat negaci a důraz, respektovat pravidlo vertikalismu (zapisování souvisejících prvků pod sebe) a horizontalismu neboli posunu (diagonální rozvržení poznámek).

Rozanův systém počítá především se zkracováním slov a navrhuje pouze dvacet základních tlumočnických symbolů, které dělí na výrazové, vztahové, pohybové a substantivní. Mimo jiné doporučuje psát tlumočnické poznámky až na výjimky v cílovém jazyce, aby nedocházelo při tlumočení k interferencím. Své poznatky a rady pro výuku tlumočnického zápisu Rozan doplnil několika desítkami praktických příkladů.

Rozanův systém zkracování slov, tlumočnických symbolů a značek dále důkladně rozpracoval van Hoof (1962), jenž sestavil vyčerpávající výčet symbolů rozdělených na kategorie symbolů výrazových, orientačních, vztahových a nezávislých. Přesto však upozorňoval na to, že „*tlumočnický zápis musí být dokonale přehledný, lehce čitelný, vizuální a názorný, účelně uspořádaný a nepřeplněný znaky a symboly.*“ (In Čeňková 2001: 17). Podle van Hoofa má tlumočnický zápis vizuálně odrážet celkovou podobu projevu a jeho členění, důležitou roli hraje i „modulace“ projevu (zaznamenávání negace, důrazu a zmírnění). K podobnému závěru dospěla i Tall-Leibrichová (In Ilg 1980: 111), která doporučovala především gramatickou analýzu

a zaznamenávání klíčových slov projevu, čímž vznikne jakási grafická „kostra", kterou tlumočník při převodu obalí „masem".

Na Rozana navázal ve výzkumu konsekutivního tlumočení a tlumočnické notace i jeho žák, Gérard Ilg. Ve svých článcích (1959, 1980, 1982, 1988, 1996) shrnul hlavní etapy výzkumu tlumočnického zápisu, nastínil nejdůležitější principy konsekutivního tlumočení a rozpracoval systém psaní tlumočnických poznámek. Podle Ilga (1959: 2) je jednou z nejdůležitějších věcí při psaní tlumočnických poznámek dobře logicky analyzovat projev, oddělovat jednotlivé části projevu, zaznamenávat si hierarchii mezi výpověďmi a zapisovat především to, co nelze udržet v paměti (návaznosti, stylistické nuance, výčty, vlastní jména, číslovky, citace atd.), zatímco lze obětovat výrazy, které nenesou základní smysl projevu (slovní hříčky, anekdoty, rétorické obraty), protože při jejich rekonstituci se tlumočník většinou může spolehnout na paměť. V práci napsané společně s Lambertovou (1996) prosazuje Ilg ještě princip zápisu základní gramatické struktury věty (podmět – sloveso – předmět)[1], která má sloužit k lepší vizualizaci struktury projevu na papíře.

Rozanovy principy byly postupně přejímány, rozpracovávány a aktualizovány dalšími teoretiky i praktiky v oblasti konsekutivního tlumočení, a proto se promítly například i do prací Beloručeva, Matysska nebo Jonese (viz dále).

2.1.2. Danica Seleskovitchová a pařížská škola ESIT

Koncepce Danici Seleskovitchové, jedné z nejdůležitějších osobností pařížské tlumočnické školy ESIT, vychází z doporučení Rozana (1956), hlavně však z Herberta (1952) a jeho důrazu na logickou analýzu smyslu. Seleskovitchová na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století vyvinula tzv. *teorii smyslu*. Při podrobném zkoumání souvislosti tlumočnického zápisu s produktem konsekutivního tlumočení (1975) došla k závěru, že tlumočníci pracují s *deverbalizovaným*, tedy jazykového základu zbaveným smyslem výchozího projevu, protože říkají věci, které v poznámkách nemají, nebo jinak, než jak je mají v poznámkách zaznamenané. Ve své teorii proto zdůrazňuje především význam porozumění, protože vyjma faktických informací, které

[1] Týká se jazykové kombinace angličtina – francouzština, kde existuje pevný pořádek slov.

jsou přenášeny mechanicky, se tlumočník nezaměřuje na formální způsob slovního vyjádření[2]:

> Words are actually a hindrance and not a help when one attempts to make sense out of a string of hundreds, if not thousands, of words... the more evanescent, the more fleeting a word is, the easier it will be for the interpreter to discard it and to retain only the meaning of the message; an accurate interpreter preserves meaning, not words.
>
> (Seleskovitch 1968: 17)

Seleskovitchová přirovnává tlumočení k obrazu, jejž tlumočník „přemalovává" do cílového jazyka na základě toho, jak se mu řečníkem předestřený obraz jeví. Nejde tedy o neměnnou fotografii, nicméně všechny důležité prvky by se měly v tlumočnickém převodu objevit – podobný příměr používají i Bowenovi s vyobrazením Alenky v říši divů (1984: 27-29)[3].

Vycházejíc z předpokladu, že tlumočník má zaznamenávat pouze smysl a nikoli slova, se Seleskovitchová přiklání k použití pouze malého množství symbolů. Varuje před jakýmkoli nuceným memorováním a mechanickým použitím značek a doporučuje používat pouze malé množství dobře zautomatizovaných symbolů. (Seleskovitch/Lederer 2002: 51).

Seleskovitchová (1975:157-159) v souvislosti s tlumočnickým zápisem klade důraz na konciznost a čitelnost notace a dále odlišuje tlumočnickou poznámku ideovou (*note idéïque*), která představuje jakýsi „odrazový můstek" pro paměť smyslovou, od poznámky verbální (*note verbale*), díky níž je slovo převedeno do cílového jazyka.

Na Seleskovitchovou navázal i Thiéry (1981), jehož práce je zaměřena především didakticky a shrnuje nejdůležitější obecné principy tlumočnického zápisu a soustředí se i na postup při prezentaci tlumočnického převodu. Thiéry též navrhl také vlastní pohled na fáze procesu konsekutivního tlumočení (viz kap. 1.2.).

---

[2] Tento poznatek Seleskovitchová výstižně shrnula citací z Alenky v říši divů od Lewise Carrola: "*Take care of the sense and the sounds will take care of themselves.*" (Seleskovitch 1975: 142).

[3] S ohledem na zmiňovanou teorii smyslu ve tlumočení je však třeba upozornit na studii provedenou H. V. Damovou (2002), jež zkoumala, zda je skutečně tlumočený text produkován na základě verbální představy smyslu zdrojového textu a pouze výjimečně na základě formy. Zkoumáním formální (ne)podobnosti segmentů tlumočeného projevu s projevem originálním zjistila, že reprezentace zdrojového textu je z poměrně velké části verbální a že tlumočníci pracující v konsekutivním režimu věnují velkou pozornost aspektům formy originálu a při produkci tlumočnického převodu přihlížejí jak k verbálním, tak neverbálním aspektům výchozího textu (Dam 2002: 275).

Ze Seleskovitchové ve své práci vycházeli též David a Margareta Bowenovi (1984), kteří ve své příručce poskytují nejen praktické rady pro úspěšné zvládnutí tlumočnického zápisu a konsekutivního tlumočení, ale zabývají se také specifickým problémem volnosti/věrnosti tlumočení. Podle Bowenových má tlumočnická notace napomáhat tlumočníkovi k soustředění, jež vyžaduje aktivní poslech (Bowen/Bowen 1984: 4).

2.1.3. Výzkum konsekutivního tlumočení v jiných zemích

Nejvýraznější teoretický proud v německých pracích o tlumočnickém zápisu představuje tzv. *heidelberská škola*. Stěžejní myšlenkou její teorie, se kterou přišel Heinz Matyssek v roce 1989 (In Komzáková 2004: 10), je notace nezávislá na jazyku, kdy tlumočník pochopené výroky uvolňuje od jazykových struktur. Jak uvádí Komzáková, *„Jeho systém pracuje s promyšlenými kombinacemi značek, od základních symbolů se podle přesně stanovených zásad odvíjejí symboly odvozené. Za symboly přitom Matyssek nepovažuje pouze značky oproštěné od jakéhokoli jazykového významu, ale třeba i kratší slůvka nebo zkratky.*". Matyssek spatřuje hlavní výhodu tohoto způsobu zápisu v tom, že tlumočníka při převodu nezatěžují slova a může se tak soustředit pouze na obsah projevu, čímž pro něj má být formulace cílového projevu jednodušší.

Z italské oblasti konsekutivního tlumočení je třeba zmínit Sergia Allioniho, jenž se domníval, že poznámky zapsané během konsekutivního tlumočení jsou vyjádřením komunikačního kódu. Allioni uvádí (1989: 191), že tlumočnický zápis lze popsat jako proces „*self-communication*", kde příjemce i vysílatel je jedna a táž osoba. Allioni proto navrhuje alespoň u začátečníků výuku konsekutivního tlumočení prostřednictvím „strukturovaného systému notace". Za účelem tohoto systému vytváří „gramatiku" konsekutivního tlumočení:

> A set of such general procedures as can be applied by each individual interpreter in order to create and use exactly those signs which suit best the interpreter's specific requirements.
>
> (Allioni 1989: 192)

Allioni ve svém systému zavádí symbolické lexémy (nesoucí obsah) a morfémy (určující funkci symbolu) a v notaci by měly být informace zaznamenávány podle jejich

gramatické funkce ve větě (1989: 193). Allioni upozorňuje (1989: 195), že navrhovaný systém notace není v žádném případě platný *per se*, ale má sloužit především jako prostředek ke zvýšení výkonnosti (rychlosti a stručnosti zápisu) a efektivnosti (jasné interpretaci obsahu během reformulační fáze tlumočení).

V neposlední řadě je nutné zmínit ruského teoretika konsekutivního tlumočení, R.K. Min'jara-Beloručeva. Ve svých pracích zdůrazňuje přehlednost tlumočnického zápisu, který má sloužit jako opora paměti a stimulovat intelektuální aktivitu (In Čeňková 2001: 78). V tlumočnickém zápise se podle něj mají co nejvíce využívat symboly a zkratky, důležitá je též ekonomie a vertikální rozložení zápisu, které zohledňuje syntaktické vztahy projevu (In Čeňková 2001: 79).

2.2. Úloha tlumočnického zápisu v konsekutivním tlumočení

Zřejmě všechny práce o konsekutivním tlumočení a tlumočnickém zápise zastávají názor, že notace je pro tlumočení důležitým nástrojem a málokterý tlumočník by se bez ní obešel. Hlavní úloha v procesu konsekutivního tlumočení je však přisuzována paměti – poznámky mají sloužit především k tomu, aby doplňovaly tlumočníkovu paměť, pomohly tlumočníkovi zapamatovat si informační obsah a strukturu projevu a poskytovaly mu tak záruku nebo oporu:

> Generally speaking, the object of the notes is to supplement memory efficiently.
>
> Herbert (1952: 32)

V podobném smyslu se vyjadřují i Seleskovitchová a Ledererová (2002: 50), které přirovnávají tlumočnické poznámky k individuálním záchytným bodům, „uzlům na kapesníku", které tlumočníkovi mají pomáhat soustředit se na poslech projevu a při rekonstituci projevu v cílovém jazyce mu mají připomínat to, co má říci. Podle Seleskovitchové (1975: 87) a Webera (1989: 165) by měl zápis v ideálním případě fungovat jako spouštěcí mechanismus, díky němuž dojde k vyvolání správné informace z tlumočníkovy paměti. Omezení úlohy notace na prostředek podpory paměti zdůrazňují Seleskovitchová a Ledererová, když tvrdí (2002: 64), že ani dobré zápisky nejsou zárukou kvalitního tlumočení, protože zásadní je především analýza všech složek projevu.

Karla Déjean Le Féalová (1981: 81) srovnává úlohu tlumočnického zápisu zaznamenávajícího řečníkovy myšlenky s významem nápovědy pro herce. Le Féalová tvrdí: „*...les notes contribuent à la mémorisation des contenus cognitifs par le seul fait d'avoir été prises*“[4]. Upozorňuje však také na to, že poznámky fungují pouze jako „berle“ (*béquilles*) pro tlumočníkovu paměť, v žádném případě ji tedy nemohou plně nahradit.

Klíčovou úlohu hraje tlumočnický zápis především při zaznamenávání číslovek, vlastních jmen, zkratek apod., jež nelze vyvodit z kontextu analýzou a jež by tlumočník musel udržet v paměti po celou dobu projevu až do doby, než začne tlumočit. Le Féalová (ibid) proto řadí zaznamenávání těchto informací do jedné z hlavních funkcí tlumočnických poznámek, neboť bez zápisu u nich existuje velké riziko ztráty.

2.3. Podoba tlumočnických poznámek

Přestože didaktické příručky konsekutivního tlumočení a zásady v nich obsažené jsou všeobecně uznávané, zůstávají pro tlumočníky pouhými vodítky a skutečná podoba tlumočnického zápisu může vypadat výrazně jinak. Navíc je velmi obtížné jednotlivé zápisy různých tlumočníků srovnávat a získané výsledky zobecnit, protože pro studii tohoto typu by bylo třeba využít velmi rozsáhlý vzorek tlumočníků a zajistit identické podmínky pro všechny účastníky experimentu. I z tohoto důvodu existuje podobných studií jen velmi málo.

Z výše uvedených poznatků o úloze tlumočnického zápisu však vyplývá, že jakkoli jsou poznámky individuální, měla by jejich podoba být dostatečně jasná a vizuální, aby se tlumočníkovi i při velmi krátkém pohledu do bloku z paměti „vynořila“ struktura projevu, argumenty a způsob jejich prezentace.

Způsobů zapisování mluveného slova existuje velké množství a i zde se jedná o velmi individuální postupy. Pokud bychom chtěli vytvořit osu věrnosti/volnosti zápisu (viz obrázek níže), na jejím levém konci by se pravděpodobně nacházel těsnopis, který za použití různých symbolů a zkratek přesně kopíruje formu projevu. Pohybem na ose doprava bychom se dostali k oblasti lineárního zápisu, kde se věrnost liší především podle účelu poznámek – větší věrnost upřednostňují například studenti během přednášek, volnější by pak byly například poznámky z pracovní porady. Příkladem

[4] „Poznámky přispívají k zapamatování kognitivního obsahu už jen tím, že si je tlumočník zapíše.“ (překl. aut.)

zápisu, jenž by mohl figurovat na pravém konci této osy, by podle našeho názoru mohla být technika prostorového zaznamenávání informací nazvaná *„patterned note-taking"*, s níž jako první přišel psycholog Tony Buzan v roce 1974 (In Norton 1981: 67).

Těsnopis Lineární zápis ***---Tlumočnický zápis ---*** Patterned note-taking

Buzan vychází z toho, že zatímco informace jsou nám předkládány lineárním způsobem, lidský mozek lineárně nefunguje, naopak stále vytváří množství asociací, které jsou u každého jednotlivce individuální (In Norton 1981: 68-69). Proto Buzan navrhl *„patterned note-taking"*, jež spočívá v tom, že od klíčového slova zaznamenaného doprostřed stránky vycházejí do všech směrů stránky různé šipky, ilustrace nebo linky. Hlavní cíl takového zápisu spočívá v tom, že pisatel je při psaní poznámek nucen příchozí informace přetvářet a aktivně se tak podílet na jejich třídění a organizaci (In Norton 1981: 76).

Na tomto místě je nutné poznamenat, že přestože Buzan tuto techniku navrhl a propagoval především pro studenty připravující se na zkoušky, převzala ji od něj Torres Díazová, jež ji nazvala *„mind-mapping"* a upravila podle ní kurz konsekutivního tlumočení pro studenty, již špatně adaptují Rozanovy principy vertikalismu a diagonalismu. Podle Díazové má tato technika vést k lepší analýze a pochopení smyslu projevu a zapamatování a vybavování informací (Torres Díaz 1997: 214). Je však třeba podotknout, že použití tohoto způsobu zápisu se zřejmě z velké části omezuje na počáteční výuku tlumočnického zápisu, neboť podle našeho názoru by použití této techniky například při delších projevech bylo nemožné.

Zbývá tedy dodat, že „běžný" tlumočnický zápis se svou ojedinělou podobou se podle našeho názoru na pomyslné ose pohybuje v její pravé části mezi poznámkami lineárními a *„patterned note-taking"*. Tlumočník musí při poslechu provádět daleko hlubší a pozornější analýzu originálu než například posluchač přednášky, avšak na rozdíl od studenta, který si zapisuje pouze klíčová slova a strukturu tématu způsobem *„patterned note-taking"*, musí tlumočník dbát v jisté míře i na formu projevu – projev

by měl být převeden co nejpřesněji, ale ne stejnými slovy. Tlumočník si tak slyšený projev zaznamenává v podobě „neformulované myšlenky" (Sorvali 1992: 152).

2.3.1. Individualita tlumočnického zápisu

Tlumočnický zápis se výrazně liší od jiných typů poznámek také skutečností, že notace tlumočníkovi slouží jednorázově v konkrétní okamžik a většinou již později není využita. Proto může mít právě takovou podobu, která dostatečně podpoří tlumočníkovu paměť pouze v určitém okamžiku:

> They [the notes] are exclusively intended for immediate use, to serve as mile-stones in a speech which is still quite fresh to the mind. It is quite unnecessary that the interpreter should still be able to read them a year, or a month, or a day, or even an hour after he has finished his translation.
>
> (Herbert 1952: 34)

Konkrétní podoba zápisu je tedy velmi individuální – souvisí s tlumočníkovým způsobem vnímání světa, s jeho pamětí a vlastní představivostí. Jak poznamenává Thiéry (1981: 104), při zkoumání zápisů různých tlumočníků nebyla nalezena žádná společná metoda psaní poznámek, každý tlumočník si navíc při poslechu stejného projevu zaznamenává často odlišné druhy informací. Způsob psaní poznámek se podle Thiéryho také u stejného tlumočníka liší podle okolností. Většina teoretiků konsekutivního tlumočení se proto shoduje na tom, že neexistuje jediný a nejlepší způsob, jak poznámky zaznamenávat:

> The notes must reflect, and hence proceed from, understanding. Therefore, they do not constitute a rigid, pre-established system. They must be flexible and personal.
>
> (Donovan 1993: 217)

> Each interpreter has his own personal note-taking system which is the result of his individual imagination. Attempting to teach a "ready-made" system would be counterproductive indeed.
>
> (Weber 1989: 165)

Weberův názor na didaktiku sdílí i Thiéry, jenž tvrdí (1981: 112), že psaní tlumočnických poznámek představuje originální a individuální tvůrčí činnost, a proto se

nedá naučit – ve své práci proto kritizuje Herberta a Rozana za to, že pokládají tlumočnický zápis za základ konsekutivního tlumočení.

Přestože většina tlumočnických škol poskytuje studentům alespoň minimální úvod do metody psaní tlumočnických poznámek, důraz se klade na jejich vysokou individualitu – způsob zápisu musí tlumočníkovi jako osobnosti vyhovovat, důležité je dodržovat pouze pravidla efektivity a ekonomie (Ilg/Lambert 1996: 78).

Zajímavé je zjištění, ke kterému dospěla Seleskovitchová ve své studii z roku 1975. Mnoho didaktických prací o konsekutivním tlumočení nabízí poměrně vyčerpávající seznamy a návrhy symbolů pro nejběžnější termíny a pojmy, které se v tlumočených projevech vyskytují. Stejně tak mnoho didaktiků a teoretiků podtrhuje význam ekonomie zápisu a s tím spojenou důležitostí symbolů, které by měli tlumočníci využívat. Ve své studii, kde zkoumala podobu tlumočnických poznámek několika zkušených tlumočníků, dospěla Seleskovitchová k závěru, že většinu zaznamenaných poznámek tvořila slova a zkratky. Symbolů zde bylo zastoupeno jenom velmi málo a někteří tlumočníci dokonce téměř žádná slova v zápisu nezkracovali (Seleskovitch 1975: 154-155).

Množstvím symbolů v tlumočnické notaci se dále zabývala Komzáková (2004). Podle procentuálního podílu symbolů na celkovém zápisu definovala tři druhy notace (2004: 114) - neverbální (více než 50 % symbolů ve více než 75 % tlumočených textů), verbální (více než 50 % symbolů ve více než 50 % textů) a smíšenou (více než 60 % jazykových značek ve více než 75 % textů). Z experimentu provedeného na omezeném počtu tlumočníků vyplynulo, že se tlumočníci do jednotlivých kategoriích notace rozdělili rovnoměrně, nepotvrdila se tedy preference pro jeden typ notace.

Obě uvedené studie sice čerpaly z omezeného vzorku tlumočníků, potvrzují však domněnku, že každý tlumočnický zápis je individuální a nekopíruje všeobecně přijímané didaktické zásady. Skutečností zůstává následující:

> The crucial question in this context therefore concerns the quality of the words noted down and, notably, their subsequent representation in the target text.
>
> (Dam 2002: 268)

2.3.2. Množství tlumočnických poznámek

Karla Déjean Le Féalová tvrdí (1981: 83), že tlumočníci by si poznámek měli dělat spíše méně než více, protože „*Moins on prend de notes, moins on aura tendence à en attendre des services qu'elles ne peuvent pas rendre.*“[5]. Podobně uvažuje i Seleskovitchová (1975: 103), podle níž menší množství poznámek vede k větší volnosti tlumočníka a výsledný projev je spontánnější a jasnější.

Je však třeba připomenout, že dle našich informací nebyla provedena žádná vyčerpávající studie, která by posuzovala vliv množství poznámek na kvalitu výsledného projevu. Není proto jasné, zda zmiňované rady z didaktických příruček nejsou ovlivněny spíše profesionálními zkušenostmi a schopnostmi jejich autorů než skutečným pozorováním z praxe. Podle Webera (1989: 163) se totiž může míra množství poznámek a míra spoléhání na paměť u různých tlumočníků zásadně lišit a závisí především na tématu, vypětí, jazykové kombinaci, teoretických a praktických zkušenostech a osobní volbě tlumočníka.

Toto tvrzení ostatně dokládá i jeden ze závěrů experimentu Komzákové: „*...při práci na hranici přesycení kapacity se v notacích objevují daleko souvislejší slovní spojení než v úsecích, kdy je kapacita vyrovnaná.*“ (2004: 113). Mohli bychom namítnout, že zmíněného experimentu se zúčastnili tlumočníci bez víceleté praxe, na druhou stranu tento závěr ale naznačuje, že tlumočník si píše takové množství poznámek, které za daných okolností uzná za vhodné pro kvalitní přetlumočení úseku, potažmo pro snížení stresových faktorů při tlumočení.

2.3.3. Číslovky a vlastní jména

Na rozdíl od množství poznámek panuje větší shoda v tom, jaký druh informací by v optimálním zápise neměl chybět. Tlumočníci k těmto závěrům většinou dospějí sami v průběhu své praxe, máme však k dispozici i několik zveřejněných studií, které tyto domněnky potvrzují. Jedná se o studie, které zkoumaly obtížnost tlumočení číslovek a vlastních jmen.

Alessandriniová se ve své studii (1990) zaměřila na zaznamenávání číslovek. Její hlavní hypotézou bylo tvrzení, že číslovky narušují rychlý sled obrazů a myšlenek

[5] „Čím méně poznámek si zapíšeme, tím menší bude naše nutkání očekávat od nich služby, které nám nemohou poskytnout.“ (překl. aut.)

v tlumočníkově mysli i na papíře a že přes svou jednoznačnost mají vysoce informativní obsah a velmi nízkou míru předvídatelnosti (1990: 77). V experimentu s 12 konsekutivními tlumočníky, který Alessandriniová provedla, se v pasážích obsahujících číslovky vyskytlo o třetinu více chyb (sémantických i morfosyntaktických) než ve zbytku projevu a průměrná míra vynechávek v pasáži s číslovkami činila 29,5 %. Alessandriniová z toho vyvozuje, že kromě toho, že 65 % tlumočníků považuje číslovky za jeden ze zdrojů pracovního stresu (1990: 77), má přítomnost číslovek ve výchozím textu vliv nejen na množství chyb, ale i na jejich povahu, což následně ovlivňuje celkovou kvalitu tlumočení. Lze z toho tedy usoudit, že správné zaznamenání číslovek znatelně zvyšuje kvalitu tlumočnického projevu.

Cílem Gilova experimentu (1991b) bylo zjistit, do jaké míry je možné převádět vlastní jména. Jeho hlavní hypotézou bylo, že vlastní jména se za normálních podmínek špatně zachycují a převádí do cílového jazyka a navíc psaní poznámek odvádí pozornost od poslechu. Použil proto několik skupin studentů, kteří měli provést buď klasické konsekutivní tlumočení úseku, zaznamenávat pouze vlastní jména nebo si je pokusit pouze zapamatovat. Závěry této studie (provedené na velmi omezeném vzorku) byly poměrně nejednoznačné, lze z nich však usoudit, že zaznamenání vlastních jmen je pro kvalitu tlumočení zásadní, přestože se tím výrazně zvyšuje obtížnost aktivního poslechu. V závěru podobného experimentu Giambagliová (1998: 127) tvrdí, že pouhý poslech každopádně nepředstavuje dostatečný nástroj pro efektivní převod takového obsahu za předpokladu, že není speciálně natrénován.

2.3.4. Jazyk tlumočnického zápisu

Řada odborníků v didakticky zaměřených příručkách o konsekutivním tlumočení nabádá tlumočníky k zaznamenávání poznámek v cílovém jazyce. Autoři argumentují tím, že je výhodné pro usnadnění samotného tlumočnického převodu vyřešit ve fázi analýzy originálu a psaní poznámek všechna problematická místa překladu a zapsat si tak hotové „řešení" nebo jeho část v cílovém jazyce (Herbert 1952: 35-36), nebo tím, že při zaznamenávání ve výchozím jazyce hrozí nebezpečí mechanického zapisování formy a interferencí (Seleskovitch/Lederer 2002: 59). Přednost zápisu v cílovém jazyce dává kvůli lepší analýze obsahu i Jones (1998: 66), přestože poznámky ve výchozím jazyce jsou úplnější, obsahují i důležité reálie a nezatěžují tlumočníka ve fázi poslechu a psaní ještě překladem. Preference cílového jazyka však může být u Jonese a dalších

odborníků z anglické oblasti ovlivněna tím, že jejich mateřským jazykem (ve většině případů tedy cílovým jazykem) je angličtina, v níž jsou slova obecně kratší než v jiných jazycích, slovosled je jednodušší a tlumočník se též nezdržuje zapisováním afixů.

Odlišný názor na jazyk zápisu má Thiéry (1981: 110), jenž tvrdí, že na jazyce zápisu nezáleží a že skutečné tlumočnické poznámky většinou představují směs výchozího jazyka, cílového jazyka a jazyka „třetího", tedy různých značek a symbolů. Vyhraněný názor má Ilg (1959: 2-3), podle nějž psaní poznámek probíhá naprosto nezávisle na jazyce, protože tlumočník má ve svém „arzenálu" zkratky, klíčová slova a symboly přejaté z mnoha různých jazyků.

Stejně jako v oblasti množství poznámek však zřejmě nebyla provedena žádná studie, která by zkoumala vliv jazyka zápisu na výsledek konsekutivního tlumočení, publikovaná doporučení a názory tedy vycházejí opět z vlastní zkušenosti a osobní volby jednotlivých autorů. Existuje však studie, která zkoumala jazyk tlumočnických poznámek bez ohledu na kvalitu tlumočení (Dam 2004). Damová rozdělila jednotlivé části zápisu do čtyř kategorií (cílový jazyk, výchozí jazyk, třetí jazyk, neidentifikovatelný jazyk) a zjišťovala podíl jednotlivých kategorií. Došla k překvapujícímu poznatku, že výběr jazyka se řídí především postavením jazyka v tlumočníkově jazykové kombinaci. Podle Damové tedy záleží především na tom, zda je určitý jazyk u tlumočníka jazykem mateřským (A) nebo cizím aktivním (B), ne už tolik na tom, zda byl ten který jazyk v experimentu použit jako výchozí nebo cílový (Dam 2004: 12). Tento závěr by bylo velmi zajímavé ověřit v dalších experimentech, nejlépe s větším vzorkem.

Experiment týkající se vlivu obtížnosti textu na jazyk tlumočnické notace v nedávné době provedla Komzáková (2004). Ve své práci došla k závěru, že tlumočníci preferují zápis v cílovém jazyce s některými prvky z jazyka výchozího (2004: 112). Dalším zjištěním bylo, že jazyk zápisu se mění podle typu textu. Výchozí jazyk se významnou měrou vyskytl v informačně bohatém textu, zvláště ve výčtech, a dále v abstraktním a obtížně srozumitelném textu, zatímco v argumentativním textu byl podíl výchozího jazyka nejnižší (2004: 114-115).

3. OTÁZKY SPOJENÉ S KVALITOU V TLUMOČENÍ

Cílem naší práce je zkoumat propojení mezi podobou tlumočnického zápisu a kvalitou konsekutivního tlumočení, je tedy třeba se zmínit o velmi zásadních a často kontroverzních problémech, které jsou s kvalitou tlumočení a jejím hodnocením spojeny.

3.1. DEFINICE KVALITY TLUMOČENÍ

První problém se týká již samotné definice a rozpracování pojmu „kvalita tlumočení". Podle Gila (1995c: 119) žádnou podobnou definici nelze podat, protože očekávání se liší podle posluchače, typu konference a individuality tlumočníka, řada odborníků se však přesto pokusila jasnou a výstižnou definici poskytnout.

Kurzová (2001: 404) například vyšla obecně z definice kvality navržené Evropskou organizací pro kontrolu jakosti (EOQC), podle níž je kvalita „*the totality of features and characteristics of a product or service that bear on its ability to satisfy a given need*". Sama však později uvádí (2001: 405), že očekávání jednotlivých uživatelů se různí a že kvalita se liší podle poskytovatelů služby, ceny, času apod. Výsledná kvalita je proto přímo úměrná spokojenosti s poskytnutou službou.

S vědomím toho, že vyčerpávající definici kvality v tlumočení nelze vytvořit, zohlednila Moser-Mercerová (1996: 44) skutečnost, že tlumočnický výkon musí být za všech okolností hodnocen s ohledem na řadu vnějších faktorů působících na tlumočníka[6] a vyvodila z toho, že lze operovat pouze s definicí „optimální kvality", která vyjadřuje nejvyšší stupeň kvality, kterou může tlumočník poskytnout za vhodných vnějších podmínek:

> Optimum quality in professional interpreting implies that an interpreter provides a complete and accurate rendition of the original that does not distort the original message and tries to capture any and all extralinguistic information that the speaker might have provided subject to the constraints imposed by certain external conditions.
>
> (Moser-Mercer 1996: 44)

[6] O situačních proměnných ovlivňujících kvalitu podrobněji viz kapitola 4.

Odlišným směrem k vypracování definice kvality se vydala Giuliana Garzone (2002: 110-117). Vycházela z pojetí norem Gideona Touryho (1995: 58-61), které aplikovala na kontext tlumočení: normami se zde míní jistá vnitřní omezení chování (*internalised behaviour constraints*), jež sdílejí členové profesionální tlumočnické komunity[7] a jež uplatňují pro splnění daných standardů[8]. Normy však mají podle Garzone i příjemci a zadavatelé tlumočení a jejich úloha ve stanovování standardů kvality je různá. Výsledná kvalita tlumočení je tak kompromisem mezi abstraktními standardy a omezeními vyplývajícími z reálných podmínek, ve kterých je tlumočení provedeno. Garzone z tohoto normativního pojetí vyvodila obecnou definici kvality:

> The concept of quality in interpretation can thus be defined as a construct embodying the norms which are deemed appropriate to guarantee the intrinsic and extrinsic properties considered ideal for an interpretation performance in a given social, cultural and historical situation.
>
> (Garzone 2002: 110)

3.2. Hodnocení kvality tlumočení

3.2.1. Způsoby hodnocení kvality tlumočení

Většina vědců, kteří se zabývali výzkumem v oblasti kvality tlumočení, se shoduje na tom, že tlumočení má být hodnoceno komplexně jakožto služba klientovi, která má splňovat očekávání uživatele. Podle Pöchhackera (2002: 96) však záleží pojetí kvality právě na tom, zda tlumočení posuzujeme jako službu nebo jako produkt. Zůstaneme-li na rovině produktu, pak kvalita souvisí především s přesnou a věrnou reprodukcí originálu. Vnímáme-li převod z perspektivy intratextové, je hlavním kritériem jasnost a srozumitelnost. Poslední z možných perspektiv hodnocení kvality je rovina procesu, tedy míra úspěšné komunikace. Na této úrovni je posuzováno zejména převedení

---

[7] Jako příklad lze uvést normy stanovené Mezinárodní asociací konferenčních tlumočníků (AIIC) - tlumočníci registrovaní u AIIC musí splňovat předepsané jazykové a kulturní kvality normy profesionálního chování. Normotvorný přístup AIIC je patrný z toho, že asociace mluví především o „ideálním" tlumočníkovi a „ideálním" výstupu tlumočení (AIIC 1995).

[8] Garzone k jednotlivým kategoriím Touryho norem přiřadila konkrétní normy uznávané pro oblast simultánního tlumočení (2002: 112): *předběžné normy* (*preliminary norms*) by zde zahrnovaly například preferenci tlumočení jen do mateřského jazyka, *pracovní normy* (*operational norms*) by v podkategorii textově-lingvistické zahrnovaly například taktické normy, *ad hoc* strategie nebo segmentaci produktu a v podkategorii norem týkajících se výstavby produktu (matricial norms) by se jednalo o normy v oblasti vynechávek, přidaných informací a posunů.

komunikačního záměru řečníka a míra dosaženého efektu: „*Snahou tlumočníka se adekvátním způsobem převést záměry obsažené ve výchozím sdělení, a to tak, aby se projevil požadovaný komunikační efekt.*" (Čeňková 1988: 117).

Kopczynski (1994: 189) poukazuje na to, že kvalitu lze hodnotit ze dvou různých hledisek – lingvistického (ekvivalence obsahu a formy, spadala by sem tedy kategorie věrnosti) a pragmatického (ovlivněného kontextem – řečníkem, tlumočníkem a jeho individualitou, ilokučním záměrem sdělení, normami, prostředím atd.).

Moser-Mercerová (1996: 47) udává celkem tři způsoby hodnocení kvality: hodnocení/ocenění (*evaluation*) jakožto služby poskytované na trhu, měření (*measuring*) v rámci laboratorních experimentů a hodnocení/posouzení (*assessment*), které se zaměřuje na zjišťování chyb a posunů, například při nácviku tlumočení ve třídě. Pro hodnocení kvality Moser-Mercerová doporučuje používat dobře nastavené stupnice chyb.

V otázce stupnic pro celkové hodnocení kvality pochází jediné doporučení od Gila (1983: 241), jenž navrhuje použití běžné škály o sedmi stupních (kvalita velmi špatná, špatná, nedostatečná, dostatečná, dobrá, velmi dobrá, výborná). Ve své dotazníkové studii pro hodnocení kvality (1990a) však použil i škálu o pěti stupních.

Mezi hlavní způsoby hodnocení kvality tlumočení řadí Pöchhacker (2002: 99-105) dotazníky rozdávané tlumočníkům pro zjištění toho, co si představují pod pojmem „kvalita", dále dotazníky pro uživatele a klienty, dotazníky vytvářené pro konkrétní případové studie, práci s korpusy za pomoci analýzy diskurzu a v neposlední řadě též experimenty, ve kterých se většinou kromě přesnosti převodu sleduje i úspěšnost zachování ekvivalentního efektu.

Studií zkoumajících očekávání příjemců tlumočení i konkrétní hodnocení tlumočení byla provedena celá řada. Jednu z prvních studií tohoto typu publikovala Bühlerová (1986), jež pracovala s dotazníky, které rozdávala uživatelům konferencí a ve kterých se dotazovala na to, jaký význam účastníci přikládají jednotlivým hodnoticím kategoriím. Bühlerová rozpracovala těchto 16 kategorií na kritéria lingvistická (sémantická) a extra-lingvistická (pragmatická). Jak ukázaly výsledky dotazníků (1986: 231-232), z první kategorie přisuzují uživatelé největší význam důslednosti při převodu smyslu originálu, logické soudržnosti projevu a používání správné terminologie. Z druhé kategorie kritérií jako nejdůležitější vyplynula hodnověrnost tlumočníka, důkladná příprava konferenčních dokumentů a schopnost pracovat v týmu. Získané výsledky Bühlerová porovnala se stejnými dotazníky

vybranými od přijímacího výboru asociace AIIC a zjistila, že očekávání obou skupin se v některých parametrech liší. Oproti uživatelům například AIIC kladl větší důraz na dodržování gramatických pravidel, styl projevu, používání správné terminologie nebo příjemný hlas, menší význam naopak přisuzoval úplnosti informací nebo přípravě konferenčních materiálů.

Stejná kritéria použila o tři roky později ve své komparativní studii Ingrid Kurzová[9] (In Kahane 2000) s cílem ověřit výsledky získané Bühlerovou. V této, ale i ve své další studii provedené později (1993) na čtyřech různých tlumočených akcích s odlišným prostředím i uživateli dospěla k zajímavému poznatku, neboť zjistila, že přestože se mírně lišil procentuální poměr významu, který uživatelé přisoudili jednotlivým kategoriím, pořadí důležitosti kritérií zůstalo stejné – opět byl největší důraz kladen na důslednost při převodu smyslu originálu, logickou soudržnost projevu a používání správné terminologie.

Podobné dotazníky zjišťující důležitost jednotlivých kritérií hodnocení použili později i Marrone (1993), Kopczynski (1994) a Moser (1996). Všechny získané výsledky byly přibližně stejné, odpovědi se prakticky lišily jen v rozdílném přikládání důležitosti třem kategoriím, kterými byly přesnost převodu obsahu, úplnost převodu a zachování zásadních prvků projevu (In Čeňková 1998a: 166).

Je třeba též zmínit dotazník pro celkové hodnocení tlumočení a hodnocení jednotlivých aspektů hodnocení, který použil Gile při studii očekávání a hodnocení kvality na odborné konferenci (1990a). Cílem bylo ověřit, zda normativní požadavky na kvalitu (jazyková věrnost, srozumitelnost projevu, posazení hlasu, práce s mikrofonem atd.) odpovídají očekáváním a požadavkům delegátů. K tomuto výzkumu použil dotazník s pěti aspekty hodnocení a celkovým hodnocením tlumočení a pětistupňovou hodnoticí škálou. Výsledky byly poměrně homogenní a tlumočníci byli hodnoceni velkým množstvím bodů. Gile z toho vyvodil (1990a: 66), že účastníci konference mají nižší nároky na tlumočníky, než jaké mají například tlumočníci mezi sebou nebo zadavatelé tlumočení.

Kromě zmíněných způsobů zkoumání očekávání příjemců a hodnocení kvality tlumočení v reálných podmínkách existují i pevně stanovené postupy pro hodnocení kvality tlumočení v situacích tlumočnických zkoušek. O těchto postupech se podrobněji zmíníme v následující kapitole.

---

[9] KURZ, I. 1989. Conference interpreting: User expectations. *ATA Proceedings of the 30th Annual Conference*. Medford, NJ: Learned Information Inc., 143-148.

3.2.2. Aspekty kvality

V kapitole 3.2.1. jsme se zmínili o tom, že panuje poměrná shoda co do významu jednotlivých hodnoticích kritérií kvality tlumočení. Podobný názor má i Garzone (2002: 109), podle níž existují v tlumočnické komunitě „základní kritéria kvality" – mezi ty řadí důslednost převodu smyslu (neboli věrnost) originálu, přesnost a zajištění úspěšné komunikace. Je však třeba poznamenat, že nebyla vypracována žádná univerzální „šablona" pro hodnocení tlumočení – právě z toho důvodu, že v otázce dalších aspektů kvality již tlumočnická komunita tak jednotná nezůstává.

Řada odborníků se ztotožňuje s Gilovým názorem (1983: 237), podle nějž kvalita tlumočení závisí na převodu obsahu, na jeho prezentaci, ale také na interakci těchto dvou složek. Někteří autoři chápou kvalitu tlumočení v širším smyslu slova a zohledňují i další aspekty – podle Bowenových (1984: 26) by mělo tlumočení vyvolat na adresáta takový dojem, jejž zamýšlel autor originálního projevu, Kellett (1995: 52) zdůrazňuje význam prezentace a způsobu podání informací při tlumočení, Kalina navrhuje:

> I suggest that quality cannot be determined in relation to the interpreter's output alone. Other aspects too require close study – e.g., the interpreter's appearance and general conduct during and around conferences, booth manners, discretion, commitment to preparation and debriefing, further training.
>
> (Kalina 2002: 124)

Přestože největší shoda co do posuzování kvality tlumočení panuje v měřítku věrnosti originálu, Garzone (2002: 109) tvrdí, že požadavku věrnosti je nadřazen požadavek splnění funkce textu v cílové kultuře. Věrnost by tedy podle Garzone již neměla být považována za jediné měřítko hodnocení kvality tlumočení.

Zvláštní kapitolu v metodě hodnocení tlumočení tvoří šablony, které se používají například na tlumočnických školách. Šablona používaná pro hodnocení konsekutivního tlumočení v rámci státních tlumočnických zkoušek na Ústavu translatologie FF UK je rozdělena do tří kategorií: 1. Převedení obsahu, stylu, smyslu a funkce sdělení, 2. Formální stránka tlumočení, 3. Jazyková stránka tlumočení. U každé kategorie je pak pětibodová hodnoticí stupnice rozdělená do tří skupin prospěchu (4-5 bodů, 1-3 body,

0 bodů), přičemž 5 bodů představuje maximum, které lze za jednotlivou kategorii získat. Pro uspění u zkoušky nesmí student za žádnou bodovanou část získat 0 bodů.

Podobnou metodou se tlumočnické výkony hodnotí i na pařížské tlumočnické škole ISIT (*Institut Supérieur d'Interprétation et de Traduction*). Dvacetibodová stupnice je zde také rozdělena do tří skupin prospěchu, hodnoticích kategorií je však devět: obsah, vizuální stránka, gesta, prozodické aspekty, výraz, slovní stránka projevu, přizpůsobení se posluchači, kultivovanost a vlastní opravy. Podle počtu získaných bodů se určí výsledná známka, která se ve Francii vyjadřuje počtem bodů z celkových 20[10]. Obě hodnoticí šablony uvádíme pro ilustraci v příloze této práce.

Lze si položit otázku, zda jsou takové šablony pro hodnocení tlumočnických výkonů přijatelné, zejména jsou-li kritéria hodnocení rozpracována tak málo podrobně jako v případě ÚTRL. Z osobních rozhovorů s vyučujícími, kteří taková hodnocení u zkoušek provádějí, však vyplývá, že hodnotitelé mají dlouholetou tlumočnickou praxi a také velmi hluboké znalosti o teoretických otázkách týkajících se tlumočení a jeho hodnocení. Všechny kategorie, které musejí být například pro účely dotazníků rozdávaných účastníkům konference podrobně rozepsány, případně ještě vysvětleny, dokáží proto hodnotitelé na tlumočnických školách postihnout a relativně objektivním způsobem zhodnotit i bez podrobné šablony.

I na oblast tlumočení by se dal vztáhnout článek Christophera Waddingtona (2001), který se zabývá tím, zda by překlady mely být hodnoceny metodou analýzy chyb či spíše holisticky, tedy vzhledem k celému projevu. Podle výsledků Waddingtonova experimentu je u tlumočení přesnější metoda analýzy chyb, má však i svá omezení, a proto je nejlepším a nejobjektivnějším řešením hodnocení, které obě metody kombinuje. Didaktické hodnoticí metody používané na ÚTRL a ISIT také oba způsoby hodnocení kombinují – body zde zastupují metodu analýzy chyb, zatímco zohlednění všech kategorií hodnocení je prvkem metody holistické.

[10] Obě hodnoticí šablony uvádíme pro ilustraci v příloze této práce.

3.2.3. Druhy subjektů posuzujících kvalitu

Přestože v reálné situaci, kde se nejedná o experiment nebo o posuzování kvality za účelem výběru tlumočníků dle schopností, posuzuje kvalitu tlumočnického převodu pouze uživatel, většina odborníků se shoduje na tom, že klienti nejsou pro hodnocení vhodnými adepty – v případě neznalosti výchozího jazyka nedokáží porovnat obsah a formu výchozího projevu s cílovým projevem a nedokáží posoudit, zda za špatnou kvalitu může řečník nebo tlumočník (Kurz 2001: 403).

Gile (1995b: 152) upozorňuje na to, že účastníci konference navíc kvalitu nejsou schopni hodnotit po celou dobu tlumočení. Postupují buď metodou *„samplingu"*, kdy zjišťují, zda jsou určité pasáže převedeny do cílového jazyka (přestože k tomu většinou nemají dostatečné schopnosti), nebo metodou „náhodného zachycení chyby". Tyto způsoby hodnocení Gile nepovažuje za příliš spolehlivé, ve svém experimentu totiž vypozoroval, že ne všichni posluchači byli schopni zachytit všechny chyby a navíc někteří z nich označili jako chybné i úseky, které byly převedeny správně (1995b: 154).

Cartellieri (1983: 213) jako další důvod pro nevhodnost hodnocení klienty uvádí skutečnost, že účastník jednání může být ovlivněn více než obsahem převodu tlumočníkovou konstantní a příjemnou rychlostí nebo sympatickou prací s hlasem. Klient může své vysoké hodnocení kvality též založit na tom, že tlumočník popisuje a prezentuje projednávané téma způsobem, které je uživateli blízké. Na metodologický problém s měřením kvality upozorňuje i Kahane (2000) – dotazníky podle něj dávají obecný názor na „vnímanou kvalitu", ale faktory ovlivňující takové vnímání zůstávají nejasné. Většina klientů například požaduje, aby byl správně převeden smysl projevu, sami však tuto kategorii nedokáží posoudit. Kahane se proto zamýšlí nad tím, zda vnímání takových kategorií není v těchto případech výrazněji ovlivněno například tlumočníkovým hlasem. Problém však spočívá především v tom, jaké kategorie jsou posuzovány a jaký způsob je pro hodnocení kvality použit.

Moser-Mercerová (1996: 51) doporučuje pro hodnocení kvality tlumočení několik posuzovatelů, a to nejlépe tlumočníků, protože ti nejlépe znají tlumočnické strategie. Seleskovitchová (1986: 236) připouští možnost použití klientů pro hodnocení, spíše však pro poznámky obecného typu. Za ideálního hodnotitele tlumočnického výkonu považuje osobu vytvářející zápis z jednání, která se musí pro pochopení průběhu a obsahu jednání spolehnout pouze na tlumočníka. Podle Kurzové (2001: 397) by se v každém případě hodnocení kvality nemělo opírat pouze o názor uživatelů.

3.2.4. Subjektivita hodnocení kvality tlumočení

Zřejmě nejkontroverznější a nejproblematičtější oblastí kvality tlumočení zůstává velká subjektivita hodnocení. Kvalita tlumočení totiž může být pojímána rozdílně podle oboru, z něhož uživatelé pocházejí, podle typu a velikosti setkání, podle zkušeností uživatelů, jazykového původu a jiných faktorů.

Gile provedl experiment (1999), ve kterém zjišťoval odchylky ve vnímání věrnosti originálu. O hodnocení simultánního přetlumočení krátkého projevu požádal několik různých skupin subjektů (profesionální tlumočníky, studenty tlumočení, učitele a studenty anglického jazyka) a zjistil, že dokonce i u kategorie věrnosti originálu, která je kritériem, na němž se shodují jak profesionální tlumočníci, tak uživatelé (viz kapitola 3.2.1.)[11], může docházet k diametrálně odlišnému vnímání kvality:

> It follows that the existence or absence of a given informational element... can be perceived as either positive or negative, depending on the assessor's views on fidelity and on his/her interpretation of the reason for this presence or absence.
>
> (Gile 1999: 52)

Gile v tomto experimentu zjistil, že v hodnocení tlumočení se objevily markantní rozdíly jak mezi skupinami, tak i uvnitř jednotlivých skupin. Došel proto k závěru, že kategorii věrnosti originálu je velmi obtížné hodnotit a že vnímání věrnosti zřejmě v mysli hodnotitelů zahrnuje i aspekty, které by badatelé pod pojem „věrnost originálu" nezařadili (1999: 68).

Gile se dále domnívá (1999: 53), že subjektivita hodnocení tlumočení může být dána skutečností, že hodnotitelé jsou různě citliví na tlumočnické chyby. Jedním z důvodů těchto odchylek je podle něj omezená pracovní paměť při hodnocení tlumočnického výkonu.

---

[11] Je však třeba podotknout, že i v chápání „věrnosti" někdy panuje nejednotnost – podle Ampara (In Lederer 1990: 79) je věrnost definována většinou jakou věrnost smyslu. Podle Ampara jsou však zásady zachování věrnosti smyslu trojího druhu (věrnost záměru řečníka, věrnost vlastním prostředkům cílového jazyka a věrnost příjemci převodu) a pro zachování věrnosti obsahu jsou tyto tři kategorie neoddělitelné.

V jedné ze svých dřívějších studií (1990a) Gile dospěl k závěru, že hodnocení tlumočnického výkonu může též záviset na původu hodnotitelů. Při analýze dotazníků z jisté konference totiž zjistil, že anglicky mluvící účastníci hodnotili tlumočnické výkony daleko lépe než francouzští delegáti (1990a: 70).

K zajímavým poznatkům došel ve svém experimentu (1992) i japonský odborník Ng. Jako hodnotitele použil deset japonských rodilých mluvčích, kteří měli posoudit kvalitu studentských tlumočnických výkonů z angličtiny do japonštiny. Ve výsledcích hodnocení se projevily výrazné rozdíly mezi muži a ženami, kdy ženy byly více citlivé na porušování pravidel pro zdvořilostní formy v japonštině (1992: 40). Ng tvrdí, že tyto rozdíly se mohou projevit i v jiných hodnoceních a že mohou mít pro hodnocení kvality velký význam.

Subjektivita v hodnocení tlumočení se může dále projevit v (ne)rozpoznání nebo různé citlivosti na kondenzaci textu. Zatímco Damová (1993: 299) uznává kondenzaci za naprosto přijatelnou a z důvodu časového tlaku i nezbytnou tlumočnickou strategii, která při dobrém zvládnutí neztěžuje komunikaci ani neporušuje základní zásady pro tlumočnický převod smyslu projevu (1993: 311), lze se domnívat, že názor účastníků tlumočených akcí se může lišit – právě proto, že uživatelé nemusí znát běžné tlumočnické strategie nebo si nemusí být vědomi okolností, za kterých tlumočníci pracují.

Na závěr lze říci, že problém subjektivity v hodnocení tlumočnických výkonů je v tlumočnické komunitě všeobecně uznáván. V situacích, kdy je třeba dosáhnout co největší možné objektivity pro posouzení výkonu (např. při tlumočnických zkouškách na školách nebo do institucí zaměstnávajících tlumočníky), se proto vždy využívá většího počtu zkušených hodnotitelů.

4. OTÁZKY SPOJENÉ S TLUMOČNICKÝMI EXPERIMENTY

Tlumočnické experimenty představují v translatologii významný prostředek pro ověřování tzv. „silných" neboli testovatelných teorií (Isham In Gile 1997: 113). Jejich přínos je zřetelný především v případech, kdy například teorie jasně předpokládá výrazné rozdíly, ale v experimentu se žádné rozdíly neprokáží.

Podle Gila (1990b: 35) je jednou z největších výhod, které experimenty představují v porovnání s pouhým pozorováním, možnost oddělit „šum" (*noise*) pomocí kontroly parametrů, které by jinak mohly zasahovat do studovaných proměnných a znemožnit tak jejich přesnou analýzu. Experimenty tedy umožňují zaměřit se na konkrétní zkoumaný jev a usnadnit jeho pozorování.

Na druhou stranu představují tlumočnické experimenty i jisté nevýhody. Značné problémy způsobuje vytvoření umělého, nepřirozeného prostředí a simulace skutečné tlumočnické situace, což sice pomůže oddělit vnější vlivy, ale s nimi může současně dojít k oddělení části zkoumaného jevu nebo změně jeho podoby (Gile 1990b: 35). V konečném důsledku tedy může experimentátor sice docílit větší schopnosti srovnání, ale získané výsledky nemusí mít požadovanou platnost (Gile 1999: 57). Podle Ishama (In Gile 1997: 115) je problém „nepřirozenosti" tak významný, že by tlumočnický výkon v laboratorním prostředí vůbec neměl být měřen, pokud se nezajistí snížení nebo odstranění faktorů, které tuto „nepřirozenost" způsobují.

Objektivitou a validitou tlumočnických experimentů se zabývali zejména Ilg (1980: 117) a Gile (1990b: 28). Tvrdí, že z důvodu laboratorních podmínek (absence adresáta, nahrávání, absence motivace, nedostatek kontextu, čtení spíše než improvizace projevu atd.) a také z důvodu malého vzorku zkoumaných subjektů může být objektivita experimentů často významným způsobem snížena. V otázce velikosti vzorků však Gilovi oponuje Dillinger (1990: 42) s tím, že jsou-li výsledky z malých vzorků neprokazatelné a nevědecké, jedná se většinou o nesprávné použití technik statistické analýzy.

Prvotním problémem tlumočnických experimentů je nedostatek vhodných subjektů pro zkoumání. Podle Dillingera (1990: 42) je výběr subjektů vždy zásadně ovlivněn jejich ochotou podílet se na experimentu a také jejich dostupností. Gile dodává, že tlumočníci se cítí při hodnocení svého výkonu zranitelní a jen neradi

souhlasí s prováděním výzkumu na svých tlumočnických výkonech (Gile 1995b: 161). Proto není realistické očekávat od tlumočnických experimentů dokonalý výběr vzorku.

Vzhledem k tomu, že většina experimentů probíhá na tlumočnických školách, jsou za subjekty často vybíráni studenti. Někteří autoři (Dillinger 1990, Gile 1997) proto varují před generalizací výsledků studentů – oproti profesionálním tlumočníkům, kteří se podle nich soustředí na smysl projevu a jejich převod je automatičtější, se studenti často soustředí spíše na jazyk a povrchovou strukturu originálu.

Další problematickou otázkou v souvislosti s tlumočnickými experimenty je skutečnost, že tlumočnický výkon je vždy ovlivněn celou řadou proměnných. Jejich výčet jde od kvalifikací a schopností tlumočníka, jeho momentálního psychického a fyzického stavu a přípravy přes pracovní prostředí, technické vybavení, dostupnost materiálů a pracovní dobu až k charakteru, připravenosti a obtížnosti projevu, tempu a pohlaví řečníka (Kalina 2002: 125). Otázku proměnných ovlivňujících kvalitu tlumočení rozpracovala i Garzone (2002: 109) – řadí k nim mimo jiné ustanovení dohody o provedení práce, počet účastníků tlumočeného setkání, pracovní jazyky, technické vybavení, pracovní dobu, délku akce a dostupnost materiálů.

U tlumočnických experimentů je dále třeba vzít v úvahu možnosti zkreslení a interferencí, které se běžně vyskytují u sociologických experimentů. Může docházet například k tzv. „efektu morčete" (Disman 2000: 132), kdy zkoumané osoby vědí, že jsou zkoumány, nebo „výběru role", kdy zkoumané osoby chtějí reagovat tak, aby se jevily v co nejlepším možném světle. Gile (1995: 140) se zmiňuje též o významu motivace tlumočníka, která se výrazně zvyšuje, pokud tlumočník ví, že jeho výkon bude srovnáván a hodnocen, neboť tehdy svou taktiku podřizuje zákonu nejvyššího výkonu.

Nesnadný úkol výzkumníka provádějícího tlumočnický experiment spočívá také ve způsobu hodnocení tlumočnických výkonů. O jednotlivých otázkách spojených s hodnocením kvality v tlumočení jsme se zmínili v kapitole 3, rádi bychom však ještě zdůraznili, že často záleží i na materiálu, s nimiž hodnotitelé pracují. Pokud totiž nelze nebo není vhodné hodnotit tlumočnický výkon přímo, lze vycházet buď z videonahrávky, audionahrávky nebo přepisu tlumočení. Gile upozorňuje na své pozorování (1999: 67), z něhož vyplynulo, že při použití transkripcí hodnotitelé (dokonce i tlumočníci) materiál nehodnotí stejně, jako by hodnotili mluvené slovo.

Poslední otázkou tlumočnických experimentů, o níž bychom se chtěli zmínit, je svazující omezení celého tlumočnického výzkumu, jenž může pracovat pouze s výsledkem tlumočení a o procesu tlumočení může formulovat jen domněnky. Jak

zmiňuje Gile (1995c: 215), v konsekutivním tlumočení lze zkoumat notaci pouze jako výsledek, protože operace krátkodobé paměti, jež vedou k zaznamenání zápisu, nemůžeme sledovat přímo. Pro analýzu procesu konsekutivního tlumočení můžeme zčásti využít informace, které poskytuje například opakování věty, váhání, chyby a neobratná vyjádření, proces samotný však opět přímo zkoumat nelze.

5. CÍL PRÁCE A METODOLOGIE EXPERIMENTU

Většina obecných prací o konsekutivním tlumočení navazuje na metody psaní zápisu zformulovaných již Rozanem (1956) či van Hoofem (1962), proto bychom mohli mluvit o určitých standardech nebo základních principech psaní tlumočnického zápisu, které jsou z didaktického pohledu v translatologické oblasti „osvědčené" a které jsou často používány k při výuce na tlumočnických školách. Seleskovitchová (1975: 148) například tvrdí, že sice neexistuje jednotný systém zápisu promluvy, ale že se dá přesto mluvit o určitých konstantách, které v zápisu, jenž má plnit svou úlohu, být mají – jedná se například o čitelnost tlumočnického zápisu, jeho vizuálnost, používání metod zkracování často se vyskytujících pojmů atd.

Na druhou stranu však velké množství autorů upozorňuje na to, že tlumočnický zápis, stejně jako ostatní druhy zápisu (například běžných studijních poznámek), je věcí nanejvýš individuální – podoba tlumočnického zápisu z velké části závisí na paměti tlumočníka, na obtížnosti a informační hustotě projevu, na individuálních zkušenostech tlumočníka i na jeho momentální fyzické i psychické kondici (Thiéry 1981:104).

Principy zmiňované v preskriptivních pracích lze proto zohlednit pouze jako doporučení, jehož se tlumočníci v žádném případě nemusejí držet. Nelze také říci, že by se dala jednoduše stanovit a popsat souvislost mezi tlumočnickým zápisem a konsekutivním tlumočením, stejně jako nelze říci, že by dodržování principů psaní tlumočnických poznámek tak, jak je uvádějí preskriptivní práce, bylo základem pro kvalitní tlumočnický výkon. V praxi totiž často například působí profesionální tlumočníci, kteří se nikdy soustavně neučili metodám psaní tlumočnického zápisu a kteří používají vlastní systém zápisu, a přitom je jejich tlumočení velmi kvalitní.

Vzhledem k tomu, že naše práce si bere za cíl zkoumat jevy, jejichž hodnocení podle uměle vytvořených parametrů a kritérií by bylo velice subjektivní, a k tomu, že kvalita zůstává v translatologii nadále diskutabilní otázkou, jsme se pro naši práci přiklonili ke kvalitativnímu výzkumu, který by se zaměřil na zjištění, popis a rozbor vztahů a souvislostí mezi tlumočnickým zápisem a konsekutivním tlumočením.

Cílem práce bylo za pomoci experimentu provedeného v laboratorních podmínkách zjistit:

- **zda a případně jaká souvislost existuje mezi jednotlivými tlumočnickými výkony a jim odpovídajícími tlumočnickými poznámkami**

- **zda a jak se mění podoba tlumočnických poznámek v závislosti na typu a obtížnosti výchozího projevu**

Formu laboratorního výzkumu jsme zvolili z toho důvodu, že umožňuje lepší přípravu a koordinaci tlumočnické situace a zajistí stejné prostředí a podmínky pro všechny zkoumané subjekty. Vzhledem k problematice tlumočnických experimentů, o níž jsme se zmínili v předchozí kapitole, jsme se rozhodli co nejvíce omezit nepřirozenost laboratorního prostředí. Proto jsme při experimentu použili videonahrávku s výchozími projevy a tlumočení se účastnili také autentičtí „klienti" (podrobný popis experimentu je uveden v kapitole C.2.).

Po nahrání experimentu jsme začali analyzovat získaný materiál. Aby byla tato analýza co nejpřesnější pro účely této práce a zaměřila se na požadované aspekty tlumočení a notace, provedli jsme před zahájením experimentu pilotní studii, která nám poskytla řadu podnětů především pro vypracování instrukcí pro hodnotitele. V první fázi analýzy experimentu byly tlumočnické výkony převedeny do písemné podoby a výsledné transkripce hodnotili tři nezávislí a kvalifikovaní hodnotitelé, kteří byli požádáni o zaznamenání různých chyb, posunů nebo změn v tlumočnických převodech dle poskytnuté šablony. Po porovnání jednotlivých hodnocení jsme postupovali metodou „mapování", kdy jsme označené úseky tlumočnických převodů porovnávali s příslušným tlumočnickým zápisem a pokoušeli se zjistit, zda a případně jaká souvislost existuje mezi úseky tlumočení a odpovídajícími kusy notace. Sledovali jsme též, zda u jednotlivých tlumočníků došlo k výraznějším odlišnostem ve způsobu zaznamenávání poznámek podle typu použitého textu.

Přestože experiment byl připravován tak, aby byla co nejvěrohodněji simulována reálná tlumočnická situace, experiment nelze srovnávat s běžným tlumočnickým prostředím. Studenti, které jsme k experimentu použili, nebyli placeni a výzkumu se účastnili dobrovolně (lze tedy předpokládat nižší motivaci než za běžné tlumočnické situace), experiment byl i přes poskytnutí základních informací o jednotlivých projevech prost širšího kontextu a vzorek zkoumaných subjektů byl omezený. Tato

práce proto nehodlá vydávat získané výsledky za obecně platné, ale pouze přispět nově získanými poznatky k výzkumu v oblasti konsekutivního tlumočení.

C. EMPIRICKÁ ČÁST

1. PILOTNÍ STUDIE

Před zahájením samotného experimentu byla provedena pilotní studie konsekutivního tlumočení. Podmínky, za kterých byla tato studie provedena, sice nebyly zcela srovnatelné s podmínkami pozdějšího experimentu, cílem však bylo pouze zjistit, které aspekty tlumočnického projevu obecně naznačují určitou souvislost s tlumočnickým zápisem a na které aspekty bychom se měli v průběhu hodnocení výsledků experimentu zaměřit. Tato studie též měla sloužit jako podkladový materiál k vypracování instrukcí pro hodnotitele, kteří byli po experimentu požádáni o ohodnocení kvality tlumočnických projevů dle stanovených kritérií.

Pilotní studie byla provedena v průběhu výuky anglického konsekutivního tlumočení V. ročníku na Ústavu translatologie FF UK. Studenti o tomto záměru nebyli dopředu informováni, aby nebyli ovlivněni při psaní tlumočnických poznámek nebo samotném konsekutivním tlumočení. Výkony studentů byly během výuky nahrávány na audiokazetu a po skončení hodiny od nich byly vybrány tlumočnické poznámky.

Pilotní studie probíhala tak, že rodilý mluvčí z Velké Británie přednesl dva předem částečně připravené projevy. Oba výchozí projevy se tématicky týkaly sportu, jejich styl však byl silně odlišný. Tématem prvního projevu byla historie moderních olympijských her. Tento projev měl z velké části chronologickou strukturu a řečníkovým záměrem bylo především podat posluchačům výklad a informovat je o základních faktech. Druhý projev naopak velice emotivním a subjektivním způsobem představoval negativní názor řečníka na sport a vysvětloval důvody jeho averze, vyskytly se v něm také britské reálie.

Každý z projevů trval přibližně 5 minut, tempo přednesu bylo poměrně rychlé (především u druhého textu) a studenti si během projevů dělali poznámky. První projev byl tlumočen jednou, k převedení druhého projevu byly vyzvány dvě studentky (druhá tlumočnice první převod neslyšela a byla zavolána až po jeho dokončení).

Přestože vzorek tlumočníků byl při této studii omezený, našli jsme mnoho míst, která by mohla vést při experimentu k určitým zajímavým závěrům. U prvního převodu se v chronologických částech neobjevily téměř žádné obsahové chyby. Nepřesnosti

nebo jazykové neobratnosti, které často vznikaly jako interference z anglického jazyka, mohly být dány zápisem ve výchozím jazyce.

V té části prvního projevu, kde však řečník více rozvinul argument a chronologický sled informací přešel do stylu úvahového, se koherence argumentu v tlumočnickém převodu rozpadla a došlo k závažnému obsahovému posunu. Při zkoumání této části zápisu tlumočnice jsme zjistili, že podoba notace se v tomto úseku významně změnila – v předchozích částech byl zápis velice stručný a obsahoval řadu čar symbolizujících návaznosti (tlumočnice se v této části zřejmě více spoléhala na svou paměť), v problematickém úseku však byl zápis málo členěný, tlumočnice si jakoby mechanicky zapisovala slova a nepoužila žádný symbol ani čáru představující návaznost. Můžeme z toho usuzovat na skutečnost, že tlumočnice z nějakého důvodu přestala výchozí projev analyzovat a místo aktivního poslechu a analýzy se snažila zaznamenat si co nejvíce informací a původních spojení. O příčině této změny lze samozřejmě pouze spekulovat, jednou z možností je však to, že obtíže způsobila změna stylistického postupu ve výchozím projevu.

Druhý projev byl obtížnější co do vystižení subjektivní prezentace argumentů. Některé z částí argumentů byly v tlumočnických převodech vypuštěny, což však mohlo být dáno i rychlým tempem řečníka. Obecně však můžeme o převodech tohoto projevu říci, že tlumočníkům se na všech místech nepodařilo udržet seriózní styl prezentace a přitom do projevu vložit dostatečnou expresivitu a subjektivitu. Na některých místech se projevily posuny i v koherenci a v druhém tlumočení i jeden významový posun, který byl pro pochopení argumentu důležitý. V obou případech byly poznámky tlumočnic spíše heslovité a neobsahovaly téměř žádné symboly zobrazující návaznosti argumentů.

První tlumočnice si zapisovala převážně ve výchozím jazyce, druhá tlumočnice naopak výhradně v jazyce českém. Podle našeho názoru však tato skutečnost neměla na kvalitu konsekutivního tlumočení podstatný vliv. Pokud došlo v tlumočnickém projevu k vynechávce, nepřesnosti nebo jazykově neobratnému spojení, často se stejné spojení vyskytlo i v notaci a bylo jí tedy zřejmě ovlivněno. Lze také polemizovat, zda druhé tlumočení bylo méně kvalitní z toho důvodu, že bylo daleko méně členěné (tlumočnice si horizontální čarou oddělila poznámky pouze jednou) než první notace.

Důležitějším poznatkem pro náš experiment však byly spíše problémy při převodu expresivity a subjektivního názoru řečníka, kdy tlumočník na jednu stranu musí co nejvěrněji reprodukovat argumenty vyslovené řečníkem, ale na druhou stranu si jako pouhý zprostředkovatel zřejmě podvědomě chce uchovat i částečný odstup a originál

jazykově zmírnit. Významným poznatkem také bylo částečné ochuzení koherence v tlumočnických převodech, protože tlumočení často vypadalo jako pouhé zřetězení informací bez explicitně vyjádřeného pojítka.

Na základě této pilotní studie jsme sestavili hodnoticí instrukce, které byly po provedení experimentu předány společně s transkripcí tlumočnických převodů a audiokazetou třem nezávislým hodnotitelům.

2. EXPERIMENT

2.1. MATERIÁLY

Pro účely experimentu jsme provedli záměrný výběr textů tak, aby každý z projevů byl stylisticky odlišný a odpovídal zvoleným kritériím žánru, stylu a obtížnosti. Protože jsme však usilovali o to, aby projevy vypadaly autenticky, opíraly se všechny výsledné výchozí projevy o psané texty dostupné na internetu (o textech podrobněji níže).

Tyto texty byly částečně zkráceny a poté byly předány rodilému mluvčímu z Velké Británie. Při přípravě experimentu jsme se rozhodli, že projevy byl měl nahrát právě rodilý mluvčí, aby se tak předešlo možným nedorozuměním pramenícím z řečníkovy neobratnosti v cizím jazyce a možnému neporozumění ze strany tlumočníka.

Rodilý mluvčí byl požádán, aby si texty pročetl a částečně si připravil jejich prezentaci, která by u každého textu měla být zhruba pětiminutová. Tempo promluvy bylo požadováno středně rychlé s ohledem na to, že projevy budou tlumočeny a tlumočníci si budou dělat poznámky. Přes všechny tyto požadavky však byly projevy proneseny spontánně a neměly podobu zcela připravených projevů. Řečníkovi byla při úpravě textů ponechána volnost, neboť to bylo žádoucí pro zachování přirozenosti projevu a mluvčí měl s přípravou podobných projevů již dostatečné zkušenosti. Protože jsme usilovali o to, vytvořit pro tlumočníky co možná nejvíce realistické podmínky, byly projevy nahrány na videokameru a poté přetočeny na kazetu VHS, tlumočníci tedy měli všichni možnost čerpat z jednotného materiálu.

Na tomto místě je třeba stručně charakterizovat jednotlivé projevy, zmínit se o jejich důležitých stylistických aspektech a také o jejich odlišnostech. Výchozí projevy jsou uvedeny v písemné podobě v příloze této práce a je možné si je poslechnout též jako audionahrávku pomocí přiloženého DVD.

Projev č. 1 – Tsunami

Podkladem tohoto projevu byl na internetu dostupný projev britského premiéra Tonyho Blaira s názvem „Memorial Service for tsunami victims“[12], jenž byl pronesen na půdě britského parlamentu dne 10. ledna 2005, tedy zhruba dva týdny poté, co ničivé tsunami postihlo oblast Indického oceánu. Text byl v původním znění velice dlouhý, a proto jsme jej pro potřeby experimentu zkrátili a použili především jeho začátek a konec, které nejvíce odpovídaly požadovanému rétorickému stylu projevu.

Tématicky lze první výchozí projev charakterizovat následovně: řečník nejdříve shrnuje okolnosti katastrofy, jaké země tsunami postihlo a jaké budou jeho důsledky. V další části projevu vyzývá sněmovnu, aby se připojila k jeho vyjádření soustrasti rodinám pozůstalých, a zmiňuje se o obřadu k uctění památky obětí tsunami, který bude v průběhu roku zorganizován. Poté přechází k otázce peněz, které se ve Velké Británii podařilo vybrat v rámci sbírky pro zasažené oblasti, a hovoří o typické štědrosti britského lidu. Zmiňuje také zásluhy lékařů a dalších, kteří se rozhodli osobně se podílet na odstraňování důsledků tragédie. V závěru projevu však řečník upozorňuje na to, že svět by měl řešit nejen přírodní katastrofy s takto děsivým dopadem, ale i jiné, chronické krize, především na africkém kontinentu. Projev zakončuje slovy vyjadřujícími naději, že se nám snad podaří v budoucnu projevit stejnou ochotu pomoci i při jiných katastrofách.

Tento text jasně spadá do rétorického stylu, jedná se o oficiální, veřejný a předem připravený projev, z hlediska žánru se jedná o proslov nebo projev. Záměrem řečníka je vyslovit oficiální stanovisko britské vlády k této katastrofě a k tomu, jak se k ní postavil britský lid. Řečník shrnuje fakta o postižených zemích, finanční sbírce a jiné pomoci pro postižené oblasti, informuje o obřadu za zemřelé, avšak závěr projevu je zřetelně cílen na city adresáta a má za cíl získat ho na svou stranu pro podporu pomoci při katastrofách na celém světě.

Projev je kombinací částí objektivních s částmi, kde převládá řečníkovo subjektivní stanovisko. Řečník navíc dokáže velmi zkušeně prokládat pasáže informativní s úseky vyprávěcími nebo silně emotivními, což dodává projevu údernost a sílu.

---

[12] *The Labour Party. News and speeches: Memorial Service for tsunami victims* [online]. 10 January, 2005 [cit. 2005-11-28]. Dostupný z WWW: <http://www.labour.org.uk/ac2004news?ux_news_id=tsunamistatement>.

V projevu lze nalézt četné fráze typické pro rétorický styl: *I would like to make a statement...*; *We should begin by expressing...*; *giving our deepest condolences*; *I can announce today that...*; *Mr Speaker...*. Důležitým charakteristickým rysem tohoto projevu je použití silně emotivních výrazů a slovních spojení: *it literally obliterated...*; *so unimaginable in its power and catastrophic in its impact*; *devastating loss of life and immediate suffering*; *None of us will have not been moved to tears*; *remarkable, but typical generosity*; *a depth of compassion*; *monstrous consequences* atd. Hojně se zde vyskytují také abstraktní výrazy (např. *unity*, *willingness*, *illustration*, *compassion*, *solidarity*), nepřímá pojmenování (*It quite simply washed the life out of villages...*; *the world will turn its attention to...*) a prostředky kontrastu (*the last two weeks have shown a world in shock, but also in solidarity*). V projevu je výrazná celková stylistická gradace, která je v souladu s jeho dominantní konativní funkcí. Ze syntaktického hlediska se jedná o projev obsahující velké množství souvětí souřadných i podřadných, typická je velká šíře výrazu.

Aby tento proslov působil na adresáty autenticky, rozhodl se řečník, že při něm bude co nejvíce doslovný vzhledem k textu, který mu sloužil jako podklad, a že bude tedy text ve většině úseků číst. Tempo projevu je proto nejrychlejší ze všech tří použitých textů (130 slov/min.). Projev trval 4 min. 47 s a obsahoval 625 slov.

Projev č. 2 – Outsourcing

Pro přípravu tohoto projevu, který měl zastupovat žánr odborné přednášky, jsme čerpali z textu „The Outsourcing History of India“[13]. I tento text jsme v zájmu dodržení pětiminutové časové délky museli zkrátit, pro experiment jsme použili úvod článku a dále výčet z jeho poloviny.

Projev podává adresátovi výklad o původním a současném významu outsourcingu, o úloze, kterou hraje na obchodní scéně, a o tom, jaké oblasti outsourcing nejvíce využívají. Poté se řečník zmiňuje detailněji o tom, jak se outsourcing rozvinul v Indii po liberalizaci a privatizaci trhu po roce 1994. V závěru řečník vysvětluje příčiny velkého úspěchu, který Indie v současné době s outsourcingem slaví.

[13] *Outsource2India: Outsourcing to India* [online]. c2006- [cit. 2005-11-22]. Dostupný z WWW: <http://www.outsource2india.com/why_india/articles/outsourcing_history.asp>.

Jedná se o projev veřejný, neoficiální, pouze částečně připravený, jenž spadá do stylu odborného. Žánrově se jedná o přednášku nebo odborný výklad. Záměrem řečníka je poučit adresáta, prohloubit jeho znalosti a shrnout informace, které řečník považuje v tématu outsourcingu za důležité pro posluchače. Dominantní funkcí je proto funkce referenční, z jiných funkcí je patrná pouze funkce fatická (oslovení). Projev je převážně objektivní, protože řečník svůj výklad staví na faktech získaných z objektivních zdrojů (*Adam Smith, "The Wealth of Nations", The New Telecom Policy of 1999*), lze však říci, že výběr argumentů a informací je částečně subjektivní, protože řečník sám vybírá detaily, které chce v projevu vypíchnout.

Projev čerpá ze standardní slovní zásoby a neobsahuje téměř žádné expresivní výrazy. Mezi jeho charakteristické rysy patří velká nominalizace a četnost odborných termínů z ekonomické oblasti a oblasti telekomunikací (*outsourcing, theory of "competitive advantage", manufacturing activity, parent company, to reduce costs, globalization, private participation, IP telephony, call centres, multinational companies* atd.). Vyskytlo se zde devět číslovek a několik zeměpisných názvů.

V projevu se objevují zejména pasáže, které jsou popisného nebo informačního rázu. Syntaxe textu je velmi různorodá, většina vět a souvětí je rozvitá, řečník se však na mnoha místech opakuje, dovysvětluje (*the IT industry in India has existed since the early 80s (over 20 years)* atd.) nebo myšlenku formuluje jinak, je zde proto určitá míra redundance, která je typická pro slohový útvar výkladu. Je pro něj též typické používání logických konektorů (*Originally... Now..., However..., Another reason is...* atd.).

Druhý projev byl ze všech tří při experimentu použitých projevů časově nejdelší: trval 6 min. 37 s, tempo však bylo pomalejší (97 slov/min.) než u projevu prvního, protože řečník tento projev pronášel jako výklad, kdy pouze rozvíjel argumenty podle informací z textu a zohlednil adresáta tohoto stylistického útvaru.

Projev č. 3 – Generické léky

Při přípravě třetího projevu řečník použil dva psané texty – články z internetové stránky Health Action Aids[14] a z internetové stránky BBC[15]. Tento projev se ze všech tří

[14] *Health Action Aids: Ban on Generic AIDS Drugs Will Prove to Be Fatal Mistake* [online]. 5 May, 2004 [cit. 2005-12-02]. Dostupný z WWW: <http://www.phrusa.org/campaigns/aids/news050504.html>.

[15] *BBC News: Cheaper HIV drugs 'just as good'* [online]. 2 July, 2004 [cit. 2005-12-03]. Dostupný z WWW: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/health/3859479.stm>.

nejméně držel původních textů a řečník informace v nich obsažené použil spíše jako základ pro svou argumentaci.

Řečník adresáta informuje o tom, jaké existují překážky pro použití generických léčiv pro zmírnění příznaků nemoci AIDS, zejména v afrických zemích. Zmiňuje se o potenciálních rizicích těchto léků, o politice amerického úřadu na kontrolu potravin a léčiv (FDA) a lobbyismu amerických farmaceutických firem. Na druhou stranu zdůrazňuje, jaké má použití generických léčiv výhody, a vyjmenovává země a organizace, které tyto léky již řadu let úspěšně na celém světě používají a zachraňují lidské životy.

Řečník jasně prosazuje svůj náhled na věc a jeho argumentace apeluje na zdravý rozum a city adresáta. Opět se zde tedy objevuje kombinace objektivních fakt se subjektivním názorem řečníka. Tento projev je veřejný, velmi spontánní a objevují se v něm zejména pasáže výkladové a úvahové – řečník uvádí informace získané z různých zdrojů a následně je ze svého úhlu pohledu komentuje. Jeho záměrem je poučit posluchače a představit mu několik kontroverzních otázek, jež se týkají generických léků.

Text projevu je poměrně hodně informativní, vyskytují se v něm vlastní jména (*Africa*, *Botswana*, *Food and Drugs Administration*, *Switzerland*, *Médecins sans frontières*, *World Health Organization*, *President Bush* atd.), termíny z oblasti lékařské (*HIV/AIDS pandemic*, *pharmaceutical companies*, *generic forms of drugs*, *combination drugs*, *to administer*, *pill*, *health officials* atd.) a oblastí administrativní a politické (*the American administration*; *Emergency Plan*; *US officials*; *to defend a policy*; *to license* atd.).

V textu můžeme dále nalézt mnoho výrazů nesoucích hodnotící nebo expresivní konotace (*crippling disease*, *Why not? Why not?*; *The official attitude... is not helpful, I am afraid*; *something really cruelly ironic, one is tempted to say cynical*; *these very valuable and useful drugs* atd.).

I zde můžeme nalézt četné logické konektory, které přispívají ke kohezi a koherenci textu (např. *as we all know*; *of course*; *So,...*; *Well...*). Obecně však můžeme říci, že tento projev má ze všech tří použitých projevů nejkomplexnější strukturu argumentů. Řečník totiž při prezentaci argumentů přebíhá od jednoho názorového pólu k druhému a pohled na problematiku tak v jednotlivých částech projevu střídá. Hojně se zde vyskytují rozvité věty a souvětí, dále například několikanásobné větné členy. Řečník též pro zdůraznění svých argumentů nezřídka používá prostředky gradace (např.

not only is it cheaper, it is also easier to administer; *not only are they deprived of drugs, but they are also deprived of... the easier form of the drug treatment.*) a opakování výrazů (např. *easier for the patients and much easier for health officials*).

Tento projev byl co do počtu slov nejdelší (673 slov), časově však byl kratší (6 min. 02 s) a jeho tempo tedy bylo rychlejší než u druhého projevu (111 slov/min.).

2.2. TLUMOČNÍCI

Experimentu se zúčastnilo pět studentů závěrečného ročníku Ústavu translatologie FF UK - tři ženy a dva muži. V době experimentu již studenti absolvovali všechny předepsané semináře konsekutivního tlumočení v rámci magisterského studia a někteří již tlumočili i profesionálně, tlumočnická praxe však byla u všech tlumočníků minimální.

Vzhledem k tomu, že při experimentu byly použity tři různé projevy o celkové délce přibližně 18 minut, rozhodli jsme se zvolit poměrně málo početnou skupinu studentů. Tato skupina se však dá považovat za reprezentativní vzorek, protože se jednalo o studenty s různými schopnostmi. Důvodem pro využití studentů ve vzorku tlumočníků byla především skutečnost, že studenti byli dostupnější než profesionální tlumočníci.

Pro účely naší práce jsme zvolili směr tlumočení z angličtiny do češtiny, abychom tak eliminovali možné posuny a ztráty pramenící z neobratnosti nebo omezené vyjadřovací schopnosti v cizím cílovém jazyce. Tlumočnické převody do anglického jazyka by také bylo obtížné hodnotit z toho důvodu, že autorka této práce ani hodnotitelé převodů nejsou rodilými mluvčími anglického jazyka. Všichni účastníci experimentu měli angličtinu jako aktivní cizí jazyk a kromě jednoho tlumočníka, který měl za mateřštinu slovenský jazyk (český jazyk ovšem téměř na úrovni mateřského jazyka), byla mateřským jazykem tlumočníků čeština.

Zhruba dva týdny před experimentem obdrželi všichni účastníci stručné informace o tématech jednotlivých projevů, o směru tlumočení, o tom, jakého data jsou jednotlivé vybrané texty, a byly jim též dodány informace o důležitých reáliích a základní terminologie k projevům. Před samotným experimentem byli tlumočníci také informováni o tom, kdo je řečníkem a kdo budou jejich posluchači (viz dále). Zbytek přípravy na experiment byl ponechán individuálně na tlumočnících, ovšem projevy byly nahrány tak, aby bylo možné je tlumočit téměř bez přípravy.

Tlumočníci byli též požádáni, aby si na experiment přinesli takový tlumočnický blok, který v praxi obyčejně používají.

2.3. PRŮBĚH EXPERIMENTU

Experiment proběhl v lednu 2006 v učebně na Ústavu translatologie. Každému tlumočníkovi byly postupně z videokazety přehrány výchozí projevy, tlumočníci tedy měli možnost sledovat projevy i vizuálně. Po skončení každého z projevů přednesl účastník experimentu tlumočnický převod daného projevu a jeho výkon byl nahráván videokamerou.

Je třeba si uvědomit, že tlumočníci pracovali v laboratorním prostředí. Byl zde nedostatek situačního kontextu, nebyla zde možnost položit řečníkovi doplňující otázku v případě nejasnosti, nahrávání mohlo tlumočníky znervózňovat nebo rušit a v neposlední řadě mohlo být zaznamenávání tlumočnických poznámek ovlivněno tím, že tlumočníkům bylo známo téma diplomové práce – nelze proto vyloučit, že tím mohla být podoba jejich zápisu ovlivněna.

Na druhou stranu nám nahrané materiály umožnily zajistit stejné podmínky pro všechny účastníky experimentu (stejná rychlost a intonace výchozího projevu, absence odchylek ve zvolených výrazech atd.) a uskutečnit přitom experiment s větším počtem subjektů. V plně autentické situaci by to z technického hlediska nebylo možné.

K účasti na experimentu v úloze posluchačů bylo pozváno několik studentů prvního ročníku oboru překladatelství a tlumočnictví. Tito posluchači měli za úkol sledovat a poslouchat tlumočnické projevy očima potenciálních klientů. Každý ze studentů-klientů obdržel jeden hodnoticí dotazník (viz přílohy této práce), ve kterém měl ohodnotit podle různých kategorií výkon každého z řečníků.

Je třeba upozornit na to, že tito posluchači neměli dostatečné znalosti a odborné vzdělání pro kvalifikované hodnocení kvality tlumočnických projevů, protože neabsolvovali žádný z předmětů specializace tlumočení ani úvod do problematiky tlumočení. Tito posluchači ovládali anglický jazyk, a proto mohli srovnávat adekvátnost převodů, pro naši práci však jejich hodnocení nebylo relevantní (níže nicméně uvádíme srovnání jejich hodnocení s výsledky získanými od kvalifikovaných hodnotitelů). Přítomnost „klientů" nám umožnila především vytvořit prostředí, které by podpořilo motivaci tlumočníků a jejich komunikaci s posluchačem.

Po nahrání všech tří tlumočnických projevů jsme ještě s každým tlumočníkem provedli retrospektivní analýzu tlumočnického zápisu. Během krátkého rozhovoru byli tlumočníci dotázáni zejména na význam zkratek, symbolů nebo jiných nejasných míst v zápise, aby byla notace čitelná pro pozdější podrobný rozbor.

2.4. Příprava materiálu na analýzu

Po provedení experimentu bylo nutné připravit získaný materiál do podoby, která by umožnila podrobnou analýzu a srovnání originálu s tlumočnickými převody. Všechny nahrávky výchozích projevů a tlumočnických projevů proto byly převedeny do písemné podoby. Každá transkripce obsahovala údaje o tématu projevu (Tsunami, Outsourcing, Generické léky), délce daného projevu, celkovém počtu slov a rychlosti projevu tlumočníka. V přepisech tlumočnických projevů bylo navíc vždy uvedeno označení daného tlumočníka (pro zachování anonymity tlumočníků bylo zvoleno abecední označení Tlumočník A až Tlumočník E, jež bylo využito i pro identifikaci nahrávek na kazetách pro hodnotitele).

Nahrávky z videokamery byly pro potřeby autorky této práce a pro archivaci přehrány na kazetu VHS a současně převedeny do digitální podoby. Pro analýzu nezávislými hodnotiteli, jejichž úkolem nebylo hodnotit vizuální aspekty tlumočení, byly nahrávky přehrány pouze na audiokazety.

Digitalizované audionahrávky výchozích projevů a všech tlumočených projevů, stejně jako přepisy originálních projevů, transkripce tlumočnických převodů a dokument s instrukcemi pro hodnotitele, o nichž bude řeč níže, jsou součástí příloh této práce.

2.5. Hodnotitelé a průběh hodnocení tlumočnických převodů

V teoretické části jsme podrobněji pojednali o otázkách spojených s hodnocením kvality tlumočení. Jednou z hlavních příčin nedostatečné vypovídací hodnoty výzkumů nebo studií hodnocení tlumočnických výkonů je podle odborníků velká subjektivita hodnotitelů a nedostatečná shoda na důležitosti jednotlivých aspektů hodnocení. Značná skepse v otázce hodnocení kvality tlumočení tedy panuje především proto, že každý hodnotitel používá při posuzování kvality tlumočení jiná kritéria.

Je však třeba připomenout, že tlumočníci jsou při vykonávání svého povolání na trhu hodnoceni neustále, ať už se jedná o posuzování ze strany klientů, kolegů, zadavatelů, školitelů nebo potenciálních zaměstnavatelů. V současné době je navíc hodnocení tlumočení z/do anglického jazyka o to přísnější, že angličtina je v mnoha oblastech našeho života tzv. *lingua franca* a klienti ji často sami poměrně dobře ovládají. Proto se domníváme, že hodnocení kvality tlumočení provedené v rámci našeho experimentu se nijak nevymyká běžným postupům hodnocení v praxi a lze je tedy považovat za hodnověrné.

Při analýze materiálu získaného při experimentu jsme se nicméně snažili co možná nejvíce vyhnout subjektivitě, nepracovali jsme s hodnocením od „klientů" ani se subjektivním hodnocením autorky, ale požádali jsme o hodnocení tři nezávislé a odborně kvalifikované hodnotitele. O jejich hodnocení a názor jsme se pak plně opřeli při popisu výsledků experimentu. Jsme si vědomi toho, že pro skutečně směrodatné a zobecnitelné hodnocení kvality tlumočnických výkonů by bylo záhodno využít vyššího počtu takových hodnotitelů, ale vzhledem k časové náročnosti požadovaného hodnocení a ke značným zkušenostem a odborným znalostem vybraných hodnotitelů jsme se omezili pouze na tři hodnotitele.

Všichni hodnotitelé mají dokončené tlumočnické vzdělání na ÚTRL, hluboké povědomí o teoretických otázkách konsekutivního tlumočení, víceletou praxi v oblasti tlumočení z/do anglického jazyka a také zkušenosti s hodnocením tlumočnických výkonů. Průnik výsledků jejich hodnocení proto lze považovat za poměrně značně objektivní.

Hodnotitelé dostali k dispozici audionahrávky s třemi výchozími projevy, 15 tlumočnickými převody, transkripce originálu i cílových projevů a také podrobné instrukce pro postup při hodnocení. Při hodnocení si měli originální projev poslechnout vždy dvakrát a pro další práci používat pouze jeho přepis. Poté měli přistoupit k hodnocení tlumočnických výkonů, kdy si každý převod měli poslechnout na kazetě pouze jednou a poté pracovat pouze s transkripcí. Zkoumání tlumočnických převodů jsme se rozhodli omezit jedním poslechem, protože při několikerém poslechu by zřejmě hodnotitelé zaznamenali daleko vyšší počet chyb, nepřesností a různých jiných posunů, než by bylo pro další analýzu a účely této práce únosné. Hodnotitelé měli navíc za úkol komentovat pouze otázky týkající se obsahu, jazykové stránky a koherence a neměli se zaměřovat na suprasegmentální aspekty tlumočení (intonaci, pauzy, hezitační zvuky,

tempo atd.). Poslech nahrávky byl tedy určen spíše pro propojení transkripce s výkonem tlumočníka.

V transkripci měli hodnotitelé barevně vyznačit výskyt následujících prvků společně s připsáním dané kategorie:

1. Obsahová stránka projevu:
   a. závažnější vynechání nebo chybný převod dílčí informace (zásadní vynechání nebo převod, který může mít negativní dopad na pochopení projevu – včetně jmen, názvů, dat, číslovek) - vynechávky označte vidličkou a na okraj připište vynechaný úsek
   b. úsek s nadměrnou redundancí (opakování stejné myšlenky)

2. Jazyková stránka projevu:
   a. nesrozumitelný převod obrazových pojmenování nebo příměrů
   b. interference z anglického jazyka (lexikální, syntaktické)
   c. nedodržení stylistického rejstříku (nevhodně použité výrazy a slovní spojení, fráze, termíny)

3. Koherence projevu
   a. nedostatečné propojení argumentů, které klade na posluchače velké nároky na porozumění (zavádějící použití logických konektorů nebo jejich vypuštění)
   b. chybné odlišení objektivně vs. subjektivně podaných informací v originále

V případě vynechávky byli hodnotitelé požádáni o zakreslení symbolu „vidličky" pro chybějící část projevu a připsání označení kategorie 1a.

S použitím transkripce bylo spojeno nebezpečí, že tlumočnické výkony budou posuzovány jako písemný překlad, nikoli jako mluvený převod. Hodnotitelé proto byli předem upozorněni na to, že transkripce slouží pouze jako prostředek pro zaznamenání komentářů a pro usnadnění práce při hodnocení, nikoli jako podklad k podrobnému porovnání originálu s převody na úrovni překladu.

2.6. Omezení experimentu

Před popisem výsledků získaných během experimentu chceme upozornit na aspekty, které jsme museli při hodnocení experimentu zanedbat z důvodu omezeného rozsahu této práce.

Mluvený tlumočnický projev je vždy silně vázán na prostředí a konkrétní situaci, je nepřipravený a spontánní, což se může projevit například ve větší obsahové implicitnosti nebo jazykové explicitnosti a redundanci. Rysy typické pro mluvené projevy zasahují do všech jazykových rovin projevu, od fonetické až po syntaktickou. Největší rozdíl mezi mluveným projevem a psaným textem však spočívá v aktivní

přítomnosti mluvčího, protože při vnímání projevu nehrají roli pouze jazykové prostředky, ale i zvuková a vizuální podoba projevu.

Významná část obsahu je v tlumočení přenášena právě zvukovými, suprasegmentálními prvky – jedná se o tónové a dynamické modulační prostředky souvislé řeči (melodie, intenzita hlasu, důraz – souhrnně můžeme mluvit o intonaci), mluvní tempo a pauzy. Tyto prostředky v mluveném projevu nahrazují některé jazykové prostředky psaných textů a znatelně usnadňují a urychlují vyjádření a pochopení obsahu projevu a současně také záměru řečníka.

K tomu přispívají dále též paralingvistické prostředky, k nimž řadíme především gesta, mimiku a postoj nebo držení těla mluvčího. I tyto prostředky usnadňují pochopení projevu tím, že všichni mluvčí mají do určité míry společnou znalost významu prvků neverbální komunikace a dokáží proto z projevu vyvodit i informace, které nejsou explicitně obsaženy v jeho zvukové podobě.

Jsme si plně vědomi toho, že suprasegmentální a paralingvistické prostředky k tlumočnickému převodu neoddělitelně patří a nesou významnou část obsahu a záměru projevu. S ostatními prostředky jsou velmi úzce provázány, protože každý jazykový styl upřednostňuje použití jiných suprasegmentálních a paralingvistických prostředků pro dosažení záměru řečníka.

Studium specifických zvukových a vizuálních rysů projevu by však vyžadovalo velmi odborné znalosti i vybavení a pro popis těchto rysů v našem experimentu by byla nutná spolupráce s fonology a odborníky na neverbální komunikaci. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce jsme se proto rozhodli, že tyto aspekty z předmětu našeho zkoumání vydělíme a i přes jejich důležitost je zanedbáme a soustředíme se tak jen na složky obsahu a jazyka. Hodnotitelé tak sice měli k dispozici audionahrávky projevů (aby nepracovali s převody jako s písemným textem), ale suprasegmentální rysy tlumočení nehodnotili.

Další oblastí, ve které jsme mohli sebraný materiál popisovat jen omezeně, je grafická podoba tlumočnické notace. Při hodnocení a zkoumání tlumočnických převodů a jejich souvislosti s tlumočnickým zápisem jsme se soustředili pouze na ty rysy zápisu, které jsou dobře analyzovatelné bez důkladnějších odborných znalostí pro detailní popis grafických záznamů. Při popisu úseků tlumočnické notace se navíc nemůžeme opírat o důkaz správnosti našich domněnek o procesu zapisování. Pro získání průkazných výsledků by zkoumání vyžadovalo spolupráci jednak s odborníky na grafické záznamy, jednak s psychology, kteří by dokázali popsat proces zápisu tlumočnických poznámek.

Zvukové a vizuální prostředky tlumočených projevů a grafické prostředky tlumočnického zápisu považujeme za velmi důležitou a nosnou oblast tlumočnického výzkumu a domníváme se, že materiál získaný během našeho experimentu by mohl být v budoucnu hodnotně využit ke studii jiných než jazykových a obsahových prvků tlumočnických převodů a že by mohl přispět k získání nových zajímavých poznatků v této specifické oblasti výzkumu.

3. HODNOCENÍ EXPERIMENTU

Při analýze experimentu jsme vycházeli výhradně z hodnocení kvality získaného od nezávislých hodnotitelů. V první fázi analýzy jsme porovnávali transkripce jednotlivých tlumočnických výkonů se zvýrazněním všech chyb, posunů a změn, jež hodnotitelé považovali za významné, a pokusili jsme se udělat průnik jejich hodnocení, abychom se v dalších fázích analýzy mohli zaměřit pouze na objektivní chyby/posuny a abychom co nejvíce eliminovali subjektivnost hodnocení.

Původním záměrem bylo zaměřit se ve zkoumání souvislosti tlumočnického převodu s notací pouze na ty části tlumočnických výkonů, kde byl posun, chyba nebo aspekt jiné kategorie zaznamenán všemi třemi hodnotiteli. Ukázalo se však, že i ve vzorku hodnotitelů se stejným tlumočnickým vzděláním a dostatečnou praxí v oboru existují velké rozdíly ve vnímání přijatelnosti různých kategorií změn v tlumočnickém převodu, protože částí projevu, kde došlo ke 100% shodě hodnotitelů (3/3), bylo pouze malé množství. Ke shodě navíc došlo většinou pouze u chybného převodu faktických informací, například číslovek nebo zjevného vynechání většího významového celku. Rozhodli jsme se proto do analýzy zahrnout i jevy, které byly zaznamenány pouze dvěma ze tří hodnotitelů (shoda 2/3 neboli 67 %).

Získaný průnik chyb/posunů jsme následně statisticky roztřídili podle jednotlivých kategorií změn, což nám před vlastní analýzou tlumočnické notace umožnilo konstatovat několik obecných poznatků. V další fázi analýzy jsme pak individuálně porovnávali podobu notace podle typu projevu a zkoumali jsme příčiny posunů v tlumočnických převodech a jejich souvislost s odpovídajícími částmi tlumočnického zápisu.

3.1. OBECNÉ POZNÁMKY K HODNOCENÍ TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ

Přestože délka tlumočnického projevu nepatří k předmětu zkoumání naší práce, z dodatečných poznámek hodnotitelů i ze statistických údajů vyplynulo několik zajímavých poznatků, které souvisejí především s typem tlumočených projevů.

Tabulka 1 naznačuje, že pouze u tématu outsourcingu převedli všichni tlumočníci projev v době kratší, než po jakou trval výchozí projev. U projevu Tsunami bylo naopak 60 % tlumočnických převodů delších než originál, u projevu Generické

léky 40 %. Pokud bychom však ze statistiky vyřadili tlumočníka C, u něhož se zjevná metoda výrazného filtrování (podrobněji viz dále) projevila i v nápadně kratší délce převodů oproti výchozím projevům, tendence k delším převodům by se projevila výrazněji (80 % u textu Tsunami, 50 % u textu Generické léky).

Domníváme se, že k větší délce tlumočnických projevů u textu Tsunami vedlo jednak vysoké tempo řečníka (130 slov/min.), jednak ráz originálního projevu, kdy tlumočníci zřejmě potřebovali k převedení vysokého, oficiálního a emotivního stylu se všemi jeho nuancemi více času, než po jaký trval výchozí projev. Délka převodů mohla být též způsobena malými praktickými zkušenostmi tlumočníků. Nelze však opominout i možnost toho, že projev Tsunami byl při experimentu tlumočníkům puštěn jako první, mohla se zde tedy projevit i případná nervozita tlumočníků nebo obtíže související s vybavováním slovní zásoby v počáteční fázi tlumočení.

U textu Generické léky se tendence být delší než originál významně neprojevila, pokud bychom však vzali v úvahu, že tlumočník by měl mít v okamžiku začátku konsekutivního tlumočení všechny informace na rozdíl od řečníka již zpracovány a jeho projev by tedy měl být kratší, případně stejně dlouhý jako výchozí projev, může být i poměr 40 % (resp. 50 % při vyloučení „nestandardního" tlumočníka C) zajímavý. Mezi důvody, jež u tlumočníků A a B vedly k delšímu tlumočnickému převodu, může patřit argumentativní ráz projevu a s ním související nároky na tlumočníkovu analýzu a vhodné napojení argumentů ve fázi převodu.

Tabulka 1 – *Délka výchozích projevů a tlumočnických převodů*

Řečník	**Tsunami**			**Outsourcing**			**Generické léky**		
	Délka projevu (min:s)	Počet slov	Rychlost projevu (slova/ min.)	Délka projevu (min:s)	Počet slov	Rychlost projevu (slova/ min.)	Délka projevu (min:s)	Počet slov	Rychlost projevu (slova/ min.)
originál	**4:47**	**625**	**130**	**6:37**	**642**	**97**	**6:02**	**673**	**111**
A	5:55	583	99	6:32	580	89	6:17	603	96
B	5:37	567	101	5:58	645	108	6:09	598	97
C	3:35	321	90	3:28	320	88	4:28	386	86
D	5:28	524	96	4:57	490	99	4:11	401	96
E	4:50	467	97	5:06	515	101	4:55	488	99

Tabulky 2, 3 a 4 znázorňují počet a kategorie chyb/posunů zaznamenaných u jednotlivých tlumočníků všemi třemi hodnotiteli a dvěma ze tří hodnotitelů. V tabulkách je také uveden celkový počet chyb/posunů.

Tabulka 2 – *Počet a kategorie chyb/posunů u projevu Tsunami*

Kategorie	Tlumočník A		Tlumočník B		Tlumočník C		Tlumočník D		Tlumočník E		Celkem	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	6	5	3	2	5	6	1	1	1	1	16	15
1b	0	0	0	3	0	0	0	0	0	4	0	7
2a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2b	0	2	0	1	1	0	0	1	0	2	1	6
2c	0	4	1	4	0	1	0	1	0	0	1	10
3a	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	2
3b	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
Celkem	6	12	4	11	6	9	1	3	2	7	**19**	**42**

Tabulka 3 - *Počet a kategorie chyb/posunů u projevu Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník A		Tlumočník B		Tlumočník C		Tlumočník D		Tlumočník E		Celkem	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	4	4	0	2	1	6	0	1	3	3	8	16
1b	1	2	0	3	0	0	0	0	1	1	2	6
2a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2b	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	2
2c	2	2	1	1	0	1	0	0	0	1	3	5
3a	0	0	0	5	0	1	0	0	0	2	0	8
3b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	7	9	1	12	2	8	0	1	4	7	**14**	**37**

Tabulka 4 - *Počet a kategorie chyb/posunů u projevu Generické léky*

Kategorie	Tlumočník A		Tlumočník B		Tlumočník C		Tlumočník D		Tlumočník E		Celkem	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	4	1	0	2	3	8	0	3	1	1	8	15
1b	0	2	0	2	0	0	0	1	1	1	1	6
2a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2b	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2
2c	0	0	0	1	0	2	1	0	1	2	2	5
3a	0	3	0	2	0	0	0	1	0	4	0	10
3b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	4	6	0	7	3	11	1	5	3	9	**11**	**38**

První poznámku k údajům uvedených tabulek je třeba učinit ke kategorii 2a (Jazyková stránka projevu/nesrozumitelný převod obrazných pojmenování nebo příměrů), protože žádný z hodnotitelů neoznačil v transkripcích žádný případ takového posunu nebo chyby. Z této skutečnosti vyplývá, že instrukce pro hodnotitele byly metodologicky špatně nastaveny a nejasně definovány, případně bylo kategorií pro hodnocení příliš velké množství.

Dále je třeba zmínit celkový počet chyb/posunů označených u jednotlivých projevů. Sečteme-li místa označená jak všemi třemi hodnotiteli, tak pouze dvěma ze tří hodnotitelů, získáme následující celkový počet zaznamenaných chyb/posunů:

Tsunami	61
Outsourcing	51
Generické léky	49

Přestože rozdíl v počtu zde není značný, číslo 61 chyb/posunů u textu Tsunami, který byl délkou nejkratší, je relativně překvapivé. Musíme však vzít v úvahu, že tento projev všichni hodnotitelé posuzovali jako první a zřejmě jej hodnotili podrobněji a pozorněji než ostatní dva projevy. Nejmenší počet chyb/posunů byl hodnotiteli zaznamenán u projevu Generické léky, kde také došlo k nejmenší shodě hodnotitelů (poměr shody 3/3 a 2/3 zde dosahuje téměř 1:3, zatímco u předešlých dvou projevů poměr jen mírně přesahuje 1:2). Tento výsledek mohl být způsoben argumentativním rázem třetího projevu, který byl na hodnocení obtížnější, mohla se zde však projevit i únava hodnotitelů z rutinní práce.

Podíváme-li se na počet chyb/posunů zaznamenaných u jednotlivých tlumočníků, je jasně vidět, že nejnižší počet byl označen u tlumočníka D, nejvyšší dvakrát u tlumočníka A (text Tsunami a Outsourcing) a jednou u tlumočníka C. I v tomto případě je třeba zohlednit fakt, že transkripce tlumočníka A byla vždy zřejmě hodnocena podrobněji a přísněji proto, že byla „v pořadí" jako první.

Zajímavé je srovnat počet chyb/posunů zaznamenaných hodnotiteli s hodnocením, které prováděli nekvalifikovaní posluchači-klienti během nahrávání experimentu. Tito klienti hodnotili čtyři z pěti tlumočníků (kromě tlumočníka E, jehož převodu již nemohli být přítomni) v následujících kategoriích:

1) Jednoznačnost a srozumitelnost argumentů
2) Obsahové a jazykové napojení argumentů
3) Přiměřenost odborných výrazů a stylistických prostředků vzhledem k tématu projevu
4) Prezentace (tempo, pauzy, intonace, neverbální projevy – oční kontakt, gesta)
5) Celková kvalita tlumočení

Do šablony s uvedenými kategoriemi hodnocení a pěti hodnoticími stupni (1 pro nejnižší stupeň, 5 pro nejvyšší stupeň) měli poté individuálně zaznamenat své vnímání jednotlivých tlumočnických převodů. Souhrnné výsledky znázorňuje tabulka 5:

Tabulka 5 – *Hodnocení tlumočnických převodů posluchači-klienty*

	Tlumočník A	**Tlumočník B**	**Tlumočník C**	**Tlumočník D**	**Tlumočník E**
Tsunami	4,00	4,25	3,70	4,40	-
Outsourcing	4,25	5,00	3,70	4,80	-
Generické léky	4,50	4,00	4,30	4,60	-
Celkem (průměr)	4,25	4,42	**3,90**	**4,60**	-

Klienti jako nejlepšího účastníka experimentu hodnotili tlumočníka D (výsledek odpovídá počtu chyb/posunů zaznamenaných oficiálními hodnotiteli), v případě projevu Outsourcing byl však podle hodnocení až na druhém místě i přes velkou obsahovou přesnost – horší umístění způsobilo nižší ohodnocení za prezentaci projevu. Nejnižší hodnocení od klientů získal tlumočník C, zde se tedy výsledky s počtem chyb/posunů od nezávislých hodnotitelů příliš nekryjí. Pro vyšší klientské ocenění tlumočníka A svědčí i vysoké známky za prezentaci (oproti tlumočníkovi C).

Důležité informace jsme získali také sestavením tabulky znázorňující procentuální zastoupení chyb u všech tlumočníků celkem v případě jednotlivých projevů:

Tabulka 6 – *Zastoupení kategorií chyb/posunů u jednotlivých tlumočníků a projevů*

	Tsunami			Outsourcing			Generické léky		
	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3 + 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3 + 2/3	Shoda 3/3	Shoda 2/3	Shoda 3/3 + 2/3
1a	84,1 %	35,7 %	**50,8 %**	57,2 %	43,3 %	**47,0 %**	72,7 %	39,5 %	**46,9 %**
1b	0 %	16,6 %	11,5 %	14,3 %	16,2 %	15,7 %	9,1 %	15,8 %	14,3 %
2a	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
2b	5,3 %	14,3 %	11,5 %	7,1 %	5,4 %	5,9 %	0 %	5,3 %	4,1 %
2c	5,3 %	23,8 %	**18,0 %**	21,4 %	13,5 %	15,7 %	18,2 %	13,1 %	14,3 %
3a	5,3 %	4,8 %	4,9 %	0 %	21,6 %	15,7 %	0 %	26,3 %	**20,4 %**
3b	0 %	4,8 %	3,3 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Celkem	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Z tabulky je patrné, že nejvíce zaznamenaných chyb/posunů zařadili hodnotitelé u všech textů ke kategorii 1a (Obsahová stránka projevu/závažnější vynechání nebo chybný převod dílčí informace). Vycházíme-li z procentuálního zastoupení chyb/posunů zaznamenaných všemi hodnotiteli i dvěma ze tří hodnotitelů, získáme u projevu Tsunami druhé největší zastoupení v kategorii 2c (Jazyková stránka projevu/nedodržení stylistického rejstříku) a u projevu Generické léky u kategorie 3a (Koherence projevu/nedostatečné propojení argumentů, které klade na posluchače velké nároky na porozumění). U textu Outsourcing došlo k velice rovnocennému rozmístění chyb/posunů – procentuální zastoupení bylo u kategorií 1b/2c/3a stejné.

Tyto výsledky poukazují na to, že zastoupení chyb/posunů v jednotlivých kategoriích odpovídá stylistickým charakteristikám vybraných textů. V případě projevu Tsunami, který byl velmi emotivní a vyznačoval se vysokým stylistickým rejstříkem, hodnotitelé zaznamenali sníženou kvalitu tlumočení kromě úseků s jasnými obsahovými chybami nebo posuny právě na místech s nevhodně použitými výrazy pro styl daného projevu. Výrazné zastoupení kategorie 3a u textu Generické léky, které naznačuje obtíže tlumočníků s udržením koheze a koherence převodu, také zřejmě souvisí s typem vybraného textu, který byl především argumentativní a využíval několik pohledů autora na danou problematiku.

3.2. Hodnocení tlumočnických převodů

V této části práce se budeme zabývat konkrétním hodnocením jednotlivých tlumočnických převodů. Naším cílem je vysledovat odlišnosti v tlumočnickém zápise podle typu a obtížnosti použitého projevu a dále zjistit souvislost chyb a posunů

zaznamenaných hodnotiteli s tlumočnickou notací. Protože jsme si vědomi toho, že tlumočnický zápis je věcí velmi individuální, postupujeme při popisu tak, že vždy nejdříve charakterizujeme podobu zápisu u jednoho tlumočníka, zjistíme odlišnosti jeho notace podle projevu a posléze se věnujeme rozboru převodu a odpovídajících úseků notace u téhož tlumočníka. V závěru každé kapitoly se pokusíme získané poznatky shrnout a určit souvislost chyb a posunů se zápisem u konkrétního tlumočníka.

3.2.1. TLUMOČNÍK A

3.2.1.1. Popis tlumočnické notace

Tlumočník A používá k zaznamenávání poznámek sešité listy papíru formátu A4, které si svislou čarou dělí na dvě části o velikosti papíru A5. Žádné jiné svislé čáry, například levý okraj pro zaznamenávání logických spojů, tlumočník nepoužívá. Jednotlivé smyslové úseky projevu si tlumočník odděluje horizontálními čarami.

V notaci používá tlumočník A velmi malé množství symbolů (symboly zaznamenal například pojmy: země, domov, ztráta, pohyb vlny tsunami). Zajímavé je, že všechny z těchto symbolů se vyskytly jen v projevu Tsunami – v dalších projevech tlumočník používal už pouze zkratky a šipky pro propojení poznámek.

Významným rysem zápisu tlumočníka A je dále to, že hodně slov zaznamenává v úplné podobě a nikdy nepíše pouze zkrácenou podobu celého slova. Hojně naopak používá zkratky psané velkými písmeny (například „IT“ pro *information technologies*, „OS“ pro *outsourcing*, „MNCs“ pro *multinational companies*, „GD“ pro *generic drugs*, „GB“ pro *Great Britain* atd.). Všechny tyto zkratky má tlumočník zřejmě pevně zafixovány v paměti a jsou pro něj v zápise jasné. V notaci se však u projevu Outsourcing vyskytla zkratka „IR“, jež měla odkazovat k *Industrial Revolution*, ale nebyla pravděpodobně automatizována, protože došlo k vynechání informace (viz následující kapitola).

Tlumočník A ve své notaci nepoužívá téměř žádné logické spoje, které by přehledně zaznamenávaly návaznost argumentů. Jen zřídka se zde objevují jednoduché nebo dvojité šipky pro propojení některých výrazů, podle našeho názoru se však nejedná o systematické použití.

Tlumočník v notaci postupuje tak, že si většinou na začátek každého smyslového celku zaznamená spojení představující téma celého úseku v podobě podstatného jména

(například „peníze“, „předsedo“, „OS – Benefit“, „Advantage G.D.“). Kromě toho jsme však nezjistili žádné systematické využití zásad vertikalismu a horizontalismu. S prostorem tlumočník pracuje jen velmi málo a poznámky zapisuje téměř lineárním způsobem. Výčty si tlumočník zapisuje jak lineárně (například země postižené tsunami), tak vertikálně (například výhody Indie při poskytování outsourcingu). Pouze v projevu Outsourcing byly všechny výčty zaznamenány systematicky vertikálně. Můžeme se domnívat, že na to mělo vliv pomalé tempo řečníka, které tlumočníkovi umožnilo soustředit se na strukturaci poznámek. Naopak na jiných místech si tlumočník zaznamenává poznámky vertikálně, i když výčet netvoří.

Většinu číslovek tlumočník A zaznamenává v celé číselné podobě (např. „150.000“), jednoduché číslovky vyššího řádu zapisuje slovy nebo zkratkou („mil.“, „15 miliard“).

Z hlediska jazyka zápisu můžeme konstatovat, že tlumočník A si poznámky dělá ve výchozím i v cílovém jazyce. Nemůžeme sice proniknout do procesu zaznamenávání obsahu, ale domníváme se, že v cílovém jazyce si tlumočník zapisoval především tam, kde na to měl dostatek času nebo kde považoval originál za příliš hutný, a využíval fáze poslechu a psaní poznámek pro převod obsahu, aby si tak usnadnil fázi reformulace.

Přeložené úseky jsou výrazně zastoupeny v notaci k projevu Generické léky, kde často objevíme celé věty v cílovém jazyce (např. „na základě toho, že nejsou dobré pro zdraví“). Vzhledem k tomu, že v zápisech k ostatním projevům (především k projevu Outsourcing) byla notace tlumočníka A o poznání heslovitější, se domníváme, že projev Generické léky byl pro tlumočníka obtížnější z hlediska analýzy a že tlumočník se ve snaze zachytit všechny informace někdy mimoděk upnul místo k poslechu a memorizaci právě k podrobnému zápisu formy.

Zápis v cílovém jazyce mohl tlumočník volit (měl-li dostatek času) také pro zamezení interferencím, neboť k těm u něj došlo v několika úsecích, kde měl zápisky ve výchozím jazyce (např. převod spojení *quality control* u projevu Outsourcing nebo slova *suffering* u projevu Tsunami) a tlumočník tedy o možném sklonu k interferencím mohl vědět. Jeho snaha o zápis co největšího počtu „hotových“ přeložených spojení někdy vedla k použití nesprávného výrazu (např. převod *government* slovem „vláda“ místo „stát“).

Nejméně smyslových celků jsme kupodivu našli v notaci k projevu Outsourcing, který byl ze všech tří projevů nejdelší. Tlumočník však v zápisu k tomuto projevu

využil k prostorovému vymezení například letopočty nebo zkratky, které notaci vizuálně oddělily.

Nejdůležitějšími odlišnostmi v notaci tlumočníka A je proto použití symbolů pouze u projevu Tsunami a používání dlouhých slovních spojení v cílovém jazyce u projevu Generické léky.

3.2.1.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem

Projev Tsunami

Jak jsme se zmínili již v kapitole 3.1., hodnotitelé označili u projevu Tsunami u tlumočníka A nejvyšší počet chyb/posunů, upozornili jsme však na možnost toho, že přepis jeho tlumočnického převodu hodnotitelé posuzovali jako první, a tedy zřejmě pečlivěji než ostatní.

Z tabulek 7 a 8 vidíme, že velký poměr zaznamenaných chyb/posunů představuje kategorie 1a, tedy chyby/posuny na obsahové rovině projevu. Zajímavé je především procento chyb v číslovkách (v tuto podkategorii počítáme i chyby v přetlumočení kontextu číslovky, protože podle našeho názoru souvisejí spíše s problematikou číslovek než se samotným posunem významu – v podkategorii tak počítáme například chybu „pondělí 26. prosince" místo „neděle 26. prosince").

Tabulka 7 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka A – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník A	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	6	5
1b	0	0
2a	0	0
2b	0	2
2c	0	4
3a	0	1
3b	0	0
Celkem	6	12

Tabulka 8 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka A – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník A	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	1
Přidání informace	1	0
Chyba v číslovce	3	0
Posun významu	2	4

Při zkoumání zápisu tlumočníka A na místech chybného převodu číslovek jsme zjistili, že k chybám mohlo dojít vinou příliš heslovitého zápisu, kdy tlumočník zřejmě příliš spoléhal na svou paměť a nedostatečně si zaznamenal kontext číslovky. V prvním případě, kdy řečník mluvil o tom, že došlo k pohybu mořského dna v délce 1 200 km a vzniklá vlna zaplavila oblasti vzdálené až 3 000 km od epicentra zemětřesení, si tlumočník A zapsal následující poznámky:

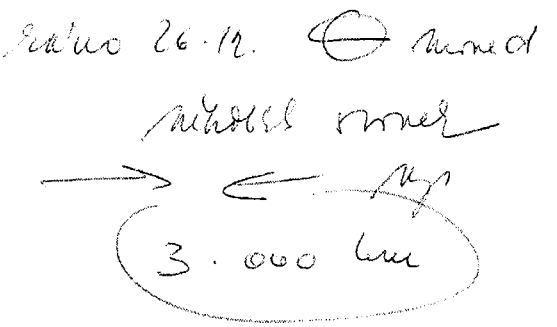

ráno 26.12. (symbol země) moved

několik stovek

→ ← vys

3. 000 km

Ráno dvacátého šestého dvanáctý se země pohnula a moře několik stovek kilometrů od pobřeží, a moře se nejdřív vrátilo o několik stovek metrů zpět do moře a pak se vlna posunula na pobřeží a zachvátila plochu až 3 000 kilometrů do pobřeží.

Číslovku 1 200 km tlumočník zřejmě nezachytil, a tak volil strategii generalizace a rovnou si do zápisu napsal „několik stovek" (je též zajímavé, že tuto číslovku tlumočník zapsal slovy, zatímco na jiných místech zápisu používá běžně čísla). Kontext číslovky se mu však již zaznamenat nepodařilo, čímž došlo při převodu ke špatnému napojení faktů („několik stovek kilometrů od pobřeží"). Špatný zápis číslovky a jejího kontextu navíc způsobil v tomto případě jakousi „řetězovou reakci", protože tlumočník si pohyb vlny zaznamenal symbolem dvou k sobě směřujících šipek, ale jejich smysl špatně napojil k výše zmíněné číslovce („o několik stovek metrů zpět do moře"). Důvodem mohla být i nečitelnost zaznamenaného kusu slova za šipkami („vys").

V případě druhé číslovky (3 000 km od epicentra) byl důsledek nezaznamenání a neudržení v paměti kontextu číslovky výraznější, protože v tlumočníkově převodu došlo k nelogickému a nereálnému popisu situace („3 000 kilometrů do pobřeží"). Z hlediska

tlumočnické strategie je jistě důležitější udržet v takovém případě kontext číslovky a její hodnotu případně zaokrouhlit, protože v tomto případě došlo (možná i z důvodu zmíněné „řetězové reakce") k nedostatečné analýze obsahu této pasáže. Z retrospektivního rozhovoru s tlumočníkem jsme bohužel nezjistili, zda elipsa nakreslená okolo číslovky 3 000 km měla naznačit oblast vzdálenou od epicentra. Pokud však tlumočník v průběhu psaní zápisu tento symbol použil záměrně, jistě nebyl zautomatizovaný, neboť jinak by k popsané chybě nedošlo.

Třetí chyba v číslovce je z hlediska tlumočnického zápisu velmi zajímavá. Tlumočník si zde totiž číslovku zaznamenal správně, avšak k chybě došlo tím, že se číslovka nacházela v těsné blízkosti další číslovky jiného řádu. Jednalo se o následující pasáž originálu:

The estimated number of people killed now stands at over 150 000, with millions of people forced away from their homes.

Tlumočník si zaznamenal tyto poznámky:

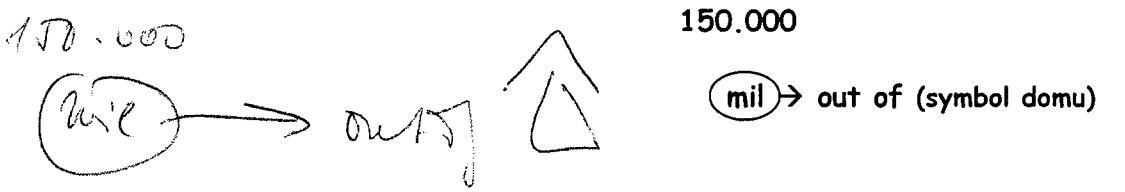

Odpovídající pasáž tlumočení:

O život přišlo 150 milionů lidí a několik milionů lidí bylo vyhnáno ze svých domovů.

Chyba zde mohla vzniknout tak, že blízkostí číslovky „mil" se tlumočník spletl při verbalizaci zapsaného obsahu. I na jiných místech si totiž tlumočník A zaznamenával číslovky celé i v případě tisíců, a proto se u něj zřejmě jedná o systematický způsob zapisování číslovek. Nemůžeme však bohužel zjistit, zda si tlumočník při převodu byl vědom, že říká číslovku ve špatném řádu (v tom případě by

se zde projevila i nedostatečná analýza projevu a špatné využití obecných znalostí), či zda šlo jen o nevědomé přeřeknutí.

Jedním z míst posunu významu, které označili všichni hodnotitelé, je převod označení *Memorial Service* slovem „bohoslužba (k uctění památky obětí tsunami)". Tento převod se ostatně objevil u více tlumočníků[16] a mohl vzniknout nedostatečnými obecnými znalostmi nebo nedostatečnou vizualizací popisované situace a analýzou projevu.

V převodu tlumočníka A se vyskytlo několik interferencí, jež také stojí za zmínku. První skupinou interferencí jsou interference, které mají opodstatnění v zápise. V jednom případě si tlumočník zaznamenal slovo *suffering* ve výchozím jazyce a při svém převodu lpěl na udržení druhé části věty ve formě podstatného jména, čímž došlo k poměrně neobratné konstrukci („prodělat si utrpení"), kdy navíc slovo „utrpení" v porovnání s angličtinou podle našeho názoru nemá tak vysokou frekvenci výskytu a stylisticky do převodu nezapadá:

As well as the devastating loss of life and immediate suffering, there are significant longer-term implications.

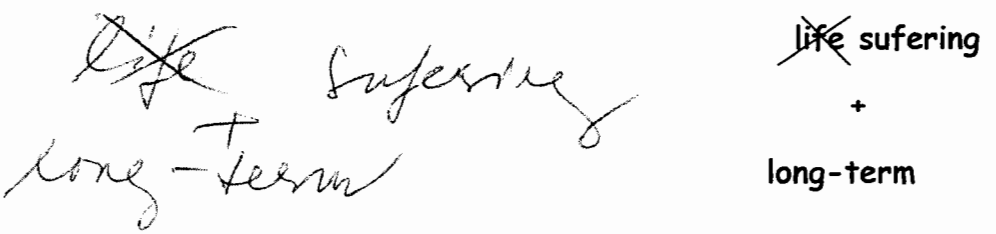

Nejde jenom o ztráty na životech a o okamžité utrpení, které si lidé museli prodělat, ale jde i o dlouhodobé následky pro obyvatele pobřeží.

V případě druhé interference „motivované" zápisem si tlumočník mechanicky do zápisu přenesl přeloženou konstrukci začátku řečníkovy věty a v nepozměněném znění ji použil i ve svém převodu:

Later this year, the world will turn its attention not just to a natural disaster, but to one that is man-made...

[16] U tlumočníka C („mše za mrtvé") a E („bohoslužba k uctění památky/mše") – tento nepřesný posun již v dalších kapitolách nezmiňujeme, protože se nejedná o vliv podoby tlumočnického zápisu.

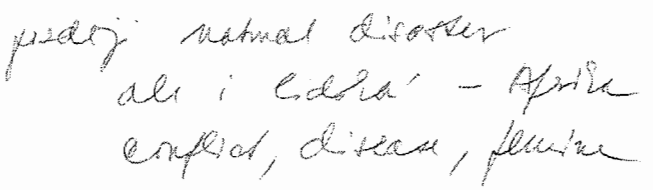

později natural disaster
ale i lidská - Afrika
conflict, disease, femine

Dále bych chtěl říci, že také <u>později letos</u> se budeme věnovat jiným katastrofám než jenom přírodním.

Na jednom místě došlo k interferenci, která byla v zásadě opodstatněná, protože šlo o kalk řečníkova spojení, ale v zápise se přitom nevyskytla žádná „stopa", která by tlumočníka k interferenci přímo vedla:

I can announce today that there will be a Memorial Service <u>later this year</u> for the victims of the tsunami which will be attended by Her Majesty the Queen.

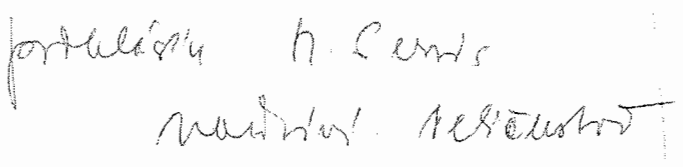

prohlásím M. Servis
navštíví Veličenstvo

Rád bych zde sdělil, že <u>později letos</u> bude uspořádána bohoslužba k uctění památky obětí tsunami, které se zúčastní i Veličenstvo královna...

V tomto případě pravděpodobně došlo k tomu, že tlumočník si podrobně vybavil z paměti zvukovou podobu originálu a interference byla způsobena právě zapamatováním spojení a převodem pomocí kalku.

Zajímavým jevem, který se vyskytl v několika tlumočnických převodech, je skupina určitých „nemotivovaných" interferencí: spojení, která by v posluchači mohla vzbuzovat dojem, že se jedná o přetažení formy z originálu, ale přitom ve výchozím projevu ani v tlumočnickém zápise se toto spojení nenachází. Jako příklad tohoto jevu můžeme uvést následující pasáž:

...tak doufám, že pokud se nám podaří stejným způsobem prezentovat katastrofy, které se denně dějí v Africe...

Musíme však připomenout, že jevy tohoto druhu mohou být v našem materiálu způsobeny minimální praxí tlumočníků v našem vzorku.

V jednom úseku projevu, kde dva ze tří hodnotitelů zaznamenali vynechání informace, prokazatelně došlo k přílišné heslovitosti zápisu a k tomu, že se tlumočník spolehl pouze na svou paměť a v okamžiku restituce projevu se mu obraz z paměti nevybavil. Jedná se o tuto pasáž:

It was a force of nature, so unimaginable in its power and catastrophic in its impact, it quite simply washed the life out of villages, towns, tourist resorts, anything alive on the water in areas across the entirety of the Indian Ocean.

Tlumočník A si pořídil zápis, který vypadal následovně:

power, impact - washed life

b 1. 2. 3.

Jak ale vyplynulo z retrospektivního rozhovoru, tlumočník si při verbalizaci poznámek již nepamatoval, co jednotlivá čísla měla znamenat či na co měla odkazovat, a tak byl nucen trojici vesnice-města-turistické oblasti vynechat a výsledná pasáž byla stylisticky velmi nivelizována:

Měla takovou sílu a měla tak velký vliv, že připravila o život spoustu lidí a spoustě lidí také život zničila.

Projev Outsourcing

U textu Outsourcing hodnotitelé opět zaznamenali u tlumočníka A největší počet chyb/posunů. Z tabulek 9 a 10 vidíme, že tyto chyby/posuny jsou u tlumočníka A i u tohoto projevu opět výrazně zastoupeny v kategorii 1a a že představují zejména chyby v číslovce nebo posuny významu.

Tabulka 9 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka A – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník A	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	4	4
1b	1	2
2a	0	0
2b	0	1
2c	2	2
3a	0	0
3b	0	0
Celkem	7	9

Tabulka 10 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka A – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník A	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	1
Přidání informace	0	2
Chyba v číslovce	2	0
Posun významu	2	1

V obou případech chybného převodu číslovek muselo dojít při poslechu řečníka k nedostatku procesní kapacity pro provedení analýzy, neboť obě číslovky (1976 místo *1776*, 40 let místo *20 years*) již byly špatně zaznamenány v zápise. Jedná se o následující pasáže:

...the theories of Adam Smith – theory of "competitive advantage", published in his book "The Wealth of Nations" in 1776.

...je popsán v jeho knize Bohatství národů, kterou vydal v roce 1976, a především na konceptu teorie konkurenční výhody.

So, although the IT industry in India has existed since the early 80s (over 20 years)...

Došlo tedy k tomu, že i když v Indii se informační technologie vyvíjí a rozvíjí již přes čtyřicet let...

Zajímavé je, že tlumočníkovi se nepodařilo si chybný zápis uvědomit ani po celou zbývající dobu řečníkova projevu, kde se vyskytlo velké množství dalších dat, jež ukazují na nelogičnost špatně zapsaných číslovek. Přestože je třeba počítat s tím, že vzorek našich tlumočníků měl pouze málo tlumočnické praxe, potvrzují se poznatky odborníků na tlumočení, podle nichž jsou číslovky v tlumočení velkou zátěží pro procesní kapacitu.

Nedostatečná analýza se u tlumočníka A projevila u tohoto projevu i na dalších místech. Již u projevu Tsunami jsme se zmínili o tom, že notace tohoto tlumočníka je smíšená, objevují se v ní tedy jak anglická, tak česká slova. Vezmeme-li tuto skutečnost v úvahu, pak musíme konstatovat, že chybný převod některých spojení, jejž hodnotitelé zaznamenali, musel být zaviněn spíše než zápisem ve výchozím jazyce právě nedostatečnou analýzou.

Jako příklad můžeme uvést převod spojení *quality control* slovy „kvalita řízení" (místo „řízení kvality"), jež bylo zapsáno následovně:

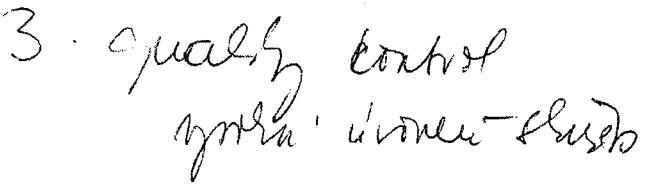

3. quality control

vysoká úroveň služeb

K podobnému případu došlo i při převodu úseku *guidelines... laid down by the parent company* spojením „směrnice mateřské společnosti", kdy si tlumočník zapsal celý úsek ve výchozím jazyce a v okamžiku verbalizace poznámek již nedisponoval dostatečnou procesní kapacitou k nalezení správného výrazu.

Tlumočení tohoto projevu bylo pro tlumočníka A zřejmě náročné především co do převodu odborné terminologie a rejstříku. V jednom úseku si totiž tlumočník pořídil dobře analyzované poznámky, ale při převodu příliš lpěl na zachování slova „vláda", čímž došlo k chybnému spojení „vládní" místo správného „státní":

Before 1994, the Indian telecom sector was directly controlled by the government. And, so there was a monopoly of these media.

V roce 1994 došlo k tomu, že telekom a veškeré telekomunikace, které do té doby byly vládní a nad kterým tedy vláda měla monopol...

Pro přehlednost uvádíme odpovídající úsek tlumočnického zápisu:

← 1994 Telecom - vláda

monopoly

na média

Na dvou místech došlo k posunu významu pravděpodobně z důvodu příliš heslovitého zápisu, přestože jsme již u textu Tsunami zmínili, že tlumočník A je zvyklý si poznámky zapisovat velmi stručně a hodně spoléhá na kapacitu své paměti.

K prvnímu posunu došlo v úseku, kde řečník mluví o rozkvětu outsourcingu, jejž způsobil rozvoj informačních technologií a používání elektronických médií:

In IT context, outsourcing has become a process through which, using electronic media, companies can hand over part of its work to another company in another country...

Tlumočník si tento úsek zapsal následujícím způsobem:

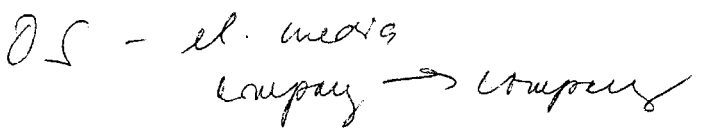

OS - el. media

company → company

Ze zápisu vidíme, že tlumočník si do poznámek naznačil čáru/pomlčku mezi „OS" (Outsourcing) a „el.media". Protože každý tlumočník používá pomlčky a čáry podobného typu pro zaznamenání jiného vztahu, prozkoumali jsme celý zápis tlumočníka A. Zjistili jsme, že tato pomlčka má takřka univerzální užití a její funkce je především strukturní – má zápis rozčlenit a zpřehlednit, případně spojit nadřazené téma s detaily, které se k němu vztahují. V notaci tlumočníka A se nevyskytl žádný symbol pro naznačení prostředku ve smyslu instrumentálního pádu. Tato skutečnost podle našeho názoru vedla k tomu, že tlumočník si outsourcing propojil souřadně s elektronickými médii, která v převodu sice zmínil, ale v posunutém významu:

Outsourcing a elektronické média jsou dnes již velmi úzce spojeny a jedná se o to, že jedna společnost část svých povinností nebo část svých procesů předá společnosti jiné, většinou v zahraničí.

Z ohodnocených transkripcí vyplynulo, že zmíněnou pasáž žádný z tlumočníků nepřevedl přesně a elektronická média tlumočníci nepřevedli způsobem, který by logicky naznačoval rychlejší způsob pro předávání a odesílání zakázek. Je možné, že tento úsek byl pro tlumočníky příliš hutný z informačního nebo syntaktického hlediska nebo byl pronesen velkou rychlostí. Pasáž je však pronesena jednoznačně a jednotlivé

argumenty jsou na sebe logicky napojeny, proto by i v případě menšího množství poznámek tlumočníkům stačilo využít logickou analýzu úseku.

Některé části převodu projevu Outsourcing tlumočníka A označili hodnotitelé za redundantní. K redundanci vedla v některých případech zřejmě nedostatečná procesní kapacita k přesnému vyjádření některých odborných termínů, na jednom místě však mohla být způsobena špatně zvolenou strategií při zapisování poznámek. Stalo se tak v pasáži o volání po internetu:

The New Telecom Policy of 1999 brought in further changes with the introduction of IP telephony and ended the state monopoly on international calling facilities, that is telephone facilities.

Tlumočník A si tuto pasáž zapsal tak, že výraz „IP-telephony" umístil přímo pod spojení „další změny":

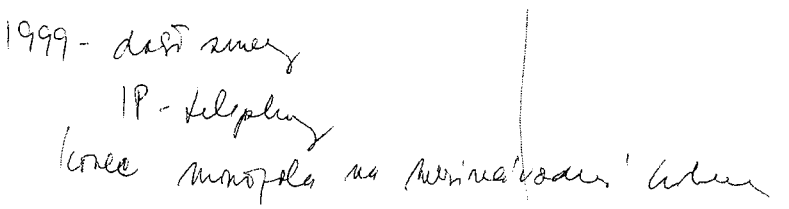

1999 - další změny

IP - telephony

konec monopolu na mezinárodní hovory

V tomto okamžiku je třeba uvést, že u projevu Outsourcing si tlumočník A zaznamenával výčty systematicky pod sebe (přestože u ostatních dvou projevů tak nečinil). Jak je vidět z výřezu notace, mezi „další změny" a „IP-telephony" neumístil žádný symbol nebo linku, která by naznačovala skutečnost, že zmiňovaná změna spočívala právě v zavedení internetové telefonie. Tak došlo k tomu, že tlumočník změny souřadně spojil s internetovým voláním a hodnotitelé vzniklý převod posoudili jako redundanci:

V roce 1999 došlo k dalším podstatným změnám a v internetovém... v telefonování po internetu se udály podstatné změny, a to tak, že

opravdu monopol naprosto skončil, a to především na mezinárodní hovory.

Za možnou příčinu je nicméně třeba pokládat i skutečnost, že poznámky této pasáže přesahovaly na následující stránku a tlumočník A mohl být při verbalizaci zápisu znejistěn právě rozložením poznámek.

Případem redundance, jejž zaznamenali všichni hodnotitelé, byl převod samého závěru projevu Outsourcing:

...and then I should also mention perhaps the geographical location of the country between, if you like, Europe and the Far East, and their ability to provide 24 hour/7 day week service, using shift work to cover all areas of the globe.

A za čtvrté velmi důležitá je geografická poloha Indie, protože se nachází mezi Evropou a Dálným východem, tak je schopna zajišťovat vlastně nepřetržitý provoz a nepřetržité služby pro celou zeměkouli tím, že pracuje na směny a opravdu v nepřetržitém provozu.

Vzhledem k tomu, že ostatní případy redundance u tlumočníka A u projevu Outsourcing pravděpodobně pramenily z nevhodně zapsaných poznámek, prozkoumali jsme závěrečnou část notace:

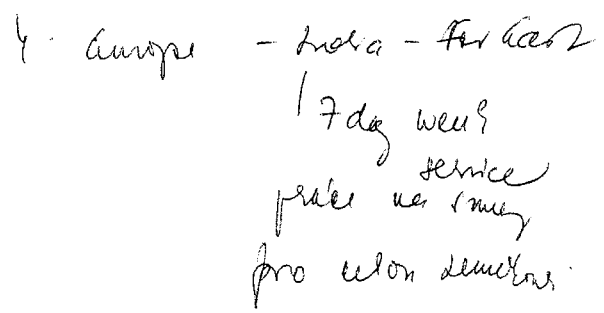

4. Europe - India - Far East
/ 7 day week
service
práce na smeny
pro celou zeměkouli

Zápis však nevykazuje žádné nesystematické provedení nebo závažnou vynechávku, která by redundanci mohla způsobit – zápis je přehledný, čitelný a využívá dostatečný prostor. Tlumočník navíc neměl problém s převodem spojení *7 day week service* („nepřetržitý provoz"), a proto je příčina redundance („nepřetržitý provoz", „nepřetržité služby", „nepřetržitý provoz") na konci projevu nejasná. Možné je, že se

tlumočník domníval, že význam nepodává dostatečně jasně a pokoušel se nalézt vhodnější spojení, aby dosáhl příjemného zakončení svého převodu.

Projev Generické léky

Z níže uvedených tabulek vyplývá, že hodnotitelé u převodu textu Generické léky u tlumočníka A zaznamenali především obsahové posuny a případy přidání informace. Poměrně vysoké procento případů připadlo i úsekům s nedostatečnou koherencí projevu.

Tabulka 11 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka A – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník A	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	4	1
1b	0	2
2a	0	0
2b	0	0
2c	0	0
3a	0	3
3b	0	0
Celkem	4	6

Tabulka 12 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka A – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník A	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	1	1
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	3	0

Hodnotitelé negativně hodnotili například převod názvu *Food and Drugs Administration* spojením „Státní ústav pro kontrolu léčiv“, které posluchače může mást, protože se jedná o název podobné instituce v České republice, avšak oba úřady nelze v těchto odlišných kontextech srovnávat. Příčinou tohoto převodu zde nebyla notace, protože tlumočník si poznačil pouze anglickou zkratku „F.D.A.“, ale zřejmě skutečnost, že tlumočník měl při tlumočení na stole dokument s instrukcemi. V něm byl uveden název amerického ústavu i jeho zkratka a byla u něj poznámka, že se jedná o instituci podobnou českému Státnímu ústavu pro kontrolu léčiv. Při verbalizaci tedy tlumočník nedostatečně zohlednil adresáta a použil českou reálii místo americké.

K podobné chybě při práci s instrukcemi ostatně došlo i v jednom případě přidání informace, a to v této pasáži:

International charities, such as Médecins sans frontières, *and Catholic Relief Services have been using them successfully for a number of years, treating thousands of people, particularly in Africa.*

Generické léky nasazují i organizace jako Lékaři bez hranic či Katolická humanitární organizace, která navíc je založena ve Spojených státech.

Tlumočník zde klade důraz na skutečnost, že organizace *Catholic Relief Service* má základnu v USA. V instrukcích informace o Spojených státech figurovala pouze jako vysvětlivka a pozadí k této humanitární organizaci, tlumočník ji však pochopil jako významnou s ohledem na to, že postoj USA v otázce generických léků je velmi negativní. Spojení *Catholic Relief Services* si navíc tlumočník A vůbec nezapsal a spolehl se pouze na paměť a dokument s instrukcemi, a když přišel k danému úseku ve svých poznámkách, pokusil se vytěžit z instrukcí maximum a tím přidal do projevu i informace, které v originále nebyly.

Téměř žádný z tlumočníků nedokázal správně zaznamenat a převést argument, podle kterého úřad FDA neschválil kombinované generické léky přesto, že jednotlivé látky obsažené v těchto lécích už schváleny byly. Jde o následující úsek:

Although they have actually approved individual agents used in putting these drugs together, they have not approved the combination drugs…

Tlumočník A zjevně při poslechu zmínku o složkách léků nezachytil nebo je nedokázal napojit ke zbytku argumentu, protože v jeho zápise se neobjevila žádná značka nebo zkratka naznačující opozici dvou částí argumentu:

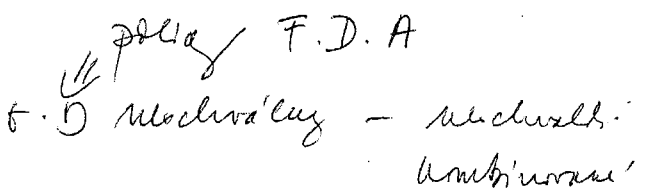

policy F.D.A.

G.D. neschváleny - neschválili kombinované

I tak si však tlumočník vybavil z paměti fakt, že „něco" úřad FDA schválil. Proto se i přes správné zaznamenání spojení „neschválili kombinované" rozhodl argument dokončit a došlo k posunu významu:

Nedá se říci, že by souhlas nedal stoprocentně, částečně schválili používání takzvaných kombinovaných léků.

Před úsekem tlumočení, který jsme právě popsali, se v tlumočnickém převodu nacházela pasáž, již hodnotitelé považovali za nedostatečně koherentní a špatně logicky i syntakticky propojenou. Z níže uvedeného převodu vidíme nejen to, že zde došlo k nesprávnému spojení podmětu s přísudkem („politika...nedal"), ale také že celý argument je prezentován výrazně složitěji než v originále:

The official attitude of the American administration is not helpful, I am afraid, at the international AIDS conference earlier in the year in Botswana, US officials tried to defend a policy basically recommended by the Food and Drugs Administration, whereby the generic drugs were not approved.

Je to například Státní ústav pro kontrolu léčiv, tedy jeho forma ve Spojených státech amerických, které nepomáhají dostatečně k tomu, aby se generické léky k pacientům dostaly. Zástupci... oficiální zástupci americké vlády na konferenci v Botswaně jednali o využití generických léků, ale je potřeba říci, že oficiální politika amerického úřadu pro kontrolu potravin a léčiv svůj souhlas s použitím generických léků nedal.

Odpověď na otázku, proč byly v tlumočnickém převodu argumenty napojeny nejasně, může poskytnout právě tlumočnický zápis:

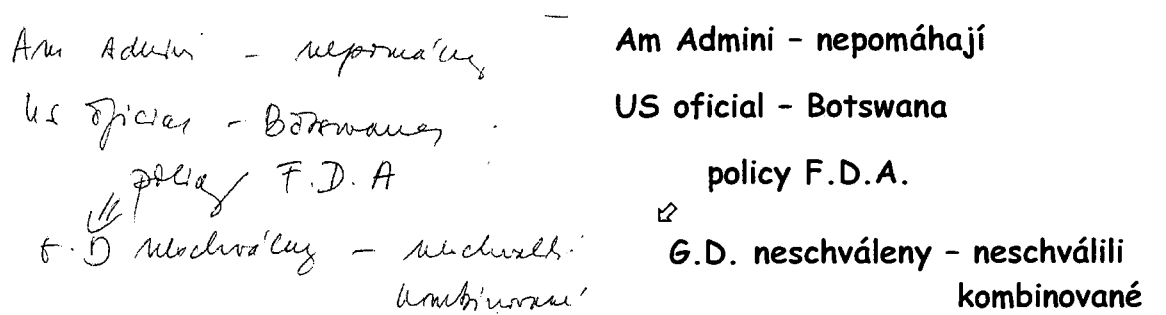

Překvapivé je, že tlumočník tento úsek začal informací o úřadu FDA, přestože první poznámkou je „Am Admini". Jednou z možností je, že tlumočník nemohl značku

„Admini“ přečíst nebo rychle nepřišel na adekvátní český překlad. Tím však došlo v tlumočení ke zmatení subjektů, protože americké úřady na konferenci v Botswaně pouze následovaly zásady doporučení FDA. K nesprávnému spojení podmětu a přísudku („politika…nedal“) tlumočníka mohla navést dvojitá šipka, kterou si zakreslil od slova „policy“. Při verbalizaci tak argument napojil právě na politiku, přestože logicky souvisí s úřadem FDA.

Na dvou místech hodnotitelé zaznamenali případ špatné koherence, přesněji řečeno nevhodného napojení argumentů. Jedná se o následující pasáže:

A já se musím ptát, proč tyto léky, které jsou levnější a účinné, nejsou zpřístupněny těm nejchudším lidem postiženým nemocí AIDS.

Je to samozřejmě z toho důvodu, že západní farmaceutické firmy se brání tomu…

Nedá se říci, že by souhlas nedal stoprocentně, částečně schválili používání takzvaných kombinovaných léků.

Je potřeba říci, že výhodou generických léků je skutečně jejich jednoduchost.

V prvním z uvedených příkladů tlumočník změnil povahu příslovečného určení (*mainly* – „samozřejmě“), čímž změnil tón promluvy a částečně i záměr řečníka. Ten zde totiž pouze bez jakéhokoli výslovného komentáře popisuje příčiny nedostatku generických léků, avšak posluchač by z příslovce „samozřejmě“ mohl získat pocit, že by uváděn informace měl znát, neboť jsou „samozřejmé“. V druhém případě hodnotitelé slovní spojení „je potřeba říci“ zaznamenali nejspíše proto, že v předcházející větě se nachází spojení „nedá se říci“, a proto je v tomto úseku tlumočnický převod dosti jednotvárný. Kromě toho však použití tohoto prostředku koheze naznačuje, že řečník uvede nějakou výhradu nebo přípustku k tomu, co právě řekl, ale v originále následuje pasáž o výhodách generických léků bez explicitního napojení a řečník zde pokračuje ve výkladové pasáži.

Při analýze zápisu k odpovídajícím pasážím jsme nezjistili žádný prvek, který by tlumočníka vedl k použití těchto prostředků koheze. Domníváme se proto, že se zde jednalo spíše o prostředek k získání prostoru a času na verbalizaci poznámek a uvedená slovní spojení zde fungovala zřejmě pouze jako „výplně“.

U tlumočníka A se v tomto projevu vyskytly dva případy redundance, kdy se zápis úseku nacházel na přelomu stránek. Jedním z případů je sumarizační věta na konci 5. odstavce:

Jedná se o metodu, která je velmi levná a navíc jednoduchá, poněvadž lékaři nebo úředníci, kteří prášky... léky lidem vydávají, mohou docela snadno zajistit, aby nemocní léky brali pravidelně. Právě v tom spočívá jejich jednoduchost.

Druhý případ probereme podrobněji. Uvádíme úsek originálu, převodu a tlumočnické poznámky rozložené na konci jedné a začátku druhé půlstrany A4:

It is mainly because of obstructions put in the way of this process by those very Western drug companies who obviously are trying to protect their own interests. There have been exceptions, of course, there have been companies that have licensed the production of generic drugs, most noticeably in India.

Je to samozřejmě z toho důvodu, že západní farmaceutické firmy se brání tomu, aby se tyto léky rozšířily. Existují již sice licence na výrobu generických léků, jak jsem již říkal, například v Indii, ale na druhou stranu existuje i mnoho překážek, které distribuci těchto léků brání.

1. půlstrana:

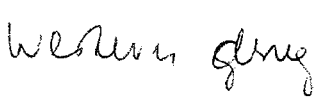

Western drug companies brání

2. půlstrana:

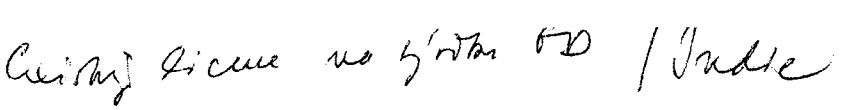

Existují licence na výrobu GD / Indie

Vidíme tedy, že tlumočník si v tomto úseku zapsal poznámky pro dva významové celky, ale při verbalizaci celý první celek zopakoval za použití pouze jiné formulace. Proto si myslíme, že v tomto případě tlumočník (vědomě nebo neúmyslně) použil strategii redundance za účelem získání času pro orientaci v poznámkách na druhé straně zápisu a pro přípravu na formulaci další pasáže. Tou je navíc výše popisovaná pasáž o konferenci v Botswaně a politice FDA, která byla v tlumočení převedena se špatnou koherencí zřejmě i kvůli nejasnému zápisu. Tato skutečnost by proto vysvětlovala příčinu tlumočníkovy redundance v předcházejícím úseku.

3.2.1.3. Shrnutí výsledků

Nejvíce chyb/posunů, jež hodnotitelé zaznamenali u tlumočníka A, spadá do kategorie obsahových posunů (1a). Druhou nejvýrazněji zastoupenou kategorií byla v případě projevu Tsunami i Outsourcing kategorie 2c (chyby/posuny v rejstříku), zatímco u projevu Generické léky patří druhé místo kategorii 3a (koherence projevu). Zajímavé však je, že jsme u notace k projevu Generické léky nenalezli žádný prvek, který by případy nedostatečné koherence vysvětloval. K těmto případům tedy došlo zřejmě vlivem argumentativní povahy projevu a nedostatečné kapacity pro jazykové vyjádření logických vztahů.

U tlumočníka A se v projevech Tsunami a Outsourcing vyskytlo několik chyb v číslovkách. Domníváme se, že u obou projevů byly chyby způsobené nedostatečným zápisem: u projevu Outsourcing si tlumočník číslovky špatně poznamenal a chybnost zápisu nedokázal během fází poslechu a převodu identifikovat a opravit, u projevu Tsunami hrála roli především přílišná heslovitost při zaznamenávání kontextu číslovky, čímž došlo k posunu významu celého úseku.

Hodnotitelé dále zaznamenali několik případů interferencí. Domníváme se, že jejich původ však netkví v zápise ve výchozím jazyce, protože jsme u tlumočníka A vysledovali strategii zápisu jak ve výchozím, tak v cílovém jazyce, tudíž vliv anglických slovních spojení by neměl být významný. Na těchto místech tedy nehrál roli přímo tlumočnický zápis, ale spíše nedostatek analýzy úseku nebo nedostatečná kapacita pro nalezení odpovídajícího jazykového spojení. Některé ze zaznamenaných „interferencí" představovaly použití spojení pocházející z cizího jazyka, které ovšem nebylo nijak motivované ani výchozím projevem ani tlumočnickým zápisem.

Většina obsahových posunů, na něž hodnotitelé upozornili, podle našeho názoru mohla být ovlivněna způsobem zápisu daného úseku. Na těchto místech, která byla pro tlumočníka obtížná z pohledu analýzy, se pravděpodobně tlumočník upnul právě ke své notaci, v níž pak často používal celé přeložené větné úseky. Notace tlumočníka A však nebyla vždy systematická, a tak se na několika místech stalo, že šipka či přeložené spojení tlumočníka navedlo v argumentaci jiným směrem.

3.2.2. TLUMOČNÍK B

3.2.2.1. Popis tlumočnické notace

K zapisování poznámek používá tlumočník B blok o velikosti A5, který si vertikálně dělí na dvě stejně velké části. Vzniklý prostor na poznámky je tak velmi úzký a dlouhý, což tlumočníka B vede k velkému využívání prostoru, především k dodržování zásady diagonalismu. Jednotlivé smyslové celky tlumočník odděluje krátkou horizontální čarou, začátek projevu je vždy označen dvojitou horizontální čarou. Tlumočník si do bloku nezakresluje levý okraj pro zaznamenávání konektorů, spojovací slova nebo symboly zapisuje vlevo na začátek smyslového celku.

Z hlediska prostorového rozvržení byl u tlumočníka B nejdelší zápis k projevu Tsunami (7,25 strany), nejméně prostoru potřeboval tlumočník na notaci k projevu Generické léky (6 stran). Potvrzuje to i bližší pohled na vizuální podobu poznámek, kdy u projevů Outsourcing a Generické léky tlumočník používal většinou menší písmo a zápis byl více nahuštěný, na některých místech dokonce tlumočník porušoval jindy důsledně dodržovaný diagonální princip. U projevu Outsourcing tlumočník na dvou místech původní poznámku přeškrtl a napsal novou.

Tlumočník B používal ve své notaci vůbec největší počet symbolů ze všech tlumočníků v našem vzorku. Kromě tří druhů šipek (které často vedou i přes celou stranu bloku a představují tedy vizuálně dominantní prvek notace) tyto symboly označovaly například: peníze, optimistický či pesimistický postoj řečníka, osoby, rok, svět, politiku, výhody, země, mrtvý, dům, vidět. Největší počet symbolů (23) použil tlumočník B u projevu Tsunami, u ostatních projevů to bylo o několik méně (18).

Kromě symbolů využívá tlumočník B velké množství jednopísmenných nebo dvoupísmenných zkratek (TV – *television*, US – *United States*, TX – *thanks*, G.L. – *generické léky*). Slova, která však nelze takto zjednodušeně zapsat, si tlumočník

poznamenává většinou celá, jen ojediněle zaznamenává pouze kus slova (např. „privat – liber"). Ze slovních druhů jsou v notaci tlumočníka B nejvíce zastoupena podstatná jména, dále slovesa (nejčastěji v infinitivu) a jen zřídka se v zápise objeví například příslovce („perhaps", „zřejmě" apod.).

Pro vyjádření smyslu neexistence nebo absence tlumočník často používá způsob zapsání slova a jeho diagonálního přeškrtnutí. Chce-li tlumočník B vyjádřit zdůraznění poznámky, značku nebo slovo dvakrát podtrhne. Výčty si tlumočník zapisuje striktně pod sebe. Umožňuje-li to jasná struktura řečníkova projevu, má jednotlivé body tlumočník očíslované nebo body výčtu označuje odrážkami. Na několika místech nebyly výčty zaznamenány v přesně vertikální podobě, ale v mírně diagonální formě – svou roli zde mohl hrát nedostatek času. Číslováním a odrážkami však tlumočník B na několika místech zaznamenával i jednotlivé části argumentu, tyto prostředky zde tedy nahrazovaly konektory. V notaci se též na jednom místě objevilo vizuální zaznamenání paralelní konstrukce pomocí dvou čar vycházejících z jednoho bodu.

Tlumočník B při psaní poznámek též výrazně pracuje s konektory. Nejvíce zastoupeny byly u projevu Generické léky (10), méně u Tsunami (7) a nejméně u Outsourcingu (4). Většinu z těchto konektorů tvoří velkými písmeny psané spojky (ALE, BUT, IF, THOUGH, 'COS), ale i symboly „X" (ve významu „ale", „naopak"), „=" (ve významu „potom, proto"), částice „PROČ?" nebo příslovce „DNES". Tlumočník zde velmi důsledně využívá krátkosti konektorů, pouze v jediném případě použil nadměrně dlouhý spojovací výraz „co se týče".

Notace tlumočníka B je psána jak ve výchozím, tak v cílovém jazyce. Při podrobnějším zkoumání zápisu jsme zjistili, že v anglickém jazyce si tlumočník zaznamenává většinou ty úseky, v nichž je argument stručnější a důraznější (např. „WE MUST ensure"), nebo slovní spojení, která jsou ve fázi poslechu těžká na okamžitý převod do českého jazyka („man-made tragedy"). Obecně můžeme říci, že tam, kde měl tlumočník dostatek času i kapacity pro okamžitou analýzu a překlad, zapsal si poznámku v češtině („kruté cynické", „ne – hl. obchodní činnost") nebo v kombinaci s anglickou zkratkou („ofic. postoj US vlády"). Na místech, kde si však byl jistý bezproblémovým převodem ve fázi verbalizace, zapsal tlumočník poznámky v angličtině (např. „mid1990s", „vague G.L. & use").

Hlavními rozdíly mezi zápisy u jednotlivých projevů u tlumočníka B bylo tedy větší prostorové rozvržení a vyšší počet použitých symbolů u projevu Tsunami a použití vyššího počtu konektorů u projevu Generické léky. Na jiné výrazné odlišnosti v notaci

jsme při zkoumání zápisu nenarazili. Domníváme se, že je to dáno především tím, že tlumočník B má způsob psaní poznámek velmi podrobně propracovaný a zažitý, a proto bez ohledu na typ a téma projevu dodržuje své vlastní zásady zaznamenávání poznámek.

3.2.2.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem

Projev Tsunami

Jak je vidět z údajů uvedených v tabulkách 13 a 14, v transkripci převodu tlumočníka B zaznamenali hodnotitelé chyby zejména v kategorii 1a (opět se zde vyskytly chyby v číslovkách jako u tlumočníka A), dále v kategorii 2c a překvapivě i v kategorii 1b.

Tabulka 13 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka B – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník B	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	3	2
1b	0	3
2a	0	0
2b	0	1
2c	1	4
3a	0	1
3b	0	0
Celkem	4	11

Tabulka 14 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka B – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník B	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	0	1
Chyba v číslovce	2	1
Posun významu	1	0

I přes velmi systematický a propracovaný zápis, jejž jsme popsali v předchozí kapitole, se na několika místech převodu stalo, že tlumočník na poznamenané symboly a značky nedbal nebo jim ve fázi verbalizace nesprávně rozuměl, čímž došlo k různým posunům.

Příkladem tohoto jevu je převod následující pasáže:

Later this year, the world will turn its attention not just to a natural disaster, but to one that is man-made...

Při zaznamenávání začátku tohoto souvětí se tlumočník správně vyhnul kopírování formy konektoru a zapsal si jej formou šipky s upřesněním:

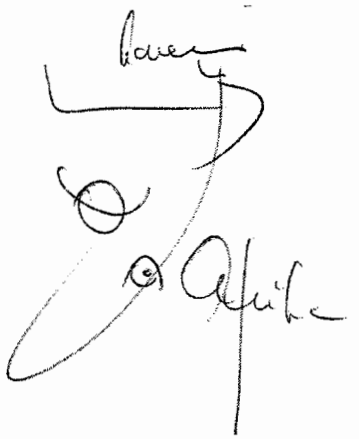

konec y

→

(symbol: svět)

(symbol: vidět) Afrika

(zkratky „y“ zde zastupuje *year*)

Z neznámého důvodu však tlumočník úvodní spojení převedl jinak a původně obecné označení zde konkretizoval:

Za několik týdnů se zrak celého světa upře na Afriku.

K tomuto posunu mohlo dojít přehlédnutím značky, její nečitelností nebo též tím, že v předchozí pasáži se mluvilo o šoku a solidaritě, kterou jsme mohli zažít v uplynulých týdnech.

V posledním odstavci hodnotitelé zaznamenali neobratné napojení argumentů, které tlumočnický převod v závěru ochudilo o stylistické zdůraznění a vyostření:

If we were, as a result of the strength of our sentiment towards the victims of the tsunami, to turn that same sentiment into action on Africa, then perhaps those whose faith has been shaken by the monstrous consequences of the event we have witnessed, would have it renewed. There could be no greater good to come out of it.

A snad soucit, který projevujeme k obětem tsunami, se rozšíří i na oběti, které trpí v Africe. A to by snad byl ten nejlepší závěr a to nejlepší poučení, které by tsunami v Indickém oceánu mohlo přinýst celému světu.

Při analýze a zapisování poznámek přitom tlumočník B postupoval velmi svědomitě a pro udržení koheze a koherence argumentů použil výraznou značku „IF“, nic tedy teoreticky nebránilo převodu spojovacím výrazem „pokud“:

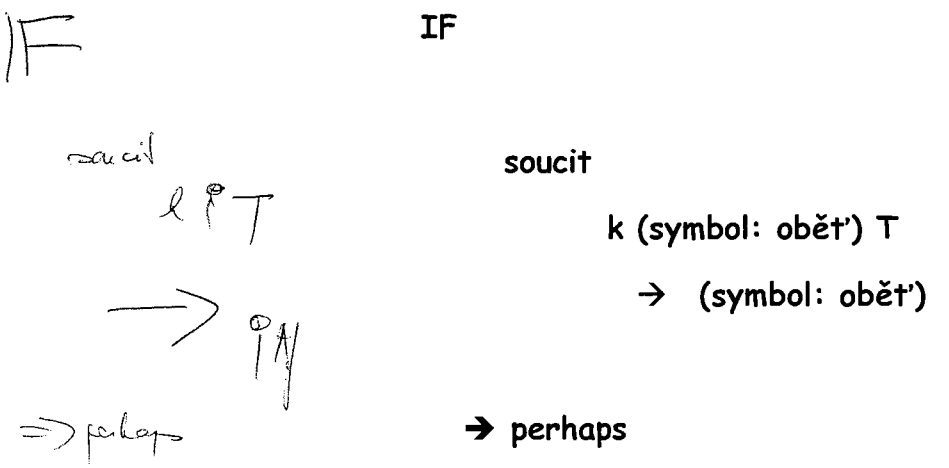

Ke změně spojovacího výrazu, potažmo použití odlišné perspektivy řečníka a modality této pasáže, podle našeho názoru mohlo dojít i tím, že pasáž se v notaci „láme“ do dvou stran a na druhou část pasáže odkazuje právě poznámka „perhaps“ – tlumočník zde tedy možná raději přistoupil na interferenci z angličtiny a neobratnější spojení argumentů za cenu toho, že získal čas na přečtení poznámek na následující straně.

Problém s členěním zápisu a redundancí se vyskytl i v pasáži hovořící o tom, jak Britové sledovali postupně přicházející zprávy o tsunami:

Scarcely any of us here will not know someone whose life has been touched by this event. None of us will have not been moved to tears as each night, we saw, and with mounting horror, the human tragedy that followed the natural disaster.

Notace k odpovídající pasáži:

1. půlstrana:

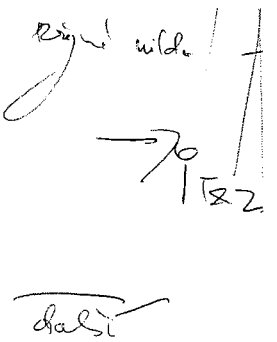

zřejmě nikdo

→ (symbol: oběť)

T& Z

---

další

2. půlstrana:

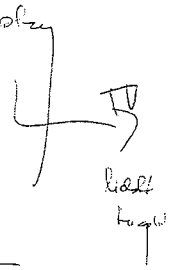

slzy

→ TV

lidská

tragédie

Problémy zde způsobilo především zapsání slova „další“. Vyjdeme-li z výchozího projevu, nenajdeme žádné spojení, u kterého bychom si mohli být jisti, že tlumočníka motivovalo k zapsání právě tohoto slova. Pokud tlumočník jasně věděl, proč si dané slovo zapisuje, pak jím byl při převodu zjevně sám zmaten, protože se nakonec uchýlil k obecné poznámce a následující informace o sledování utrpení považoval za začátek následující pasáže - poznámku „další“ totiž považoval za konec významového celku:

Zřejmě není mezi námi nikdo, kdo by neznal někoho, kdo byl touto katastrofou postižen. A budou i další důsledky.

Pokud v televizi jsme viděli slzy a utrpení lidí, kteří si prošli touto lidskou tragédií, a již dnes mohu říci...

U tlumočníka B se projevila strategie, která může sloužit k získání času na formulaci myšlenek nebo jako únikové řešení při váhání: řečnické otázky jako úvod části projevu. V projevu Tsunami rétorickou otázku tohoto typu použil tlumočník B pouze jednou, avšak dva ze tří hodnotitelů ji označili za redundantní. Jedná se o následující pasáž:

We should begin by expressing the total unity of this House in giving our deepest condolences for the loss of life...

Co bychom měli udělat? V první řadě by zde tento parlament měl vyjádřit nekompromisní jednotu...

Z níže uvedeného zápisu vidíme, že notace je v této pasáži velmi jasná, dobře analyzuje projev a poskytuje dobré vodítko pro samotný převod:

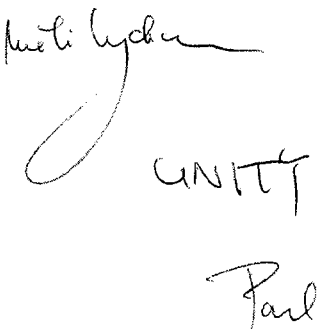

měli bychom

UNITY

Parl.

Tlumočník B se v tomto případě pravděpodobně pokusil získat rétorickou otázkou čas, aby si rozmyslel formulaci spojení *total unity of this House*, kterou však nakonec převedl způsobem, jejž všichni hodnotitelé označili za stylisticky nepřiměřený (dle hodnotitelů se jednalo o klišé).

U tlumočníka B hodnotitelé dále zaznamenali chyby v číslovkách. Stejně jako u tlumočníka A zde byl na vině především nedostatečný zápis kontextu číslovky. U pasáže:

In the early hours of December 26, the earth moved along some 1200km of the seabed...

si tlumočník nepoznačil, k čemu se číslovka vztahuje:

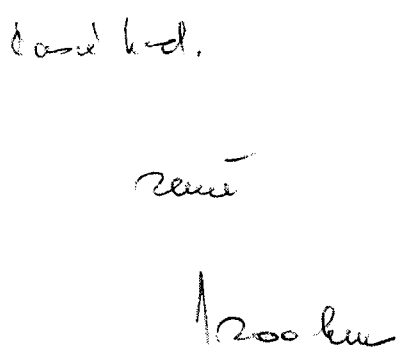

časné hod.

země

1200 km

Kontext číslovky přitom v paměti neudržel, a proto číslovku vztáhnul k informaci, která se v projevu již objevila (Indický oceán):

V časných ranních hodinách tohoto dne postihly silné otřesy země oblasti v rozloze asi 1 200 kilometrů na pobřeží Indického oceánu.

Stejný důvod měla zřejmě i následující chyba v číslovce, opět stejná jako u tlumočníka A:

...it literally obliterated not just the area of the coast at Aceh nearest to it, but land over 3.000 km from its epicentre.

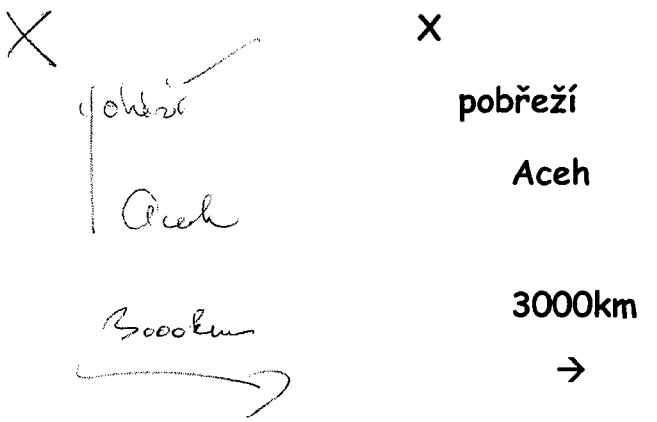

... prudká vlna zalila nejen pobřeží, ale dokonce oblasti zasahující až 3.000 kilometrů do vnitrozemí.

V předchozí kapitole jsme se zmínili o tom, že zápis tlumočníka B se jeví jako velmi systematický a propracovaný. Ze zápisu je též patrná zásada zaznamenávání výčtů pod sebe. U projevu Tsunami se ukázalo, že tlumočník B tuto zásadu na jednom místě nedodržel, použil k zaznamenání výčtu symbol „&" a následně došlo k významovému posunu, jejž zaznamenali všichni tři hodnotitelé:

We will give more details in due course and will obviously wish to take account of the views of relatives in planning the service.

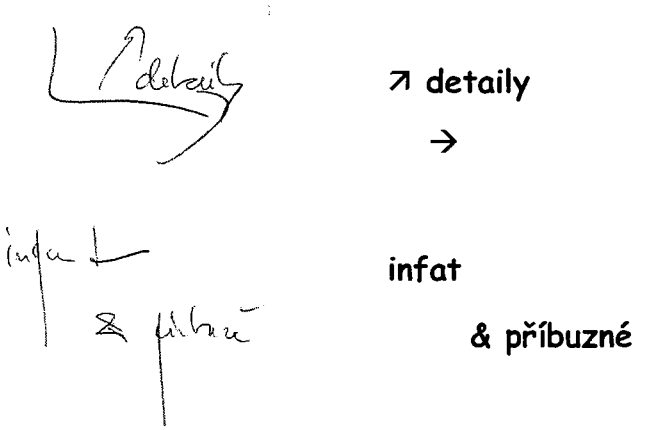

Tohoto obřadu se zúčastní i královna a podrobnější informace vám přineseme hned, jak je budeme mít, a stejně tak budeme informovat i příbuzné postižených.

Projev Outsourcing

Analýzou kategorií chyb/posunů, které zaznamenali hodnotitelé u tlumočníka B u projevu Outsourcing, jsme zjistili výraznou převahu kategorií, které nesouvisely s obsahovou stránkou projevu (k posunu významu zde došlo pouze dvakrát). Nejhojněji jsou zastoupeny kategorie koherence (3a) a redundance (1b), tyto případy tedy rozebereme v této kapitole podrobněji.

Tabulka 15 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka B – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník B	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	0	2
1b	0	3
2a	0	0
2b	0	1
2c	1	1
3a	0	5
3b	0	0
Celkem	1	12

Tabulka 16 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka B – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník B	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	0	2

Nejdříve bychom však rádi popsali zmíněné dva případy posunu významu, protože po prozkoumání notace jsme zjistili, že k nim mohlo dojít v souvislosti s tlumočnickým zápisem.

První problematickou pasáží byl stejně jako u tlumočníka A úsek pojednávající o dnešním pojetí outsourcingu. Výchozí projev je zde poměrně jasný a dokonce redundantní:

Now, in today's scenario, it has a slightly different connotation. The main reason for this is the importance of IT in modern business. In IT context, outsourcing has become a process through which...

Poznámky zaznamenané k tomuto úseku jsou velmi výstižné a stručné:

1. strana

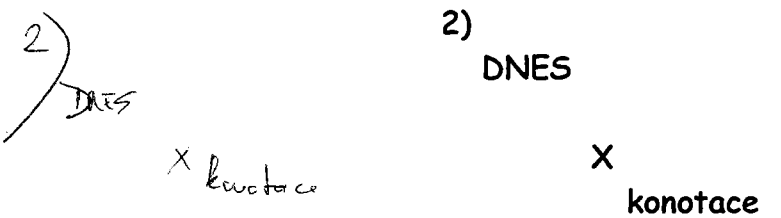

2. strana

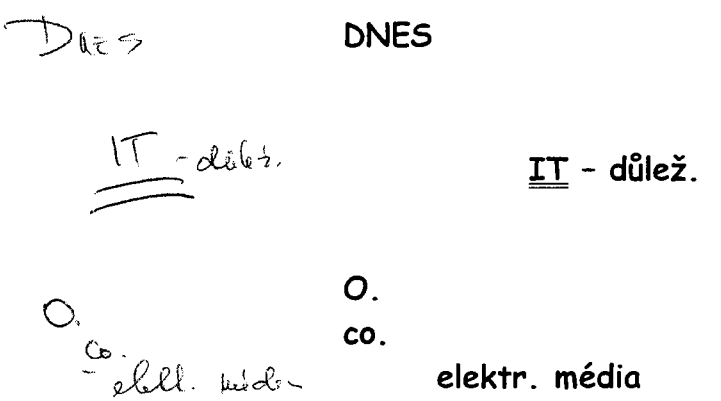

Je obtížné zjistit, proč v případě tohoto úseku došlo k významovému posunu:

…dnes už má tento termín zcela jiné konotace. Dnes totiž outsourcing se uplatňuje zejména v oblasti služeb, například v oblasti informačních technologií.

Podíváme-li se na notaci blíže, vidíme, že zkratka „IT" není nijak vizuálně propojena s elektronickými médii, s nimiž významově souvisí. Věta originálu, která se týká významu IT v moderním podnikání, představuje úvod nebo pozadí k vysvětlení toho, jak outsourcing v praxi probíhá. Tlumočník B však zřejmě během verbalizace poznámek zapomněl na logické propojení argumentů, soustředil se na poznámku „důlež." a informační technologie tak nesprávně označil za oblast, kde se služeb outsourcingu nejvíce využívá. V tomto ohledu však musíme zohlednit i možnost, že k nesprávnému pochopení a/nebo vyjádření argumentu mohly vést i obecné znalosti tlumočníka, protože outsourcing se skutečně ve firmách velmi často používá právě pro zajišťování služeb IT .

K druhému zaznamenanému posunu došlo kvůli špatnému pochopení zapsaných symbolů. Tento posun je překvapivý vzhledem k tomu, že tlumočník B ve všech svých zápisech používal pouze symboly, které důvěrně zná a běžně je používá. Podívejme se na daný úsek výchozího projevu:

…this was from the 1990s, this started up really when multinational companies established their own wholly-owned subsidiaries in countries like India.

Zápis této pasáže je naprosto jednoznačný:

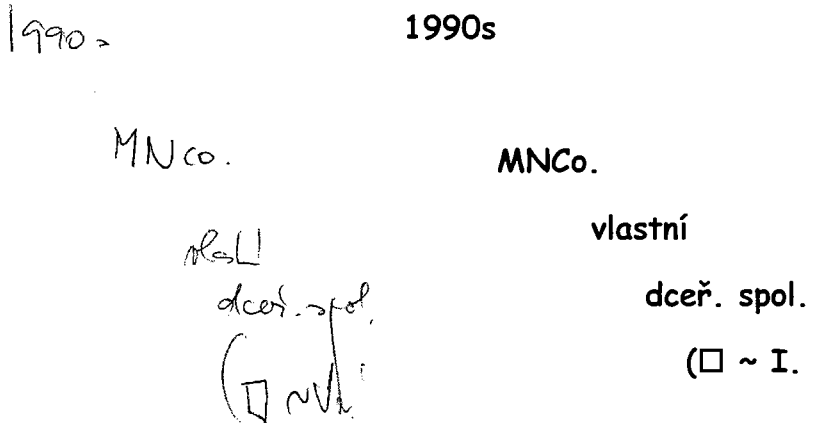

Z retrospektivního rozhovoru s tlumočníkem B jsme zjistili, že symbol □ znamená země, stát, značka ~ představuje vztah „podobný něčemu, jako" a zkratka I. zde zastupuje Indii. Tlumočníkův převod je však formulován jinak, než byl zapsán:

V devadesátých letech v důsledku tohoto vývoje přišly do Indie také nadnárodní společnosti, které si v Indii zakládaly své dceřiné společnosti, a víceméně Indie dnes může konkurovat ve svých parametrech jiným zemím... nejvyspělejším zemím světa.

Vidíme, že tlumočník B ochudil převod o informaci, že nadnárodní společnosti zakládaly své dceřiné společnosti i v jiných zemích, a naopak přidal porovnání Indie s nejvyspělejšími zeměmi světa. Možné je, že tlumočník při čtení svých poznámek nechtěně zaměnil pořadí symbolů (neboť je vyjádřil v pořadí I. ~ □) a smysl úseku tak posunul. Další možností je však anticipace následujících informací, protože v koncové pasáži je Indie skutečně kvalitou svých služeb srovnávána s vyspělými zeměmi. Tlumočník zde tedy „předběhl" tok řečníkových myšlenek a ochudil převod o širší pohled na výskyt outsourcingu. K posunu významu došlo pravděpodobně i tím, že tlumočník nevěřil svým poznámkám nebo si je podvědomě upravil právě podle informací z posledního úseku projevu.

Než přikročíme k analýze redundancí, rádi bychom upozornili na skutečnost, že převod výchozího spojení *IP telephony* výrazem „internetová telefonie", jejž tlumočník B použil, dva ze tří hodnotitelů stále vnímali jako interferenci, přestože tato forma je již v češtině poměrně zažitá, stejně jako jiné výrazy z oblasti IT, které se nezřídka přejímají kalkem.

Hodnotitelé v přepisu tohoto převodu tlumočníka B zaznamenali celkem tři případy redundance:

Ta firma se pak může soustředit na svou hlavní obchodní činnost a ty vedlejší činnosti tedy outsourcovat jiné firmě, které tyto služby poskytují a specializují se právě na poskytování jenom těchto služeb.

Skončil tak tedy monopol vlády v této oblasti a na mezinárodním... na trhu v mezinárodním volání...

Indie se nachází mezi Evropou a vlastně Asií a Dálným východem...

K těmto případům bychom však mohli přidat ještě spojení, které hodnotitelé zařadili pod kategorii nevhodného spojení z hlediska rejstříku (2c):

...je schopná poskytovat služby čtyřiadvacet hodin denně sedm dní v týdnu a víceméně tak jakoby na směny pokrýt provoz pro všechny ostatní země.

Všechny uvedené příklady lze totiž shrnout pod hlavičku zajímavého jevu, ke kterému u tlumočníka B došlo a který by se dal pojmenovat jako „redundance spojená s koncem stránky tlumočnického bloku". Tři vyjmenované případy představovaly spojení, jež nenesou opravdový smysl, ale jsou pouze slovními „výplněmi" a vyskytly se na místech, kde tlumočníkovi končily poznámky na jedné straně bloku a pokračovaly na druhé (v posledním případě šlo o konec zápisu, avšak redundanci bychom k tomuto jevu také mohli zařadit). Vzhledem k tomu, že jsme v poznámkách nenarazili na žádnou značku, jež by tlumočníka B vysloveně zaváděla jiným směrem nebo se nevztahovala k výchozímu projevu, se domníváme, že tlumočník B „výplně" používal jako obrannou strategii, jako únik před pauzou, kterou by ve svém převodu musel učinit kvůli otáčení stránky bloku.

Za všechny případy uvádíme pasáž výchozího projevu a tlumočnického zápisu vztahující se k prvnímu z uvedených případů:

...it enables the outsourcer to reduce costs and increase quality, particularly in non core areas of business, and enables the outsourcing company to concentrate on its own expertise and competences without, if you like, wasting time on things which can be better done by other companies.

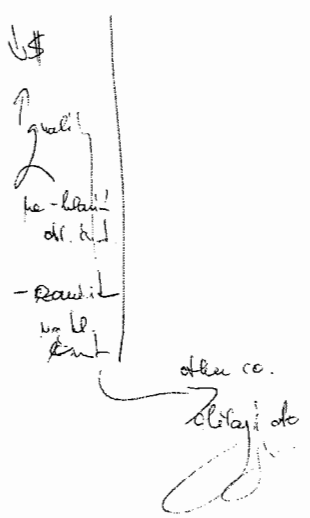

↓ $

↑ quality

ne - hlavní
obch. činst

- zaměřit
na hl.
činst

→ other co.
dělají to
ji

Na další straně zápisu se poznámky týkají již výhod, které outsourcing Indii přináší, tento úsek tedy v poznámkách končí jaksi „useknutým" spojením „dělají to ji" (jehož forma má zřejmě naznačovat, že tyto vedlejší práce vykonává jiná firma – v originále *other companies*). Nemůžeme bohužel zjistit, zda tlumočník slovo nestihl dopsat a v okamžiku restituce projevu byl zkratkou zmaten, či zda redundance vznikla jen tak, že tlumočník potřeboval získat čas k utřídění myšlenek pro převod poznámek na následující straně. Redundance a nadměrná výplň však podle našeho názoru souvisí s jednou z těchto příčin. Tlumočník mohl mít i pocit, že musí „nedokončený" zápis kompenzovat vysvětlením, které však přebujelo do redundantního dokončení souvětí:

Pro mateřskou společnost to samozřejmě znamená úsporu nákladů a zvýšení kvality. Ta firma se pak může soustředit na svou hlavní obchodní činnost a ty vedlejší činnosti tedy outsourcovat jiné firmě, které tyto služby poskytují a specializují se právě na poskytování jenom těchto služeb.

K podobnému zajímavému případu „kompenzace" ostatně došlo u několika tlumočníků (B, C, E) v převodu názvu společnosti *British Airways*, kdy tlumočníci jméno firmy rozvili přístavkem – např. u tlumočníka B „britské aerolinky British Airways". Tento jev zde uvádíme, přestože jej komentoval pouze jeden hodnotitel. Jeví se nám totiž jako výrazná ukázka toho, že tlumočníci v některých chvílích chtějí prosadit své znalosti popisovaných skutečností, kompenzovat nedostatky v jiných pasážích nebo zkrátka jazykově „vyplnit" a vylepšit svůj projev.

Projev Generické léky

Z tabulek shrnujících zaznamenané chyby/posuny je vidět, že u tohoto projevu a tlumočníka se hodnotitelé v žádném z případů neshodli všichni, což je s ohledem na hodnocení jiných tlumočníků výrazné především u kategorie 1a. Tabulky zde také nenaznačují žádnou tendenci k jedné kategorii chyb/posunů:

Tabulka 17 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka B – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník B	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	0	2
1b	0	2
2a	0	0
2b	0	0
2c	0	1
3a	0	2
3b	0	0
Celkem	0	7

Tabulka 18 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka B – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník B	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	0	2

Nejdříve bychom rádi popsali dva případy významových posunů, jež zaznamenali vždy dva ze tří hodnotitelů. První z nich se vyskytl v pasáži o farmaceutických společnostech:

It is mainly because of obstructions put in the way of this process by those very Western drug companies who obviously are trying to protect their own interests.

Jsou to právě velké západní firmy, které mají licenci na výrobu léků při léčení nemoci… při léčení HIV/AIDS, ale které se snaží chránit své vlastní zájmy…

Tlumočník v tomto případě nevhodně spojil informaci o farmaceutických společnostech s informací o licencích na výrobu generických léků, kterou anticipoval. Zřejmě zde hrála roli i nedostatečná analýza nebo malá znalost tématu - farmaceutické společnosti vlastní na značkové léky patenty, na jejichž základě udělují jednotlivým výrobcům generických léků licence.

Podíváme-li se na tlumočnický zápis odpovídajícího úseku, zjistíme, že je zde velmi heslovitý a výrazně využívá prostor:

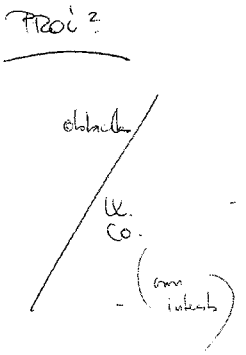

PROČ ?

obstacles

W. Co. (own interests)

V poznámkách tedy žádná zmínka o licencích nefiguruje. Důvodem pro tento posun však nemohla být nadměrná heslovitost této části zápisu nebo nezapsání klíčového slova výchozího projevu, protože v originále nejsou západní farmaceutické společnosti již ničím rozvedeny. Tlumočník zde tedy zřejmě jen anticipoval licence zmiňované v následující pasáži a k posunu nedošlo samotnou notací, ale spíše nedůvěrou v zápis, respektive snahou o bohatost výrazu tam, kde nebyla žádoucí.

Druhý posun se týkal pasáže o doporučeních úřadu FDA, kterou jsme zmiňovali již u tlumočníka A. Posunem u tlumočníka B byla záměna obecnějšího pojmu *recommend* za konkrétní a dynamické „prosazovat“:

…in Botswana, US officials tried to defend a policy basically recommended by the Food and Drugs Administration…

…v Botswaně se oficiální představitelé Spojených států snažili prosadit postoj amerického úřadu pro kontrolu potravin a léčiv, který prosazuje politiku neschvalovat…

K použití slovesa, které hodnotitelé považovali za nevhodné, mohl tlumočníka vést zápis, který obsahoval velmi obecný symbol šipky směřující od zkratky FDA k symbolu politiky (π) a u kterého možná tlumočník příliš spoléhal na svou paměť:

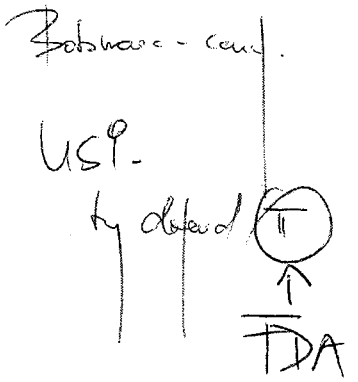

Botswana – conf.

US (symbol: zástupci)

try defend (π)

↑

FDA

Otázka záměny dvou zmíněných sloves se může zdát bezvýznamná, jedná se však o poměrně důležité téma řešené na nejvyšší politické úrovni. Zřejmě proto se hodnotitelé domnívali, že je třeba jej převést co nejvěrněji, aby se tak předešlo (v reálné situaci) jakýmkoli nedorozuměním. V tomto případě by tedy bylo pravděpodobně vhodnější symbol něčím doplnit nebo sloveso napsat zkráceně slovy, protože je obtížné takovéto nuance udržet pouze v paměti.

V úvodu tlumočnického převodu se vyskytla pasáž, již hodnotitelé označili za chybu kategorie 3a (koherence) a kde argumenty nebyly podány dostatečně logickým a jasným způsobem:

...they are produced at a great cost by the large Western pharmaceutical companies and the generic forms of these drugs, in other words basically the same forms that are produced at a much lower cost in other countries, is not available to all these people as it should be.

A problém je, že jsou... nejsou dostupné v té míře, jak by měly být, přestože jsou vyráběny a mohou být vyráběny firmami na Západě.

Posun, ke kterému zde došlo, je ve skutečnosti obtížné kategorizovat, protože kromě nejasné argumentace způsobené nesprávným použitím prostředků koheze zde došlo k zásadnímu vynechání informace o generických lécích, jež by spadalo do kategorie významových posunů (1a). Jak vidíme níže, v notaci také zmínka o generických lécích a jejich nižší výrobní ceně v jiných zemích zcela chybí:

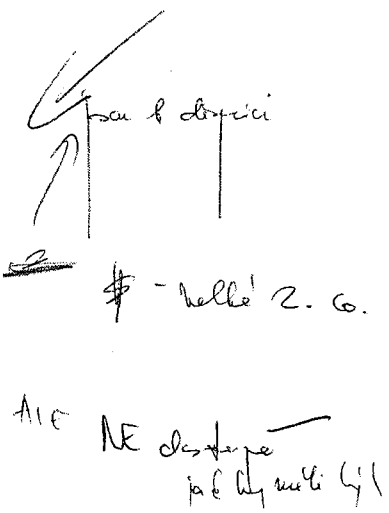

↙
jsou k dispozici
↗

$ - velké Z. Co.

ALE NE dostupné
jak by měli být

(symbol ↗ znamená „hodně“, symbol **$** „peníze, drahé“)

Usuzujeme z toho, že u tlumočníka B došlo v tomto úseku z nějakého důvodu k nedostatku procesní kapacity ve fázi poslechu a analýzy, a proto si tlumočník nezapsal ani zkratku generických léků, již by případně rozvinul ve fázi verbalizace poznámek. Přesto si ale zřejmě tlumočník uvědomoval, že pasáž není v jeho převodu kompletní, a pokusil se tuto skutečnost kompenzovat redundancí („jsou vyráběny a mohou být vyráběny“).

U analýzy převodu projevu Tsunami tlumočníkem B jsme se zmínili o řečnické otázce, již hodnotitelé označili za redundantní a jež sloužila zejména jako prostředek pro získání času na verbalizaci následujících poznámek. Tato strategie se u tlumočníka B objevila ještě výrazněji u projevu Generické léky, kde byla použita třikrát a ve dvou případech ji hodnotitelé považovali za nežádoucí redundanci:

Jaké jsou konkrétně výhody generických léčiv? Výhoda je v tom, že…

Jaké jsou argumenty odpůrců používání generických léků? Říkají, že do té doby, než…

Ani v jednom z uvedených případů nenajdeme motivaci pro řečnickou otázku v tlumočnickém zápise. Oba úseky jsou v notaci velmi přehledné a „výhody“ i „odpůrci“ jsou zapsáni jako podmět vždy zcela vlevo na stránce a od nich se diagonálně odvíjí zbytek poznámek k danému úseku:

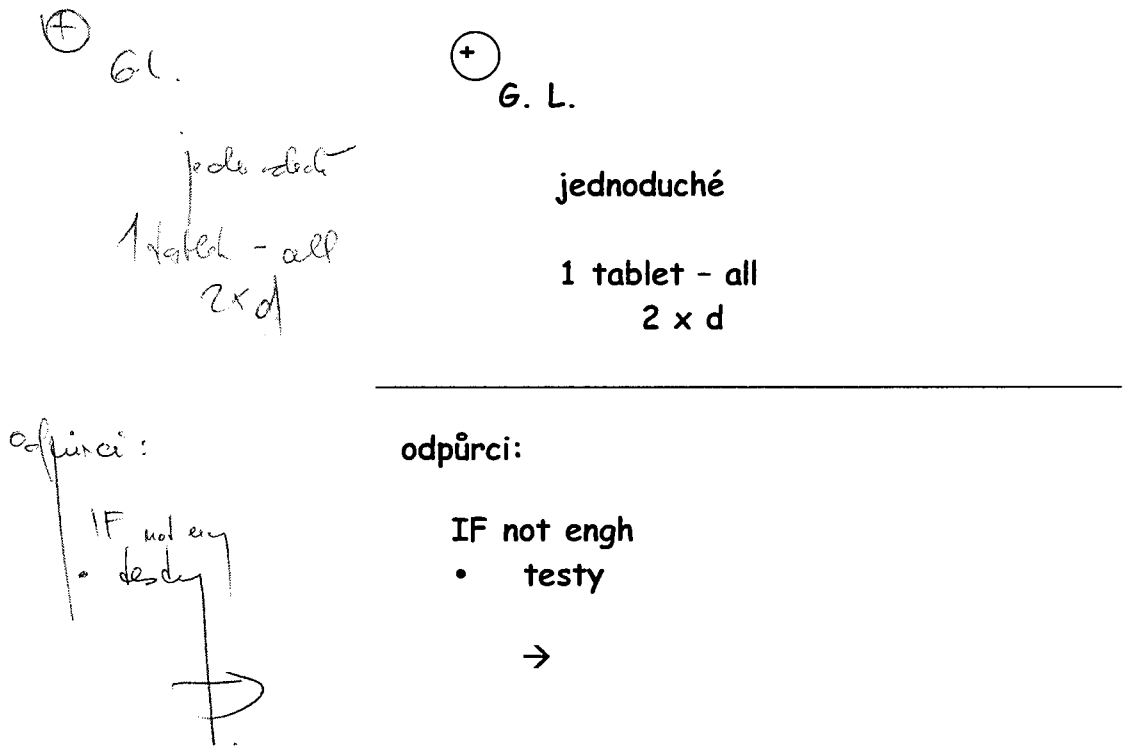

Na tomto místě musíme upozornit na to, že tlumočník B si systematicky zapisoval logické konektory na místech, kde bylo třeba v převodu použít prostředek koheze pro napojení argumentů (např. „BUT“, „IF“, „'COS“ atd.). Na místech řečnických otázek se takovéto spojovací značky nevyskytly, neboť pro ně z tlumočnického hlediska nebyl zásadní důvod – oba argumenty byly napojeny pouhou juxtapozicí. Použití rétorických otázek zde proto opět ukazuje spíše na osobní strategii, kterou tlumočník používá při nejistotě nebo jako prostředek vyčkávání, během nějž si v hlavě formuluje další úsek zápisu. Nelze samozřejmě vyloučit ani osobní zálibu v tomto způsobu prezentace argumentů, nicméně v námi použitém argumentativním projevu jej hodnotitelé vnímali jako negativní prvek.

Dalším z prostředků, které tlumočník B v převodu tohoto projevu použil v okamžiku nejistoty nebo pro získání času na kvalitní formulaci myšlenek, je typ nemotivované redundance způsobené koncem stránky tlumočnického bloku – výrazně se u něj objevila již u projevu Outsourcing (do jisté míry se vyskytla i u tlumočníka A u projevu Generické léky). Výskyt této redundance v projevu Generické léky u tlumočníka B zaznamenal pouze jeden z hodnotitelů, avšak uvádíme jej i s odpovídající částí zápisu jen pro ilustraci této individuální tendence:

President Bush has recently outlined his Emergency Plan for AIDS Relief - he has pledged 15 billion dollars, which is a good sum. However, the plan itself is very vague about generics and the use of generics. And we must ensure that…

…je to víceméně jakýsi krizový plán pro boj proti AIDS, ve kterém přislíbil 50 miliard dolarů na tuto problematiku. 50 miliard dolarů je jistě chvályhodná suma, ale postoj ke generickým lékům není ani z tohoto dokumentu zcela jasný a rozhodně teda nelze říct, že by americká vláda používání generických léků schvalovala. My se ale musíme ze všech sil snažit o to, aby…

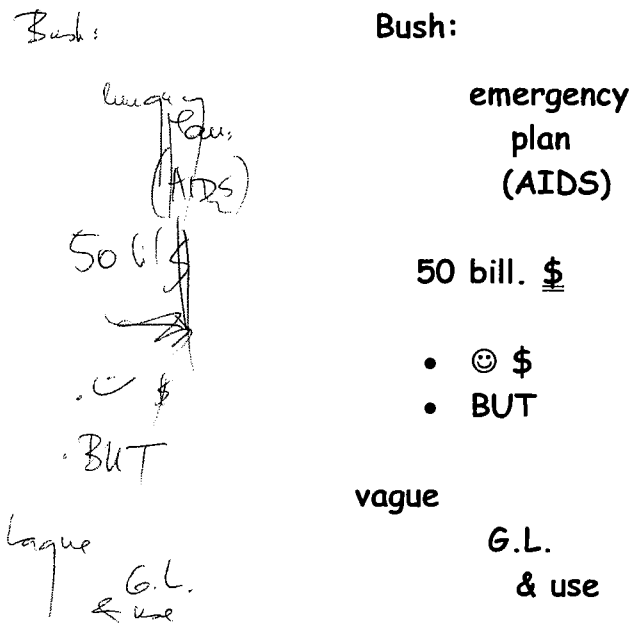

Druhý případ špatné koherence v tomto převodu, jejž hodnotitelé zaznamenali, bylo nepřesné napojení výčtů v následující pasáži:

And other national drug regulatory authorities have approved them in countries such as France, Germany, Sweden, Switzerland. International charities, such as Médecins sans frontières, and Catholic Relief Services have been using them successfully…

Další jednotlivé země schválily generické léky - země jako Francie, Německo, Švédsko, Švýcarsko, dále organizace Lékaři bez hranic a některé katolické humanitární organizace.

Druhá část souvětí je zde uvedena jako pouhé pokračování výčtu států, v převodu však vypadla informace o tom, že humanitární organizace léky kromě schvalování i používají v praxi. Zajímalo nás, zda byla absence vhodného úvodu druhé části souvětí způsobena notací, a zjistili jsme, že tlumočník si v této pasáži zapisoval zkratky zemí a organizací pod sebe. Jakákoli zkratka nebo symbol naznačující používání léků v praxi zde skutečně chybí, tlumočník si nicméně organizace zapsal pod sebe tak, že je odsadil od levého okraje, čímž je vizuálně oddělil od výčtu zemí. Tento prvek, ať už záměrný či ne, mu však zřejmě při verbalizaci unikl nebo si rychle nevybavil kontext, který organizacím předcházel, a proto navázal neutrálním „dále".

3.2.2.3. Shrnutí výsledků

Srovnáme-li jednotlivé převody tlumočníka B podle počtu chyb/posunů zaznamenaných hodnotiteli, zjistíme, že tlumočník nejvíce chyboval u projevu Tsunami. Tento poznatek je zajímavý proto, že v úvodním oddíle této kapitoly jsme se zmínili o nejlepším využití prostoru a symbolů v zápise právě u projevu Tsunami. Vyvozujeme z toho, že chyby/posuny nezávisely přímo na hrubé podobě zápisu, ale na jeho detailech. Největší počet chyb u projevu Tsunami může také být způsoben tím, že byl tlumočen jako první a svou roli tudíž mohla hrát i nervozita tlumočníka.

U některých chyb/posunů jsme zjistili prokazatelný vliv zápisu. Projevilo se to například u číslovek, kde si tlumočník nedostatečně zaznamenal kontext, k němuž se číslo vztahovalo. Některé z významových posunů u tlumočníka B způsobilo nevhodné rozvržení poznámek, chybějící spojovací čára nebo šipka či příliš obecný symbol. U několika významových posunů jsme však v zápise žádný zásadní prvek, který by negativně ovlivnil kvalitu převodu, nenalezli.

V převodech tlumočníka B se nám podařilo vysledovat několik zajímavých jevů a strategií. Jedním z jevů je používání redundantního vyjádření nebo slovních výplní na místech, kde musel tlumočník otáčet stránku svého bloku, nebo kde se zápis určitého úseku rozprostíral na dvou polovinách stránky. V jednom případě u projevu Tsunami jsme zjistili nevhodně zaznamenané slovo, v ostatních případech byl podle našeho názoru zápis bezproblémový a tlumočník chtěl touto strategií pouze získat čas na pročtení a formulaci další pasáže.

Druhým ze zajímavých jevů bylo používání řečnických otázek, přestože nebylo motivováno tlumočnickým zápisem. Všechna místa, kde tlumočník B použil řečnické otázky, byla zapsána velmi jasně, heslovitě a bez jakéhokoli symbolu otázky (naopak v jednom úseku, kde si tlumočník zapsal konektor „PROČ?“, se řečnická otázka neobjevila). Domníváme se tedy, že se jedná pouze o individuální rys prezentace obsahu a že zde tlumočnický zápis žádný vliv neměl.

3.2.3. TLUMOČNÍK C

3.2.3.1. Popis tlumočnické notace

Tlumočník C používá blok o formátu A5, který si již dále nedělí. Levý okraj pro zaznamenávání logických spojů si tlumočník nezakresluje, většinou však postupuje tak, že do levého horního rohu každého smyslového úseku zaznamenává klíčové slovo nebo kontext následující myšlenky (např. „tyto týdny", „India", „new policy", „letos"). Pro oddělování smyslových celků používá vodorovné jednoduché či několikanásobné krátké čáry vedoucí od levého okraje. V některých smyslových celcích si tlumočník odděluje krátkou vodorovnou čarou i jednotlivé části argumentu.

Notace tlumočníka C využívá obecně malé množství symbolů. Nejvíce (4) jich použil v projevu Generické léky, ale počet byl velmi podobný i u projevů Tsunami (3) a Outsourcing (2). Ze symbolů můžeme uvést † (oběť, smrt), ∞ (mezinárodní), ↙↙ (snížení) nebo □ (země, stát).

Tlumočník C dále systematicky používá symboly „+" a šipky, které však nemají přímý denotát, fungují jako logické spoje a současně jako prostředek pro vizuální přehlednost zápisu. Tlumočník jednotlivé poznámky propojuje právě šipkami nebo jednoduchými krátkými čarami – podle našeho pozorování se funkce těchto dvou spojů ničím neliší. Nejvíce spojovacích čar tlumočník C použil u projevu Outsourcing (25), dále u Generických léků (22) a nejméně (17) u projevu Tsunami. Kromě grafických spojovacích prostředků (z jiných jmenujme ještě symbol „X" znázorňující „oproti tomu") tlumočník C používá i slovní konektory, které umisťuje vždy do levého horního rohu smyslového celku (např. „i když", „why?", „dnes").

Zápis je ve většině úseků rozvržen diagonálně a využívá prostor. V projevu Outsourcing je však notace nejméně rozvinuta do prostoru, poznámky zde jsou nejvíce nahuštěné, zejména do levé části bloku. Může to být způsobeno větší faktickou hustotou v některých úsecích tohoto projevu. Výčty jsou zaznamenávány jak horizontálně (většinou u seznamu zemí), tak vertikálně (např. „data processing – billing – customer support"), rozvitější výčty (například důvody úspěchu outsourcingu v Indii) pak pomocí čar vycházejících z jednoho bodu. Vidlicovitými čarami si tlumočník značí též paralelní konstrukce.

Notaci tlumočníka C bychom mohli charakterizovat jako poměrně heslovitou. Zajímavé je, že i přes různou délku projevů má zápis tlumočníka C u všech projevů

téměř stejný rozsah (Tsunami 2,75 strany, Outsourcing 3,2 strany, Generické léky 3 strany). Notace je velmi podobná i co do počtu úseků, jež si tlumočník vyznačil (Tsunami 10, Outsourcing 13, Generické léky 11). Zřejmě k tomu přispívá skutečnost, že tlumočník v některých úsecích notace (pravděpodobně z nedostatku času) zapisoval poznámky výrazně horizontálně a na omezeném prostoru, a tak byl výsledný zápis například u nejdelšího projevu Outsourcing stejně dlouhý jako u ostatních projevů.

Tlumočník C většinou zapisuje klíčová slova, někdy ale i celá spojení z výchozího projevu. Kromě několika symbolů, jež jsme již zmínili, používá tlumočník hojně zkratky („UK" za *United Kingdom*, „IP" za *Internet-provided*, „Ind. Rev." za *Industrial Revolution*, „Conf." za *conference*, „gen.dr." za *generic drugs*).

V notaci tlumočníka C nalezneme jak výchozí, tak cílový jazyk. Na některých místech tlumočník do zápisu zaznamenává již přeložená slova nebo celá a poměrně rozvinutá spojení („vyhladila pobřeží nedalekého Acehu", „konzultujeme s přeživšími", „bylo by cynické říkat" apod.). Na těchto místech tlumočník využil fáze poslechu a „hotová" jazyková řešení si rovnou zaznamenal. Naopak například po dlouhých výčtech nebo při obtížných rétorických spojeních upřednostnil tlumočník zápis v jazyce originálu (např. „tribute to UK people"). Na většině míst však tlumočník kombinoval v jednom úseku oba jazyky, zřejmě podle toho, v jakém jazyce ho odpovídající výraz rychleji napadl.

Za významný prvek notace tlumočníka považujeme také práci s vedlejšími informacemi. Zaznamenali jsme totiž, že vedlejší věty souvětí nebo vysvětlující informace si tlumočník nezřídka zaznamenává do závorek, čímž je vizuálně odděluje od hlavní linie argumentu (např. „gen. léky (levnější)...", „licence (India)"). Poznámky, na něž chce dát tlumočník při verbalizaci větší důraz, jsou zakroužkovány nebo podtrženy.

Posledním z prvků, jež jsme v notaci tohoto tlumočníka zaznamenali, je několik přeškrtnutých poznámek. Jak jsme zjistili, tlumočník v několika případech přeškrtl i správně zaznamenané slovo nebo zkratku a tu pak případně něčím nahradil. Na těchto místech si zřejmě nebyl jistý správností svých poznámek a zápis proto opravil, aby ho notace ve fázi verbalizace nemátla. Zajímavostí též je, že na některých místech zápisu se tlumočník postupně k některé poznámce vrátil a doplnil ji (např. nad spojení „main expertise" připojil „svůj obor"). Domníval se zřejmě, že by mohl toto řešení v cílovém jazyce do převodu zapomenout, a tak si jej pro jistotu zapsal.

U tlumočníka C se nám nepodařilo zjistit v zápise zásadní rozdíly u jednotlivých projevů. Notace ke všem třem projevům vykazovala téměř stejné počty použitých

symbolů a konektorů, zápisy se nelišily ani použitím jazyka. Jediným viditelným rozdílem tak bylo menší dodržování zásady diagonalismu u projevu Outsourcing.

3.2.3.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem

Projev Tsunami

U tohoto tlumočníka je třeba se zmínit o výrazné strategii filtrování a zestručňování originálu. Přestože tempo jeho promluvy bylo nejpomalejší ze všech tlumočníků, všechny převody byly nejkratší.

Tabulka 19 – *Délka výchozích projevů a převodů tlumočníka C*

Řečník	Tsunami			Outsourcing			Generické léky		
	Délka projevu (min:s)	Počet slov	Rychlost projevu (slova/ min.)	Délka projevu (min:s)	Počet slov	Rychlost projevu (slova/ min.)	Délka projevu (min:s)	Počet slov	Rychlost projevu (slova/ min.)
Originál	4:47	625	130	6:37	642	97	6:02	673	111
C	3:35	321	90	3:28	320	88	4:28	386	86

Zajímavé je, že přestože tlumočník C mnohé informace, které se vyskytly ve výchozím projevu, ve svém převodu nezmínil, celkový počet zaznamenaných chyb/posunů u něj nebyl příliš vysoký. Zřejmě zde došlo k tomu, že hodnotitelé přijali celkovou individuální strategii tohoto tlumočníka a vynechané úseky do transkripce nezaznamenali. Tím, že materiálu k hodnocení bylo v transkripci méně než u ostatních tlumočníků, byl i konečný počet všech chyb/posunů poměrně malý.

Většina chyb/posunů, jež hodnotitelé zaznamenali v převodu tlumočníka C, spadá do kategorie 1a. Na rozdíl od tlumočníků A a B, kde se vyskytlo poměrně hodně chyb v číslovkách, však v kategorii 1a u tlumočníka C dominují posuny významu:

Tabulka 20 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka C – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník C	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	5	6
1b	0	0
2a	0	0
2b	1	0
2c	0	1
3a	0	0
3b	0	2
Celkem	6	9

Tabulka 21 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka C – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník C	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	2
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	1	1
Posun významu	4	3

Při zkoumání převodu projevu Tsunami tlumočníkem C jsme zjistili, že řada chyb/posunů je u něj způsobena pravděpodobně nedostatečnou procesní kapacitou při analýze výchozího projevu a zapisování poznámek, čímž dojde k nesystematickému nebo nevhodnému zápisu originálu. Druhou skupinu chyb/posunů pak tvoří nedostatečná procesní kapacita při verbalizaci poznámek, které jsou zapsány správně.

Do první kategorie bychom mohli zařadit dvě chyby, které vznikly již špatným zápisem – v prvním případě šlo o zaznamenání špatného dne v týdnu:

I would like to make a statement following the earthquake and tsunami in the Indian Ocean on the morning of Sunday 26th December 2004.

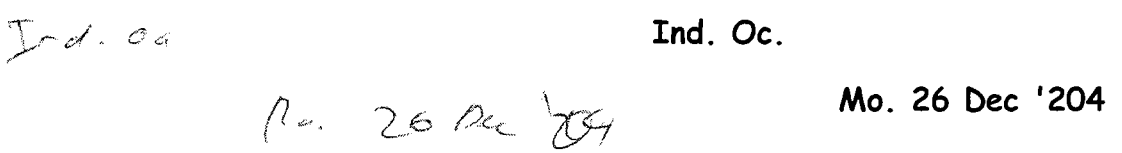

...chtěl bych reagovat na zemětřesení v oblasti Indického oceánu z pondělí 26. prosince roku 2004.

V druhém případě se jednalo také o špatné zaznamenání, tentokrát číslovky:

...it literally obliterated not just the area of the coast at Aceh nearest to it, but land over 3 000 km from its epicentre.

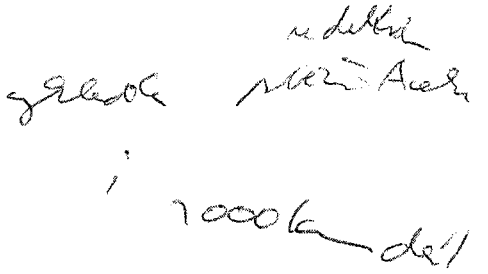

nedalekého
vyhladila pobřeží Acehu
i
2000 km dál

...která nejenom vyhladila vesnice na pobřeží nedalekého Acehu, ale i oblasti v... kolem Indického oceánu i 2 000 kilometrů daleko.

Na nedostatečnou analýzu a nesystematické provedení zápisu poukazuje i příklad pasáže, kde řečník zmiňuje okolnosti plánovaného obřadu k uctění památky obětí tsunami. Nedomníváme se, že by významový posun způsobila heslovitost zápisu, která je zde podle našeho názoru namístě, ale spíše určitá zbrklost při zápisu, kdy si tlumočník chtěl spojení do zápisu přeložit a informaci si zaznamenal špatně:

I can announce today that there will be a Memorial Service later this year for the victims of the tsunami which will be attended by Her Majesty the Queen. We will give more details in due course and will obviously wish to take account of the views of relatives in planning the service.

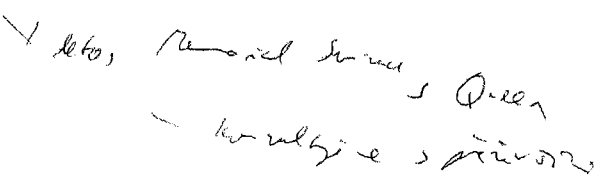

↘ letos Memorial Service
s Queen
-konzultujeme s přeživšími

Chtěl bych tímto oznámit, že letos budeme pořádat mši za mrtvé, na niž se dostaví také královna. Termín teprve upřesníme po konzultacích s příbuznými zesnulých.

Nesprávné přetlumočení dané pasáže mohlo být způsobeno již zmíněnou nedostatečnou analýzou, ale také možným spojením čárky/pomlčky před „konzultujeme" s výrazem „letos" v zápise, kdy tlumočník mohl považovat tuto čáru za logickou spojku.

V závěru tlumočnického převodu podle dvou hodnotitelů došlo k závažnému významovému posunu a stylistickému zploštění celé pasáže, která nesla výraznou expresivní a konativní funkci, a filtrace takového rozsahu zde tudíž nebyla vhodná:

If we were, as a result of the strength of our sentiment towards the victims of the tsunami, to turn that same sentiment into action on Africa, then perhaps those whose faith has been shaken by the monstrous consequences of the event we have witnessed, would have it renewed. There could be no greater good to come out of it.

Měli bychom tedy soucítit s veškerým utrpením, který… které je tady na Zemi, a snad nám to i toto utrpení v Indickém oceánu připomene.

Při zkoumání odpovídajícího úseku tlumočnického zápisu jsme zjistili, že pro celou uvedenou pasáž originálu si tlumočník C zaznamenal pouze šest slov, která navíc byla pouze mechanicky zapsána z jedné části souvětí:

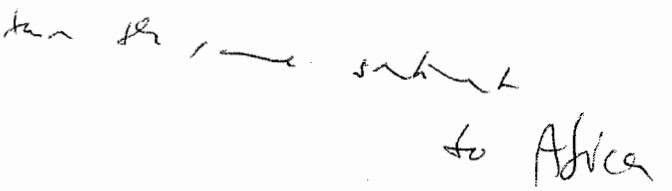

Dále již zápis nepokračuje, z čehož se dá usuzovat, že tlumočník zbytku posledního argumentu ne zcela správně rozuměl nebo jej nestihl zaznamenat, chyběla mu dostatečná procesní kapacita pro provedení analýzy, a proto zde zápis ukončil. Při verbalizaci poznámek se mu však nepodařilo zachytit důležitý prvek projevu, kterým je právě subjektivita řečníka a konativní funkce této pasáže.

Špatné podání subjektivity projevu se projevilo i na několika dalších místech. Při zkoumání těchto jevů jsme zjistili, že důvodem těchto posunů může být naprostá absence zaznamenávání subjektů a aktérů v zápise. Výrazným příkladem tohoto nedostatku je pasáž o jednotě sněmovny:

We should begin by expressing the total unity of this House in giving our deepest condolences for the loss of life in those countries directly affected by the tsunami and to all those in this country who have lost family members, friends and colleagues in this disaster.

K tomuto úseku projevu si tlumočník C poznačil následující poznámky:

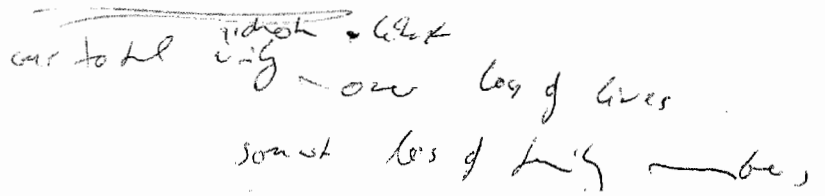

jednota - lítost

our total unity -

over loss of lives

soucit los of family members

Zajímavé je, že tlumočník si zde místo „House" poznamenal „our", což by za jiných okolností mohlo v kontextu celého projevu stačit, v jeho převodu však spojení vyznívá velmi nejednoznačně. Dalším problémem zápisu této pasáže je druh informací, které si tlumočník C zaznamenal: „loss of lives" a „loss of family members" v jeho zápise totiž fungují téměř jako synonyma naopak zde nejsou zaznamenány oblasti, ke kterým se daná spojení vztahují (oblast Indického oceánu, Velká Británie). Další dvě věty originálu navíc tlumočník úplně vynechal a zakončil nivelizací o lidské tragédii:

Chtěl bych zde vyjádřit naši jednotu nad touto katastrofou, chtěl bych vyjádřit hlubokou soustrast se všemi rodinnými příslušníky, kteří ztratili své blízké, chci vyjádřit své nejhlubší sympatie nad touto lidskou tragédií, která nastala po zemětřesení.

Druhým faktorem, který u tlumočníka C přispívá k chybám a posunům, je zřejmě nedostatečná procesní kapacita při verbalizaci poznámek. Tak došlo například k významovému posunu z „(rybářských) sítí" (jež má tlumočník v zápise zaznamenané

správně ve výchozím jazyce jako „nets“) na „(rybáři ztratili svá) síta“ nebo ke stylisticky neobratnému výrazu „bylo zaznamenáno 150 000 mrtvých...“, kde v zápisu figuruje pouze číslovka.

Projev Outsourcing

Podíváme-li se na následující dvě tabulky shrnující počet a druh chyb/posunů u projevu Outsourcing u tlumočníka C, všimneme si, že 70 % všech zaznamenaných chyb/posunů spadá do kategorie 1a, konkrétněji do kategorií vynechání informace a posun významu:

Tabulka 22 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka C – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník C	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	1	6
1b	0	0
2a	0	0
2b	1	0
2c	0	1
3a	0	1
3b	0	0
Celkem	2	8

Tabulka 23 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka C – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník C	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	3
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	1	3

Překvapivé však je, že všichni hodnotitelé dohromady se z těchto sedmi chyb/posunů sjednotili pouze u jednoho, ve zbylých případech se jednalo o shodu dvou ze tří hodnotitelů. Domníváme se, že tento výsledek je způsobem zmíněnou výraznou strategií filtrování informací, již jsme komentovali již v předchozí kapitole. Při posuzování transkripce zřejmě hodnotitelé přistoupili na tuto individuální strategii (tlumočníkův projev byl téměř o polovinu kratší než výchozí projev) a k tlumočení pak přistupovali jinak než u ostatních tlumočnických převodů. Na druhou stranu pak bylo pro hodnotitele obtížnější určit, kde už se jednalo o významný posun nebo vynechání informace a kde nikoli.

Zajímavý je také poznatek, že na rozdíl od ostatních tlumočníků nezískal tlumočník C takové množství „špatných bodů“ v jiných kategoriích hodnocení. Naším

úkolem není podrobně zkoumat odlišnosti v hodnocení projevů získaném od hodnotitelů, za úvahu však stojí, zda se při vyšším výskytu chyb/posunů, které řadíme do kategorie 1a, hodnotitelé nezaměřili spíše na tento typ posunů a neusoudili, že chyby/posuny spadající do jiných kategorií v tomto případě již nejsou tak závažné a kvalitu tlumočení již o mnoho nesnižují.

Prvním důvodem, proč u tlumočníka C došlo k vynechání informací, byla prostá absence poznámek k odpovídajícímu úseku projevu (například chybějící informace o geografické poloze Indie nebo o tom, že Indie díky nepřetržitému provozu dokáže poskytovat služby celému světu). Z transkripce je jasné, že tlumočník C pouze minimálně spoléhá na svou paměť, a proto nebyla-li informace již v zápise, do samotného převodu se nedostala. Zajímavé ovšem je, že u geografické polohy Indie, kde se jedná o informaci, již lze snadno odvodit i při nezachycení části souvětí, tlumočník úsek raději vynechal, než by se pokusil ho doplnit z paměti. Připomínáme, že řečník zmiňuje Evropu a Dálný Východ:

...and then I should also mention perhaps the geographical location of the country between, if you like, Europe and the Far East...

Z notace je poznat, že tlumočník začal psát „Evropa" a napsal „Evr", druhým prvkem si však nebyl zřejmě jistý a neměl dostatek procesní kapacity pro analýzu, a tak značku „Evr" raději přeškrtl:

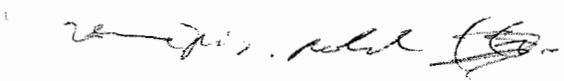

- zeměpis. poloha (~~Evr~~

Konkrétní zeměpisné údaje se tak v převodu nevyskytly:

...Indie má také výhodnou zeměpisnou polohu...

V zápise tlumočník C škrtal ještě na místě výčtu důvodů, proč je outsourcing v Indii tak úspěšný. Tento případ uvádíme přesto, že na celkový význam úseku neměl vliv a ani hodnotitelé jej nezaznamenali. V originále se mluví o *telecommunications infrastructure*. Toto spojení tlumočník zachytil a zapsal si jej, nakonec však znejistěl (zřejmě si nebyl jist vztahem propojujícím telekomunikace a infrastrukturu) a slovo „infrastructure" přeškrtl a napsal nad něj slovo „technologie":

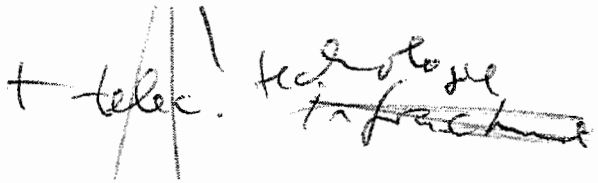

technologie

+ telec. ~~infrastructure~~

Tento příklad uvádíme proto, že jsme z analýzy notace tlumočníka C usoudili, že tento tlumočník nemá ve své poznámky dostatečnou důvěru – přestože si poznámku zapíše správně, nakonec znejistí a přepíše ji, nebo se jí při verbalizaci neřídí a použije jiné spojení, čímž však často dojde k posunu významu. Bylo tomu tak i v pasáži pojednávající o monopolu telekomunikačních služeb:

…different Indian governments have introduced economic reforms, trying to liberalize and privatize the economy. Before 1994, the Indian telecom sector was directly controlled by the government. And, so there was a monopoly of these media.

Notace k tomuto úseku je velmi přehledná a systematická:

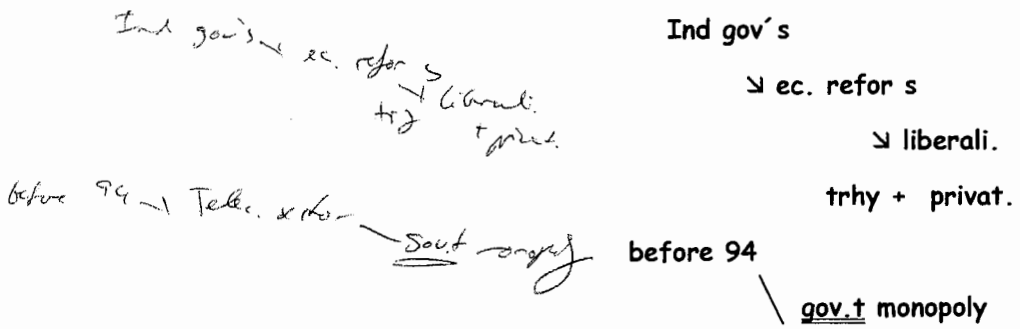

Ind gov´s

↘ ec. refor s

↘ liberali.

trhy + privat.

before 94

\ gov.t monopoly

Do samotného převodu se však nakonec nečekaně „vloudila“ zmínka o outsourcingu, ačkoli v originále o něm řečník vůbec nemluvil a ani v zápise na něj žádná poznámka nenaráží:

…přispěly k tomu také vládní reformy zákonů, že došlo k liberalizaci trhu a určité privatizaci, například outsourcing sice do určité míry existoval i do roku… i… tedy dříve, ale teprve v roce… po roce 94, kdy byl zrušen monopol v oblasti telekomunikačních služeb…

K podobné situaci došlo i v úseku s telefonováním přes internet, kdy byl dle naší analýzy zápis opět dostačující:

The New Telecom Policy of 1999 brought in further changes with the introduction of IP telephony and ended the state monopoly on international calling facilities, that is telephone facilities.

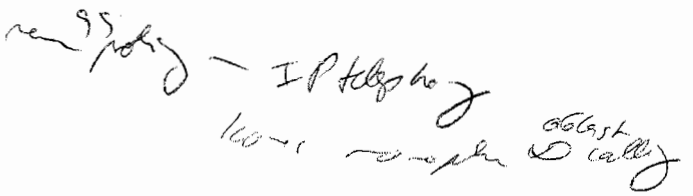

99
new policy -
IP telephony
oblast
konec monopolu ∞ calling

(symbol ∞ znamená mezinárodní)

Vzhledem k optimální kvalitě notace k tomuto úseku je překvapivé, že informace o telefonování přes internet z převodu úplně vypadla a tlumočník ji nadměrně zobecnil na pouhé „telefonování":

...a hlavně po roce 1999 byly přijaty nové zákony upravující trh s telefonováním.

Z převodu zde však vypadla i celá informace o konci monopolu (dále tlumočník mluví již o centrech zpracování dat a call-centrech), kterou si tlumočník pečlivě zaznamenal a která byla vzhledem ke koherenci textu důležitější než zmínka o internetovém volání. Příčina těchto vynechávek podle našeho názoru neleží v zápisu, ale ve fázi produkce, kdy mohl být tlumočník nedostatečně soustředěný nebo mohl některé části zápisu přehlédnout. Připustíme-li možnost, že i na těchto místech tlumočník použil svou výraznou strategii filtrování, je třeba upozornit na skutečnost, že tím došlo k nadměrnému ochuzení projevu a špatné návaznosti argumentů.

Tlumočník C měl dále problémy s převodem pojmů *design* (*companies can hand over part of its work to another company in another country, making it responsible for the design and implementation of the business process*) a *quality control* (*The third reason would be the emphasis on quality, quality control...*). Při převodu došlo v prvním případě k interferenci a v druhém případě k posunu významu:

...ta určitá společnost dá vykonat práci jiné společnosti v zahranicí... v zahraničí, ta práce se většinou týká... týká například designu nebo zpracování dat...

...také kvalita pracovní síly i jejích produktů má vysoké standardy...

V procesu tlumočení došlo k jedné z následujících situací: tlumočník buď nedokázal provést již ve fázi aktivního poslechu dostatečnou analýzu argumentu za pomoci kontextu, nebo spojením fakticky neporozuměl a pokusil se je v prvním případě převést kalkem a v druhém případě opsat informací, která byla tématicky podobná. Možné také je, že tlumočník ne zcela správně porozuměl ve fázi poslechu, ale rozhodl se spojení zapsat v originále s tím, že se mu správný termín vybaví v okamžiku verbalizace. K tomu ani v jednom z případů nedošlo, o důvodu nedostatečné procesní kapacity však můžeme pouze spekulovat.

V jednom úseku projevu došlo k posunu významu argumentu v důsledku příliš stručného a heslovitého zápisu, kdy se tlumočník zřejmě spoléhal na svou paměť, ale při verbalizaci využil pouze informace obsažené v poznámkách:

Originally, it was simply a way of transferring a manufacturing activity to countries where there was cheap labour, particularly during the Industrial Revolution.

Tehdy to znamenalo hlavně levnější práci v zahra... v jiných zemích během průmyslové revoluce...

Z úryvků vidíme, že tlumočník nedokázal převést obraz přesunu práce do jiných zemí – zřejmě též nevhodným převedením spojení *cheap labour* (levná pracovní síla) jako „levnější práce". Klíčovým slovem této pasáže bylo ale právě slovo *transferring*, které tlumočník do zápisu nezaznamenal:

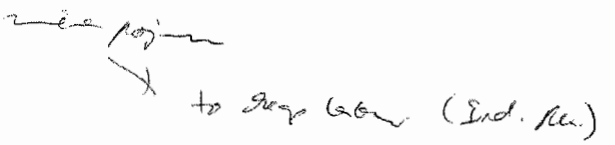

změna pojmu

↘

to cheap labour (Ind. Rev.)

V zápise je sice zakreslena šipka, těch však tlumočník C užívá běžně a nenesou u něj význam pohybu a směru, pouze logicky naznačují návaznost prvků argumentu

nebo fungují jako odrážky výčtu. Zmíněný nedostatek zápisu by bylo samozřejmě možné kompenzovat logickou analýzou a pamětí, ale jak jsme viděli i v předchozích případech chyb/posunů, tlumočník k tomu pravděpodobně neměl dostatečnou procesní kapacitu.

Projev Generické léky

U tohoto převodu projevu Generické léky zaznamenali hodnotitelé nejvyšší počet chyb/posunů ze všech pěti tlumočníků. Klasifikace chyb/posunů u tlumočníka C u tohoto projevu je velmi podobná jeho převodu textu Outsourcing – v něm dosáhly chyby spadající do kategorie 1a podílu 70 %, u projevu Generické léky to je ještě vyšší procento – 78,5 %. Tento poměr se dosti odlišuje od klasifikace chyb/posunů u ostatních tlumočníků. U tlumočníka C navíc u tohoto projevu hodnotitelé nezaznamenali žádný případ nedostatečné koherence, což byla u projevu Generické léky druhá nejvíce zastoupená kategorie chyb/posunů obecně. Stejně jako u projevu Outsourcing se však všichni tři hodnotitelé shodli na významových chybách/posunech pouze v malém množství případů (27,3 %).

Vzhledem k výrazné strategii filtrování informací, již jsme u tohoto tlumočníka popisovali již v předchozích projevech, je poměrně překvapivé, že největší podíl v kategorii 1a u tohoto projevu nese podkategorie posunu významu, nikoli vynechání informace. Souvisí to pravděpodobně s tím, co jsme již zmínili v předchozích kapitolách, že totiž hodnotitelé na tlumočníkovu strategii přistoupili a vynechání informací nehodnotili stejně jako u ostatních tlumočníků, kteří výchozí projev tolik nekondenzovali.

Tabulka 24 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka C – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník C	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	3	8
1b	0	0
2a	0	0
2b	0	1
2c	0	2
3a	0	0
3b	0	0
Celkem	3	11

Tabulka 25 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka C – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník C	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	1	1
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	1
Posun významu	2	6

U tlumočníka C byla na několika místech patrná nedůvěra ve vlastní poznámky nebo nesystematické využití správně zapsaných poznámek. Důvod k těmto posunům a vynecháním nám není zřejmý a můžeme o něm pouze spekulovat. Výrazným příkladem nevyužití poznámek je převod závěrečného úseku projevu, který byl v řečníkově podání velmi emotivní a měl silně konativní funkci:

And we must ensure that whatever goal ahead in this plan, it does not exclude the use of these very valuable and useful drugs which have the potential to save millions of lives in the poorest parts of the world.

Tlumočník ve svém projevu tuto pasáž výrazně interpretoval, a přestože základní význam udržel (generické léky jsou pro nemocné AIDS důležité), z převodu této pasáže se vytratil veškerý rétorický účinek a záměr řečníka:

(…tento pohotovostní plán je celkem vágní právě, co se týče použití generických léků.) A ty si myslím, že jsou právě pro pomoc nemocným AIDS nej… nejlepší.

Když jsme se pokusili nalézt příčinu tohoto zploštění a výrazného vynechání informací v tlumočnickém zápise, zjistili jsme, že celý úsek je v notaci zapsán a zpracován, a to dostatečně podrobně a jasně:

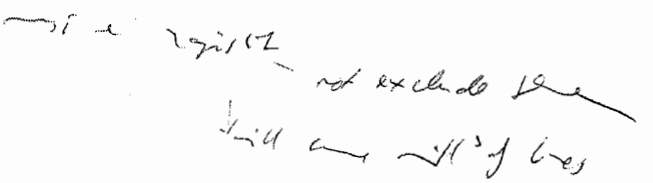

musí se zajistit -

not exclude them

↓ will save mill[s] of lives

Příčinu chybného převodu je tak velmi obtížné určit. Tlumočník si například nemusel být jist tím, jak přesně řečník svůj projev zakončil, a raději konec převodu zkrátil, aby nedošlo k posunu významu celé pasáže. Dále mohl tlumočník považovat řečníkovo zakončení projevu za příliš patetické a rozhodl se, že jej ve svém převodu oprostí od emotivnosti a apelativnosti. Možné také je, že tlumočník přesně nevěděl, jak by měl pasáž formulovat, a nechtěl svůj převod příliš prodlužovat prováděním analýzy ještě ve fázi verbalizace, a proto raději projev ukončil takto strohým způsobem.

Příkladem problému s kapacitou při verbalizaci poznámek, o němž jsme se zmínili již v předchozí kapitole, je převod spojení *pharmaceutical companies*, kdy tlumočník stihl provést analýzu ještě při poslechu, zapsal si jednodušší a kratší poznámku „drug comp.", ale nakonec při převodu použil terminologicky nesprávné spojení „lékařské společnosti", kterým mění záměr řečníka. Stejně tak došlo k posunu v pasáži o nedostupnosti generických léků:

...and the generic forms of these drugs, in other words basically the same forms that are produced at a much lower cost in other countries, is not available to all these people as it should be.

Jedním z řešení by bylo nakupovat generické léky, které jsou levnější, ale tyto léky... jich stále moc neexistuje.

Podtržené spojení je zde významově nepřesné, protože generické léky existují, velké farmaceutické společnosti však jejich výrobu povolují jen výjimečně, a proto léky spíše „nejsou k dispozici", „nejsou dostupné" apod. Tlumočník si toto spojení zapsal ve výchozím jazyce:

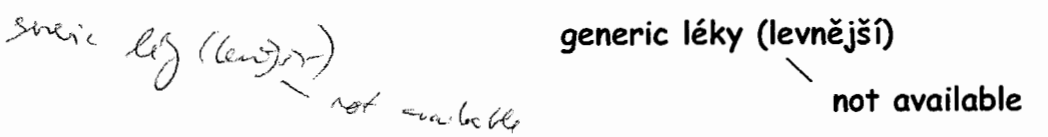

generic léky (levnější)

not available

Tlumočník zde tedy argument zapsal správně, ale nedostatečnou procesní kapacitou nebo momentálním nedostatkem jazykových prostředků došlo k posunutí významu celého souvětí.

Tlumočník C se při převodu tohoto projevu musel výrazně spoléhat na svou paměť, protože na místech, která hodnotitelé označili za chybu/posun, byla notace velmi heslovitá a stručná, ať už z toho důvodu, že se tlumočník domníval, že nezapsané informace v paměti udrží a nemá cenu obětovat čas na psaní poznámek, či proto, že řečníkův argument pochopil jen částečně.

Příkladem prvního zmíněného důvodu je pasáž o jednoduchosti užívání generických léků. Podívejme se na úsek výchozího projevu a na stručnost poznámek pro tuto pasáž:

The advantage of generic drugs is that they are simple. There is one pill which combines the different parts of the treatment, this pill should be taken twice a day, it is a regular, simple process...

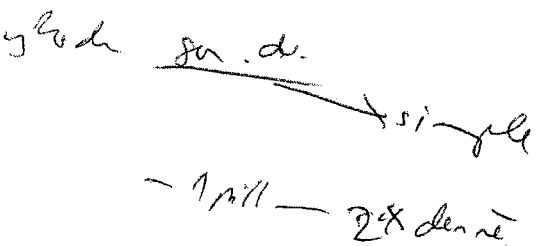

výhoda gen. dr.

↘ simple

- 1 pill - 2 x denně

Podle tohoto zápisu by se podle našeho mínění dala daná pasáž převést velmi jednoduše a i při zestručnění by nedošlo ke změně významu. Z určitého důvodu však tlumočník při převodu použil stylisticky nevhodné spojení (první podtržená část v níže uvedeném přepisu) a jednu jazykovou „výplň", kvůli níž nakonec došlo k popření argumentace, neboť v projevu se dále říká, že je třeba zajistit pravidelné užívání léků, tudíž slovo „například" (naznačující možnost výběru) není na místě:

Výhoda generických léků je prostá, stačí vzít jednu pilulku, která pokrývá vícero zdravotních problémů, takže není třeba více pilulek, a tu můžeme brát například pouze dvakrát denně.

Vidíme tedy, že tlumočník zde sice použil velmi stručný zápis, ale z transkripce je patrná velká nejistota řečníka, který se musí opírat o svou paměť a vzpomínat, jaké

další informace řečník zmínil kromě „1 pill" a „2 x denně". Nejistotu se zřejmě pokusil zakrýt právě slovní výplní „například", která ale posluchače odvádí v argumentaci jiným směrem.

U tohoto úseku se chceme ještě zmínit o zajímavosti převodu, kterou hodnotitelé nezaznamenali a již jsme si uvědomili až po analýze tlumočnického zápisu zmíněného úseku. Tlumočník totiž nepochopil vlastní šipku vedoucí od slova „výhoda" ke slovu „simple" a místo formulace, že výhodou generických léků je jejich jednoduchost, říká:

Výhoda generických léků je prostá.

Tato věta je dalším příkladem nesystematického využití poznámek a nedůvěry ve vlastní tlumočnický zápis, protože tlumočník C šipky používá pro jasné oddělení významových celků a navíc v tomto případě šipka směřuje přímo od podtržení zkratek „gen. dr.". Kromě toho by měla ke správné interpretaci a formulaci této informace tlumočníka navést i analýza významu celého úseku, který pochopil správně. Možností zde tedy je, že i přes velmi dobré prostorové rozložení zápisu tlumočník při formulaci myšlenek nesleduje vizuálně celý významový celek, ale postupuje po příliš malých kusech, čímž se připravuje o výhody již provedené analýzy.

Příkladem druhého důvodu, kdy došlo k posunu kvůli pouze částečnému pochopení argumentu, je převod pasáže o politice FDA a kombinovaných lécích – úseku, který činil potíže i jiným tlumočníků v našem vzorku.

Stejně jako tlumočník A ani tlumočník C nezachytil v řečníkově projevu přesný význam spojení „kombinované léky" a nepochopil argument o schválení jednotlivých složek generických léků, avšak neschválení kombinovaných léků:

... a policy basically recommended by the Food and Drugs Administration, whereby the generic drugs were not approved. Although they have actually approved individual agents used in putting these drugs together, they have not approved the combination drugs, which is what is recommended for use with AIDS patients, for example in Africa.

Z tlumočnického zápisu je zřejmé, že z podtržené části si tlumočník pořídil v zápise poznámku o pouhých dvou slovech:

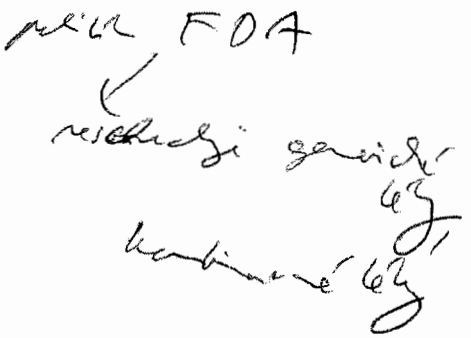

politika FDA
↙
neschvaluje generické
léky,
kombinované léky

Nejen k tomuto úseku zápisu tlumočníka C by se dalo obecně dodat, že tlumočník si často zaznamenává celé kusy vět ve výchozím nebo v cílovém jazyce, a to i se spojeními, která nepředstavují klíčová slova – v naší ukázce by například bylo možné upustit od dvojího použití slova „léky", které lze snadno vyvodit z kontextu a které tlumočníkovi při poslechu a zápisu zbytečně ubírají čas, jenž by se dal využít k důkladnější analýze originálu. V tomto případě by bylo užitečnější zachytit a zapsat místo „kombinované léky" například slovo „agents" a zbytek úsilí věnovat analýze a zapamatování linie argumentu.

Pokud bychom přijali strategii výrazné filtrace, pak bychom mohli přijmout i úplné vypuštění zmínky o schválení jednotlivých složek léků, protože nejdůležitější informací úseku je to, že úřad FDA generické léky (které jsou zde specifikovány jako kombinované) neschvaluje. Tlumočník C si však tuto možnost neuvědomil a i přesto, že poslední část argumentu nezachytil, se rozhodl „kombinované léky" ze svých poznámek využít. Nakonec tuto poznámku však jen připojil ke generickým lékům spojkou „nebo" (která zde podle našeho názoru funguje jako prostředek pro opravu řečeného než pro funkci vylučovací) a smysl poznámky se tak ztratil:

... představitelé Spojených států zde bránili politiku amerického státního úřadu na kontrolu léků a potravin, FDA, a tento úřad většinou neschvaluje generické léky nebo kombinované.

K uvedenému přepisu bychom chtěli ještě dodat, že tlumočníkovu nejistotu odráží i použití příslovce „většinou", které řečník ve svém projevu nezmínil. Jedná se o další případ slovní „výplně", kterou tlumočník použil jako prostředek pro oslabení významu propozice na místě, kde si nebyl příliš jist správností svého převodu.

3.2.3.3. Shrnutí výsledků

Jak jsme uvedli již v předchozích kapitolách, nejvíce chyb/posunů označených hodnotiteli spadá do kategorie obsahu (1a). Podle našeho pozorování k těmto chybám a posunům docházelo ze třech důvodů.

Prvním z nich bylo špatné zapsání originálu, k chybě tedy došlo již ve fázi poslechu, analýzy a zápisu a v dalších fázích již nedokázal tlumočník C chybu opravit. Stalo se tak zejména při zaznamenávání a převodu číslovek nebo na místech, kde tlumočník upřednostnil zápis v cílovém jazyce, ale v notaci se mu nepodařilo řečníkův argument dobře jazykově vystihnout.

Druhým z důvodů byla absence informací nebo celých úseků originálu. Nejsme bohužel schopni zjistit, proč tyto informace tlumočník do notace nezapsal, ale nejpravděpodobnější možností je nedostatečné pochopení argumentu nebo nedostatek času ve fázi poslechu. Tlumočník C se buď přímo rozhodl daný úsek projevu vypustit a projev tak zestručnit, nebo spoléhal na svou paměť a další analýzu. Ze zkoumání notace a převodů jsme však zjistili, že tlumočník z paměti čerpal jen velmi málo, naopak se striktně držel pouze svých poznámek. Nezaznamenané informace tak z jeho převodu vypadly.

Posledním důvodem je nedostatečná důvěra ve vlastní poznámky a nedostatečná procesní kapacita ve fázi verbalizace poznámek. V převodu tlumočníka C bylo více míst, kde byly poznámky zapsány hodně výstižně (přestože tlumočník používá málo zkratek a zapisuje spíše celá slovní spojení), ale přesto došlo při formulaci poznámek k chybě nebo posunu. Z analýzy transkripce, zaznamenaných chyb/posunů a zápisu jsme získali dojem, že hlavním problémem u tlumočníka C je právě fáze samotného převodu, kdy tlumočník zřejmě nemá dostatek procesní kapacity k formulaci argumentů správným a jasným způsobem a dochází často k vyslovení až nelogických pasáží, přičemž na jazyce notace nezáleží.

Domníváme se, že k nesprávnému přetlumočení může docházet také kvůli tomu, že tlumočník si někdy nezaznamenává klíčová slova, ale rovnou celé kusy projevu ve výchozím a cílovém jazyce. Přílišné lpění na formě ho tak odvádí od analýzy úseku, případně memorizace části informací. Příčinou některých posunů u tlumočníka C dále může být to, že tlumočník při verbalizaci postupuje lineárně a zápis úseku nevnímá jako vizuální celek, který by mu pomohl vybavit si daný úsek z paměti. Tím tak na některých místech mohlo dojít k neobratnému převodu argumentů originálu.

3.2.4. TLUMOČNÍK D

3.2.4.1. Popis tlumočnické notace

Tlumočník D používá pro zaznamenávání poznámek blok o velikosti A4, do nějž si zakresluje levý okraj pro zápis logických konektorů. Tento okraj však během všech tří projevů použil pouze jednou (pro zaznamenání opozice symbolem „X"), těžiště koherence tedy leží v prostoru napravo od zmíněného okraje. Jednotlivé úseky zápisu tlumočník D odděluje kratšími či delšími jednoduchými horizontálními čarami.

Vzhledem k rozvržení jsou zápisy ke všem třem projevům téměř stejně dlouhé (Tsunami 2,75 stran, Outsourcing 2,75 stran, Generické léky 2,5 stran). Zajímavý je proto pohled na rozdíl v počtu úseků jednotlivých zápisů: Tsunami 10, Outsourcing 9, Generické léky 7. Z tohoto přehledu můžeme vyvodit, že nejkratší projev Tsunami dokázal tlumočník D ze všech tří projevů nejlépe strukturovat, zatímco strukturní zpracování výrazně argumentativního projevu Generické léky bylo nejnáročnější.

Při pohledu na zápis tlumočníka D nás překvapil velký rozsah jednotlivých smyslových celků. Ty často dosahují až poloviny celé strany tlumočnického bloku, tato notace se tedy znatelně liší od zápisů jiných tlumočníků v našem vzorku. Délku celků tlumočník kompenzuje způsobem zaznamenávání jednotlivých argumentů – přestože zde najdeme pouze velmi málo logických konektorů (např. „if", „PROČ?", symbol ⇨), zápis je vizuálně velmi jasný. Tlumočník D totiž již ve fázi poslechu dokáže provést velmi detailní analýzu jednotlivých argumentů a ty do notace „štěpí" do různých seznamů a výčtů uvozených několika druhy šipek a odrážek (které se dle našeho názoru svou funkcí neliší).

Počítáme-li takto rozebrané argumenty jako výčty, dojdeme u projevu Tsunami k celkovému počtu osmi vertikálně značených výčtů a tří lineárních, u projevu Outsourcing nalezneme pět vertikálních výčtů a jeden horizontální a u projevu Generické léky použil tlumočník D pouze jeden vertikální a jeden horizontální výčet. Z těchto součtů vyvozujeme, že nejlépe analyticky zvládnutý projev byl u tlumočníka D projev Tsunami, nejméně strukturně jasný projev Generické léky, což potvrzuje i nejvyšší počet chyb/posunů zaznamenaných hodnotiteli. Nejmenší počet chyb/posunů však hodnotitelé zaznamenali u tlumočníka D u projevu Outsourcing, strukturace projevu do odrážek tedy zřejmě není tak zásadní výhodou.

Tlumočník D používá malé množství symbolů (Tsunami 5, Outsourcing 3, Generické léky 1). Symboly označuje například: smrt, oběť, smutek, každý, snížení, zvýšení, výhody. Oproti jiným tlumočníkům má tlumočník D poměrně podrobnou notaci. Slova zapisuje buď celá, nebo ve zkrácené podobě (např. „OUT" za *outsourcing*, „W drug companies" za *western drug companies*, „ts" za *tsunami*, „comp°" za *company*, „pati" za *patients*). Důraz tlumočník D značí jednoduchým nebo dvojitým podtržením daného slova.

Zásada diagonalismu v zápise není příliš výrazně dodržována, tlumočník však většinou zapisuje do horního levého rohu smyslového úseku klíčové slovo nebo kontext odpovídající myšlenky (u projevu Outsourcing například letopočty, ve kterých se udály zásadní změny na trhu) a zbytek zápisu umisťuje napravo od něj.

V notaci je využito prvků jak výchozího, tak cílového jazyka, a to i v rámci jednoho smyslového celku. Vypozorovali jsme, že na místech výčtů a kondenzovaných pasáží si tlumočník D zapisoval většinou ve výchozím jazyce, zatímco ve „volnějších" pasážích často stíhal rovnou některá spojení překládat. V zápise se tak někdy objevila velmi rozvitá a propracovaná spojení, která si tlumočník stihl připravit jako „hotový výrobek" pro fázi verbalizace (např. „obnovit víru všech, kdo ji pod vlivem událostí ztratili/to nejlepší, co si můžeme vzít pro bud.", „paradoxní (cynické), že odpírány lidem, kterým by poskytly velkou naději na záchranu života"). Při porovnání využití výchozího a cílového jazyka jsme zjistili, že daleko nejvíce poznámek v cílovém jazyce se vyskytlo u projevu Generické léky, hojně se vyskytovaly i u projevu Outsourcing. Lze však říci, že na kvalitu projevu to pozitivní vliv nemělo, protože právě u projevu Generické léky zaznamenali hodnotitelé u tlumočníka D nejvíce chyb/posunů.

Ukazuje to však na skutečnost, že tlumočník D se hodně opírá právě o své poznámky, které jsou místy velmi rozsáhlé. Potvrdil to i náš další poznatek, že totiž na několika místech tlumočník nečitelnou poznámku škrtl a raději ji úhledně přepsal, zřejmě aby tak zabránil nejistotě ve fázi verbalizace. Na jednom místě, kde pravděpodobně nestihl vyslechnout nebo analyzovat celý argument, jediné zaznamenané slovo raději škrtl a rozhodl se argument obětovat, než aby ve svém převodu riskoval váhání nebo posun významu.

Nejvýraznějšími rozdíly v notaci všech tří projevů u tlumočníka D jsou tedy propracovaná strukturace argumentů a nejvyšší počet symbolů použitých u projevu Tsunami, dále pak velký podíl poznámek v cílovém jazyce u projevu Generické léky.

3.2.4.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem

Projev Tsunami

Tlumočník D měl podle hodnotitelů u projevu Tsunami nejmenší počet chyb/posunů. Z tabulek 26 a 27 je navíc patrné, že se u něj neprojevilo výrazné zastoupení chyb/posunů určité kategorie, jako tomu bylo u předcházejících tlumočníků:

Tabulka 26 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka D – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník D	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	1	1
1b	0	0
2a	0	0
2b	0	1
2c	0	1
3a	0	0
3b	0	0
Celkem	1	3

Tabulka 27 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka D – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník D	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	1
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	1	0

Dva ze tří hodnotitelů zaznamenali na jednom místě převodu vynechání informace:

...roads, bridges and buildings are damaged or destroyed, as are coastal areas where lives are dependent on tourism.

...byly zničeny nebo poškozeny silnice, budovy, postižena byla také turistická letoviska.

Hodnotitelé zde vnímali vynechání informace, že se jednalo o pobřežní oblasti, které byly závislé na cestovním ruchu, protože řečník tím naznačoval rozsah tragédie pro celou oblast. Tato vynechávka mohla být způsobena nesystematickým zápisem daného výčtu, protože tlumočník D si zapsal pouze „tourism“, a to lineárně za všechny předcházející části výčtu. Nesmíme opomenout ani možnost, že tlumočník si právě

zapisoval na konec jedné stránky bloku, a protože nechtěl ztratit cenné informace otáčením stránky, šetřil místem a zapsal tak pouze kus poslední části výčtu:

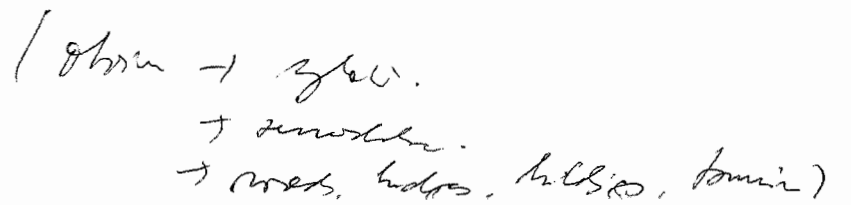

(obživa → rybáři

→ zemědělci

→ roads, bridges, buildings, tourism)

Dalším posunem, jejž zaznamenali všichni tři hodnotitelé, byla nemotivovaná konkretizace oblasti živelné katastrofy na Indii:

None of us will have not been moved to tears as each night, we saw, and with mounting horror, the human tragedy that followed the natural disaster.

Asi každý z nás zná někoho, kdo byl touto strašlivou událostí zasažen, a asi každý z nás sledoval v po… v posledních dnech stále hrůznější zprávy přicházející z Indie.

Domníváme se, že k této konkretizaci došlo vlivem momentální nečitelnosti jednoho úseku notace, který dle retrospektivního rozhovoru představuje „kast." (katastrofa), nicméně vizuálně připomíná zkratku „Ind.", a proto mohl tlumočníka vést ke zmíněné konkretizaci:

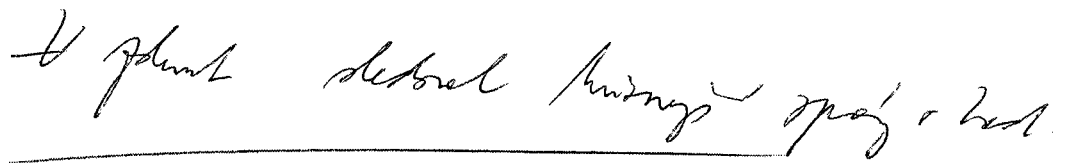

(symbol: každý) pohnut sledoval hrůznější zprávy o kast.

V předchozí kapitole jsme se zmínili o tom, že notace tlumočníka D je velmi podrobná. Chceme proto uvést jedno místo, kde dva ze tří hodnotitelů považovali použité spojení „s neštěstím, které se uskutečnilo" za stylisticky nevhodné. Jednalo se o následující pasáž:

(Their willingness to contribute - and the funds now stand at just over £100 million -) is the best illustration of the British character and shows a warmth of spirit and a depth of compassion that has been uplifting even as we contemplate the tragedy that gave rise to it.

(Britové tím, že se zavázali… že poskytli částku až 100 milionů liber,) vyjadřují touto cestou soucit s… s neštěstím, které se uskutečnilo na druhé straně zeměkoule. A vidět tuto štědrost je i za těchto… i v těchto souvislostech velice povzbuzující.

Podíváme-li se na tlumočnický zápis pro tento úsek projevu, vidíme ve srovnání se zbytkem notace zřetelnou heslovitost zápisu: tlumočník pro celý úsek zaznamenal velmi málo klíčových slov a při vlastním převodu podle našeho názoru chtěl pouhý „soucit" zpestřit a doplnit dalším kontextem, avšak výsledné spojení nebylo stylisticky vhodné.

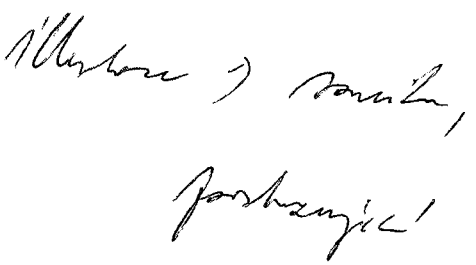

illustrace → soucitu,

povzbuzující

V úvodu jsme se též zmínili o tlumočníkově preferenci pro zápis v cílovém jazyce tam, kde má dostatek procesní kapacity pro analýzu i překlad. Tato strategie se

tlumočníkovi D zřejmě vyplácí, protože její nedodržení a téměř doslovné zaznamenání originálního spojení „turn the same sentiment into action" ho nakonec navedlo k interferenci, již konstatovali dva ze tří hodnotitelů:

If we were, as a result of the strength of our sentiment towards the victims of the tsunami, to turn that same sentiment into action on Africa...

Pokud se nám podaří veškerý soucit, který nyní směřujeme k obětem neštěstí tsunami v ji.. v jihovýchodní Asii, přeměnit v efektivní akci na pomoc Africe...

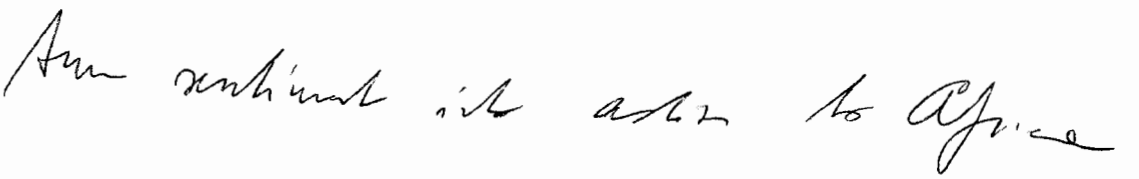

turn sentiment into action to Africa

V této souvislosti je však třeba uvést, že vzhledem k velmi nízkému počtu jiných chyb/posunů podobná interference zřejmě z tlumočnického převodu „vyčnívá" daleko více, než jak by byla výrazná u jiných tlumočníků.

Projev Outsourcing

V obecném hodnocení výsledků experimentu jsme se již zmínili o tom, že hodnotitelé zaznamenali u tlumočníka D vždy nejmenší počet chyb/posunů. Tento výsledek však byl nejvýraznější u projevu Outsourcing (viz tabulky 28 a 29):

Tabulka 28 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka D – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník D	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	0	1
1b	0	0
2a	0	0
2b	0	0
2c	0	0
3a	0	0
3b	0	0
Celkem	0	1

Tabulka 29 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka D – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník D	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	0	1

K tak dobrému hodnocení tlumočnického převodu (potažmo jeho vysoké kvalitě) zřejmě přispěla velmi dobrá všeobecná znalost tématu a s tím související použití správných ekonomických termínů a slovních spojení. Tato skutečnost mohla také způsobit, že hodnotitelé byli s projevem spokojeni jako s celkem a nezaznamenali (vyjma jednoho) ani chybu v číslovce (která byla špatně zapsána již v poznámkách):

…this was from the 1990s, this started up really when multinational companies established their own wholly-owned subsidiaries in countries like India.

Hlavní takový rozmach začal v roce 1999, kdy se do In… kdy v Indii začaly zřizovat své pobočky nadnárodní společnosti…

Prozkoumejme nyní jediný hodnotiteli zaznamenaný významový posun, ke kterému v tlumočnickém převodu došlo:

So, although the IT industry in India has existed since the early 80s (over 20 years), it was not until really the mid-90s that this outsourcing in India really took off.

Outsourcing sice v prvopočátcích v Indii začal už v osmdesátých letech, ale jak už bylo řečeno, opravdový rozmach nastal až v devadesátých letech.

Tlumočník zde zaměnil odvětví informačních technologií se samotným outsourcingem, přestože v další pasáži se vysvětluje, že k rozmachu outsourcingu daly impuls především nadnárodní společnosti, které v Indii zakládaly dceřiné společnosti. Při analýze tlumočnického zápisu jsme zjistili, že tlumočník správně zachytil spojení *IT industry* a zaznamenal si jej značkou „IT". Poté však z nějakého důvodu tuto značku přeškrtl a nad ní napsal zkratku „outsourc.":

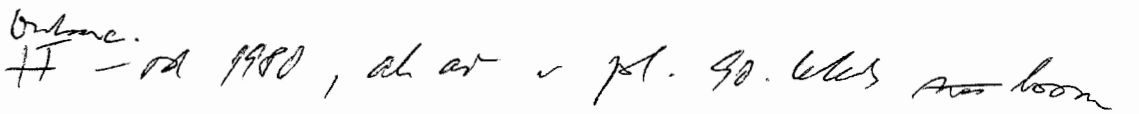

outsourc.

~~IT~~ - od 1980, ale až v pol. 90. letech ~~nas~~ boom

Příčinou tlumočníkova znejistění a přepsání první značky mohla být poměrně dlouhá přípustková věta vedlejší v originále a odlišný podmět ve větě hlavní. Možné také je, že tlumočníka znejistělo spojení „this outsourcing" (ve kterém ukazovací zájmeno nemuselo nutně plnit anaforickou deiktickou funkci, ale řečník jej mohl použít jako prostředek determinace ve vyprávění), z nějž tlumočník získal dojem, že se o outsourcingu mluvilo již v první větě, a proto značku přepsal.

Projev Generické léky

Srovnáme-li tabulky klasifikace chyb/posunů u tlumočníka D u všech tří projevů, zjistíme u projevu Generické léky nejvyšší počet zaznamenaných chyb/posunů. Oproti předchozím dvěma projevům zde došlo k více významovým chybám (1a), a to především vynechání informace (viz tabulky 30 a 31).

Tabulka 30 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka D – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník D	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	0	3
1b	0	1
2a	0	0
2b	0	0
2c	1	0
3a	0	1
3b	0	0
Celkem	1	5

Tabulka 31 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka D – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník D	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	2
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	0	1

Rádi bychom podrobněji popsali pasáž týkající se konference v Botswaně a politiky úřadu FDA, protože se v ní vyskytlo několik zajímavých posunů a prvků, které mohou souviset s tlumočnickým zápisem.

Nejdříve uvádíme příslušný úsek v originále i tlumočnickém převodu a podtržením zvýrazňujeme pasáže, které budeme následně komentovat:

The official attitude of the American administration is not helpful, I am afraid, at the international AIDS conference earlier in the year in Botswana, US officials tried to defend a policy basically recommended by the Food and Drugs Administration, whereby the generic drugs were not approved. Although they have actually approved individual agents used in putting these drugs together, they have not approved the combination drugs, which is what is recommended for use with AIDS patients, for example in Africa.

Oficiální postoj americké vlády k výrobě generických léků není příznivý. Jak… na mezinárodní konferenci o AIDS, která se uskutečnila v Botswaně, byla patrná snaha obhajovat politiku amerického úřadu pro kontrolu potravin a léčiv, která obecně neschvaluje výrobu generických léků.

První zvýrazněnou částí je případ vynechání informace *US officials*, která je podle hodnotitelů důležitá pro objektivní vylíčení postoje amerických úřadů. Jejím vynecháním totiž tlumočník do odmítavého postoje vůči generickým lékům zahrnul i

ostatní státy, které se konference o AIDS zúčastnily. Podíváme-li se do notace, zjistíme, že v ní subjekt *US officials* nefiguruje:

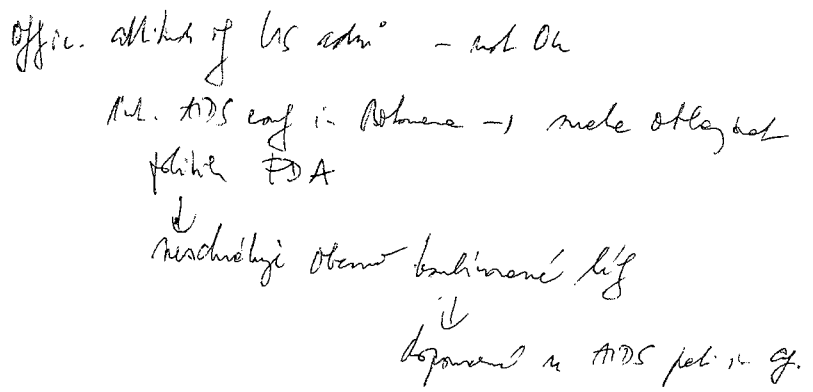

offic. attitude of US adm° - not Ok

int. AIDS conf. in Botswana → snaha obhajovat politiku FDA

↓

neschvaluje obecně kombinované léky

↓

doporučené u AIDS pati in Af.

Tlumočník pravděpodobně spoléhal na svou paměť a subjekt nezapsal i z toho důvodu, že o řádek výše měl poznámku „US adm°“ (*US administration*). Od této zkratky však už nevede žádná čára ani šipka, která by naznačovala úlohu, již hráli na konferenci právě představitelé USA. Tlumočník také mohl tuto informaci vynechat úmyslně s tím, že úsek bude v převodu dostatečně koherentní, když se o americké vládě zmínil v předešlé větě.

Další věcí hodnou poznámky je špatné zájmenné napojení vedlejší věty začínající „která“ (viz podtržení), kdy tlumočník napojil zapsanou poznámku „neschvaluje“ k politice a ne k úřadu FDA. Ke stejnému případu nesprávného napojení vět došlo ostatně i u tlumočníka A a je zajímavé, že v obou případech chyba vznikla zřejmě tím, že tlumočníci umístili šipku k „politice“ místo k „FDA“ a při převodu nebyli schopni od této chyby v zápise odhlédnout.

Posledním místem, jež jsme v transkripci podtrhli, je posun významu v souvětí pojednávajícím o schvalování jednotlivých složek léků, avšak nikoli celých

kombinovaných léků. Převod této všeobecně obtížné pasáže jsme komentovali již v předchozích kapitolách, a proto se zaměříme zejména na zvláštnosti převodu tlumočníka D.

U tlumočníka C jsme se zmínili o tom, že výhodnější strategií v případně nedostatečného pochopení tohoto argumentu by bylo úsek zkrátit a zobecnit. Právě tuto cestu zvolil při svém převodu tlumočník D, který pravděpodobně již dopředu věděl, že pouhé spojení „kombinované léky" zaznamenané v zápise mu bez dalších informací a hlubší znalosti tématu příliš nepomůže, a tak díky analýze kontextu a celého projevu převedl kombinované léky pouze jako „generické léky":

... která obecně neschvaluje výrobu generických léků.

Zajímavá je dále skutečnost, že i když tlumočník stihl při poslechu originálu zaznamenat do zápisu celý zbytek významového celku, tedy informace o doporučení léků pro africké pacienty nemocné AIDS, tuto pasáž nakonec ve svém převodu úplně vynechal. Domníváme se, že zde záměrně zvolil opatrnou strategii vypuštění dovětku, aby se nedopustil významového posunu po vynechání předchozí informace o kombinovaných lécích. Mohl si být též vědom toho, že při navázání „doporučování" na generické léky by tento úsek mohl posluchač vnímat jako redundanci, protože o generických lécích a Africe se mluvilo již na samém začátku projevu. Možné také je, že v tomto úseku tlumočník již přesáhl svou procesní kapacitu a dovětek nebyl schopný v dané chvíli převést do cílového jazyka.

Dále bychom rádi uvedli dva případy slov, která tlumočník použil a která nebyla terminologicky přiměřená (kategorie 2c):

There is one pill which combines the different parts of the treatment... it is also easier to administer...

Výhodou generických léků je, že je tedy... veškeré potřebné účinné látky jsou obsaženy v jedné pilulce... snadněji se předepisují...

President Bush has recently outlined his Emergency Plan for AIDS Relief...

... prezident Bush představil krizový plán na odstranění AIDS.

Zajímalo nás, proč u tlumočníka D došlo k použití nevhodných termínů právě na těchto místech, a zjistili jsme, že příslušná místa byla v notaci zaznamenána téměř celými větami v cílovém jazyce:

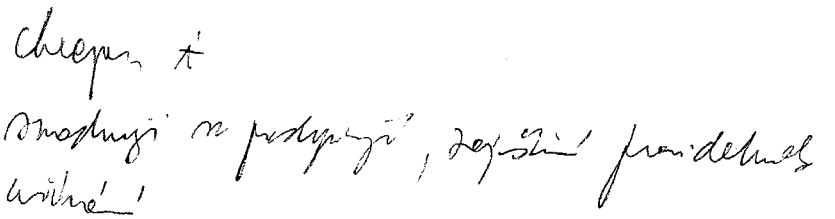

cheaper i

snadneji se předepisují, zajištění pravidelnosti

užívání

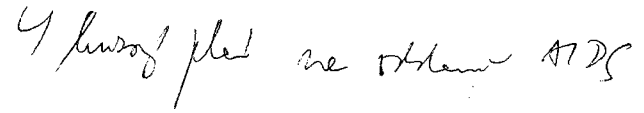

→ krizový plán ne odstranění AIDS

Problémem zde byla skutečnost, že tlumočník si z důvodu preference zápisu v cílovém jazyce zapsal spojení, která ho v tlumočnické situaci zřejmě napadla nejrychleji, přestože mluvit o snadném předepisování léků a plánu na odstranění AIDS nezní v daném kontextu vhodně – optimální převod by podle našeho názoru zněl „podávání léků" (které je u generických kombinovaných léků snazší o to, že pacient nemusí najednou užít velké množství prášků) a „plán boje proti AIDS", neboť nemoc AIDS úplně odstranit nelze, možné je pouze tlumit příznaky. Název plánu je zde navíc použit velmi abstraktně, a proto není třeba při převodu používat kalk.

V uvedených případech se metoda zápisu v cílovém jazyce v dobře zpracovaných úsecích nakonec obrátila proti tlumočníkovi, který se zápisem v tu chvíli pracoval jako s věrohodným základem a poznámky zapsané v cílovém jazyce již nedokázal před formulací opravit.

Na samém konci tlumočnického převodu zaznamenali dva hodnotitelé vynechání informace o milionech životů, jež mohou generické léky zachránit:

And we must ensure that whatever goal ahead in this plan, it does not exclude the use of these very valuable and useful drugs which have the potential to save millions of lives in the poorest parts of the world.

V prvé řadě je nutné ale zajistit, aby tyto generické léky nebyly odpírány lidem, kterým mohou pomoct.

Při podrobnějším srovnání originálu a tlumočnického převodu vidíme, že tlumočník projev ochudil o několikanásobný přívlastek rozvíjející podmět *drugs*, o obraz milionů životů a o zmínku o nejchudších oblastech světa. Přestože tlumočník závěr zobecnil a hrubý význam zůstal zachován, hodnotitelé posoudili vynechání závěru věty jako chybu, protože se jedná o emotivní rétorické zakončení projevu.

Při analýze tlumočnického zápisu k uvedenému úseku jsme zjistili, že si zakončení věty tlumočník zapsal již zpracované do cílového jazyka:

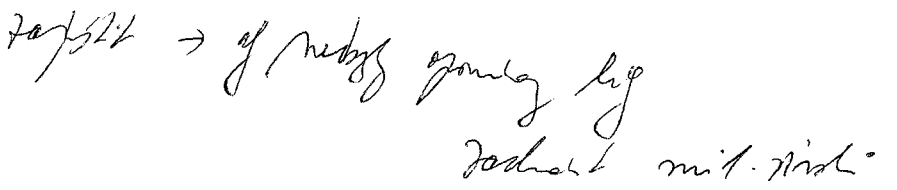

zajistit → aby nebyly opomíjeny léky

zachránit mil. životů

S neúplným dokončením tohoto projevu i přes podrobné poznámky jsme se setkali již u tlumočníka C. Zmínili jsme se o možnosti, že tlumočník nechtěl svůj projev zakončovat tak expresivně a emotivně jako řečník, a proto nakonec závěr projevu radikálně shrnul. Stejný důvod mohl vést ke generalizaci i u tlumočníka D, ale ten na rozdíl od tlumočníka C preferujícího výrazné filtrování informací převedl celý projev v jeho úplnosti a k vynechání informace u něj došlo pouze na dvou místech převodu. Tlumočník D navíc svým poznámkám po celou dobu převodu bez výjimky důvěřoval a maximálně je využíval, což dokládá i již zmíněné nevhodné použití odborných termínů. Příčina stručného zakončení proto není u tlumočníka D jasná. Jednou z možností by mohla být snaha o plynulé a úderné zakončení, k němuž by například podle tlumočníka nemuselo dojít, pokud by použil i poslední část notace. Možné je, že pro něj notace v tu chvíli nebyla dostatečně čitelná nebo si tlumočník rychle nevybavil vhodné prostředky

pro verbalizaci poznámek, a proto raději projev stručně ukončil, než aby byl nucen učinit před zakončením pauzu.

3.2.4.3. Shrnutí výsledků

Porovnáváním převodů tlumočníka D s jeho notací jsme zjistili, že téměř všechny chyby a posuny, jež hodnotitelé v transkripcích tlumočníka D zaznamenali, se mohou vztahovat k tlumočnickému zápisu. Již v úvodu této kapitoly jsme konstatovali domněnku, že pro tlumočníka D je zápis nejdůležitějším prostředkem při převodu projevu, a to nejen pro udržení základních argumentů. Tlumočník D totiž využívá zápis také jako místo pro vytváření již hotových řešení v cílovém jazyce, což mu nezřídka usnadňuje verbalizaci poznámek a celkovou prezentaci materiálu.

S tím však souvisejí i posuny, ke kterým u tlumočníka D došlo, třebaže jich bylo oproti jiným tlumočníkům v našem vzorku jen minimální množství. V notaci k projevu Tsunami, která byla dle našeho názoru nejlépe strukturovaná a nejvýrazněji využívala prostor, byl zápis na jednom místě příliš heslovitý, v jednom úseku špatně čitelný a v jedné pasáži nebyla dodržena zásada psaní výčtů. To mohlo přispět k významovým posunům a nepřesnostem. U projevu Outsourcing byla na vině špatně zaznamenaná číslovka a k dalšímu významovému posunu došlo kvůli přepsání správné poznámky na špatnou.

U převodů se ukázalo, že tlumočník D velmi dobře vybírá mezi zápisem ve výchozím a cílovém jazyce podle svých potřeb v jednotlivých úsecích. Pouze v jednom případě došlo k interferenci z anglického jazyka, na dvou místech pak hodnotitelé komentovali spojení použitá u projevu Generické léky, která byla již nepřesným způsobem zaznamenána v cílovém jazyce. Přestože se tedy nejvíce poznámek v cílovém jazyce objevilo právě u projevu Generické léky, neznamenalo to pro tlumočníka D nutně výhodu.

3.2.5. TLUMOČNÍK E

3.2.5.1. Popis tlumočnické notace

Tlumočník E používá k zápisu blok formátu A5. Levý okraj pro zaznamenávání logických spojů si nezakresluje, jednotlivé smyslové celky zápisu odděluje jednoduchou vodorovnou čarou přes celou šíři bloku.

Notace tlumočníka E byla ke všem třem projevům téměř stejně dlouhá: Tsunami 8,3 stran a 23 úseky, Outsourcing 8,5 stran a 22 úseky, Generické léky 7 stran a 23 úseky.

Oproti většině tlumočníků v našem vzorku používá tlumočník E větší množství symbolů, nejvíce u projevu Tsunami (9), nejméně u projevu Outsourcing (5). Symboly si tlumočník E poznačil například pro následující pojmy: mluvit, smrt, osoba, svět, výhody, vytvořit, Evropa, politika, pokles. Kromě symbolů tlumočník často používá delší spojovací čáry pro propojení dvou poznámek v notaci, velké množství šipek pro naznačení pohybu, příčiny a následku nebo paralelní konstrukce a také svorky pro spojení dvou či více poznámek s jiným pojmem.

Logických konektorů používá tlumočník poměrně málo (Tsunami 2, Outsourcing 5, Generické léky 5). Nejčastěji mu za ně slouží právě šipky, otazník nebo podtržené či zakroužkované klíčové slovo (např. Speaker, (NOW)).

Notace tlumočníka E je velmi přehledná, a to i přesto, že tlumočník příliš nedodržuje zásadu diagonalismu. Většinou postupuje tak, že do levého horního rohu daného smyslového celku zapíše klíčové slovo a od něj se pak vertikálně odvíjí zbytek argumentu. Zápis však zůstává vizuálně jasný především díky použití velkého písma a prostorovému rozvržení poznámek. Doplňkové informace tlumočník E napojuje k hlavní poznámce pomocí lomítka (/), případně používá k propojení spojovací čáry.

Z hlediska slovních druhů tvoří většinu poznámek podstatná jména, druhým nejpoužívanějším slovním druhem jsou slovesa. Tlumočník E zapisuje některá slova celá, jindy naopak hodně zkracuje (např. „T“ za *time*, „Ind“ za *industry*, „HC“ za *health care*, „ost. reg. úř.“ za *ostatní regulační úřady*). Notace je obecně velmi heslovitá – tlumočník zapisuje jen nezbytná klíčová slova, přestože nalezneme i několik výjimek, např. „mainly“, „we must ensure“.

Výčty si tlumočník E píše výhradně pod sebe, někdy si jednotlivé body výčtu doplňuje odrážkami nebo číslicemi. Vertikální rozložení výčtů dodržuje i přesto, že

například u projevu Tsunami popsal jedním výčtem zemí téměř celou jednu stranu tlumočnického bloku.

Tlumočník E je také jediným tlumočníkem v našem vzorku, jenž si poznámky zapisuje výhradně jen ve výchozím jazyce. Cílový jazyk jsme v jeho notaci totiž našli pouze ve dvou případech: jednou si zaznamenal poznámku „Lék" odkazující na *Lékaře bez hranic* a v druhém případě si zapsal celé spojení „nemůžeme přát nic lepšího" na konci notace k projevu Tsunami. V obou těchto výjimečných případech si zřejmě tlumočník chtěl ušetřit kapacitu, kterou by musel vynaložit na převod názvu a emotivního zakončení během fáze verbalizace.

Při hledání výrazných rozdílů mezi třemi zápisy tlumočníka E jsme zjistili, že u notace k projevu Outsourcing se objevuje více propojovacích čar mezi poznámkami. Ty měly tlumočníkovi pravděpodobně sloužit k tomu, aby i ve velmi informačně hustém argumentu udržel v poznámkách dostatečnou koherenci. Také zde více používal svorky a šipky pro naznačení vztahů mezi jednotlivými poznámkami. V zápise k projevu Outsourcing je také výraznější využití klíčových slov na začátku úseků, což bylo usnadněno sledem letopočtů.

Vzhledem k tomu, že jsme jiné rozdíly mezi zápisy tlumočníka E nezjistili, se domníváme, že tento tlumočník má dobře propracovanou strategii zapisování poznámek. Tlumočník navíc nejen svědomitě dodržuje své individuální zásady tlumočnického zápisu, jež mu pomáhají udržet notaci jasnou a přehlednou, ale velkou roli u něj pravděpodobně hraje i dobrá paměť. Jak totiž uvidíme v následující kapitole, v jeho převodech se často vyskytly i nezaznamenané informace. Velmi dobrá práce s pamětí tak vysvětluje heslovitost zápisu, jež se ani s různým typem textu neměnila.

3.2.5.2. Souvislost převodů s tlumočnickým zápisem

Projev Tsunami

Při prozkoumání tabulek 32 a 33 zjistíme, že počet chyb/posunů zaznamenaných hodnotiteli u tlumočníka E je velmi nízký. Většina chyb/posunů navíc nepatří do kategorie 1a – překvapivý je zejména vysoký počet případů redundance (1b), na nichž se však vždy shodli pouze dva ze tří hodnotitelů.

Tabulka 32 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka E – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník E	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	1	1
1b	0	4
2a	0	0
2b	0	2
2c	0	0
3a	1	0
3b	0	0
Celkem	2	7

Tabulka 33 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka E – projev Tsunami*

Kategorie	Tlumočník E	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	1	1

K jevu redundance, jejž hodnotitelé zaznamenali, můžeme přiřadit i případ několikeré opravy, k níž došlo u převodu následující pasáže a kde k opakování mohla vést notace:

It was a force of nature, so unimaginable in its power and catastrophic in its impact, it quite simply washed the life out of villages, towns, tourist resorts, anything alive on the water in areas across the entirety of the Indian Ocean.

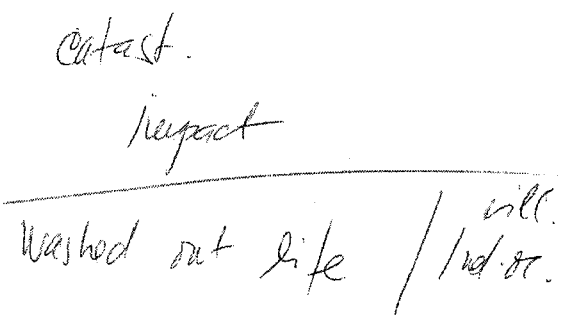

Za zmínku stojí, že v tomto úseku projevu si tlumočník zapsal pouze jednu část z výčtu „villages-towns-tourist resorts“. Právě tato část výčtu tlumočníkovi způsobila problémy při vyjadřování obsahu, protože tlumočník se snažil převést obraz vesnic a zároveň obraz rozsahu katastrofy, která postihla celý Indický oceán. Tlumočníkovi se zjevně nelíbilo omezit vesnice na pobřeží oceánu, a proto spojení dvakrát opravil.

Zajímavé také je, že za redundantním souvětím nakonec dodal třetí část výčtu („turistické oblasti"), kterou v zápise neměl zaznamenánu:

Tato přírodní katastrofa měla neskutečně děsivý dopad. Doslova smazala ze zemského povrchu všechno živé, vesnice okolo Indického… v Indickém… na ostrovech v Indickém oceánu, v turistické oblasti.

Na dalším místě, kde dva ze tří hodnotitelů označili spojení za redundantní, došlo podle našeho názoru k neúplnému a nevýstižnému převedení paralelní konstrukce, které působí na posluchače jako redundance. Zápis poznámek k tomuto úseku:

We should begin by expressing the total unity of this House in giving our deepest condolences for the loss of life in those countries directly affected by the tsunami and to all those in this country who have lost family members, friends and colleagues in this disaster.

provedl tlumočník E následujícím způsobem:

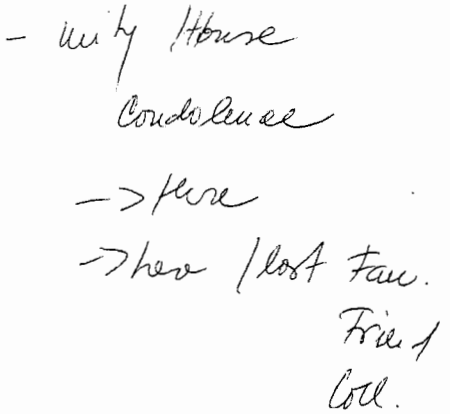

- unity House
  condolence
→ there
→ here / lost Fam.
  Friend
  Coll.

Ze zápisu vidíme, že tlumočník provedl velmi dobrou analýzu úseku a že jeho obsah velmi přesně a názorně zapsal. Při verbalizaci poznámek ovšem obraz „here" vůbec nekonkretizoval, čímž se paralelní stavba celého souvětí rozpadla:

Domnívám se, že bychom zde jako celá sněmovna měli vyjádřit svou hlubokou účast se všemi, kteří ztratili… nebo byli zasaženi touto katastrofou právě v té oblasti, ale měli bychom vyjádřit svou účast i těm, kteří přišli o rodinné příslušníky, kolegy nebo přátele.

Z tohoto důvodu a navíc kvůli stylistickému zploštění obrazu postižené oblasti („právě v té oblasti“) zřejmě hodnotitelé vnímali daný úsek za redundantní.

Dalším zaznamenaným případem redundance u tlumočníka E je úsek, kde opakování informace také mohlo být způsobeno notací. Jedná se o tuto pasáž:

It is not just the money given. It is the volunteering to help collect it; the doctors and nurses wanting to go out to help; the experts from every field imaginable clamouring for a chance to serve and to give off their time, energy and expertise.

Odpovídající část zápisu tlumočníka E je následující:

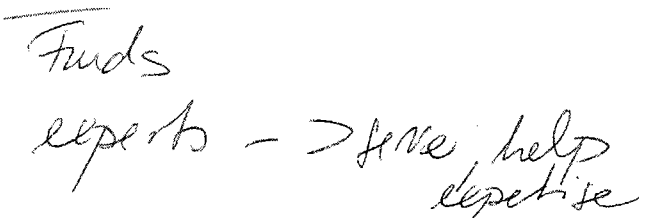

I zde řečník používá pro dosažení stylistického účinku gradace paralelní konstrukce (*it is not...it is...*). Tlumočník si zde nestihl nebo nechtěl jednotlivé části paralely zaznamenat a u první části argumentu tak má pouze slovo „Funds“. Při převodu si však pravděpodobně uvědomil, že mu část informace v zápisu chybí, a chtěl nezaznamenané informace doplnit z paměti. Tím tak možná došlo k vyslovení faktů, které byly zmíněny již o odstavec dříve:

Pane předsedo, minulý týden jsme zažili na celém světě šokující události, ale také jsme zažili neobyčejnou štědrost. Jsou vytvářeny milionové sbírky, mnozí experti, doktoři a sestry se hlásí, chtějí sloužit a chtějí dát k dispozici svůj čas a své zkušenosti.

Všichni hodnotitelé se dále shodli na úseku, v němž při převodu projevu došlo ke špatnému napojení argumentů a též k několikerému opakování spojení. Domníváme se, že zde byl na vině nedostatečně kvalitní zápis. K posunu došlo v následující pasáži:

Scarcely any of us here will not know someone whose life has been touched by this event. None of us will have not been moved to tears as

each night, we saw, and with mounting horror, the human tragedy that followed the natural disaster.

Úsek byl obtížně převoditelný a zapsatelný zřejmě kvůli stavbě originálních souvětí, která začínají podobným způsobem: „Scarcely any of us...“, „None of us...“. Tlumočník E si totiž zapsal danou pasáž poměrně nevýhodně těmito poznámkami:

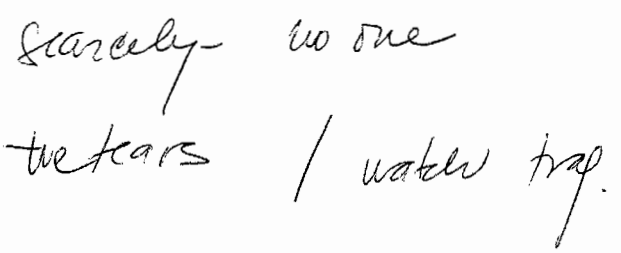

scarcely - no one

we tears / watch trag.

Při verbalizaci došlo ke zmatenému popisu subjektů a celkové situace a paralelu se ani zde nepodařilo převést:

Myslím si, že téměř nikdo z nás nebude znát... nebo myslím si, že téměř všichni z nás byli... všichni z nás byli dotčeni touto katastrofou a měli jsme všichni v očích slzy, když jsme sledovali v televizi důsledky této tragédie.

Z uvedeného úseku převodu je patrné, že tlumočník nezvládl provést potřebnou analýzu v okamžiku zápisu a teprve ve fázi restituce projevu si uvědomil svou chybu a snažil se ji napravit a podat jasný argument – převod tohoto úseku však hodnotitelé posoudili jako redundanci.

Projev Outsourcing

Podíváme-li se na tabulky 34 a 35, zjistíme, že u tlumočníka E zaznamenali hodnotitelé u projevu Outsourcing poměrně vysoký počet obsahových chyb a posunů. Dvakrát označili případy přidání informace, dvakrát redundantní úsek a dále zaznamenali dvě pasáže s nedostatečnou koherencí.

Tabulka 34 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka E – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník E	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	3	3
1b	1	1
2a	0	0
2b	0	0
2c	0	1
3a	0	2
3b	0	0
Celkem	4	7

Tabulka 35 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka E – projev Outsourcing*

Kategorie	Tlumočník E	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	1
Přidání informace	1	1
Chyba v číslovce	0	0
Posun významu	2	1

Jedním z významových posunů, na němž se shodli všichni tři hodnotitelé, bylo opisné převedení názvu knihy Adama Smithe:

...theory of "competitive advantage", published in his book "The Wealth of Nations" in 1776.

Byla... vlastně vyšla v knize, která byla v roce 1776 o bohatství národů.

Příčina toho, proč tlumočník spojení generalizoval a ochudil tak posluchače o přesný název knihy, není příliš zřejmá, protože všichni tlumočníci obdrželi v rámci přípravy instrukce obsahující anglický název knihy a tlumočník si navíc pořídil i velmi jasný zápis tohoto úseku:

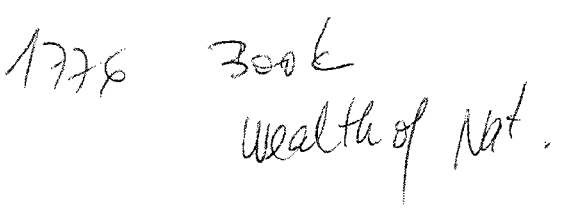

1776 Book

Wealth of Nat.

Analýzou zbývajících částí zápisu jsme však vypozorovali, že tlumočník E si někdy zapisuje slova s velkými počátečními písmeny i tam, kde to není nutné (např. „Th. comp. adv." pro *teorii konkurenční výhody*, „IT/Business" za *informační*

technologie v moderním podnikání, „Service provider" za *poskytovatel služeb* atd.) a v uvedeném příkladě si velkým písmenem zaznamenal i slovo „Book". Díky této skutečnosti si tak tlumočník E možná neuvědomil, že se v případě „Wealth of Nat." jedná opravdu o název knihy, a převedl spojení opisným způsobem.

K nepřesnému převedení názvu došlo ještě na jednom místě tlumočnického převodu, a to v pasáži o nové legislativě zavádějící telefonování přes internet:

The New Telecom Policy of 1999 brought in further changes with the introduction of IP telephony...

V roce 1999 došlo k přijetí přelomového zákona, tak zvaného New Telecommunications Act, kdy bylo umožněno telefonování přes internet...

Ze zápisu daného úseku je patrné, že k záměně slova *Policy* za *Act* došlo již ve fázi poslechu, analýzy a zápisu, protože tlumočník si zaznamenal zkratku „NTA":

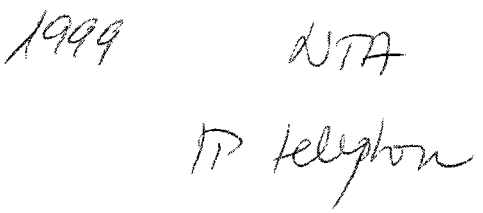

1999 NTA

IP telephon

I v tomto případě se název nové politiky objevil mezi instrukcemi, které dostali před experimentem všichni tlumočníci. Uvažovali jsme o tom, že tlumočník se na téma důkladně připravil a zjistil, že tento název není správný, a proto použil spojení „New Telecommunications Act". Ze všech dostupných materiálů jsme si však ověřili, že správný název je skutečně *New Telecom Policy*, a proto jsme tuto možnost vypustili. Důvodem změny v převodu tedy byl pravděpodobně tlumočníkův logický úsudek, že pokud řečník zmiňuje konkrétní rok zavedení politiky, pak musel být přijat určitý zákon, a proto si jej do převodu dosadil. Domníváme se však, že z hlediska posluchače by bylo zřejmě nejlepším řešením výchozí název přeložit, neboť neanglicky mluvícímu klientovi původní název mnoho neřekne. Příčinou převodu se slovem „Act" mohlo ovšem být i přeslechnutí na straně tlumočníka, které vedlo k chybnému zaznamenání i verbalizaci.

Další posun, jejž bychom chtěli komentovat, hodnotitelé zaznamenali v pasáži definující koncept outsourcingu:

In IT context, outsourcing has become a process through which, using electronic media, companies can hand over part of its work to another company in another country…

Outsourcing znamená velkou výhodu pro společnosti, které se zabývají elektronickými médii, a to znamená, že společnost si najme jinou společnost v jiné zemi…

Již v předchozích kapitolách jsme se zmínili o tom, že tato pasáž byla problematická pro více tlumočníků a že často pramenila z nedostatečně jasného zápisu. Platí to i v případě tlumočníka E, který si poznámku o elektronických médiích jakožto vsuvku s významem prostředku nebo nástroje nijak neoddělil od zbytku notace a se zápisem pokračoval v diagonálním směru, přestože ve svém „arzenálu" má řadu symbolů včetně oddělujícího symbolu lomítka.

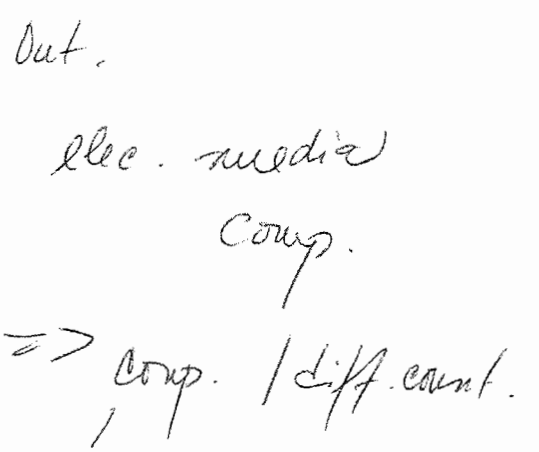

Out.

elec. -media

comp.

⇨ comp. / diff. count.

Při převodu tak došlo k tomu, že si tlumočník vizuálně spojil poznámku „elec. - media" s poznámkou pro společnost „comp.", považoval ji za přívlastek v prepozici a úsek převedl s posunutím významu. K chybě tlumočníka mohl vést i fakt, že první poznámka „comp." se nachází blíže právě elektronickým médiím a je značně vzdálena od druhé této značky, se kterou však logicky i syntakticky souvisí. Můžeme tedy říci, že zde k posunu došlo z důvodu chybějícího symbolu a špatného rozvržení prostoru v zápise.

Rádi bychom nyní uvedli jeden úsek, u nějž se dva ze tří hodnotitelů shodli na nedostatečné koherenci a kde mohl být samotný převod ovlivněn tlumočnickým zápisem. Jedná se o pasáž týkající se výhod outsourcingu v Indii:

And in countries like India, we can see the benefits, obviously, of outsourcing, as these benefits mature and the country prospers and builds more and more capability to deal with this growing industry.

V Indii se ukázalo, že outsourcing je velmi výhodný, díky němu i Indie prosperuje, může využívat daleko více svých schopností, právě díky rozvoji tohoto průmyslu.

Hodnotitelé v transkripcích označili za úsek se špatnou koherencí celé souvětí zřejmě proto, že najít příčinu špatné návaznosti propozic je zde velmi obtížné. Porovnáme-li originál s tlumočnickým převodem, zjistíme, že v tlumočení se úplně vytratila posloupnost „výhody-materializace ve formě bohatství-schopnosti dále rozvíjet sektor outsourcovaných služeb". V české verzi tohoto úseku je nejvíce nápadná poslední část souvětí, která může posluchači připadat jako dodatečně „přilepená" k předchozím informacím. Prozkoumali jsme proto následující tlumočnické poznámky k odpovídajícímu úseku:

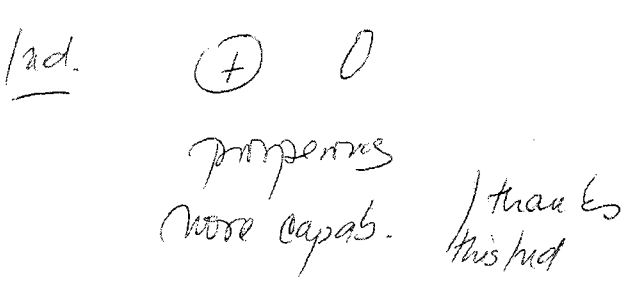

Ind. ⊕ O
prosperous
more capab. / thanks
this Ind

Notace tlumočníka E je obecně velmi stručná a heslovitá, tlumočník si většinou zapisuje pouze klíčová slova, hodně využívá prostorového rozložení a také se z velké části spoléhá na svou paměť. Překvapivé proto je, že v uvedené části poznámek si tlumočník zaznamenal slovo „thanks", které je na logický konektor dosti dlouhé a navíc není vzhledem k výchozímu projevu opodstatněné. Usuzujeme z toho, že tlumočník E zřejmě závěru argumentu nedostatečně porozuměl a mimoděk si zapsal i nepotřebnou informaci. K zaváhání na úplném konci souvětí navíc mohla přispět i skutečnost, že tlumočník zde na malém úseku používá stejnou zkratku pro *Indii* i pro slovo *industry* (Ind). Tlumočník tedy možná chvíli váhal, ke kterému denotátu se značka vztahuje, a když si byl jistý, že ke slovu *industry* (jehož převod jako „průmysl" ostatně není u této tématiky příliš vhodný), nedokázal již argumenty přehledně napojit.

Chceme zde též zmínit jeden případ redundance, jenž naopak zápisem způsoben nebyl. Jedná se o následující pasáž:

...all these companies were able to operate, to co-operate, to collaborate with overseas companies and introduce these call centres which we now know so well - call centres and data processing centres.

To byla samozřejmě nesmírná změna a společnosti stále více spolupracovaly se zahraničními nadnárodními společnostmi a vytvořila se v Indii telefonní centra, centra zpracovávající data tak, jak je známe dnes, že fungují.

Tlumočnické poznámky jsou velmi stručné a obsahují pouze klíčová slova:

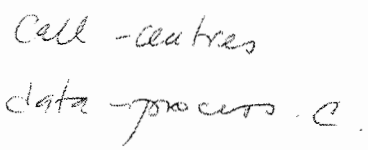

call-centres
data-process. c.

Ze stručnosti notace proto usuzujeme, že tlumočník se při převodu hodně spoléhal na svou paměť a že si v okamžiku rekonstituce vybavil řečníkovu větu *which we now know so well* (která nyní tak dobře známe), jež v poznámkách nikde nefiguruje. Tlumočník však tuto informaci ve svém převodu významově posunul, protože mluvil o fungování center a ne o tom, jak jsou centra již na veřejnosti známá. Hodnotitelé tento úsek ovšem označili za redundantní (1b), nikoli za významový posun (1a). Mohla k tomu vést struktura souvětí v tlumočnickém převodu, kde je poslední informace opět k souvětí dodatečně „přilepena", stejně jako tomu bylo i v předchozím případě, a působí tedy jako dodatek.

Všichni tři hodnotitelé u tlumočníka E zaznamenali vynechání informace o zeměpisné poloze Indie na samém konci projevu:

I should also mention perhaps the geographical location of the country between, if you like, Europe and the Far East, and their ability to provide 24 hour/7 day week service, using shift work to cover all areas of the globe.

(Dále je zde kvalita velmi přísně kontrolována) a narozdíl od jiných zemí mohou Indové nabídnout nepřetržitý provoz, 24 hodin denně, 7 dní v týdnu tím, že se využívá práce na směny.

V originále jsou zmíněny dva důvody, proč je Indie pro outsourcující společnosti výhodná: zeměpisná poloha a nepřetržitý provoz. Tyto informace řečník spojil souřadně, avšak lze je chápat i jako příčinu a následek – i jiné země mají možnost práce na směny a zajištění nepřetržitého provozu, ale Indie k tomu má výhodné postavení z hlediska časových pásem (mezi Evropou a Dálným Východem). V zápise se sice Dálný Východ objevil, Evropa ale nikoli:

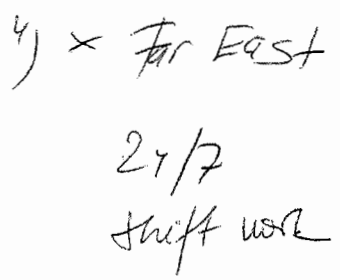

4) X Far East

24/7

shift work

Místo toho si tlumočník E zapsal symbol „X", který u něj představuje „oproti, na rozdíl". Tlumočník pak při převodu zřejmě usoudil, že spojení tohoto symbolu pouze s Dálným Východem by nedávalo smysl (možná se mu rychle nevybavil překlad spojení *Far East*), avšak neměl dostatečnou procesní kapacitu na doplnění Evropy z paměti, a proto první část argumentu generalizoval vytvořením protikladu mezi Indií a ostatními zeměmi. K tomu ho vedl zejména zmiňovaný symbol umístěný na začátek argumentu, zatímco při nezachycení Evropy při poslechu by bylo strategicky výhodnější zaznamenat si například klíčové slovo jako *location* nebo *poloha*, které by usnadnilo případnou dodatečnou analýzu v okamžiku samotného tlumočení.

Projev Generické léky

V převodu projevu Generické léky u tlumočníka E spadá většina hodnotiteli zaznamenaných chyb/posunů do jiných kategorií než významových – významové chyby zde totiž tvoří pouhých 17 % všech chyb/posunů, navíc jednou z chyb je nesprávný převod číslovky (vyplývající z nesprávného poznamenání číslovky), jejž zaznamenali

všichni tři hodnotitelé. Vysoký počet chyb/posunů se naopak vyskytl v kategoriích koherence (3a) a stylistické stránky převodu (2c) – viz tab. 36 a 37.

Tabulka 36 – *Počet a kategorie chyb/posunů u tlumočníka E – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník E	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
1a	1	1
1b	1	1
2a	0	0
2b	0	1
2c	1	2
3a	0	4
3b	0	0
Celkem	3	9

Tabulka 37 – *Zastoupení obsahových chyb/posunů (1a) u tlumočníka E – projev Generické léky*

Kategorie	Tlumočník E	
	Shoda 3/3	Shoda 2/3
Vynechání informace	0	0
Přidání informace	0	0
Chyba v číslovce	1	0
Posun významu	0	1

Jedním z úseků špatné koherence, již hodnotitelé zaznamenali v převodu tlumočníka E, je (stejně jako u několika dalších tlumočníků) pasáž o kombinovaných lécích, které nebyly schváleny úřadem FDA. Tlumočníkovi se zde nepodařilo přehledně převést spojitost mezi generickými a kombinovanými léky:

... a policy basically recommended by the Food and Drugs Administration, whereby the generic drugs were not approved. Although they have actually approved individual agents used in putting these drugs together, they have not approved the combination drugs, which is what is recommended for use with AIDS patients, for example in Africa.

Vlastně tento kontrolní ústav neschválil generické... generická léčiva, nicméně schválil léčebné složky, které jsou v nich obsaženy. Bohužel tedy neschválil kombinované... kombinované přípravky, neboť tyto přípr... tyto léky se musí užívat v kombinaci.

Důvodem, proč hodnotitelé vnímali daný úsek jako nedostatečně koherentní, může být nesprávný převod kontrastu, jenž se v originálu vyskytl až v poslední větě. Proto poslední tlumočníkovo souvětí v tomto úseku zní jako dodatek nebo neobratná vysvětlivka již řečeného. Na konci souvětí navíc tlumočník dodává informace, které

v originále nebyly a které doplnil ze své předchozí znalosti tématu. Tento dodatek je však neobratně vyjádřený, protože kombinace léků se nevyrábějí proto, že se jednotlivé účinné látky „musí užívat v kombinaci". Ve skutečnosti se tak vyrábějí především z ekonomických důvodů, protože kombinované přípravky jsou výrazně levnější, a dále pro ulehčení způsobu podávání léků, které je zmíněno v následující pasáži.

Příčinou nestrategického rozdělení souvětí v tomto úseku je zřejmě chybějící oddělení jednotlivých částí notace. Poznámky „GD – not approved" totiž patří k úseku, který v tlumočníkově notaci začíná na předchozí straně, ale od poznámek o účinných látkách nejsou odděleny:

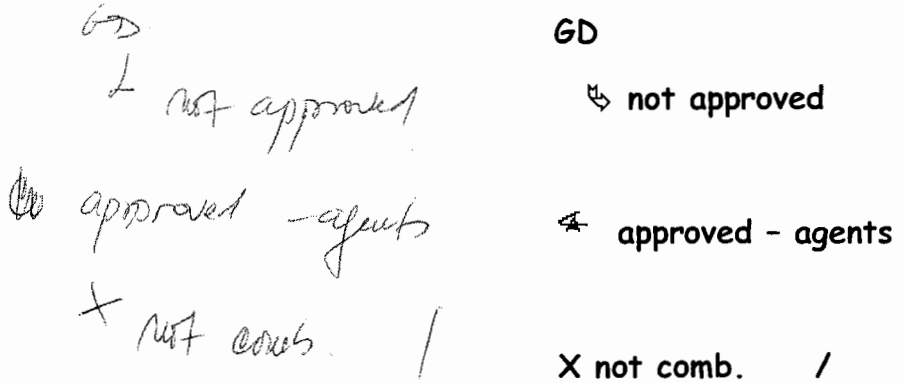

Problém s převodem informací o kombinovaných lécích měl tlumočník E i v jiném úseku, který všichni tři hodnotitelé v transkripcích označili za redundantní. Jedná se o následující pasáž:

The World Health Organization has approved the use of generics in the fight against HIV/AIDS - these drugs which we call "combinations", "fixed drug combinations".

Druhá část tohoto úseku (začínající spojením *these drugs*) v originále představuje řečníkův upřesňující dovětek, jímž je konkretizován termín *generics* z první části úseku. Jde zde vlastně o řečníkovu opravu, protože v argumentu bylo nutné zmínit právě kombinované léky, jež úřad FDA neschválil, a výraz *generics* byl příliš obecný. Tlumočník E však během svého převodu tuto opravu nezanalyzoval a přesně kopíroval strukturu zmíněného dovětku. Protože však dovětek umístil do samostatné věty, měl

zřejmě potřebu ji rozvést, a tak se úsek převodu stal redundantní a navíc zde tlumočník znovu zopakoval chybu s nutností užívání léků v kombinaci:

Generické léky byly ale také vlastně připuštěny Světovou zdravotnickou organizací právě v kombinaci pro léčení viru HIV a nemoci AIDS. Právě v té dané kombinaci, jak jsem již zmiňoval, tyto léky se musí užívat v určité dané kombinaci.

Při analýze zápisu jsme zjistili, že příčinou této redundance může být notace, protože zmíněný dovětek o kombinacích léků je v notaci tlumočníka E vydělen jako celý samostatný významový celek, což tlumočníka špatně navedlo při verbalizaci poznámek:

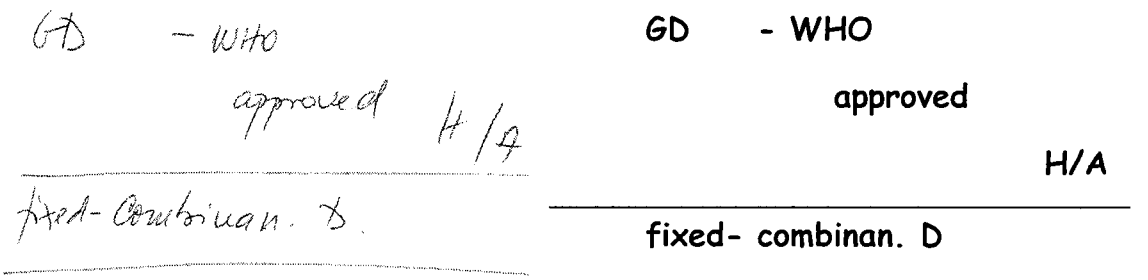

Otázkou je, proč si tlumočník tento dovětek v zápise oddělil. Příčinou zřejmě byla struktura výchozího projevu, kdy tlumočník počítal s ukončením předchozího významového celku, zakreslil oddělující čáru a po řečníkově dovětku ji už neškrtl nebo jinak neoznačil jako neplatnou.

S tlumočnickým zápisem také podle našeho názoru souvisí jeden ze zaznamenaných případů redundance. Jde o převod následujícího úseku:

So, there is a double disadvantage there, not only are they deprived of drugs, but they are also deprived of, if you like, the easiest, or easier form of the drug treatment.

Tyto... tyto... vlastně tyto prostředky však nejsou dostupné, jak jsem již řekl, v této své zjednodušené podobě.

Uvedená pasáž navazuje na informace popisující výhody kombinovaných léků na zmírnění příznaků nemoci AIDS, které spočívají v užívání pouze jedné pilulky

dvakrát denně. Několik tlumočníků proto převod této pasáže úplně vynechalo, protože nepovažovali za nutné ji v převodu opakovat, tlumočník E se však rozhodl ji ve svém převodu ponechat. Souvětí originálu se vyznačuje velmi výrazným rétorickým prostředkem, kterým je paralelní konstrukce popisující dvojí znevýhodnění chudých lidí nemocných AIDS. V tlumočnickém převodu však toto zdůraznění nenajdeme, a právě proto tento úsek ztrácí údernost a hodnotitelé jej vnímali jako redundantní. Lze se domnívat, že pokud by tlumočník dokázal udržet paralelní konstrukci a zdůraznil by ji i intonací, hodnotitelé by žádnou redundanci nezaznamenali.

Z tlumočnického zápisu k danému úseku jasně vyplývá, že zde tlumočník špatně zaznamenal právě paralelní konstrukci souvětí originálu. Na jiných místech tlumočnického zápisu, kde se vyskytují výčty nebo několikanásobné větné členy, tlumočník E používá ke znázornění struktury argumentu odrážky. V tomto případě však v notaci odrážky nemá, a přestože má spojení „drugs" a „easier form" zapsané pod sebou, při formulaci myšlenek se nedokázal v argumentu dostatečně dobře zorientovat:

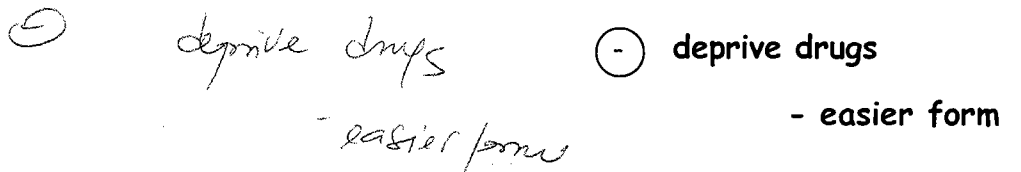

(symbol ⊖ zde nese význam „nevýhody; něco, co je špatně")

V převodu tlumočníka E se dále vyskytla řada chyb/posunů, u kterých jsme však žádnou souvislost s tlumočnickým zápisem nevysledovali. Notace k odpovídajícím úsekům byla naopak velmi přehledná a použité symboly měl tlumočník zažité. K nevhodným formulacím („Je to zejména díky překážkám…"), interferencím („američtí úředníci" za *US officials*) a významovým posunům („oficiální stanovisko takové, jaké je například americké vlády") tak muselo dojít až ve fázi formulace poznámek a hlavní příčinou zde zřejmě bylo nevybavení přesných termínů při verbalizaci. K problému ve fázi převodu, nikoli v tlumočnickém zápise, došlo i v následující pasáži:

... Western drug companies who obviously are trying to protect their own interests. There have been exceptions, of course, there have been companies that have licensed the production of generic drugs, most noticeably in India.

... západní farmaceutické společnosti, které si samozřejmě chrání své zájmy. Tyto společnosti udělaly několik výjimek a poskytly licence na produkci generických prostředků, například v Indii.

V tlumočnickém převodu se nepodařilo jasně navázat souvětí o výjimkách na licence s předchozí větou, protože zde chybí logický spoj naznačující přípustku nebo opak, například „však", „nicméně" atd. Ve výchozím projevu představuje tento logický spoj příslovce *of course* a příslušná intonace v dané pasáži. Podíváme-li se na tlumočnický zápis, tento logický spoj nezbytný k udržení koherence argumentu v něm kupodivu najdeme (symbol X na první straně):

1. strana:

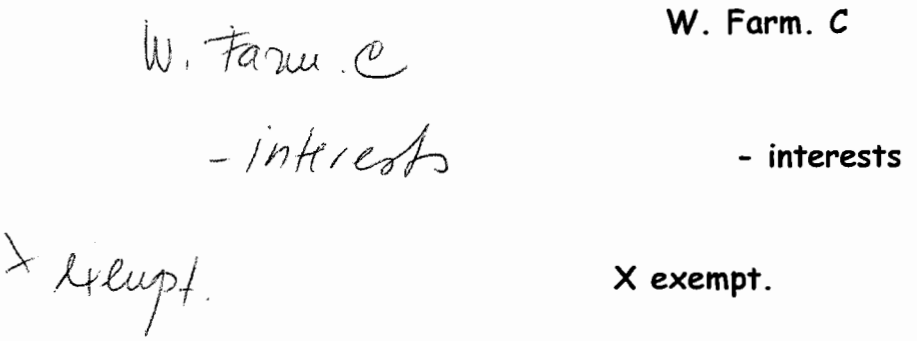

2. strana:

V tomto případě mohla k nedostatečné koherenci úseku vést i skutečnost, že pasáž byla v poznámkách tlumočníka E rozložena na dvou stranách bloku, a proto se tlumočník možná soustředil více na věcné dokončení argumentu než na jazykovou kohezi pasáže.

3.2.5.3. Shrnutí výsledků

Většina chyb a posunů, které hodnotitelé zaznamenali u tlumočníka E, byla podle našeho názoru spojena s podobou tlumočnického zápisu k dané pasáži. Výjimkou bylo několik případů redundance, kdy se tlumočník spoléhal jen na svou paměť a nepodařilo se mu ve fázi verbalizace původní argument převést výstižně. V některých případech vnímali hodnotitelé úseky jako redundantní proto, že si tlumočník jednotlivé části argumentu nebo paralelní konstrukce málo vizuálně propojil.

U projevu Generické léky zaznamenali hodnotitelé u tlumočníka E velký počet úseků s nedostatečnou koherencí. Vzhledem k tomu, že počet použitých logických konektorů byl v notaci k tomuto projevu stejný jako u projevu Outsourcing, spočívala příčina špatné koherence pravděpodobně jinde. Na dvou místech jsme identifikovali nesprávné členění argumentu a v jednom případě byly poznámky k dané pasáži rozloženy na dvě strany tlumočnického bloku. Domníváme se, že k chybám zde došlo právě tím, že se tlumočník E na svůj zápis hodně spoléhá a důvěřuje mu. Pokud se tedy v zápise objeví nepřesnost, je velmi pravděpodobné, že se přenese ve formě posunu významu, špatné koherence nebo redundance i do samotného tlumočnického převodu.

3.3. SOUVISLOST TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ S NOTACÍ

Při zkoumání jednotlivých tlumočnických převodů jsme zjišťovali, jaký druh a množství chyb a posunů může souviset s podobou notace. U některých chyb a posunů, například chybných číslovek nebo názvů, je vliv zápisu prokazatelný. Na jiných místech, například v úsecích s nedostatečnou koherencí, interferencemi nebo stylistickými chybami, jsme také mnohdy posoudili vliv notace jako zásadní, i když jej nelze přímo prokázat. Opírali jsme se však o zásady a postupy zaznamenávání poznámek, jež jsme u tlumočníků vypozorovali sledováním všech jejich zápisů. Ze získaných výsledků jsme vytvořili následující tabulku, která ukazuje závislost kvality konsekutivního tlumočení na notaci u jednotlivých účastníků experimentu a všech tří použitých projevů.

Tabulka 38 – *Závislost chyb/posunů v tlumočnických převodech na notaci*

Projev	TSUNAMI			OUTSOURCING			GENERICKÉ LÉKY		
Závislost KT na TZ	Jistá	Možná	Žádná	Jistá	Možná	Žádná	Jistá	Možná	Žádná
Tlumočník A	27 %	39 %	34 %	25 %	31 %	44 %	10 %	40 %	50 %
Tlumočník B	33 %	20 %	47 %	23 %	31 %	46 %	29 %	42 %	29 %
Tlumočník C	33 %	47 %	20 %	30 %	30 %	40 %	14 %	29 %	57 %
Tlumočník D	0 %	100 %	0 %	100 %	0 %	0 %	17 %	33 %	50 %
Tlumočník E	11 %	33 %	56 %	36 %	18 %	46 %	42 %	16 %	42 %

(KT = konsekutivní tlumočení, TZ – tlumočnický zápis)

Z údajů uvedených v tabulce 38 vyplývá, že velký vliv měla notace zejména u projevu Tsunami, zatímco u projevu Generické léky byl podíl prokazatelného vlivu zápisu nejmenší. Domníváme se, že tento výsledek mohl být způsoben povahou obou projevů. Projev Tsunami byl pronášen ve velmi rychlém tempu, což zvyšovalo procesní kapacitu tlumočníků ve fázi poslechu, analýzy a psaní poznámek. Někteří z tlumočníků tak například chybně zaznamenali v zápise číslovky nebo jejich kontext a tyto chyby přenesli i do svých převodů. U projevu Generické léky nebyla první fáze tlumočení výrazně náročná, potíže se však často vyskytovaly ve fázi převodu, kde často i přes bezchybný zápis docházelo k nesprávnému napojování argumentů. K tomu mohl vést argumentativní ráz projevu a způsob prezentace názorů řečníkem.

Při zkoumání notace jsme dále zjistili rozdíly v tom, nakolik jednotliví tlumočníci svým poznámkám důvěřují. Největší závislost na zápisu jsme vypozorovali u tlumočníka D, u nějž se podle našeho názoru všechny hodnotiteli zaznamenané chyby/posuny mohly vztahovat k podobě zápisu. Na druhou stranu tlumočník C často své poznámky ani nepoužil, přestože byly správné. Tato skutečnost pravděpodobně souvisela s nedostatečnou kapacitou ve fázi verbalizace.

Vliv notace byl nejvíce prokazatelný u obsahových chyb/posunů. Většina vynechaných informací souvisela s absencí odpovídajícího argumentu v notaci (zejména u tlumočníka C). Významové chyby a posuny byly dále často způsobeny chybně zaznamenanou číslovkou, nejasným symbolem nebo slovy, jež nebyla pro danou myšlenku klíčová.

U velkého množství případů nedostatečné koherence jsme usoudili, že byl převod ovlivněn špatným členěním úseků v notaci, absencí důležitých konektorů mezi

úseky zápisu nebo přílišnou heslovitostí určitého úseku, již nebyl tlumočník schopen ve fázi verbalizace kompenzovat pamětí.

Na místech významových posunů nebo nevhodného jazykového vyjádření argumentu jsme si všimli toho, že někteří tlumočníci (A, C, D) si do zápisu zaznamenali daný úsek projevu ve velmi rozvité formě a již v cílovém jazyce. Chtěli si tak uspořit energii, již by museli věnovat převodu argumentu z výchozího do cílového jazyka ve fázi vlastního tlumočení. Někdy však podoba zápisu nebyla ideální a tím, že tlumočníci přejali ze zápisu „hotové" řešení, došlo ke snížení kvality tohoto úseku i v převodu.

U tlumočníka B a v menším počtu případů též u tlumočníka A jsme vysledovali, že případy redundantního vyjádření mohou souviset s místy, kde se tlumočnický zápis rozprostíral na dvou stranách tlumočnického bloku. Redundance zde tedy sloužila především pro získání času na verbalizaci úseku, jenž se nacházel na druhé straně bloku.

Mezi jevy, u kterých se nám nepodařilo vysledovat žádnou souvislost s notací, patřilo použití nevhodného stylistického rejstříku, interference nemotivované výchozím projevem nebo příliš časté používání řečnických otázek (u tlumočníka B). Na těchto místech byly podle našeho mínění chyby/posuny způsobeny nedostatečnou procesní kapacitou ve fázi verbalizace. U tlumočníka A a tlumočníka E jsme vysledovali, že se v procesu tlumočení výrazně spoléhají na paměť a jejich zápis je obecně heslovitý, na několika místech však tím u nich došlo k významovým posunům.

D. ZÁVĚR

Teoretická část předložené diplomové práce shrnuje dosavadní poznatky o tlumočnickém zápise a jeho souvislosti s tlumočnickým převodem. Většina prací pojednávajících o tlumočnickém zápise se zaměřuje na preskripci a uvádí řadu zásad, jež mají tlumočníky vést k vytvoření optimální notace. Převážná část odborníků se však shoduje na tom, že tlumočnický zápis není jedinou pomůckou tlumočníka, nýbrž že má pouze účinně podporovat paměť.

V rámci translatologického výzkumu byla dále provedena řada praktických studií, jež se zaměřovaly na jednotlivé aspekty a problémy procesu konsekutivního tlumočení. Potvrdilo se v nich například, že notace hraje velmi důležitou roli především při zaznamenávání číslovek nebo vlastních jmen. Pouze velmi malé množství prací se však zabývalo konkrétními tlumočnickými převody a tím, jak byly ovlivněny notací. Z tohoto důvodu jsme provedli experiment, jenž měl tyto souvislosti osvětlit.

Součástí teoretické části práce je i přehled poznatků o kvalitě tlumočení a způsobech jejího hodnocení. Přestože mnozí odborníci možnost skutečně objektivního hodnocení kvality tlumočnických převodů odmítají a hovoří pouze o „optimální" kvalitě, tlumočníci jsou při své práci hodnocení vystaveni denně ze strany klientů, kolegů či zaměstnavatelů. Domníváme se proto, že při využití zkušených a kvalifikovaných hodnotitelů lze kvalitu tlumočnických převodů posuzovat.

V empirické části práce jsme zkoumali, jak se mění podoba tlumočnického zápisu při použití tří typově odlišných projevů tlumočených z anglického do českého jazyka, a hledali jsme souvislost mezi notací jednotlivých tlumočníků a kvalitou jejich převodů. Za tímto účelem jsme provedli experiment s pěti studenty specializace tlumočnictví – angličtina na ÚTRL a audionahrávky jejich výkonů jsme společně s přepisy převodů předali třem hodnotitelům. Ti dle námi připravené šablony obsahující kategorie obsahu, jazyka a koherence v transkripcích vyznačili místa, která považovali za závažnou chybu či posun. Při popisu převodů a jejich souvislosti s notací jsme se omezili pouze na místa, jež označili nejméně dva hodnotitelé.

Notaci a převody jsme popsali individuálně s ohledem na to, že každý tlumočník má vlastní způsob zaznamenávání poznámek. Nejprve jsme se věnovali popisu podoby notace ke zmíněným třem převodům a sledovali v nich odlišnosti. Zápisy se lišily zejména v počtu zaznamenaných symbolů nebo logických konektorů, u některých

tlumočníků bylo rozdílné také využití prostoru u jednotlivých projevů. Tři tlumočníci si poznámky dělali jak ve výchozím, tak v cílovém jazyce, jeden tlumočník si zaznamenával výhradně ve výchozím jazyce a u jednoho tlumočníka byla patrná snaha zapisovat do notace hotová tlumočnická řešení v cílovém jazyce.

Dále jsme podrobně rozebrali úseky převodů, v nichž došlo k chybě či posunu, a následně jsme posuzovali, zda tyto chyby/posuny mohly být způsobeny nedostatečným tlumočnickým zápisem. Vliv notace byl prokazatelný především u obsahových chyb a posunů, jež byly zaviněny absencí části argumentu v notaci, chybně zaznamenanými číslovkami, nejasnými symboly nebo špatným výběrem klíčových slov.

Na místech, kde mohly být chyby a posuny způsobeny podobou notace, jsme identifikovali zejména špatné členění úseků v notaci, absenci důležitých konektorů mezi úseky zápisu nebo přílišnou heslovitost určitého úseku, již nebyl tlumočník schopen ve fázi verbalizace kompenzovat pamětí.

Přibližně u třetiny chyb/posunů jsme žádnou souvislost se zápisem nevysledovali a kvalita převodů byla na těchto místech způsobena nejspíše nedostatečnou procesní kapacitou tlumočníků ve fázi verbalizace.

U všech tří projevů zaznamenali hodnotitelé nejvíce chyb v kategoriích obsahu. U projevu Tsunami byla dále hojně zastoupena kategorie nesprávného stylistického rejstříku, u projevu Generické léky kategorie nedostatečné koherence argumentů. U projevu Outsourcing byly další zastoupené kategorie vyrovnané.

Při analýze jsme dále zjistili několik zajímavých jevů. Prvním z nich bylo použití jazykových „výplní“ či redundantního vyjádření na místech, kde se zápis určitého úseku rozkládal na dvou stranách tlumočnického bloku a kde chtěl zřejmě tlumočník tímto způsobem získat čas na verbalizaci druhé části argumentu. U jednoho tlumočníka se hojně vyskytovaly řečnické otázky na místech, kde v originále nebyly použity. Tento jev však nesouvisel s notací a šlo o individuální tlumočnickou strategii ve fázi verbalizace.

Obecně lze říci, že jsme u účastníků experimentu zjistili poměrně velkou závislost na notaci. Často tak došlo k chybě nebo posunu i přesto, že by se dala chybnost údaje v zápise odstranit dobrou analýzou celého projevu a prací s pamětí. Musíme však vzít v úvahu skutečnost, že jsme v našem vzorku pracovali se studenty, nikoli s profesionálními tlumočníky, a že tedy vazba na poznámky byla zřejmě i z tohoto důvodu silná.

Přestože jsme experiment pro účely této práce prováděli s řadou omezujících faktorů, snažili jsme se navodit autentické prostředí a zajistit pro všechny tlumočníky stejné podmínky. Při posuzování převodů jsme se omezili na obsahovou a jazykovou stránku převodů, přestože velmi zajímavou a nosnou složkou konsekutivního tlumočení je i samotná prezentace projevu. Domníváme se, že materiál získaný při našem experimentu by mohl být v budoucnu hodnotně využit právě při studování suprasegmentálních prvků tlumočnických převodů. Zajímavé by též bylo podrobit sebrané tlumočnické zápisy studiu z pohledu grafologického.

Věříme, že tato práce přinesla zejména ve své empirické části řadu zajímavých poznatků, jež ocení nejen teoretikové, ale i samotní tlumočníci, a že skýtá mnoho podnětů pro další bádání v oblasti tlumočnického zápisu.

E. SHRNUTÍ

O tlumočnickém zápise, jenž představuje důležitou pomůcku v procesu konsekutivního tlumočení, pojednávají zejména preskriptivní práce. Notaci považují za významnou oporu pro tlumočníkovu paměť a navrhují principy, jimiž by se tlumočníci měli při psaní poznámek řídit pro dosažení optimálního zápisu.

Studií, jež by podrobně zkoumaly vliv notace na kvalitu tlumočnického převodu, je však velmi málo. Možnost objektivního hodnocení kvality tlumočení totiž nadále mnoho odborníků odmítá, přestože v praxi jsou tlumočníci hodnoceni velmi často. Experimenty a hodnocení v této oblasti výzkumu je též obtížné provádět kvůli malým vzorkům, neautentickým laboratorním podmínkám a vysoké individuálnosti jak notace, tak tlumočnických výkonů.

Empirická část této práce popisuje průběh a hodnocení tlumočnického experimentu provedeného na vzorku pěti studentů z Ústavu translatologie FF UK. Na základě tří typově odlišných anglických projevů a odpovídajících tlumočnických výkonů byly sledovány změny v podobě notace u jednotlivých tlumočníků a souvislost zápisu s chybami a posuny, jež v transkripcích převodů zaznamenali tři kvalifikovaní hodnotitelé.

Podoba zápisu se u různých projevů příliš neměnila, rozdíly byly patrné zejména v množství použitých symbolů a konektorů nebo ve způsobu členění úseků notace. Byla prokázána velká závislost na zápise, především u kategorie obsahových chyb a posunů. Na řadě dalších míst nebyl vliv notace jasně prokazatelný, ale velmi pravděpodobný, například u případů nedostatečné koherence, interferencí nebo redundance. U třetiny zaznamenaných chyb a posunů však nebyla souvislost se zápisem prokázána a kvalita výkonů byla nejspíše snížena nedostatečnou procesní kapacitou tlumočníků ve fázi verbalizace.

Při analýze vztahu tlumočnických výkonů a notace bylo rovněž zaznamenáno několik individuálních tlumočnických strategií, jež mohou souviset s podobou notace nebo prací se zápisem – jazykové „výplně“ a redundantní vyjádření.

Empirická část práce objasňuje úlohu tlumočnického zápisu v procesu konsekutivního tlumočení v použitém vzorku tlumočníků. Získané materiály mohou v budoucnu sloužit jako podklad pro sledování suprasegmentálních rysů tlumočnických výkonů nebo pro podrobnější zkoumání grafické stránky notace.

F. ABSTRACT

The topic of notation, an important tool used in the process of consecutive interpretation, is discussed primarily in prescriptive works. Claiming that notes are a significant back-up for the interpreter's memory, the works suggest several principles that interpreters should observe in order to produce an optimal piece of notation.

Nevertheless, detailed studies analyzing the influence of notes on the interpreter's performance are scarce. Many specialists have an unfavourable opinion of the possibility of an objective evaluation of interpretation quality; on the other hand, the interpreters' performance is subjected to day-by-day assessment by the market. In this area of research, it is difficult to carry out experiments and evaluation because of the small size of samples, unauthentic laboratory conditions and the individual nature of both the notation and performance.

The empirical part of this work describes the process and the evaluation of an interpreting experiment carried out on a sample of five students of the Department of Translation Studies (Faculty of Arts, Charles University). Using three English speeches of different genres and the corresponding interpreted speeches, changes in the form of notation of individual interpreters were examined, together with the connection between notations and mistakes/shifts marked by three qualified assessors into the transcriptions of the speeches.

The form of notation remained relatively constant; differences were recorded in the number of symbols and logical connectors used and in the segmentation of the notes. The sample showed a high degree of dependence on notation, particularly in the category of content mistakes and shifts. In a number of other places, the influence of notes was not clearly proved, but highly probable, e.g. in cases of insufficient coherence of the speech, linguistic interference or redundant expressions. No connection between interpretation and notation was proved in one third of the mistakes and shifts marked by the assessors. In these cases, the quality of performance was probably impaired by insufficient processing capacity during the utterance of the target speech.

When analysing the relation between interpreters' performance and notation, several individual interpreting strategies which may have been influenced by the form or use of notes were observed: word "fillers" and redundant expressions.

The empirical part of this work demonstrates the role of notation in the process of consecutive interpretation in our sample of interpreters. In the future, the material gathered during the experiment could be used to examine suprasegmental aspects of interpreters' performance or to study the graphic form of notes.

G. BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ ZDROJE

- ACKERMANN, D. 1998. On the Assessment of Students' Interpreting Performance and its Role in Interpreter Training. In *Evaluating an Interpreter's Performance.* Łódź: Centre for Modern Translation and Interpretation Studies, University of Łódź, 1998, p. 157-166.
- AIIC. 1995. *Advice to Students Wishing to Become Conference Interpreters.* Geneva: AIIC, 1995.
- ALESSANDRINI, MS. 1990. Translating numbers in consecutive interpretation: an experimental study. *The Interpreter's Newsletter*, no. 3. Trieste: Universita degli Studi di Trieste, SSLM, 1990, p. 77-80.
- ALEXIEVA, B. 1998. Consecutive Interpreting as a Decision Process. In BEYLARD-OZEROFF, A., KRÁLOVÁ, J. and MOSER-MERCER, B. *Translators' Strategies and Creativity.* Selected papers from the 9th international conference on translation and interpreting, Prague, September 1995. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1998, p. 181-188.
- ALLIONI, S. 1989. Towards a grammar of consecutive interpretation. In GRAN, L., DODDS, JM (eds). *The Theoretical and Practical Aspects of Consecutive Interpretation.* Udine: Campanotto Editore, 1989, p. 191-197.
- ANDRONIKOFF, C. 1962. Servitudes et Grandeur de l'interprète. *Babel*, 1962, vol. 8, no. 1, p. 8-12.
- ANGELELLI, C. 2000. Interpretation as a communicative event: A Look through Hymes' Lenses. *Meta*, 2000, vol. 45, no. 4, p. 580-592.
- BOTTAN, L. 2000. La présentation en interprétation consécutive : Comment développer une habileté de base. *The Interpreter's Newsletter*, no. 10. Trieste: Universita degli Studi di Trieste, SSLM, 2000, p. 47-68.
- BOWEN, D., BOWEN, M. 1984. *Steps to Consecutive Interpretation.* Washington D.C.: Pen/Booth Publ., 1984.
- BÜHLER, H. 1986. Linguistic (semantic) and extralinguistic (pragmatic) criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters. *Multilingua.* Amsterdam/Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 1986, vol. 5, no. 4, p. 231-235.

- CARTELLIERI, C. 1983. The inescapable dilemma: Quality and/or quantity in interpreting. *Babel*, 1983, vol. 29, no. 4, p. 209-213.
- ČEŇKOVÁ, I. 1988. *Teoretické aspekty simultánního tlumočení.* Acta Universitatis Carolinae, Philologica Monographia XCIX. Praha: Univerzita Karlova, 1988.
- ČEŇKOVÁ, I. 1998a. Quality of Interpreting – A Binding or a Liberating Factor? In BEYLARD-OZEROFF, A., KRÁLOVÁ, J. and MOSER-MERCER, B. *Translators' Strategies and Creativity.* Selected papers from the 9th international conference on translation and interpreting, Prague, September 1995. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1998, p. 163-170.
- ČEŇKOVÁ, I. 1998b. La notion de qualité en interprétation. In *Evaluating an Interpreter's Performance.* Łódź: Centre for Modern Translation and Interpretation Studies, University of Łódź, 1998, p. 57-63.
- ČEŇKOVÁ, I. a kol. 2001. *Teorie a didaktika tlumočení I.* Praha: FF UK Desktop Publishing, 2001.
- DAM, HV. 1993. Text condensing in consecutive interpreting. In GAMBIER, Y., TOMMOLA, J. (eds). *Translation and knowledge.* SSOTT IV, Scandinavian symposium on translation theory, Turku, 1992. Turku: University of Turku, 1993, p. 297-313.
- DAM, HV. 2002. Lexical Similarity vs Lexical Dissimilarity in Consecutive Interpreting. In PÖCHHACKER, F., SHLESINGER, M. *The Interpreting Studies Reader.* London/New York: Routledge, 2002, p. 267-277.
- DAM, HV. 2004. Interpreter's notes. On the choice of language. *Interpreting*, vol. 6, no. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2004, p. 3-17.
- DARÓ, V. 1997. Experimental Studies on Memory in Conference Interpretation. *Meta*, 1997, vol. 42, no. 4, p. 622-628.
- DILLINGER, M. 1990. Comprehension during interpreting: what do interpreters know that bilinguals don't? *The Interpreter's Newsletter*, no. 3. Trieste: Universita degli Studi di Trieste, SSLM, 1990, p. 41-55.
- DISMAN, M. 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha: Karolinum, 2000.
- DONOVAN, C. 1993. Interpretation teaching at ESIT - the importance of consecutive instruction. In *XIII World Congress of FIT. Proceedings Translation - the vital link.* London: Institute of Translation and Interpreting, 1993.
- DURAND, C. 2003. *Prenez note ! Une introduction à la prise de notes en interprétation consécutive.* Bruxelles: Video Inco, 2003.

- FICCHI, V. 1999. Learning consecutive interpretation: An empirical study and an autonomous approach *Interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1999, vol. 4, no. 2, p. 199-218.
- GALER, R. 1974. A Vindication of Shorthand. *AIIC Bulletin*, 1974, vol. 2, no. 1, p. 6.
- GARZONE, G. 2002. Quality and norms in interpretation. In GARZONE, G., VIEZZI, M. (eds) *Interpreting in the 21st Century*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2002, p. 107-119.
- GIAMBAGLI, A. 1998. La prise de notes peut-elle détourner d'une bonne qualité de l'écoute en interprétation consécutive ? In *The Interpreter's Newsletter*, no. 8. Trieste: Universita degli Studi di Trieste, SSLM, 1998, p. 121-134.
- GILE, D. 1983. Aspects méthodologiques de l'évaluation de la qualité du travail en interprétation simultannée. *Meta*, 1983, vol. 18, no. 2, p. 236-243.
- GILE, D. 1990a. L'évaluation de la qualité de l'interprétation par les délégués : une étude de cas. *The Interpreter's Newsletter*, no. 3. Trieste: Universita degli Studi di Trieste, SSLM, 1990, p. 66-71.
- GILE, D. 1990b. Scientific research vs. personal theories in the investigation of interpretation. In GRAN, L., TAYLOR, CH. (eds) *Aspects of applied and experimental research on conference interpretation*. Udine: Campanotto Editore, 1990, p. 28-35.
- GILE, D. 1991a. Enseigner l'interprétation de conférence à l'ISIT. *Revue de l'Institut Catholique de Paris*, 1991, no. 38, p. 139-147.
- GILE, D. 1991b. Prise de notes et attention en début d'apprentissage de l'interprétation consécutive – une expérience – démonstration de sensibilisation. *Meta*, vol. 36, no. 2/3. Montréal: Presses de l'Université de Montréal, 1991, p. 431-435.
- GILE, D. 1992. Basic theoretical components in interpreter and translator training. In DOLLERUP, C., LODDEGAARD, A. (eds). *Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent and Experience.* Papers from the First Language International Conference, Elsinore, Denmark, 31 May – 2 June 1991. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's, 1992, p. 185-193.
- GILE, D. 1995a. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. London: John Benjamins, 1995.

- GILE, D. 1995b. Fidelity Assessment in consecutive interpretation: An experiment. *Target*, Special Issue (Interpreting Research), 1995, vol. 7, no. 1, p. 151-164.
- GILE, D. 1995c. *Regards sur la recherche en interprétation de conférence.* Lille: Presses universitaires de Lille, 1995.
- GILE, D. et al. 1997. Methodology. In GAMBIER, Y., GILE, D., TAYLOR, C. (eds) *Conference Interpreting: Current Trends in Research.* Benjamins Translation Library, 1997, p. 109-122.
- GILE, D. 1998. Conference and simultaneous interpreting. In BAKER, M. (ed) *Routledge encyclopedia of translation studies.* London: Routledge, 1998, p. 40-45.
- GILE, D. 1999. Variability in the perception of fidelity in simultaneous interpretation. *Hermes. Journal of Linguistics*, no. 22. Århus: Udgivet af det Erhvervssproglige Fakultet Handelshøjskolen i Århus, 1999, p. 51-75.
- GILE, D. et al. 2001a. *Getting started in interpreting research.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2001.
- GILE, D. 2001b. *The Role of Consecutive in Interpreter Training: A Cognitive View* [online]. September-October 2001 [cit. 2006-03-20]. Dostupný z WWW: <http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/article262>.
- GOLD, DL. 1973. On quality in interpretation. *Babel*, 1973, vol. 19, no. 4, p. 154-155.
- GRAN, L. 1990. Interaction between memory and note-taking in consecutive interpretation. In SALEVSKY, H. *Übersetzungswissenschaft und Sprachmittlerausbildung.* Humboldt-Universität zu Berlin, 1990, p. 357-364.
- HENDERSON, JA. Note-taking for Consecutive Interpreting. *Babel*, 1976, vol. 22, no. 3, p. 107-116.
- HERBERT, J. 1952. *The Interpreter's Handbook.* Genève: Université de Genève, 1952.
- HOLŠÁNOVÁ, J. 1990. K některým aspektům konsekutivního tlumočení. *Jazykovědné aktuality*, roč. 27, 1990, č. 1/2, s. 64-66.
- HOLŠÁNOVÁ, J. 1991. Nedorozumění v tlumočených bilaterálních rozhovorech. *SaS* 4/LII – 1991, s. 273-279.
- HOOF, H. van. 1962. *Théorie et pratique de l'interprétation.* München: Max Hueber, 1962.

- HOUSE, J. 1997. *A model for Translation Quality Assessment.* Tübingen: Narr, 1997.
- ILG, G. 1959. *L'enseignement de l'interprétation à l'Ecole d'interprètes de l'Université de Genève.* Genève: 1959.
- ILG, G. 1980. L'interprétation consécutive : les fondements. *Parallèles*, 1980, no. 3, p. 109-132.
- ILG, G. 1982. L'interprétation consécutive : la pratique. *Parallèles*, 1982, no. 5, p. 91-107.
- ILG, G. 1988. La prise de notes en interprétation consécutive : une orientation générale. *Parallèles*, 1988, no. 9, p. 9-13.
- ILG, G., LAMBERT, S. 1996. Teaching consecutive interpretation. *Interpreting*, vol. 1, no. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1996, p. 69-99.
- JEŘÁBEK, H. 1992. *Úvod do sociologického výzkumu.* Praha: Karolinum, 1992.
- JOACHIMOVÁ, L. 1999. *Vliv osobnosti řečníka na výkon tlumočníka.* Dipl. práce ÚTRL FF UK.
- JONES, R. 1998. *Conference Interpreting Explained.* Manchester: St. Jerome Publishing, 1998.
- KAHANE, E. 2000. *Thoughts on the Quality of Interpretation* [online]. May, 2000 [cit. 2006-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/article117>.
- KALINA, S. 2002. Quality in interpreting and its prerequisites. In GARZONE, G., VIEZZI, M. (eds) *Interpreting in the 21st Century.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2002, p. 121-125.
- KELLETT, CJM. 1995. Video-aided testing of student delivery and presentation in consecutive interpretation. *The Interpreter's Newsletter*, no. 6. Trieste: Università degli Studi di Trieste, 1995, p. 43-66.
- KOMZÁKOVÁ, A. 2004. *Vliv obtížnosti textu na jazyk tlumočnické notace.* Dipl. práce ÚTRL FF UK.
- KOPCZYNSKI, K. 1984. Problems of quality in conference interpreting. In FISIAK, J. (ed). *Contrastive Linguistics: Prospects and Problems.* Berlin/New York/Amsterdam: Mouton Publishers, 1984, p. 283-300.
- KOPCZYNSKI, A. 1994. Quality in conference interpreting: Some pragmatic problems In SNELL-HORNBY, M., PÖCHHACKER, F., KAINDL, K. (eds)

Translation Studies: An interdiscipline. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1994, p. 189-198.

- KURZ, I. 1993. What do different user groups expect from a conference interpreter? *The Jerome Quarterly*, vol. 9, no. 2. Division of Interpretation and Translation, Georgetown University, 1993, p. 3-6.
- KURZ, I. 2001. Conference Interpreting: Quality in the Ears of the User. *Meta*, vol. 46, no. 2. Montréal: Presses de l'Université de Montréal, 2001, p. 394-409.
- LEDERER, M. 1990. *Études traductologiques*. Paris: Minard, 1990.
- LE FÉAL, KD. 1981. L'enseignement des méthodes d'interprétation. In DELISLE, J. (ed) *L'enseignement de l'interprétation et de la traduction : de la théorie à la pédagogie*. Ottawa: Éditions de l'Université d'Ottawa, University of Ottawa Press, 1981, p. 75-98.
- LUNG, R. Note-Taking Skills and Comprehension in Consecutive Interpretation. *Babel*, 1999, vol. 45, no. 4, p. 311-317.
- MACKINTOSH, J. 1995. A Review of Conference Interpretation: Practice and Training. *Target*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1995, vol. 7, no. 1, p. 119-133.
- MARRONE, S. 1993. Quality: A Shared Objective. *The Interpreter's Newsletter*, no. 5. Trieste: Università degli Studi di Trieste, 1993, p. 35-39.
- MOSER, P. 1996. Expectations of users of conference interpretation. *Interpreting*, vol. 1, no. 2. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1996, p. 145-178.
- MOSER-MERCER, B. 1996. Quality in Interpreting: Some Methodological Issues. *The Interpreter's Newsletter*, no. 7. Trieste: Università degli Studi di Trieste, 1996, p. 43-55.
- MOSER-MERCER, B. 1998. Measuring Quality in Interpreting. In *Evaluating an Interpreter's Performance*. Łódź: Centre for Modern Translation and Interpretation Studies, University of Łódź, 1998, p. 39-47.
- NG, BC. 1992. End users' subjective reaction to the performance of student interpreters. *The Interpreter's Newsletter*, Special issue no. 1. Trieste: Università degli Studi di Trieste, 1992, p. 35-41.
- NORTON, LS. 1981. Patterned note-taking: an evaluation. *Visible language*, 1981, vol. 15, no. 1, p. 67-85.

- PÖCHHACKER, F. 2002. Researching interpreting quality. In GARZONE, G., VIEZZI, M. (eds) *Interpreting in the 21st Century*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2002, p. 96-105.
- PÖCHHACKER, F. 2004. *Introducing Interpreting Studies*. London and New York: Routledge, 2004.
- PRIACEL, S. 1957. La prise de notes en interprétation consécutive. *Babel*, 1957, vol. 3, no. 1.
- REJŠKOVÁ, J. 1999. Establishing a Correlation between Performance in Consecutive Interpreting and Potentially Good Performance in Simultaneous Interpreting. *Folia Translatologica*, 1999, č. 6, s. 41-60.
- ROCHE, M. 1993. *Úvod do tlumočnické notace*. SCIC Brusel, 1993. Videokazeta.
- ROZAN, JF. 1956. *La prise de notes en interprétation consécutive*. Genève: Georg, 1956.
- SELESKOVITCH, D. 1962. L'interprétation de conférence. *Babel*, 1962, vol. 8, no. 1, p. 13-18.
- SELESKOVITCH, D. 1968. *Interpreting for International Conferences*. Paris: Minard, 1968.
- SELESKOVITCH, D. 1975. *Langage, langues et mémoire*. Paris: Minard, 1975.
- SELESKOVITCH, D. 1986. Comment: Who should assess an interpreter's performance? *Multilingua*, vol. 5, no. 4. Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1986, p. 236.
- SELESKOVITCH, D. 2002. Language and memory. A study of note-taking in consecutive interpreting. In PÖCHHACKER, F., SHLESINGER, M. *The Interpreting Studies Reader*. London/New York: Routledge, 2002, p. 121-129.
- SELESKOVITCH, D., LEDERER, M. 2001. *Interpréter pour traduire*. Paris: Didier Érudition, 2001.
- SELESKOVITCH, D., LEDERER, M. 2002. *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*. 2ème édition. Paris: Didier Érudition, 2002.
- SORVALI, I. 1992. Information-content transfer by using notes. *Acta universitatis carolinae – Philologica 4*. Translatologica Pragensia IV. Praha: Karolinum, 1992, s. 149-165.
- THIÉRY, C. 1981. L'enseignement de la prise de notes en interprétation consécutive : un faux problème ? In DELISLE, J. (ed) *L'enseignement de*

l'interprétation et de la traduction : de la théorie à la pédagogie. Ottawa: Éditions de l'Université d'Ottawa, University of Ottawa Press, 1981, p. 99-113.

- TIMAROVÁ. Š. 2003. *Proces zpracování informace v konsekutivním a simultánním tlumočení.* Dipl. práce ÚTRL FF UK.
- TORRES DÍAZ, MG. 1997. Why Consecutive Note-Taking is Not Tantamount to Shorthand Writing. In KLAUDY, K., KOHN, J. (eds) *Transferre necesse est. Proceedings of the 2nd International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting.* 5-7 September, 1996, Budapest, Hungary. Budapest: Scholastica, 1997, p. 213-216.
- TOURY, G. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1995.
- VONDROVÁ, K. 1999. *Ztráty při konsekutivním tlumočení do mateřského jazyka.* Dipl. práce ÚTRL FF UK.
- WADDINGTON, C. 2001. Should translations be assessed holistically or through error analysis? *Hermes. Journal of Linguistics*, no. 26. Århus: Udguvet af det Erhvervssproglige Fakultet Handelshøjskolen i Århus, 2001.
- WEBER, W. 1989. Improved Ways of Teaching Consecutive Interpretation. In GRAN, L., DODDS, J. (eds) *The theoretical and practical aspects of teaching conference interpretation.* Udine: Campanotto Editore, 1989, p. 161-166.
- ZHONG, Y. Death of a Translator and Birth of the Interpreter. *Babel*, 1998, vol. 44, no. 4, p. 336-347.
- ZICH, F. 1976. *Sociologický výzkum.* Praha: Svoboda, 1976.

REFERENČNÍ PŘÍRUČKY:

- BEČKA, JV. 1992. *Česká stylistika.* Praha: Academia, 1992.
- DUŠKOVÁ, L. a kol. 1994. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny.* 2. vydání. Praha: Aacademia, 1994.
- JAKOBSON, R. 1995. *Poetická funkce.* Praha: H&H, 1995.

ZDROJE PRO EMPIRICKOU ČÁST PRÁCE:

- *BBC News: Cheaper HIV drugs 'just as good'* [online]. 2 July, 2004 [cit. 2005-12-03]. Dostupný z WWW: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/health/3859479.stm>.
- *Health Action Aids: Ban on Generic AIDS Drugs Will Prove to Be Fatal Mistake* [online]. 5 May, 2004 [cit. 2005-12-02]. Dostupný z WWW: <http://www.phrusa.org/campaigns/aids/news050504.html>.
- *Outsource2India: Outsourcing to India* [online]. c2006- [cit. 2005-11-22]. Dostupný z WWW: <http://www.outsource2india.com/why_india/articles/outsourcing_history.asp>.
- *The Labour Party. News and speeches: Memorial Service for tsunami victims* [online]. 10 January, 2005 [cit. 2005-11-28]. Dostupný z WWW: <http://www.labour.org.uk/ac2004news?ux_news_id=tsunamistatement>.

PŘÍLOHY DIPLOMOVÉ PRÁCE

SEZNAM PŘÍLOH:

1. Přepisy výchozích projevů	ii
2. Přepisy tlumočnických převodů	xi
3. Dotazník pro posluchače-klienty	xlix
4. Instrukce pro hodnotitele	l
5. Hodnoticí šablony tlumočnických škol	li

Součástí příloh je dále vložené DVD, které obsahuje:

1. audionahrávky - výchozích projevů
   - tlumočnických převodů
2. tlumočnické zápisy
3. přepisy - výchozích projevů
   - tlumočnických převodů

1. PŘEPISY VÝCHOZÍCH PROJEVŮ

Text: tsunami
Délka: 4 min 47 s
Počet slov: 625
Rychlost projevu: 130 slov/min.

(With your permission, Mr Speaker,)[1]

I would like to make a statement following the earthquake and tsunami in the Indian Ocean on the morning of Sunday 26th December 2004. In the early hours of December 26, the earth moved along some 1,200 km of the seabed, creating first a sea in retreat, then a sea born along by a wave of such force that it literally obliterated not just the area of the coast at Aceh nearest to it, but land over 3,000 km from its epicentre.

It was a force of nature, so unimaginable in its power and catastrophic in its impact, it quite simply washed the life out of villages, towns, tourist resorts, anything alive on the water in areas across the entirety of the Indian Ocean. It affected Indonesia, Sri Lanka, South India, the Andaman and Nicobar Islands, the Maldives, Thailand, Myanmar, Malaysia, Somalia, Kenya, Tanzania, the Seychelles, Bangladesh. The estimated number of people killed now stands at over 150,000 with millions of people forced away from their homes.

As well as the devastating loss of life and immediate suffering, there are significant longer-term implications. Many people have lost their means of earning a living: fishermen have lost their boats and nets; farmers' crops have been destroyed; roads, bridges and buildings are damaged or

---

[1] Tato část se vinou technické chyby nepřekopírovala na VHS, tlumočníci ji tudíž při experimentu neslyšeli.

destroyed, as are coastal areas where lives are dependent on tourism.

We should begin by expressing the total unity of this House in giving our deepest condolences for the loss of life in those countries directly affected by the tsunami and to all those in this country who have lost family members, friends and colleagues in this disaster. Scarcely any of us here will not know someone whose life has been touched by this event. None of us will have not been moved to tears as each night, we saw, and with mounting horror, the human tragedy that followed the natural disaster.

I can announce today that there will be a Memorial Service later this year for the victims of the tsunami which will be attended by Her Majesty the Queen. We will give more details in due course and will obviously wish to take account of the views of relatives in planning the service.

In respect of the money pledged, the first thing is to pay tribute to the remarkable, but typical generosity of the British people. Their willingness to contribute - and the funds now stand at just over £100 million - is the best illustration of the British character and shows a warmth of spirit and a depth of compassion that has been uplifting even as we contemplate the tragedy that gave rise to it.

Mr Speaker, the last two weeks have shown a world in shock, but also in solidarity. It is not just the money given. It is the volunteering to help collect it; the doctors and nurses wanting to go out to help; the experts from every field imaginable clamouring for a chance to serve and to give off their time, energy and expertise.

Later this year, the world will turn its attention not just to a natural disaster, but to one that is man-made: Africa. On that continent, daily, thousands die preventably from conflict, famine and disease. If the domination of this

issue on our TV screens is less dramatic, the suffering of human beings is every bit as severe.

If we were, as a result of the strength of our sentiment towards the victims of the tsunami, to turn that same sentiment into action on Africa, then perhaps those whose faith has been shaken by the monstrous consequences of the event we have witnessed, would have it renewed. There could be no greater good to come out of it.

Thank you.

Text: outsourcing
Délka: 6 min 37 s
Počet slov: 642
Rychlost projevu: 97 slov/min.

Good morning, ladies and gentlemen,

I would just like to say a few words about the progress of outsourcing, particularly in India.

Outsourcing is a concept everyone is talking about now, it was based really on the theories of Adam Smith - theory of "competitive advantage", published in his book "The Wealth of Nations" in 1776.

However, the term "outsourcing" has rather changed in meaning over the years. Originally, it was simply a way of transferring a manufacturing activity to countries where there was cheap labour, particularly during the Industrial Revolution. Now, in today's scenario, it has a slightly different connotation. The main reason for this is the importance of IT in modern business. In IT context, outsourcing has become a process through which, using electronic media, companies can hand over part of its work to another company in another country, making it responsible for the design and implementation of the business process - under guidelines of course, under guidelines laid down by the parent company as regards the requirements and specifications of that company, parent company.

Outsourcing benefits of course both the outsourcing company and the service provider; it enables the outsourcer to reduce costs and increase quality, particularly in non core areas of business, and enables the outsourcing company to concentrate on its own expertise and competences without, if you like, wasting time on things which can be better done by other companies. And in countries like India, we can see the benefits, obviously, of outsourcing, as these benefits

mature and the country prospers and builds more and more capability to deal with this growing industry.

Since the onset of globalization in India, which, I suppose, was during the early 1990s, Indian governments… different Indian governments have introduced economic reforms, trying to liberalise and privatise the economy. Before 1994, the Indian telecom sector was directly controlled by the government. And, so there was a monopoly of these media.

However, in 1994, the government introduced a policy under which the sector was liberalised and private participation was encouraged. The New Telecom Policy of 1999 brought in further changes with the introduction of IP telephony and ended the state monopoly on international calling facilities, that is telephone facilities. And this, of course, was a huge change in the business landscape in India, because suddenly, all these companies were able to operate, to co-operate, to collaborate with overseas companies and introduce these call centres which we now know so well – call centres and data processing centres.

So, although the IT industry in India has existed since the early 80s (over 20 years), it was not until really the mid-90s that this outsourcing in India really took off. And nowadays, the main services provided are data processing, billing and customer support - this was from the 1990s, this started up really when multinational companies established their own wholly-owned subsidiaries in countries like India. Some of the earliest companies to do this were American Express, GE Capital and British Airways, among many others.

It is worth mentioning some of the main reasons why India has done so well in this field and is so suitable. One major reason, of course, or THE major reason, is that there is a large workforce of English-speakers, people who speak English, in some cases as the first language, certainly as a

second language. Another reason is the very rapid improvements in the telecom, telecommunications infrastructure which is now basically on a par with international global standards. The third reason would be the emphasis on quality, quality control (in India, services have a very high standard), and then I should also mention perhaps the geographical location of the country between, if you like, Europe and the Far East, and their ability to provide 24 hour/7 day week service, using shift work to cover all areas of the globe.

Thank you very much.

Text: generické léky
Délka: 6 min 02 s
Počet slov: 673
Rychlost projevu: 111 slov/min.

Good afternoon, ladies and gentlemen,

I would like to say a few words about the use of generic drugs in tackling the HIV/AIDS pandemic throughout the world, particularly in countries like Africa, which are worst affected, as we all know.

These poor people, often the poorest, some of the poorest people in the world, apart from suffering from this crippling disease, they now face another obstacle, that is to say that they cannot get hold of the drugs they need to cure. Such drugs are available, as we all know, they are produced at a great cost by the large Western pharmaceutical companies and the generic forms of these drugs, in other words basically the same forms that are produced at a much lower cost in other countries, is not available to all these people as it should be. Why not? Why not?

It is mainly because of obstructions put in the way of this process by those very Western drug companies who obviously are trying to protect their own interests. There have been exceptions, of course, there have been companies that have licensed the production of generic drugs, most noticeably in India.

The official attitude of the American administration is not helpful, I am afraid, at the international AIDS conference earlier in the year in Botswana, US officials tried to defend a policy basically recommended by the Food and Drugs Administration, whereby the generic drugs were not approved. Although they have actually approved individual agents used in putting these drugs together, they have not approved the combination drugs, which is what is recommended for use with AIDS patients, for example in Africa.

The advantage of generic drugs is that they are simple. There is one pill which combines the different parts of the treatment, this pill should be taken twice a day, it is a regular, simple process, and therefore not only is it cheaper, it is also easier to administer, easier for the patients and much easier for health officials to ensure that the patient actually takes the medication regularly.

So, there is a double disadvantage there, not only are they deprived of drugs, but they are also deprived of, if you like, the easiest, or easier form of the drug treatment. The arguments used, of course, by those who are opposed to the use of generics are that as long as they have not been comprehensively tested, these generic drugs, there would be a risk of lowering standards of health care in developing countries - and we would not want that, of course.

However, when it has been quite clearly shown (because these drugs are being used already by various aid agencies), when it has been clearly shown that they do help to save lives, then there is something really cruelly ironic, one is tempted to say cynical, about withholding these drugs from people, when we know that they give them a good chance of surviving, on the grounds that they might not be good for your health.

It is not as if these drugs are completely unknown, or untested, or even unapproved. The World Health Organization has approved the use of generics in the fight against HIV/AIDS - these drugs which we call "combinations", "fixed drug combinations". And other national drug regulatory authorities have approved them in countries such as France, Germany, Sweden, Switzerland. International charities, such as *Médecins sans frontières*, and Catholic Relief Services have been using them successfully for a number of years, treating thousands of people, particularly in Africa.

Well, what is the official American line on this? President Bush has recently outlined his Emergency Plan for AIDS Relief - he has pledged 15 billion dollars, which is a good sum. However, the plan itself is very vague about generics and the use of generics. And we must ensure that whatever goal ahead in this plan, it does not exclude the use of these very valuable and useful drugs which have the potential to save millions of lives in the poorest parts of the world.

Thank you.

2. PŘEPISY TLUMOČNICKÝCH PŘEVODŮ

Text: tsunami
Tlumočník: A
Délka: 5 min 55 s
Počet slov: 583
Rychlost projevu: 99 slov/min.

Dobrý den,

rád bych učinil prohlášení. Dvacátého šestého dvanáctý roku 2004 se v Indickém oceánu stala velká katastrofa. Ráno dvacátého šestého dvanáctý se země pohnula a moře několik stovek kilometrů od pobřeží, a moře se nejdřív vrátilo o několik stovek metrů zpět do moře a pak se vlna posunula na pobřeží a zachvátila plochu až 3 000 kilometrů do pobřeží.

Měla takovou sílu a měla tak velký vliv, že připravila o život spoustu lidí a spoustě lidí také život zničila. Vlna tsunami zasáhla spoustu zemí - zasáhla mimo jiné Indonésii, Srí Lanku, Indii, Somálsko, Keňu, Seychelské ostrovy, Bangladéš, Andamanské a Nikobarské ostrovy, Maledivy a bývalou Barmu. O život přišlo 150 milionů lidí a několik milionů lidí bylo vyhnáno ze svých domovů.

Nejde jenom o ztráty na životech a o okamžité utrpení, které si lidé museli prodělat, ale jde i o dlouhodobé následky pro obyvatele pobřeží. Spousta lidí přišla o možnosti výdělku a toho, jak si zabezpečit živobytí. Rybáři přišli o sítě a o lodě, farmáři přišli o úrodu, byla zničena velká část infrastruktury, silnice, školy, nemocnice, a to je pro pobřežní oblasti, které žijí především z turismu, velká rána.

Já bych chtěl apelovat na to, aby náš parlament se k tomuto problému postavil jednotně a abychom jednotně vyjádřili podporu postižených oblast… postiženým oblastem. Chtěl bych, abychom vyjádřili podporu nejen lidem, kteří se nachází v postižených oblastech, ale také těm, kteří žijí ve

Velké Británii a někoho ztratili - příbuzného, kolegu, známého. A myslím si, že i když ne třeba každý z nás je osobně postižen tím, že by někoho znal, tak každý musel uronit slzu, když v televizi nebo v jiných sdělovacích prostředcích viděl hrůzu, která oblasti postižené tsunami postihla.

Rád bych zde sdělil, že později letos bude uspořádána bohoslužba k uctění památky obětí tsunami, které se zúčastní i Veličenstvo královna, a chtěl bych také říci, že do přípravy této bohoslužby zahrneme i příbuzné, aby mohli se na přípravách podílet.

Další významnou kapitolou týkající se katastrofy jsou samozřejmě peníze. Na tomto místě bych rád poděkoval všem britským občanům, kteří neváhali a přispěli. Podařilo se nám nashromáždit částku, která přesahuje 100 milionů liber a myslím si, že tato částka patřičně vyjadřuje, jakou povahu a jakou… jaké otevřené srdce britští občané mají a jak jsou ochotni svou podporu vyjádřit především těm, kteří to potřebují.

Pane předsedo, chtěl bych říci, že důležitost události nespočívá jen v tom, jaký obrovský šok způsobila, ale i to, jakou solidaritu dokázala z lidí vykřesat. Nejde jenom o peníze, které se nám podařilo nashromáždit, ale jde i o dobrovolnou práci a dobročinnost, kterou lidé projevili při sbírání peněz. Tedy nejde jenom o to, co jsme darovali, ale i to, jaké úsilí jsme k tomu, abychom peníze nashromáždili, museli vyvinout. Děkujeme všem odborníkům, kteří věnovali svůj čas a odborné znalosti.

Dále bych chtěl říci, že také později letos se budeme věnovat jiným katastrofám než jenom přírodním. Lidé na zeměkouli trpí i katastrofami, které způsobují lidé sami. Mluvím konkrétně o Africe. Tam denně umírají spousty lidí na následky ozbrojených konfliktů, nemocí a hladomoru. A myslím si, že skutečnost, že televizní obrazovka dokázala celým

světem otřást natolik a vyvolat tak velký sentiment, že byli schopni se v záležitosti katastrofy spojené s tsunami tak angažovat, tak doufám, že pokud se nám podaří stejným způsobem prezentovat katastrofy, které se denně dějí v Africe, tak se nám podaří vzbudit stejný zájem a stejnou ochotu spolupracovat. A myslím si, že i když vlna tsunami byla strašná věc, tak si nemůžeme přát nic lepšího, aby nastartovala naši ochotu pomáhat při jiných katastrofách.

Text: tsunami
Tlumočník: B
Délka: 5 min 37 s
Počet slov: 567
Rychlost projevu: 101 slov/min.

Rád bych nyní vystoupil s prohlášením k zemětřesení a tsunami, které postihlo oblast Indického oceánu v časných ranních hodinách v neděli 26. prosince 2004. V časných ranních hodinách tohoto dne postihly silné otřesy země oblasti v rozloze asi 1 200 kilometrů na pobřeží Indického oceánu. Tyto otřesy způsobily, že moře se nejdříve stáhlo a pak prudká vlna zalila nejen pobřeží, ale dokonce oblasti zasahující až 3 000 kilometrů do vnitrozemí.

Síla přírody, která se nám tímto způsobem demonstrovala, kterou jsme viděli, a ty ničivé důsledky, které to mělo, jsou opravdu šokující. Toto zemětřesení tsunami postihlo život ve městech, postihlo turistické oblasti v celé oblasti Indického oceánu. Zasáhlo mnoho zemí, mezi nimi Indonésii, Srí Lanku, jih Indie, ostrovy Nikobar a Andaman, Maledivy, dále i oblasti v Africe, Keňu, Tanzanii, Seychely, Bangladéš a další země. Počet obětí již nyní přesáhl více než 150 000, další miliony lidí musely opustit své domovy.

Tyto ztráty na životech a utrpení mají implikace i do budoucnosti. Jedná se o to, že mnoho lidí ztratilo prostředky, kterými si vydělávala na živobytí. Rybáři přišli o své lodě, obilí, které pěstovali rolníci, bylo zničeno, a tak dále - celá infrastruktura, byly zničeny cesty, domy, telekomunikace, pobřeží oblasti, které závisí na turismu, přišlo vlastně o celou infrastrukturu.

Co bychom měli udělat? V první řadě by zde tento parlament měl vyjádřit nekompromisní jednotu a měli bychom zcela jednohlasně vyjádřit svou soustrast s lidmi, kteří zahynuli, s lidmi, kteří přežili v zemích postižených tsunami, ale také vyjádřit soustrast s občany britského

království, kteří v tomto… v této katastrofě ztratili své přátele, rodinné příslušníky, kolegy. Zřejmě není mezi námi nikdo, kdo by neznal někoho, kdo byl touto katastrofou postižen. A budou i další důsledky.

Pokud v televizi jsme viděli slzy a utrpení lidí, kteří si prošli touto lidskou tragédií, a již dnes mohu říci, že koncem roku zorganizujeme památku… obřad k uctění památky těch, kteří zahynuli při tsunami. Tohoto obřadu se zúčastní i královna a podrobnější informace vám přineseme hned, jak je budeme mít, a stejně tak budeme informovat i příbuzné postižených.

Co se týče finanční pomoci, která již těmto státům byla přislíbena, a peněz, které věnovali občané britského království, je to opět důkaz toho, jak velkorysí jsou občané této země. Jejich ochota věnovat již více než 150 milionů liber svědčí o tom… o jejich soucitu a o tom, jakého ducha mají lidé této země. V čase tragédie, kterou jsme zažili, je to skutečně povznášející.

Vážený pane předsedo, tragédii, šok, které jsme zažili v posledních týdnech, a vlna solidarity, která se vzedmula po vlně tsunami, se neprojevovala jen ve finanční pomoci, v projevech soustrasti, ale byla to také pomoc, kterou nezištně nabídli lékaři, sestřičky, další odborníci a jiní pracovníci, který nezištně nabízeli svůj čas, energii a své znalosti, aby pomohli obětem této tragédie.

V dnešních dnech však tento svět netrpí jen katastrofami, které přináší příroda, ale taky katastrofami, které si způsobil sám člověk. A mluvím teď o Africe. Za několik týdnů se zrak celého světa upře na Afriku. I v Africe umírají tisíce lidí z důvodů nemocí, hladu a dalších. Pokud důsledky této tragédie nevypadají tak hrůzostrašně na televizi jako to, co v dnešních dnech vidíme jako důsledky tsunami, je to jen optický klam.

A snad soucit, který projevujeme k obětem tsunami, se rozšíří i na oběti, které trpí v Africe. A to by snad byl ten nejlepší závěr a to nejlepší poučení, které by tsunami v Indickém oceánu mohlo přinýst celému světu.

Text: tsunami
Tlumočník: C
Délka: 3 min 35 s
Počet slov: 321
Rychlost projevu: 90 slov/min.

Dobrý den, dámy a pánové,

chtěl bych reagovat na zemětřesení v oblasti Indického oceánu z pondělí 26. prosince roku 2004. Toho ráno… rána došlo k zemětřesení v Indickém oceánu, v důsledku čehož byla vyvolána vlna, která nejenom vyhladila vesnice na pobřeží nedalekého Acehu, ale i oblasti v… kolem Indického oceánu i 2 000 kilometrů daleko.

Důsledky byly velice katastrofické, nejenom že byly vyhlazené celé vesnice, ale byly způsobené i veliké škody na životech, a to v různých státech, jako Srí Lanka, Maldivy, Thailand, Malajsie, Tanzanie, Keňa a v mnohých dalších. Bylo zaznamenáno 150 000 mrtvých, milion lidí ztratilo své domovy.

Tyto důsledky tohoto zemětřesení byly nejenom krátkodobé, ale budou i dlouhodobé, jak již jsem zmínil, mnozí lidé ztratili své střechy nad hlavou, ale také i zdroje své obživy. Rybáři ztratili svá síta, zemědělci svoji úrodu, byla poničena infrastruktura.

Chtěl bych zde vyjádřit naši jednotu nad touto katastrofou, chtěl bych vyjádřit hlubokou soustrast se všemi rodinnými příslušníky, kteří ztratili své blízké, chci vyjádřit své nejhlubší sympatie nad touto lidskou tragédií, která nastala po zemětřesení.

Chtěl bych tímto oznámit, že letos budeme pořádat mši za mrtvé, na niž se dostaví také královna. Termín teprve upřesníme po konzultacích s příbuznými zesnulých.

Chtěl bych tímto poděkovat britskému národu, protože se podařilo vybrat více jak 100 milionů liber, což je velice povzbuzující.

V tyto týdny prožíváme nejenom šok, ale také velikou solidaritu. Jsem velice potěšen prací lékařů, sester a ostatních expertů, kteří se podílejí na vypořádávání se s touto katastrofou. Oceňuji si toho, kolik času věnují a jaké dovednosti využívají.

Zároveň bych ovšem chtěl podotknout, že katastrofy, které kolem sebe vídáme, jsou nejenom způsobené přírodou, ale také si je děláme sami. Zde by patrně měla být naše pozornost soustředěna také na Afriku, kde obrovské množství lidí umírá v následcích konfliktů, které způsobujeme my, lidé.

Měli bychom tedy soucítit s veškerým utrpením, který… které je tady na Zemi, a snad nám to i toto utrpení v Indickém oceánu připomene.

Text: tsunami
Tlumočník: D
Délka: 5 min 28 s
Počet slov: 524
Rychlost projevu: 96 slov/min.

Dámy a pánové,

rád bych přednesl prohlášení týkající se zemětřesení a tsunami, které postihlo v neděli šestadvacátého prosince roku 2004 indickou oblast. Ráno šestadvacátého prosince došlo k pohybu zemských desek na mořském dnu v Indickém oceánu asi v délce dvanáct set kilometrů, což způsobilo na pobřeží nejprve pokles vodní hladiny a následně příliv obrovské vlny, která doslova smetla život nejen v nejbližších oblastech, ale i v oblastech vzdálených až 3 000 kilometrů od epicentra.

Byl to živel tak nesmírně silný a měl tak katastrofické důsledky, že smyl z povrchu zemského veškerý život ve… v městech, turistických letoviscích v celé oblasti. Postižené… postižena byla nejen Indonésie, ale i Srí Lanka, jižní Indie, Andamanské ostrovy, Nikobary, Maledivy, Tanzanie, Somálsko, Malajsie, Seychelské ostrovy nebo Bangladéš. Předpokládaný počet obětí dosahuje 150 000, miliony lidí byly nuceny opustit své domovy.

Vedle bezprostředního utrpení všech lidí v postižené oblasti je zapotřebí mít na paměti také dlouhodobější důsledky, které tato katastrofa způsobila, protože mnoho lidí například přišlo o obživu. Rybáři přišli o lodě, zemědělci ztratili úrodu, byly zničeny nebo poškozeny silnice, budovy, postižena byla také turistická letoviska.

V prvé řadě bychom měli vyjádřit svou… svou upřímnou soustrast s oběťmi… s rodinami obětí v postižené oblasti i s britskými občany, kteří při této strašlivé události přišli o některého ze svých příbuzných, blízkých nebo kolegů. Asi každý z nás zná někoho, kdo byl touto strašlivou událostí

zasažen, a asi každý z nás sledoval v po… v posledních dnech stále hrůznější zprávy přicházející z Indie.

Rád bych vám oznámil, že se uskuteční smuteční akt na uctění obětí tsunami, tohoto aktu se zúčastní i Její Veličenstvo královna, samozřejmě při organizaci tohoto aktu zohledníme potřeby rodin obětí.

Nyní bychom se měli také… nyní bych se rád krátce zmínil také o penězích, které byly přislíbeny na pomoc postiženým oblastem. Výše přislíbené pomoci je především odrazem tra… britské štědrosti a ochotě… a ochoty přispět, ukazuje, že Britové tím, že se zavázali… že poskytli částku až 100 milionů liber, vyjadřují touto cestou soucit s… s neštěstím, které se uskutečnilo na druhé straně zeměkoule. A vidět tuto štědrost je i za těchto… i v těchto souvislostech velice povzbuzující.

Pane předsedo, minulé dva týdny utrpěl svět obro… v minulých dvou týdnech utrpěl svět veliký šok, ale zároveň poskytl velký dů… velký důkaz solidarity. Nejde jen o přislíbené peníze, ale také o pomoc, kterou nabídli dobrovolníci, lékaři, sestry, odborníci různých specializací, ti všichni se… se snaží svůj čas, energii, své znalosti vložit ve prospěch pomoci obětem této katastrofy.

Letošní rok se ovšem nebudeme zabývat pouze přírodními katastrofami, ale měli bychom řešit i jednu obrovskou katastrofu, kterou způsobil člověk. Tou… touto katastrofou je situace v Africe, kde každý den umírají spousty lidí v důsledku ozbrojených konfliktů, hladomoru a nemocí. Pokud jsou tyto problémy v televizi vidět méně, neznamená to, že by to utrpení bylo mnohem menší.

Pokud se nám podaří veškerý soucit, který nyní směřujeme k obětem neštěstí tsunami v ji.. v jihovýchodní Asii, přeměnit v efektivní akci na pomoc Africe, mohlo by se nám tímto způsobem podařit obnovit víru všech, kdo ji pod vlivem posledních událostí možná ztratili. A to je to

nejlepší, co si asi pro budoucnost z těchto strašlivých událostí můžeme vzít.

Text: tsunami
Tlumočník: E
Délka: 4 min 50 s
Počet slov: 467
Rychlost projevu: 97 slov/min.

Rád bych učinil prohlášení týkající se tsunami a zemětřesení v Indickém oceánu v sobotu v ranních hodinách 26. prosince 2004. V sobotu ráno došlo k masivnímu zemětřesení, díky němuž nejdříve ustoupilo moře a potom byla vytvořena obrovská vlna, která doslova smetla všechno živé v oblasti provincie Aceh a nejen zde… nejen tam, dokonce 3 000 kilometrů od svého epicentra.

Tato přírodní katastrofa měla neskutečně děsivý dopad. Doslova smazala ze zemského povrchu všechno živé, vesnice okolo Indického… v Indickém… na ostrovech v Indickém oceánu, v turistické oblasti. Byly postižena… byla postižena jižní Indie, Andamanské, Nikobarské ostrovy, Thajsko, Srí Lanka, Keňa, Somálsko, Bangladéš a další země. Dosavadní počet obětí je 150 000 a miliony lidí byly vyhnány ze svých domovů.

Tato katastrofa měla nezměrný dopad na ztrátu životů a mnozí lidé trpí. Ale samozřejmě že tato katastrofa má i dlouhodobé důsledky. Lidé ztratili svůj způsob obživy, rybáři přišli o své lodě a sítě, byly poničeny stovky silnic a mostů, bylo poško… byly poškozeny pobřežní oblasti, které žijí převážně z turistů… z turismu.

Domnívám se, že bychom zde jako celá sněmovna měli vyjádřit svou hlubokou účast se všemi, kteří ztratili… nebo byli zasaženi touto katastrofou právě v té oblasti, ale měli bychom vyjádřit svou účast i těm, kteří přišli o rodinné příslušníky, kolegy nebo přátele. Myslím si, že téměř nikdo z nás nebude znát… nebo myslím si, že téměř všichni z nás byli… všichni z nás byli dotčeni touto katastrofou a měli jsme všichni v očích slzy, když jsme sledovali v televizi důsledky této tragédie.

V průběhu tohoto roku bude bohoslužba k uctění památky obětí tsunami, které se zúčastní i Její Veličenstvo královna. V patřičnou dobu vám poskytnu více detailů, rád bych při plánování této mše zohlednil i vzpomínky pozůstalých.

Rád bych také vzdal hold štědrosti britských občanů. V současné době se nasbíralo téměř 100 milionů liber. A tato sbírka, tato štědrost jenom dokazuje účast a solidaritu Brit… Britů, která je povzbudivá právě v okamžiku takovéto tragédie.

Pane předsedo, minulý týden jsme zažili na celém světě šokující události, ale také jsme zažili neobyčejnou štědrost. Jsou vytvářeny milionové sbírky, mnozí experti, doktoři a sestry se hlásí, chtějí sloužit a chtějí dát k dispozici svůj čas a své zkušenosti.

Ale tento rok se budeme zabývat i dalším… další katastrofou a tato katastrofa není přírodního chara… charakteru, může za ni člověk a je to Afrika. V Africe umírají zbytečnou smrtí lidé v důsledku konfliktů, nemocí a hladomoru. Samozřejmě, že tyto konflikty, tyto smrti nedominují… tato úmrtí nedominují na našich televizních obrazovkách, ale tito lidé trpí neméně.

Myslím si, že by bylo skvělé, kdybychom takovouto solidaritu a spoluúčast, kterou jsme prokázali v souvislosti s tsunami, mohli prokázat i v souvislosti s africkými konflikty, s africkými problémy. A myslím si, že pokud bychom to dokázali, nemůžeme si přát nic lepšího, co by vzešlo z tragédie tsunami.

Děkuji vám.

Text: outsourcing
Tlumočník: A
Délka: 6 min 32 s
Počet slov: 580
Rychlost projevu: 89 slov/min.

Dobrý den, dámy a pánové,

rád bych hovořil o významu a růstu významu konceptu, kterému se říká outsourcing, a jeho využití konkrétně v Indii.

Outsourcing je koncept, který je založen na myšlence Adama Smithe a je popsán v jeho knize Bohatství národů, kterou vydal v roce 1976, a především na konceptu teorie konkurenční výhody.

Outsourcing původně znamenal něco jiného, než znamená dnes, původně se jednalo především o přeložení výroby do zemí, kde byla levnější pracovní síla. Dnes je… dnes si s outsourcingem spojujeme trošku něco jiného, jedná se především o to, jaký má význam v oblasti informačních technologií, a významu informačních technologií v moderním obchodě. Outsourcing a elektronické média jsou dnes již velmi úzce spojeny a jedná se o to, že jedna společnost část svých povinností nebo část svých procesů předá společnosti jiné, většinou v zahraničí. Jedná se většinou o vývoj IT a jeho implementaci a o vytváření obchodních procesů, a to za… podle směrnic společnosti mateřské. Nejenom podle směrnic, ale i podle jiných požadavků a specifikací.

Co je přínosem outsourcingu? Je to především snížení nákladů a zvýšení kvality pro společnost, která si outsourcing zadává, která kompetence na jinou společnost předává, a jedná se i o to, že se společnost může věnovat rozvoji svého… podstatné části svého obchodu v momentě, kdy právě předá kompetence v oblastech, které nepatří k hlavní činnosti jejich podnikání. Jak konkrétně benefituje Indie z outsourcingu? Je to země, která se velmi dynamicky rozvíjí, a

je známá pro své schopnosti a rostoucí potenciál v oblasti informačních technologií.

Dá se říci, že globalizace postihla nebo se začala v Indii projevovat až začátkem devadesátých let a od té doby různé vlády začaly prosazovat programy na liberalizaci a privatizaci indického průmyslu a celého… celé ekonomiky.

V roce 1994 došlo k tomu, že telekom a veškeré telekomunikace, které do té doby byly vládní a nad kterým tedy vláda měla monopol, se začal privatizovat, vláda prosadila program na liberalizaci a privatizaci této části trhu. V roce 1999 došlo k dalším podstatným změnám a v internetovém… v telefonování po internetu se udály podstatné změny, a to tak, že opravdu monopol naprosto skončil, a to především na mezinárodní hovory. Změna na trhu se projevila tak, že indické společnosti začaly spolupracovat se společnostmi ze zahraničí a začaly pro ně… pro ty zahraniční společnosti zakládat telefonní centra a centrály na zpracování dat.

Došlo tedy k tomu, že i když v Indii se informační technologie vyvíjí a rozvíjí již přes čtyřicet let, tak ten koncept outsourcingu funguje až od poloviny let devadesátých. Dnes Indii… anebo indické firmy využívají jiné zahraniční firmy a monopoly, především v oblasti zpracování dat, fakturace a podpory zákazníků. Firem nadnárodních, které v Indii založily své pobočky, je opravdu mnoho - patří mezi ně například GE Capital nebo British Airways.

Zůstává jen vysvětlit, proč je Indie tak vhodná a hlavně dobrá v outsourcingu. Jednou ze základních výhod, kterou Indie má, je skutečnost, že pracovní síla zde velmi dobře mluví anglicky, a pokud to není první jazyk, tak je to minimálně jazyk druhý. Za druhé došlo k velmi výraznému zlepšení infrastruktury informačních technologií a dá se o nich momentálně říct, že jsou srovnatelné s celosvětovými… že se nacházejí na celosvětové úrovni. Za třetí se jedná o

kvalitu řízení, opravdu Indie poskytuje vysokou úroveň služeb. A za čtvrté velmi důležitá je geografická poloha Indie, protože se nachází mezi Evropou a Dálným východem, tak je schopna zajišťovat vlastně nepřetržitý provoz a nepřetržité služby pro celou zeměkouli tím, že pracuje na směny a opravdu v nepřetržitém provozu.

Děkuji.

Text: outsourcing
Tlumočník: B
Délka: 5 min 58 s
Počet slov: 645
Rychlost projevu: 108 slov/min.

Dobré dopoledne, vážené dámy a pánové,

rád bych dnes pohovořil o vývoji outsourcingu v Indii.

Outsourcing je dnes slovo, které skloňují lidé snad na celém světě. Původně tento koncept vynalezl Adam Smith, poprvé se víceméně objevuje něco jako outsourcing… pochází z teorie konkurenční výhody, která se objevila v knize Bohatství národů, která vyšla v roce 1776.

Samozřejmě outsourcing se v průběhu let a staletí měnil. Když původně outsourcing vlastně znamenal přesunutí výroby z jedné země do druhé, kde ta výroba byla méně nákladná, byla tam například levnější pracovná síla, dělo se to zejména v době průmyslové revoluce, tak dnes už má tento termín zcela jiné konotace. Dnes totiž outsourcing se uplatňuje zejména v oblasti služeb, například v oblasti informačních technologií. Firma může část svých procesů přenést do jiné země, kde si ustaví třebas dceřinou společnost, na kterou přenese jak vytváření, tak samotnou realizaci těchto obchodních procesů. Samozřejmě se tak děje za dohledu, za podmínek požadavek, které si stanoví ta mateřská firma.

Jaké jsou výhody outsourcingu? Výhody existují jak pro mateřskou společnost, tak pro její dceřinou společnost. Pro mateřskou společnost to samozřejmě znamená úsporu nákladů a zvýšení kvality. Ta firma se pak může soustředit na svou hlavní obchodní činnost a ty vedlejší činnosti tedy outsourcovat jiné firmě, které tyto služby poskytují a specializují se právě na poskytování jenom těchto služeb. V Indii jsou ty výhody, které outsourcing přináší, již zcela zřejmé a viditelné, jak se materializovaly postupem času.

Země prosperuje a vzniká stále více firem, které se posky… které se specializují právě na poskytování těchto služeb.

Globalizace probíhá v Indii dá se říci od začátku devadesátých let a od té doby se v oblasti outsourcingu hodně změnilo. Vláda zavedla ekonomické reformy, kterých cílem byla privatizace a liberalizace trhu.

Když před rokem… jestliže před rokem 1994 měla vláda v Indii na telekomunikace dá se říci monopol, tak po reformách, které přinesl rok 94, tomu už tak není. Nejdříve přišla teda vláda s liberalizací, pustila na trh telekomunikační soukromé firmy a v roce 1999 zavedla ještě další změny v politice… ve své politice, co se týče telefonie a trh se začal rozvíjet i v oblasti internetové telefonie. Skončil tak tedy monopol vlády v této oblasti a na mezinárodním… na trhu v mezinárodním volání a poskytování dalších služeb se mohly uplatnit soukromé firmy. Tohle všechno představovalo skutečné velké změny, které proměnily to podnikatelské prostředí v Indii. Dnes to vypadá tak, že firmy mohou tedy spolupracovat s firmami v zahraničí, vytvářejí různá call centra a centra na zpracování dat a tato oblast prosperuje.

Přestože tedy se dá říct, že informační technologie se v Indii rozvíjely už od počátku osmdesátých let, tak ke skutečnému… prudkému rozvoji došlo až díky těmto ekonomickým reformám z poloviny devadesátých let a outsourcing se díky tomu stal nedílnou součástí hospodářství, kde se velice dobře uplatnil. Dnes se outsourcing používá zejména v oblasti zpracování dat, fakturace a služeb zákazníkům. V devadesátých letech v důsledku tohoto vývoje přišly do Indie také nadnárodní společnosti, které si v Indii zakládaly své dceřiné společnosti, a víceméně Indie dnes může konkurovat ve svých parametrech jiným zemím… nejvyspělejším zemím světa. Jako příklad firem, které si zde založily své dceřiné

společnosti, můžeme uvést například American Express, GE Capital nebo britské aerolinky British Airways.

Na závěr bych možná shrnul, proč se outsourcingu v Indii tak daří. Prvním a možná hlavním z těch všech hlavních důvodů je pracovní síla, která disponuje znalostí angličtiny. Pro mnoho Indů je angličtina mateřským jazykem, nebo hned druhým nejdůležitějším jazykem. Dalším důvodem je rozvoj telekomunikační infrastruktury, kdy dnes Indie splňuje globální standardy. Dalším důvodem je vysoká kontrola kvality - poskytování služeb v Indii je na vysoce veliké… velice vysocé… vysoké úrovni. A konečně bych zmínil geografickou polohu, jelikož Indie se nachází mezi Evropou a vlastně Asií a Dálným východem, je schopná poskytovat služby čtyřiadvacet hodin denně sedm dní v týdnu a víceméně tak jakoby na směny pokrýt provoz pro všechny ostatní země.

Text: outsourcing
Tlumočník: C
Délka: 3 min 38 s
Počet slov: 320
Rychlost projevu: 88 slov/min.

Dobrý den, dámy a pánové,

chtěl bych říci pár slov o outsourcingu, zvláště jeho rozvoji v Indii.

S pojmem outsourcing se můžeme již setkat v knize Bohatství národů od Adama Smitha vydané v roce 1776, ovšem od té doby došlo k určité změně pojmů.

Tehdy to znamenalo hlavně levnější práci v zahra… v jiných zemích během průmyslové revoluce, ovšem dnes se tím hlavně myslí informační technologie a to, že ta určitá společnost dá vykonat práci jiné společnosti v zahranicí… v zahraničí, ta práce se většinou týká… týká například designu nebo zpracování dat podle specifikací mateřské společnosti.

Outsourcing je výhodný pro obě strany, společnost, která provádí takovouto zakázku pro společnost, z toho má příjem, ta mateřská firma zase naopak sníží své náklady a může se věnovat své hlavní obchodní činnosti. I v Indii byl outsourcing úspěšný a tato země z něj prosperuje.

A přispělo k tomu také… přispěly k tomu také vládní reformy zákonů, že došlo k liberalizaci trhu a určité privatizaci, například outsourcing sice do určité míry existoval i do roku… i… tedy dříve, ale teprve v roce… po roce 94, kdy byl zrušen monopol v oblasti telekomunikačních služeb, které spadaly pod vládu, došlo k potřebné liberalizaci a hlavně po roce 1999 byly přijaty nové zákony upravující trh s telefonováním. Tyto zákony byly tedy velkou změnou v obchodním prostředí v Indii, vznikla různá call centra nebo centra pro zpracování dat.

Outsourcing v Indii se soustřeďuje tedy hlavně na zpracování dat, vyúčtování, také zákaznická podpora. Mezi mezinárodní společnosti, které mají… které využívají outsourcing v Indii, patří například GE Capital nebo letecká společnost British Airways.

Proč si tyto společnosti vybraly Indii? Je to jednak díky tomu, že zde pracovní síla většinou umí mluvit anglicky, telekomunikační technologie jsou zde na vysoké úrovni, také kvalita pracovní síly i jejích produktů má vysoké standardy, Indie má také výhodnou zeměpisnou polohu a již zmíněná pracovní síla zde pracuje nepřetržitě, je zde často využívána práce na směny.

Text: outsourcing
Tlumočník: D
Délka: 4 min 57 s
Počet slov: 490
Rychlost projevu: 99 slov/min.

Dobrý den, dámy a pánové,

rád bych řekl pár slov o outsourcingu v Indii.

Outsourcing je pojem, který vychází z teorie konkurenční výhody Adama Smithe. Tato teorie byla zformována v… zformulována v jeho knize Bohatství národů z roku 1776.

Ovšem v průběhu staletí tento pojem trošku změnil svůj význam. V prvních fázích se outsourcingem označoval pouhý přesun výroby do zemí s levnou pracovní silou, zejména se to týkalo časů průmyslové revoluce. Dnes, kdy je páteří veškerého světového hospodářství informační technologie, je… jsou ty… je význam tohoto pojmu trochu odlišný. Jde v podstatě o proces, kterým outsourcující společnost svěří rea… návrh a realizaci některých procesů, zejména ve vedlejších oblastech činnosti, jiné společnosti, a tato jiná společnost se… samozřejmě se musí řídit požadavky a… požadavky a potřebami té outsourcující společnosti.

Prospěch z outsourcingu má jak outsourcující společnost, tak externí poskytovatel služeb. Pro outsourcující společnost znamená outsourcing snížení nákladů, zvýšení kvality v oblastech, které nepatří k hlavní před… k hlavnímu předmětu její činnosti, a samozřejmě se tato outsourcující společnost může více soustředit na svou hlavní činnost a neplýtvat zbytečně úsilí na činnosti, které někdo jiný může poskytnout lépe a levněji. V Indii jsou přínosy outsourcingu zcela zře… zcela zřejmě vidět. Země prosperuje, prosperuje odvětví informačních technologií.

Outsourcing se začal rozvíjet v Indii od počátku devade… devadesátých let. Vlády v devadesátých letech se různou měrou snažily uskutečnit hospodářské reformy zaměřené na

liberalizaci a privatizaci. Před rokem 1994 byl indický telekomunikační sektor zcela státní, hlavní slovo tu měl státní monopol.

V roce 1994 se politika změnila, došlo k liberalizaci a do telekomunikačního… a byl podporován vstup soukromých subjektů do telekomunikačního odvětví. V roce 1999 byly poté zavedeny nové služby, jako například telefonování přes internet, a v roce 1999 také sko… znamenal konec státního monopolu pro mezinárodní telefonní služby. Změny jsou vidět v celém telekomunikačním odvětví, indické společnosti spolupracují se zahraničními společnostmi, zřizují tu call centra i střediska pro zpracování dat.

Outsourcing sice v prvopočátcích v Indii začal už v osmdesátých letech, ale jak už bylo řečeno, opravdový rozmach nastal až v devadesátých letech. Dnes se outsourcing uplatňuje zejména v oblasti zpracování dat, fakturace nebo služeb zákazníkům. Hlavní takový rozmach začal v roce 1999, kdy se do In… kdy v Indii začaly zřizovat své pobočky nadnárodní společnosti, z těch nejvýznamnějších jmenujme třeba American Express, GE Capital nebo British Airways.

Proč je Indie pro zahraniční společnosti tak přitažlivá? Těch důvodů je několik. Jedním, nikoliv jediným, důvodem je to, že Indie nabízí pracovní sílu, která hovoří anglicky. Angličtina je pro mnoho lidí prvním či druhým jazykem. Indie dále velice dob… velice intenzivně zlepšuje svou infrastrukturu, která je dnes srovnatelná s úrovní v západních zemích. Indie rovněž uplatňuje velice silné normy v oblasti kvality a řízení jakosti. Má výhodnou geografickou polohu, protože se nachází mezi Evropou a Dálným východem, a samozřejmě její výhodou je i to, že dokáže po… poskytovat své služby nepřetržitě, čtyřiadvacet hodin denně, sedm dní v týdnu, protože využívá práci ve směnách.

Děkuji vám za pozornost.

Text: outsourcing
Tlumočník: E
Délka: 5 min 06 s
Počet slov: 515
Rychlost projevu: 101 slov/min.

Dobrý den, dámy a pánové,

rád bych vám pověděl něco o outsourcingu a jeho možnostech v Indii.

Outsourcing… koncept outsourcingu není nový. Zakládá se na teorii kon… konkurenční výhody, tato teorie pochází od Adama Smitha. Byla… vlastně vyšla v knize, která byla v roce 1776 o bohatství národů.

Samozřejmě, že v průběhu let se smysl… původní smysl outsourcingu… outsourcingu změnil. Dříve znamenal outsourcing to, že se manufakturní výroba přesunula do oblasti, kde byla levnější pracovní síla, právě v době průmyslové revoluce. Nyní má outsourcing poněkud jiné konotace, je spojen především s informačními technologiemi a s obchodem. Outsourcing znamená velkou výhodu pro společnosti, které se zabývají elektronickými médii, a to znamená, že společnost si najme jinou společnost v jiné zemi, která za ně bude vykonávat… za tuto první společnost, za tu dejme tomu mateřskou společnost, bude vykonávat ne tak důležité oblasti podnikání. Samozřejmě, že tato najatá společnost je zodpovědná za to, jak obchodní procesy, outsourcované obchodní procesy vypadají, a provádí to podle pravidel a specifikací, které obdržela od mateřské společnosti.

Spolupráce outsourcující společnosti a poskytovatele služeb umožňuje outsourcující společnosti snížit náklady a zaměřit se na vlastní oblast obchodu, kde vlastně… která je centrem podnikání. A mohli bychom říci, že neztrácí čas na nedůležitých operacích, obchodních operacích… nebo ne příliš důležitých. V Indii se ukázalo, že outsourcing je velmi

výhodný, díky němu i Indie prosperuje, může využívat daleko více svých schopností, právě díky rozvoji tohoto průmyslu.

V… na začátku devadesátých let, kdy jsme začínali slýchat o globalizaci, indické vlády se rozhodly reformovat ekonomiku tím, že ji liberalizovaly a umožnily privatizaci. Do roku 1994 nebyl telekomunikační sektor liberalizován, vlastně telekomunikační sektor byl plně v rukou vlády a vláda měla na trhu monopol, ta státem vlastněná společnost.

V roce 1994 došlo k liberalizaci sektoru a byla podporována soukromá účast na trhu. V roce 1999 došlo k přijetí přelomového zákona, tak zvaného New Telecommunications Act, kdy bylo umožněno telefonování přes internet a tím fakticky skončil státní monopol na dálkové hovory. To byla samozřejmě nesmírná změna a společnosti stále více spolupracovaly se zahraničními nadnárodními společnostmi a vytvořila se v Indii telefonní centra, centra zpracovávající data tak, jak je známe dnes, že fungují.

V… samozřejmě, že již v osmdesátých letech v Indii existovaly informační technologie, ale outsourcing se rozvinul až v polovině devadesátých let, a to zejména v oblastech zpracování dat, fakturace a zákaznické podpory. V devadesátých letech… na začátku devadesátých let začínaly nadnárodní společnosti zakládat své vlastní pobočky, prvními, které… prvními společnostmi, které byly v Indii, byly například American Express, GE Capital nebo letecká společnost British Airways.

Rád bych zmínil pár důvodů, proč vlastně Indii jde outsourcing tak dobře. Hlavním důvodem je, že je zde pracovní síla, která mluví velmi dobře anglicky, má angličtinu jako první nebo druhý jazyk. Druhou… druhým důvodem bude to, že díky změnám v telekomunikacích a telekomunikačním sektoru i v infrastruktuře může Indie nabídnout služby, které se kvalitou rovnají službám západních firem. Dále je zde kvalita

velmi přísně kontrolována a narozdíl od jiných zemí mohou Indové nabídnout nepřetržitý provoz, 24 hodin denně, 7 dní v týdnu tím, že se využívá práce na směny.

Děkuji vám za pozornost.

Text: generické léky
Tlumočník: A
Délka: 6 min 17 s
Počet slov: 603
Rychlost projevu: 96 slov/min.

Dámy a pánové,

budu hovořit o využití generických léků v boji s onemocněním AIDS, rozšířeném po celém světě, a především o jejich využití v Africe, kde, jak všichni víme, je AIDS nejrozšířenější a páchá největší škody.

V Africe žijí také nejchudší lidé na celé zemi a netrpí jenom tím, že jsou nemocní, ale musí překonávat ještě další překážku, a to to, že nemají přístup k potřebným lékům. Všichni víme, že léky, které se pro zmírnění příznaků AIDS používají, existují, ale jsou poměrně drahé, protože je vyrábí západoevropské nebo západní farmaceutické firmy. Na druhou stranu ovšem existují i levnější, generické léky, které jsou vyráběny jinde, například v Indii. A já se musím ptát, proč tyto léky, které jsou levnější a účinné, nejsou zpřístupněny těm nejchudším lidem postiženým nemocí AIDS.

Je to samozřejmě z toho důvodu, že západní farmaceutické firmy se brání tomu, aby se tyto léky rozšířily. Existují již sice licence na výrobu generických léků, jak jsem již říkal, například v Indii, ale na druhou stranu existuje i mnoho překážek, které distribuci těchto léků brání.

Je to například Státní ústav pro kontrolu léčiv, tedy jeho forma ve Spojených státech amerických, které nepomáhají dostatečně k tomu, aby se generické léky k pacientům dostaly. Zástupci… oficiální zástupci americké vlády na konferenci v Botswaně jednali o využití generických léků, ale je potřeba říci, že oficiální politika amerického úřadu pro kontrolu potravin a léčiv svůj souhlas s použitím generických léků nedal. Nedá se říci, že by souhlas nedal stoprocentně, částečně schválili používání takzvaných kombinovaných léků.

Je potřeba říci, že výhodou generických léků je skutečně jejich jednoduchost. Vlastně jednotlivé fáze léčby jsou pokryty jenom jedním… jednou pilulkou, jedním práškem, který se podává dvakrát denně. Jedná se o metodu, která je velmi levná a navíc jednoduchá, poněvadž lékaři nebo úředníci, kteří prášky… léky lidem vydávají, mohou docela snadno zajistit, aby nemocní léky brali pravidelně. Právě v tom spočívá jejich jednoduchost.

Jaké jsou argumenty proti využití generických léků? Ty argumenty spočívají v tom, že testy na vedlejší účinky těchto léků zatím nejsou kompletní a údajně existuje riziko pro snížení kvality zdravotnické péče právě v rozvojových zemích.

Tento argument je velmi slabý, protože generické léky se už dlouhou dobu používají, používají je jiné organizace než oficiální organizace Spojených států, a tyto léky především zachraňují životy, takže je poněkud ironické, řekl bych až skoro cynické nedávat léky lidem, kteří je potřebují, na základě toho, že by to mohlo způsobit nějaké zdravotní potíže, když tam vlastně jde o to, aby zachraňovaly… aby tyto léky zachraňovaly životy.

Dokonce i Světová zdravotnická organizace schválila používání generických léků pro léčbu onemocnění AIDS a schválila i používání těch kombinovaných léků. V mnoha dalších zemích se tyto léky používají - jedná se například o země jako je Francie, Německo, Švédsko, Švýcarsko. Generické léky nasazují i organizace jako Lékaři bez hranic či Katolická humanitární organizace, která navíc je založena ve Spojených státech. Všechny tyto země a organizace léky již dlouhá léta úspěšně používají, a to především v Africe.

Na druhou stranu zde máme přístup agendy Spojených států, a především konkrétně stávající vlády prezidenta Bushe. Ten sice v poslední době vydal takzvaný Krizový plán na boj s nemocí AIDS a hovoří o částce 15 miliard dolarů, které chce na tento program věnovat. Na jednu stranu se zdá,

že tato částka je vysoká a že tedy jeho snaha je opravdová, na druhou stranu je plán velmi nekonkrétní právě v otázkách užití generických léků. Já si myslím, že bychom měli… že bychom se měli pokusit zajistit, aby tento Krizový plán obsahoval konkrétnější prohlášení o využití tak cenné látky nebo tak cenného konceptu, jako jsou generické léky, protože nám dává možnost zachránit miliony životů.

Text: generické léky
Tlumočník: B
Délka: 6 min 09 s
Počet slov: 598
Rychlost projevu: 97 slov/min.

Budu mluvit o používání generických léků v boji proti epidemii HIV/AIDS ve světě, zejména v zemích jako… v zemích Afriky, které, jak víte, jsou nejvíce postiženy touto epidemií.

Nejvíce trpí ti nejchudší z nejchudších lidí na zemi. Trpí nejenom nemocí samotnou nebo nakažením virem HIV, ale přidružují se pak k tomu další problémy, konkrétně problémy, jak získat léky, které jim mohou pomoci zlepšit život nebo zachránit život - léky, které jsou nyní k dispozici. A problém je, že jsou… nejsou dostupné v té míře, jak by měly být, přestože jsou vyráběny a mohou být vyráběny firmami na Západě. Proč tedy je problém s dostupností těchto léků?

Jsou to právě velké západní firmy, které mají licenci na výrobu léků při léčení nemoci… při léčení HIV/AIDS, ale které se snaží chránit své vlastní zájmy, a proto brání rozšiřování používání generických léků. Samozřejmě existují výjimky. Jsou firmy… velké západní firmy, které udělily licenci na vyrábění generických léků, zejména v Indii.

Jaký je oficiální postoj vlády Spojených států k otázce generických léků? Na nedávné konferenci o HIV/AIDS v Botswaně se oficiální představitelé Spojených států snažili prosadit postoj amerického úřadu pro kontrolu potravin a léčiv, který prosazuje politiku neschvalovat používání generických léků, těch kombinovaných, přestože jednotlivé látky, jednotlivá léčiva, která do těchto kombinovaných generických léčiv se používají, už schváleny byly. Neschvalují tedy kombinované léky, přestože by mohly tyto léky zachraňovat životy lidí v Africe.

Jaké jsou konkrétně výhody generických léčiv? Výhoda je v tom, že pacient musí brát pouze jednu tabletu, která obsahuje všechny potřebné látky, pouze dvakrát denně, to znamená, že tento způsob léčby je nejen levnější, ale je rovněž snadnější, je snadnější pro pacienty a je snadnější i pro zdravotnický personál, který se snaží zabezpečit, aby pacienti byli patřičným způsobem léčeni.

Lidé, o kterých mluvím, tedy trpí hned dvojím způsobem. Nejen, že je jim odepírána léčba, ale je jim zároveň odepírána… odepírán i ten nejsnadnější způsob medikace. Jaké jsou argumenty odpůrců používání generických léků? Říkají, že do té doby, než budou tyto léky… než projdou všemi testy a než se ujistíme o jejich zdravotních bezpečnostních rizik… rizi… riziku, riskujeme snížení zdravotní péče v rozvojových zemích - a to by, jak uznáte, byl skutečně hrozný důsledek.

Říkám to trochu ironicky, protože mi to přijde kruté, až cynické, když si vezmeme, že již bylo dokázáno, že generické léky mohou pomoci lidem a my jim tyto léky odepíráme s odůvodněním, že by jim mohly uškodit a mohly by poškodit jejich zdraví - tak to je skutečně cynické.

Samozřejmě to není tak, že by tyto léky neprošly žádnými testy. Světová zdravotnická organizace generické léky schválila, doporučuje je v boji proti HIV/AIDS, a to jak kombinované léky, tedy i léky s daným poměrem jednotlivých účinných látek. Další jednotlivé země schválily generické léky - země jako Francie, Německo, Švédsko, Švýcarsko, dále organizace Lékaři bez hranic a některé katolické humanitární organizace. Díky používání léků v boji proti HIV/AIDS se již podařilo zachránit životy, zlepšit životy tisíců lidí.

Oficiální americký postoj je tedy následující. Dá se vyčíst i z plánu, který zveřejnil prezident Bush, je to víceméně jakýsi krizový plán pro boj proti AIDS, ve kterém přislíbil 50 miliard dolarů na tuto problematiku. 50 miliard dolarů je jistě chvályhodná suma, ale postoj ke generickým

lékům není ani z tohoto dokumentu zcela jasný a rozhodně teda nelze říct, že by americká vláda používání generických léků schvalovala. My se ale musíme ze všech sil snažit o to, aby cokoliv nás postihne v dalším vývoji, nebo jakkoliv se situace dále bude vyvíjet, aby z tohoto vývoje nebyly vyloučeny generické léky, protože jsou to léky, které mohou zachránit životy lidí v mnoha zemích tohoto světa.

Text: generické léky
Tlumočník: C
Délka: 4 min 28 s
Počet slov: 386
Rychlost projevu: 86 slov/min.

Dámy a pánové,

chtěl bych říci pár slov o použití generických léků v léčení HIV/AIDS. Tento problém se týká celého světa, nejhorší však je nejspíše v Africe, protože zde je vysoké množství postižených, ale také jsou to právě nejchudší obyvatelé Země.

A jako jedna překážka v tom… v léčení těchto osob je, že se… že nemají peníze na léky a mají jich nedostatek právě proto, že jsou drahé a vyrábějí je západní společnosti. Jedním z řešení by bylo nakupovat generické léky, které jsou levnější, ale tyto léky… jich stále moc neexistuje. A proč?

Protože existují zde obstrukce některých západních lékařských společností, které hájí své zájmy. Existují některé výjimky, některé společnosti, například v Indii, daly licence na výrobu těchto léků, ale jedná se opravdu pouze o výjimky.

Americký oficiální postoj zde nezní příliš slibně, byl vysloven letos na mezinárodní konferenci v Botswaně a představitelé Spojených států zde bránili politiku amerického státního úřadu na kontrolu léků a potravin, FDA, a tento úřad většinou neschvaluje generické léky nebo kombinované.

Výhoda generických léků je prostá, stačí vzít jednu pilulku, která pokrývá vícero zdravotních problémů, takže není třeba více pilulek, a tu můžeme brát například pouze dvakrát denně. Výhoda tedy je, že je to levnější a také jednodušší jak pro pacienta, tak pro ošetřující lékaře.

Argumenty těch, kteří jsou proti poskytování licencí na generické léky, jsou ty, že ne vždy byly dokončeny veškeré

potřebné testy k aprobaci těchto léků, takže zde hrozí riziko snížení kvality zdravotní péče v rozvíjejících… v rozvojových zemích.

Ovšem oproti tomu existují důkazy, že tyto generické léky skutečně v realitě pomáhají, takže si myslím, že je dost cynické říkat, že nemůžeme poskytnout licence na generické léky z důvodu zdraví lidí, kterým by to skutečně mohlo pomoci.

Mezi úřady, které schválily některé možné kombinované léky, patří například země jako Francie, Švédsko, ale také organizace - Lékaři bez hranic a další. Ty je úspěšně používali v Africe a zaznamenali dobrejch výsledků.

Zpátky k oficiálnímu postoji Spojených států. Prezident Bush schválil pohotovostní plán a vyčlenil 50 miliard dolarů na… 50 milionů dolarů na… 50 miliard, pardon, dolarů, na pomoc lidem postiženým AIDS. A to si myslím, že je dobré, ale plán… tento pohotovostní plán je celkem vágní právě, co se týče použití generických léků. A ty si myslím, že jsou právě pro pomoc nemocným AIDS nej… nejlepší.

Děkuji za pozornost.

Text: generické léky
Tlumočník: D
Délka: 4 min 11 s
Počet slov: 401
Rychlost projevu: 96 slov/min.

Dobré odpoledne, dámy a pánové,

rád bych krátce pohovořil o využití generických léků na léčbu AIDS v době, kdy pandemie AIDS sužuje zejména oblast Afriky.

Je známo, že nemocí AIDS trpí především nejchudší obyvatelé planety a právě tito lidé ještě musejí překonávat řadu překážek, protože se nemohou dostat k lékům, které by jim pomohly AIDS vyléčit. Tyto léky existují, západní farmaceutické společnosti je již vyvinuly, nicméně problém spočívá v tom, že jejich generické formy, to znamená tytéž formy léků, které lze, ale levněji, vyrobit v jiných zemích, tak tyto generické léky nejsou těm nejpotřebnějším dostupné. Jaké jsou důvody?

Především jsou to překážky, které kladou samotné západní farmaceutické společnosti, které zcela očividně v tomto ohledu chrání své zájmy. Samozřejmě některé výjimky existují, některé farmaceutické společnosti už licence na výrobu generik poskytly.

Oficiální postoj americké vlády k výrobě generických léků není příznivý. Jak… na mezinárodní konferenci o AIDS, která se uskutečnila v Botswaně, byla patrná snaha obhajovat politiku amerického úřadu pro kontrolu potravin a léčiv, která obecně neschvaluje výrobu generických léků.

Výhodou generických léků je, že je tedy… veškeré potřebné účinné látky jsou obsaženy v jedné pilulce, která se užívá dvakrát denně, jsou tedy levnější, snadněji se předepisují a snad… samozřejmě se snadněji zajišťuje kontrola jejich pravidelného užívání.

Jaké jsou argumenty, proč by se tyto generické léky neměly vyrábět? Farmaceutické firmy argumentují tím, že nebyly provedeny kompletně všechny testy a že v důsledku toho hroží… hrozí nebezpečí, že se sníží standardy zdravotní péče v rozvojových zemích.

Na druhou stranu je nutné říct, že pokud se prokáže, že nějaký lék funguje a působí, je paradoxní, dokonce až cynické, že jsou tyto léky odpírány lidem, kterým by pomoh… kterým by poskytly velkou naději na záchranu života.

Kombinované léky už schvá… používání kombinovaných léků už schválila jak Světová zdravotnická orgi… organizace, tak je úspěšně používají i… používají i další země, jako například Francie, Německo, Švédsko, Švýcarsko, mezinárodní organizace Lékaři bez… bez hranic nebo americká katolická charitativní nadace. Tyto všechny… všechny tyto země a organizace používají kombinované léky a pom.. s jejich pomocí už dokázaly zachránit tisíce životů.

Oficiální americké stanovisko je v současné době takové, že prezident Bush představil krizový plán na odstranění AIDS. V rámci tohoto plánu bylo vyčleněno 15 miliard dolarů, což je sice velká částka, nicméně plán samotný je velice vágní, pokud jde o generické léky. V prvé řadě je nutné ale zajistit, aby tyto generické léky nebyly odpírány lidem, kterým mohou pomoct.

Text: generické léky
Tlumočník: E
Délka: 4 min 55 s
Počet slov: 488
Rychlost projevu: 99 slov/min.

Dobrý den, dámy a pánové,

rád bych pohovořil o tématu generických prostředků, generických léků, a jejich možnosti nasazení proti… v boji s pandemií viru HIV/nemoci AIDS v… v celosvětovém měřítku. Jak všichni víme, v Africe nebo zejména v afrických zemích je tato situace nejhorší.

Nejen, že Afričané jsou jedni z nejchudších lidí na světě, ale také trpí touto nemocí a nemohou si dovolit drahé léky. Tyto léky jsou dost… jsou dostupné, jak všichni víme, vyrábějí je farmaceutické společnosti a jsou poměrně nákladé… nákladné. Nicméně existují generic… generické přípravky, které se vyrábějí za daleko nižší cenu, ale ty bohužel nejsou dostupné právě pro ty nejchudší, i když by měly být. Můžeme se tedy ptát, proč tedy tyto přípravky nejsou dostupné.

Je to zejména díky překážkám, kterou… které kladou do cesty západ… západní farmaceutické společnosti, které si samozřejmě chrání své zájmy. Tyto společnosti udělaly několik výjimek a poskytly licence na produkci generických prostředků, například v Indii.

Nicméně oficiální stanovisko takové, jaké je například americké vlády, také nepomáhá v této situaci. Na konferenci v Botswaně, která se konala tento rok, se američtí úředníci snažili obhájit postoj státního amerického ústavu pro kontrolu potravin a léčiv a snažili se obhájit jeho politiku v oblasti nepřipouštění generických přípravků. Vlastně tento kontrolní ústav neschválil generické… generická léčiva, nicméně schválil léčebné složky, které jsou v nich obsaženy. Bohužel tedy neschválil kombinované… kombinované přípravky, neboť tyto přípr… tyto léky se musí užívat v kombinaci.

Výhodou generických léků je, že jsou poměrně jednoduché, nebo abych to specifikoval, jsou… jejich užívání je jednoduché. Stačí si vzít jednu tabletku dvakrát denně, což je samozřejmě i levnější a umožňuje to zdravotním pracovníkům lépe kontrolovat, zda si nemocný vzal pravidelně své léky.

Tyto… tyto… vlastně tyto prostředky však nejsou dostupné, jak jsem již řekl, v této své zjednodušené podobě. Častým argumentem těch, kteří nechtějí povolit generické léky, je, že nebyly dostatečně testovány spolehlivými testy a mohou snížit úroveň zdravotní péče právě v rozvojových zemích.

Nicméně generické přípravky jsou používány humanitárními organizacemi a je dokázáno, že zachraňují životy, a proto je… proto jsou takovéto argumenty ironické nebo cynické, když vlastně říkáte, že nejsou… nejsou dobré pro vaše zdraví, ačkoli vám mohou zachránit život.

Generické léky byly ale také vlastně připuštěny Světovou zdravotnickou organizací právě v kombinaci pro léčení viru HIV a nemoci AIDS. Právě v té dané kombinaci, jak jsem již zmiňoval, tyto léky se musí užívat v určité dané kombinaci. Americký postoj nesdílí regulační úřady v ostatních zemích, například ve Francii, Německu, Švédsku nebo Švýcarsku jsou generická léčiva povolena a i humanitární organizace jako Lékaři bez hranic nebo katolická humanitární organizace Catholic Relief Service používají generické přípravky a zachraňují tisíce životů v Africe.

Prezident Bush nedávno oznámil, že vytvoří takzvaný nouzový plán v boji s AIDS a vyčlení na to 50 miliard dolarů. A myslím si, že to je pěkná suma, nicméně musíme zajistit, aby v tomto plánu byla zahrnuta možnost použití generických léčiv tak, abychom mohli zachránit miliony životů.

Děkuji vám.

3. DOTAZNÍK PRO POSLUCHAČE-KLIENTY

DOTAZNÍK – KVALITA TLUMOČENÍ

Projev č. 1 – Tsunami
Kontext: projev Tonyho Blaira v britském parlamentu v lednu 2005 po ničivém tsunami v jihovýchodní Asii

1) Jednoznačnost a srozumitelnost argumentů
2) Obsahové a jazykové napojení argumentů

3) Přiměřenost odborných výrazů a stylistických prostředků vzhledem k tématu projevu

4) Prezentace (tempo, pauzy, intonace, neverbální projevy – oční kontakt, gesta)

5) Celková kvalita tlumočení

1 (nejnižší stupeň)	2	3	4	5 (nejvyšší stupeň)

Projev č. 2 – Outsourcing
Kontext: výklad o historii outsourcingu (předávání části svých aktivit a kompetencí do rukou jiné společnosti) a jeho současné situaci v Indii

1) Jednoznačnost a srozumitelnost argumentů
2) Obsahové a jazykové napojení argumentů

3) Přiměřenost odborných výrazů a stylistických prostředků vzhledem k tématu projevu

4) Prezentace (tempo, pauzy, intonace, neverbální projevy – oční kontakt, gesta)

5) Celková kvalita tlumočení

1 (nejnižší stupeň)	2	3	4	5 (nejvyšší stupeň)

Projev č. 3 – Generické léky
Kontext: projev o výhodách a nevýhodách generických léků a jejich použití v boji proti HIV/AIDS

1) Jednoznačnost a srozumitelnost argumentů
2) Obsahové a jazykové napojení argumentů

3) Přiměřenost odborných výrazů a stylistických prostředků vzhledem k tématu projevu

4) Prezentace (tempo, pauzy, intonace, neverbální projevy – oční kontakt, gesta)

5) Celková kvalita tlumočení

1 (nejnižší stupeň)	2	3	4	5 (nejvyšší stupeň)

4. INSTRUKCE PRO HODNOTITELE

INSTRUKCE PRO HODNOTITELE

K dispozici máte:

- audionahrávky 3 originálních projevů (jejich délka je celkem cca 18 minut) a 15 tlumočnických převodů – nahrány jsou v následujícím pořadí:

Tsunami – originál
Tsunami – tlumočník A až E
Outsourcing – originál
Outsourcing – tlumočník A až E
Generické léky – originál
Generické léky – tlumočník A až E

- transkripce 3 originálních projevů a 15 tlumočnických převodů

Při hodnocení prosím postupujte takto:

- originální projev si na audiokazetě poslechněte dvakrát, pro další práci použijte transkripci originálu
- každý tlumočnický převod si na audiokazetě poslechněte pouze jednou. Poté v transkripci příslušného tlumočnického převodu barevně vyznačte výskyt následujících prvků:

1. Obsahová stránka projevu:
   a. závažnější vynechání nebo chybný převod dílčí informace (zásadní vynechání nebo převod, který může mít negativní dopad na pochopení projevu – včetně jmen, názvů, dat, číslovek) - vynechávky označte vidličkou a na okraj připište vynechaný úsek
   b. úsek s nadměrnou redundancí (opakování stejné myšlenky)
2. Jazyková stránka projevu:
   a. nesrozumitelný převod obrazových pojmenování nebo příměrů
   b. interference z anglického jazyka (lexikální, syntaktické)
   c. nedodržení stylistického rejstříku (nevhodně použité výrazy a slovní spojení, fráze, termíny)
3. Koherence projevu
   a. nedostatečné propojení argumentů, které klade na posluchače velké nároky na porozumění (zavádějící použití logických konektorů nebo jejich vypuštění)
   b. chybné odlišení objektivně vs. subjektivně podaných informací v originále

K vyznačeným úsekům prosím připište typ chyby/změny, která se v tlumočnickém převodu vyskytla (např. 2c, 3a).

5. HODNOTICÍ ŠABLONY TLUMOČNICKÝCH ŠKOL

Ústav translatologie FF UK

SZZK: tlumočnická specializace

Hodnocení tlumočnického výkonu

(Každá část zkoušky (A,B,C) a její součásti (1-3) jsou hodnoceny pětibodovou stupnicí, přičemž 5 bodů představuje maximum, které lze za jednotlivou součást získat. Student nesmí za žádnou bodovanou součást zkoušky získat 0 bodů, jinak se zkouška celkově hodnotí jako neprospěl. Maximální počet bodů je 90 (2x list za 15 každý, 2x KT za 15 každé, 2x ST za 15 každé).

Stupnice hodnocení: 90 - 75 bodů: výborně
74 - 60 bodů: velmi dobře
59 - 45 bodů: dobře
44 - 0 bodů: neprospěl

Student/ka, který obdrží 80 bodů a více, získá zároveň i interní Certifikát konferenčního tlumočníka, vydaný Ústavem translatologie.

A. a) Tlumočení z listu (do mateřštiny) I.Převedení obsahu, stylu, smyslu a funkce sdělení 2. Formální stránka tlumočení 3.Jazyková stránka	4 – 5 bodů	1 – 3 body	0 bodů
b) Tlumočení z listu (do cizího jazyka) I. Převedení obsahu, stylu, smyslu a funkce sdělení 2.Formální stránka tlumočení 3. Jazyková stránka	4 – 5 bodů	1 – 3 body	0 bodů
B. a) Konsekutivní tlumočení (do mateřštiny) I. Převedení obsahu, stylu, smyslu... 2. Formální stránka tlumočení 3. Jazyková stránka	4 – 5 bodů	1 – 3 body	0 bodů
b) Konsekutivní tlumočení (do cizího jazyka) I.Převedení obsahu, stylu, smyslu... 2.Formální stránka tlumočení 3.Jazyková stránka	4 – 5 bodů	1 – 3 body	0 bodů
C a) Simultánní tlumočení (do mateřštiny) I. Převedení obsahu, stylu, smyslu.. 2.Jazyková stránka 3.Formální stránka tlumočení	4 – 5 bodů	I – 3 body	0 bodů
b) Simultánní tlumočení (do cizího jazyka) I .Převedení obsahu, stylu, smyslu. 2.Formální stránka tlumočení 3. Jazyková stránka	4 – 5 bodů	1 – 3 body	0 bodů

(podrobný popis jednotlivých kritérií víz materiál ÚTRL Kritéria hodnocení zkoušek z tlumočení na ÚTRL .....)

Celkový počet bodů: **výsledná známka:**

Podpisy členů zkušební komise:.....
.....

Datum:

I.S.I.T.

Technique de prise de notes

Langue: ..... **Sujet n° : .....Titre.....**

..... **.....**

Nom du candidat : .....

	0-6 :	7- 9 : 10-12	13-15 : 16-20
Contenu : Fidélité au message, omissions			
Le visuel : Présentation, attitude générale, maintien, sourire			
Le gestuel : Bras, jambes, pieds, attitude d' ouverture, de communication, « tics »			
Le vocal : Ton; rythme, débit, articulation, prononciation, volume, Audibilité			
Le regard : Mobilité, expression, direction			
Le verbal : Choix du vocabulaire, structuration des phrases, clarté de l'expression, respect du niveau de langue ; correction grammaticale et lexicale			
Adaptation a l'auditoire : Capacité d'écoute, reformulation, respect de chacun,			
Culture générale :			
Autocorrection :			

Commentaires :

.....

.....

Note: ...../20 **Date: .....** **Heure :.....**

Nom des examinateurs : 1) ..... **2) .....**